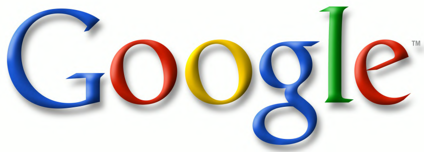

EX LIBRIS,

MATTHEW VAN SICLEN.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

ZESDE DEEL.

VADERLANDSCHE HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN,

ZINTS DEN AANVANG DER NOORD-AMERICAANSCHE ONLUSTEN, EN DEN DAAR UIT GEVOLGDEN OORLOG TUSSCHEN ENGELAND EN DEEZEN STAAT, TOT DEN TEGENWOORDIGEN TYD.

Uit de geloofwaardigste Schryvers en egte Gedenkstukken zamengesteld.

Met Plaaten.

TEN VERVOLGE VAN WAGENAARS VADERLANDSCHE HISTORIE.

ZESDE DEEL.

TE AMSTERDAM, BY
JOHANNES ALLART.
MDCCXCI.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

VEERTIENDE BOEK.

INHOUD.

Voorgaande Vredehandelingen. Voorslagen van de zyde der Staaten tot eenen Afzonderlyken Vrede aan Engeland gedaan. Deze vonden weinig ingangs by de Engelschen. Wederantwoord van de Staatsche Gezanten. Voorloopige Vredesvoorwaarden tusschen de Oorlogvoerende Mogenheden getekend. Onze Staat in de Wapenstilstand begreepen. Bekendmaaking der Wapenschorssing. Verschillende oordeelvellingen over dezelve. Zonderlinge gissing wegens het Vredesplan. Zwaarigheden, welke zich in den Vredehandel opdeeden. De Oost-Indische Maatschappy beklaagt zich over de vorderingen der Engelschen in het Oosten. Voorloopig Advys van Holland, wegens de XIV. BOEK.

XIV. BOEK.

Vredesvoorwaarden. Frankryks gedagten over onze Eischen. Engeland slaat onze Eischen af, en dringt op de zyne aan. HEYDEN VAN REYNESTEIN, *door zyne Hoogheid na 't Fransche Hof gezonden. Waarschynlykheden van een kort naderenden Vrede.* BRANTSEN *tot Ambassadeur benoemd. Voorslagen van den Stadhouder, wegens den minderen aandrang tot het werven van Zeevolk, het afdanken van Wagtschepen, en het in dienst houden van Oorlogschepen. Raadslag wegens het Salut op de Reeden in de Volkplantingen van den Staat. Berigt van Gedeputeerden, wegens het Salut en Contra-Salut van 's Landsschepen. Vergeefsch aanbod van andere Vastigheden in stede van Negapatnam. Nadere Eischen van Engeland, het Salut op Zee en den Handel op Africa betreffende. Ontwerp van een voorloopig Tractaat, door onze Afgezanten overgeleeverd. De Engelschen bleeven onverzettelyk. Zommiger oordeel over den grond van Engelands onverzettelykheid. Voorslag om voor Negapatnam een Equivalent in Geld te geeven. Nadere aandrang van de Eischen der Engelschen. Gedeeltelyke bewilliging. Frankryk en Spanje gereed om met Engeland te sluiten. Voorloopige Raadslag van Holland om in de Eischen van Engeland te bewilligen. Aandrang om het sluiten van den Vrede te verhaasten. Besluiten ter algemeene Staatsvergadering met vier Gewesten deswegen genomen. Inhoud der voorloopige Voorwaarden. Raadslag van Friesland wegens de Vredesvoorwaarden. Betui-*

tuigingen van eenige Geldersche Edelen omtrent die Voorwaarden. Onderscheide Oordeelvellingen, wien de schuld dier vernederende Voorwaarden te wyten was. Amsterdam verontschuldigd. Ontworpen Adres der Koopliedden daar ter Stede. De voorloopige Vredesvoorwaarden getekend; doch de Vrede niet, schoon de andere Oorlogende Mogenheden denzelven slooten. Voorzorgen tegen Vreugdebedryven gedraagen. Bekragtiging der Vredesvoorwaarden. CAPELLEN TOT DE POLS *verklaaring wegens die Voorwaarden. Zeelands misnoegen, over het bepaalen der Vredesvoorwaarden buiten toestemming van dat Gewest. De Meerderheid in Zeeland wil eene nadere Onderhandeling met Engeland aanvangen. Wat de Minderheid daar op inbragt. De Krygstoerustingen te Lande gestaakt. Frankryk herhaalt en bekragtigt de toezegging van de wedergave onzer Volkplantingen. Hoe door de Algemeene Staaten eerst beantwoord. Holland dringt aan om een ander en nader antwoord, 't welk gegeeven wordt. Voorslag van Engeland om den Vrede te Londen, of in 's Gravenhaage te sluiten. Voorloopige Raadslag van Holland om dit af te slaan. De Ridderschap beklaagt zich by Dordrecht, over 't gedrag van den Pensionaris* DE GYZELAAR, *ter Vergaderinge van Holland. Verantwoording van dien Pensionaris. Zyn gedrag door de Regeering van Dordrecht goedgekeurd. Eenige Burgers van Dordrecht wilden met een Adres de Magistraat deswegen bedanken. Dit werd afgeslagen; doch*

XIV. BOEK.

de zaak gevonden. Frieslands gevoelen over de Verplaatzing der Vredesonderhandelingen. De Meerderheid in Zeeland voor de Verplaatzing. Dezelve door Zes Gewesten afgeweezen. Voorstel van Engeland om een Gezant na 's Gravenhaage te zenden. D. W. VAN LYNDEN, *wegens Zeeland, als Afgezant na Engeland voorgeslaagen. De Vrede te Parys getekend. Middelburgs Verklaaring van Zeeland, wegens deezen Vrede. Tegenovengesteld gevoelen van den Leydschen Vroedschap* F. G. BLOK.

1783. Voorgaande Vredehandelingen.

Meermaalen vonden wy, in het te boekslaan der Geschiedenissen van ons Vaderland, staande den gevoerden Oorlog met *Groot-Brittanje*, gelegenheid om van den Vrede met dat Ryk te spreeken, aangebodene Bemiddelingen daartoe op te haalen en daadlyke Handelingen te vermelden (*). De bewerking van een Algemeenen Vrede tusschen de Oorlogvoerende Mogenheden, was, in 't laatst des verloopen Jaars, aangevangen, en hebben wy reeds het begin daar van beschreeven, met aanduiding van het gering aandeel, 't geen onze Staat, by den aanvange, daar in hadt. Om de Tyd-

(*) Zie onze *Vaderlandsche Historie*, IV Deel bl. 1. enz.

Tydorde niet te veel voor uit te loopen, braken wy daar mede ons verslag af (*); en vangen het thans weder aan, met oogmerk om, wat daar toe behoort, in één Tafereel voor oogen te stellen, 't geen, zonder de Tydorde te veel te verwrikken onzes inziens, kan geschieden, en meest geschikt is, tot een geregelden voordragt van dit belangryk stuk, waarin zeer veel zamen loopt, 't welk der vergetelnisse dient onttoogen te worden. XIV. BOEK. 1783.

Van den bedoelden Afzonderlyken Vrede tusschen *Engeland* en onzen Staat, op den Voorslag van FOX, door de *Rusfische* Afgezanten gedaan, was niets geworden. Daar thans alles neigde, om met *Frankryk* en *Spanje* tot het treffen eenes Afzonderlyken Vredes te komen, gelyk die tusschen *Groot-Brittanje* en de Staaten van *America* zo goed als getroffen was (†) handigden de *Nederlandsche* Afgezanten te *Parys*, LESTEVENON VAN BERKENRODE en BRANTSEN, den zesden van Wintermaand des Jaars MDCCLXXXII, met voorweeten en overleg van 't *Fransche* Hof, aan den *Engelschen* Gezant FITZHERBERT een Geschrift over, de voorslagen tot een Vergelyk met *Groot-Brittanje* behelzende. Voorslagen, van de zyde der Staaten, aan *Engeland*, tot een Afzonderlyken Vrede.

Dee-

(*) Zie onze *Vaderlandsche Historie*, V Deel bl. 254.

(†) Zie onze *Vaderlandsche Historie*, V Deel bl. 255.

XIV. BOEK. 1783. Deeze vonden weinig ingangs by de *Engelschen.*

Deeze Voorslagen, die een Vrye Vaard bedongen, volgens de beginzelen onlangs door FOX aan den *Russischen* Afgezant medegedeeld, en toen door onzen Staat onaanneemelyk verklaard; die de Wedergave van alle Bezittingen, door de *Engelschen* in den Oorlog genomen, als mede eene Schadeloosstelling der verliezen, geduurende den Oorlog door de *Vereenigde Gewesten* geleden, vorderden, vonden geen ingang altoos by het *Engelsche* Hof. De beantwoording luidde schor, behelsde verwyten over 't gedrag der Republiek, trok, als niet gedaan, in wat 'er in de voorige Handelingen van de Vrye Vaart beraamd was, als vervallende, door het toen niet aanneemen van eenen aangeboden Afzonderlyken Vrede. — Dewyl alle onderscheide byzondere betrekkingen voortyds standgrypende, tusschen *Groot-Brittanje* en de *Vereenigde Gewesten*, nu hadden opgehouden, en hun Hoog Mogenden niet gezind scheenen, in het tegenwoordig tydstip, die oude Verbintenissen te vernieuwen, stelde zyne Majesteit voor, dat de beide Staaten, ten aanzien der Handelbetrekkingen, welke zy onderling mogten hebben, zich enkel en eenvoudig zouden bestuuren, volgens de algemeene grondregelen van het Regt der Volken. Indien de thans Oorlogende Mogenheden, naa een getroffen Vrede, nieuwe schikkingen vormden, zou zyne Majesteit zich gereed betoonen tot het aangaan van zodanige Verbintenissen van Koophandel, als best

met

met de gesteldheid der beide Staaten en hunne wederzydsche belangen overeen zouden komen. — In de gevorderde te ruggaave der vermeesterde Bezittingen stemde de Koning, uitgezonderd *Trinconomale* op het Eiland *Ceylon* met de Onderhoorigheden. —— Aan den eisch van Schadeloosstelling der geledene verliezen, kon hy op geenerlei wyze plaats geeven; wel toestaande, dat de beslissing der Pryzen, vóór de Vredebreuk gemaakt, overgelaaten werd aan de Geregtshoven der Admiraliteit van *Groot-Brittanje*.

Wederantwoord van de Staatsche Gezanten.

Dit antwoord, 't welk, hoe zeer ook als vredezoekend voorgedraagen, kleine geneigdheid tot eene spoedige Verzoening met dit Gemeenebest betoonde, deelden de *Nederlandsche* Gezanten aan den Graave DE VERGENNES mede, en gaven, met den aanvang deezes Jaars MDCCLXXXIII, in een Wederantwoord, te kennen, opheldering te moeten vraagen, over 't geen 't Hof van *Londen* verstondt, door de onbepaalde uitdrukking, de algemeene beginzelen van het Regt der Volken; —— Dat zy de uitzondering van *Trinconomale* bezwaarlyk konden overeenbrengen met de bekende gemaatigdheid zyner *Groot-Brittannische* Majesteit, dat, schoon de bevelen van hun Hoog Mogenden hun niet toelieten, over dit stuk, in breedspraakiger ontvouwing te treeden, zo lang het eerste Artykel, de Vrye Vaart betreffende, niet geschikt en afgedaan was, zy egter geenzins dagten

XIV. BOEK. 1783.

ooit volmagt te zullen krygen, om zulk eene voorwaarde te onderschryven. —— De handeling over de Schavergoeding kon, huns oordeels, uitgesteld worden, tot dat men, wegens de twee andere punten, was overeengekomen. —— By de overgave van dit schriftlyk Wederantwoord, gaven zy nog mondeling te verstaan, dat het sluiten van een Vrede onmogelyk zou zyn, indien het *Britsche* Hof geene aanneemelyker voorslagen deedt.

Voorloopige Vredesvoorwaarden, tusschen de Oorlogvoerende Mogenheden getekend.

Schoon de spraak ging, dat het *Fransche* Hof, overeenkomstig met de meermaals herhaalde toezeggingen, deeze vorderingen der *Nederlandsche* Afgezanten zou ondersteund hebben, met betuiging van geen volledigen Vrede te zullen sluiten, of 'er moest aan de billyke Eischen van dit Gemeenebest voldaan worden; vernam men welhaast, naa dat de Hertog DE VAUGUYON, *Frankryks* Afgezant by deezen Staat, van zyne reize na *Parys* in *'s Gravenhaage* te rug gekeerd was, dat de Voorloopige Voorwaarden van den Vrede tusschen alle Oorlogende Mogenheden, uitgezonderd onzen Staat, den twintigsten van Louwmaand, getekend waren (*).

De

(*) Zie deeze *Preliminairen* in de *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 184 *enz.*

De Graaf DE VERGENNES gaf onzen Gezanten terstond kennis van deeze vordering des Vredehandels tusschen *Frankryk*, *Spanje* en *Engeland*, en noodigde hun ter tekening; maar zy toonden hier op niet gelast te weezen, als mede dat de zaaken tusschen deezen Staat en *Engeland* op verre na tot die rypheid niet gebragt waren; doch werd dit Gemeenebest mede begreepen in den Wapenstilstand by die Voorwaarden aangegaan en getekend.

XIV. BOEK.

1783.

Onze Staat in de Wapenstilstand begreepen.

Van deeze Wapenschorsfing geschiedde hier de afkondiging, en Schepen, daar toe uitgerust, bragten de tyding in de *Oostersche* en *Westersche* Volkplantingen van den Staat (*). ——— De Bedestonden werden in *Holland*, geduurende den Wapenstilstand, opgeschort, zoo ook in de Generaliteits Landen (†). In *Utrecht* hieldt men ze aan, smeekende om eenen heilzaamen en luisterryken Vrede (§). Schoon *Zeeland*, volgens gewoonte reeds vroegtydig den Voorslag ter Algemeene Staatsvergadering deedt, wegens het vieren van één Dank- Vast- en Bededag, bleef dezelve dit Jaar agterwegen.

Vee-

(*) *Resol. Gen.* 14 Feb. 1783.
(†) *Resol. van Holl.* 6 Maart 1783. *Resol. Gen.* 11 Maart 1783.
(§) *Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 489.

XIV. BOEK. 1783. Veelen verwonderden zich, en ſtonden verſteld, over deezen ſtap van *Frankryk*; anderen oordeelden, dat die Mogenheid geen reden altoos hadt om, ten wille van deezen Staat, eenen zo kostbaar vallenden Oorlog langer te voeren: dewyl de Onafhangelyk verklaaring der *Staaten van America*, het voornaam doelwit van dien Oorlog, daadlyk bereikt was; en onze gedraagingen, ten opzigte van die Kroone althans geene verdienſten hadden, om meer voor ons te doen dan zy reeds gedaan hadt. — De Party tegen *Frankryk* in den Lande meende nu reeden te hebben om der verwytinge bot te vieren, en uit te roepen „ die vervloekte Mogenheid heeft „ ons eindelyk verraaden; haare beloften „ valschlyk vergeeten, onwaardiglyk on„ ze belangens en onzen roem aan *En„ geland* opgeofferd. Zie daar 't geen „ wy voorzegd hebben; zie daar 't geen „ onze verblinde, onze zo ondankbaare „ Natie jegens onzen Prins niet heeft „ willen gelooven, daar hy zulks alles „ hadt voorzien, en daar om allen vlyt „ aangewend om eene breuk voorteko„ men tusſchen ons en de *Engelſchen*, „ onze oude Bond- en Geloofsgenooten, „ die ons nu zedert vier jaaren zo mis„ handelden, om dat wy zulks verdiend „ hadden."

Zonderlinge gis- Niet vreemd dat ons Vredewerk met *Engeland* marrende zulks ſtoffe gaf tot on-

ontelbaare Staatkundige gisfingen. Zonder tot eene onnutte langwyligheid te vervallen kunnen wy ons ter vermelding daar van niet inlaaten. Te zonderling om het onaangeftipt voorby te treeden was egter een Plan van Vredesonderhandeling in deezer voege voorgedraagen. Over de Voorwaarden van den Vrede zou men nog eenigen tyd met *Engeland* twisten. *Engeland* zou blyven ftaan op de overgifte van eenige *Hollandfche* Vastigheid in de *Oost-Indien*, en de onbelemmerde Vaard door de *Indifche* Zeëen. In onze Republiek zou men eerst by de *Oost-Indifche* Maatfchappy, en vervolgens by de Staaten weigeren daar toe te komen. Zyn Hoogheid zou, om te toonen, dat hy niet *Engelschgezind* was, in 't zelfde gevoelen zyn, en daar voor uitkomen. Dit zou eenigen tyd de Vredes-onderhandelingen ophouden, en dreigen te ftremmen. Maar dan zou ons de Vrede bezorgd worden niet door *Frankryk*; doch door den Stadhouder, en wel op deeze voorwaarden, dat de *Engelfchen* ons alle onze Bezittingen zouden wedergeven, zonder egter de fchade door den Koophandel geleden te vergoeden; en zou onze Staat aan den Stadhouder te rug geven, al het geen hem, geduurende deezen Oorlog, ontnomen was. *Engeland*, *Pruisfen* en misfchien ook andere Mogenheden zouden by het Vredes verdrag voor onze tegenwoordi-

Vermelding wegens het Vredensplan.

ge

XIV. BOEK. 1783. Zwaarigheden, die zich in den Vredehandel op deeden.

ge Staats- en Stadhouderlyke Constitutie borg blyven (*).

Dan laaten wy zien hoe zich, met de daad, deeze Vredesonderhandeling heeft toegedraagen. Hoewel onze Staat tot den Wapenstilstand was toegetreeden, deedt 'er zich, in het treffen van de Vredes Voorwaarden, niet weinig moeilykheids op; dewyl het Gemeenebest aan den Vrede wilde arbeiden onder begunstiging van en medewerking met *Frankryk*, en *Engeland* liever zag dat het afzonderlyk handelde met het Hof van *Londen*. *Frankryk* mogt in het tekenen der Voorloopige Voorwaarden, tot veeler verbaazing, eer besllooten hebben dan onze Gezanten gereed waren om het desgelyks te doen, dat Ryk, 't geen den Staat zo veele gewigtige diensten beweezen hadt, was aan denzelven niet onverschillig. Nog in versche geheugenisse lag de beloofde wedergave onzer Volkplantingen door de *Fransche* Wapenen op de *Engelschen* herwonnen (†). Reeds vóór, of althans onmiddelyk naa het uitbarsten des Oorlog, floegen de *Engelschen* een greetig oog op onze Bezittingen in *Oost-* en *West*. Welhaast hadden zy onze *West-Indische* Vastigheden *St. Eustatius*, *Demerary*, *Essequebo* en *Ber-*

(*) *Post van den Neder-Rhyn*, III. Deel bl. 1140.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* V. Deel bl. 258.

Berbice in hunne magt; maar moesten dezelve aan de *Franschen* eerlang inruimen. In de *Oost-Indien* waren *Trinconomale* en *Negapatnam*, behalven eenige mindere Koopkantooren, in hunne handen gevallen: dewyl *Trinconomale* hun door de *Franschen* weder was ontweldigd, wilden zy egter *Negapatnam*, op de kust van *Cormandel*, eene Handelplaats, in veele opzigten voor ons van 't grootste aanbelang, behouden; een eisch van 't verreziendst uitzigt; en hier mede niet te vrede vorderden zy eene vrye en onbelemmerde Vaard in de *Indische* Zeeën, op de *Moluksche* Eilanden, van welke zy door Verbonden waren uitgesloten, en daar in deel krygende, zouden zy onzen Speceryhandel, den eenigen uitsluitenden Handel ons nog overig, den bodem inslaan.

XIV. BOEK. 1783.

Geen wonder dat de *Oost-Indische* Maatschappy, door deeze vorderingen der *Engelschen* getroffen, eene buitengewoone Vergadering van Zeventienen in 's *Gravenhaage* beschreef, om, in de nabyheid der Souveraine Vergaderingen, op dit stuk te raadpleegen. Zyne Hoogheid als Opperbewindhebber woonde de zamenkomst van Zeventienen by. Men oordeelde eenpaarig, dat de eischen des *Engelschen* Hofs tot niets minder strekten, dan om der *Nederlansche* Maatschappye het weezenlykste van haare Bezittingen en Voorregten te ontneemen, en dus een doodlyken slag toe te brengen, en

De *Oost-Indische* Maatschappy beklaagt zich over de Vorderingen der *Engelschen* in 't Oosten.

XIV. BOEK. 1783. en dat men 't nimmer voor de Deel- en Belanghebberen in die Maatſchappy zou kunnen verantwoorden indien zy van haaren kant niet alles wat van haar afhing aanwendde, ten einde de zo onregtmaatige eiſchen der Kroon van *Engeland*, langs de meest gepaste wegen, zouden mogen worden tegen gegaan. In een breed uitgewerkt Vertoog vertoonden zy aan hun Hoogmogenden in Sprokkelmaand, de aangelegenheid van de Stad *Negapatnam* op zich zelven beſchouwd, en wat 'er van zou worden, indien dezelve den *Engelſchen* werd afgeſtaan. Voor *Frankryk* en de *Nederlanden* beide was dit hoogst gevaarlyk, en 't middel om *Engeland* niet alleen daar langs de ganſche kust eene volſtrekte Alleenheerſching en Handeldwang te doen oefenen; maar ook de Bezittingen der Maatſchappye op het nabuurig *Ceylon* in een veegen ſtaat te brengen; 't geen de *Engelſchen*, zelfs in Vredes tyd, door de trouwlooste trekken van ons hadden zoeken af te troonen.

De vordering der *Engelſchen* om een onbelemmerde Vaard te hebben in de *Oosterſche* Zeeën en Kanaalen, en byzonder ook langs en aan de Specery Eilanden, was van geen min ſchroomlyk uitzigt: want ſchoon 'er alleen van *Vaard* en van geen *Handel* werd geſprooken, hielden Bewindhebbers en Hoofddeelgenooten der *Oost-Indiſche* Maatſchappye het voor meer dan waarſchynlyk, dat het dryven van een on-

onbelemmerden *Handel* het voornaame oogmerk was onder dien eisch verborgen. —— Dezelve doorgaande, zou de *Engelsche Oost-Indische* Maatschappy, die in het *Westen* van *Indie*, jaarlyks zulke onnoemelyke schatten vergaderde, ook in 't *Oosten* van *Indie* zich bronnen openen tot nog meerdere vergrooting haarer Rykdommen: waar door dan haar reeds zo hooggesteegen vermogen, alle maat en paalen te eenemaal zou te buiten gaan. *Engeland* zou derhalven hier door niet weinig vergoeding krygen voor 't verlies, door de Onafhangelykheid van *Noord-America* geleden. — Hard, ten uitersten hard, zou het voor de *Oost-Indische* Maatschappy wezen wanneer zy genoodzaakt wierd, voor de balans der algemeene Vredes Onderhandeling, eene Offerande te doen, die den geheelen ondergang der Maatschappye onvermydelyk naa zich zou sleepen. Zy konden hunne bevreemding niet sterk genoeg te kennen geeven, dat men een eisch hadt gedaan, waar van de *Vorm* zodanig was ingerigt, dat dezelve veel minder scheen te bevatten, dan 'er in de *Materie* van dien eisch waarlyk gelegen was. Zy doelden op het onafscheidbaar verband tusschen de *Vaard* en den *Handel*: zulks dat, al kon men veronderstellen, dat 'er by *Engeland* geene inzigten waren, om de Maatschappy, door middel van de gevorderde onbepaalde *Vaard*, in haaren uitsluitenden Handel te onderkruipen, het aan de Kroon egter

ter niet onbekend kon weezen, dat, welke bedingen en bepaalingen, men ook zou willen maaken om dien *Handel* voor de Maatschappy ongeschonden te bewaaren alle dezelve nogthans, by het toestaan van de onbepaalde *Vaard*, ligt te leurgesteld zouden kunnen worden, door de hebzugt en kwaade trouw van hun die deeze onbepaalde *Vaard* oefenden: dewyl het door de uitgestrektheid der Landen, onmogelyk was overal daar tegen de noodige voorzieningen te doen. Het bezef der onmogelykheid van zodanig eene voorziening zou het inwilligen van een onbepaalde *Vaard* by het Vredesverdrag op het Gemeen zulk een diepen indruk maaken, dat dit alleen instaat zou weezen om het reeds zo wankelend Credit der Maatschappye ten eenemaal den bodem in te slaan; en hadt het geen betoog noodig, dat het ontvallen van dit Credit voor het bestaan en de werktuigen van 't Lichaam der Maatschappye niet alleen, maar zelfs voor het behoud der *Nederlandsche Oost-Indische* Bezittingen, in den allervolsten zin, doodlyk zou weezen. Het belang eener Maatschappye, die wyduitgestrekte onnagaanbaare invloeden hadt op de welvaard van zo veele duizenden der Ingzetenen van *Nederland*, wier val teffens de val zou weezen van geheele Steden in het Vaderland, en aan het gansch Gemeenebest een geweldigen schok zou toebrengen, drong hun eerbiedig te verzoeken, dat hun Hoog Mo-

Mogenden, geene middelen onbeproefd zouden laaten, om *Engeland* van die Vorderingen te doen afzien (*).

1783. Voorloopig Advys van *Holland*, wegens de Vredesvoorwaarden.

Staaten van *Holland* over deeze *Britsche* Eifchen raadpleegende, toonden de Steden *Dordrecht*, *Haarlem*, *Leyden*, *Gouda*, *Amsterdam*, *Alkmaar* en *Hoorn*, derzelver onaanneemelykheid, en weezen ze af, de *Ridderschap*, *Delft* en *Enkhuizen* verkoozen zich als nog niet te verklaaren; *Rotterdam* drong aan om een Gezant aan *Engeland* te zenden, oordeelende dat zulks aan de Onderhandelingen groot nut zou toebrengen: — 't Voorloopig Advys, door *Holland*, op de Voorftellen van den Heer FITZHERBERT, den vierden van Lentemaand ter Vergadering van hun Hoog Mogenden ingebragt, kwam neder op deeze vier hoofdpunten. —— I. Dat men geen Afftand, hoe genaamd, aan *Engeland* zou doen. —— II. Dat men een Vrye Vaard begeerde op den voet van het Verbond der Gewapende Onzydigheid, zo als 't door *Rusland* was ontworpen. —— III. Om aan te dringen op eene gevoeglyke Schadeloosftelling, en —— IV. Wegens het zenden van een Gezant van hier na *Lon-*

(*) *Memorie van Consideratien, over de Vorderingen van de Kroon van Engeland ten opzigte der Nederlandsche Oost-Indische Maatschappy* 12 *Feb.* 1783.

XIV. BOEK. — 1783.

Londen te handelen. Vyf Gewesten stemden hier in onmiddelyk toe. *Zeeland* alleen drong aan, om het Besluit, al was het maar voor éénen dag, op te houden; doch het werd terstond genomen en na *Parys* afgevaardigd. — De wedergave van *Negapatnam*, en de Vrye Vaard, volgens het bovengemelde Verbond, waren de hoofdpunten, op welke men zou aandringen. —— De Kooplieden, die de bekende bykans onnoemelyke schaden geleden hadden, leverden ter Algemeene Staatsvergadering Verzoekschriften in, ten einde van de Schavergoeding niet mogt worden afgezien; of indien dit het geval ware, dat zy dan, in hun verlies door andere maatregelen mogten worden te gemoet gekomen (*).

Frankryks gedagten over onze Eischen.

Een Brief, door onze Gezanten ten *Franschen* Hove, den vyftienden van Lentemaand gedagtekend, wees uit, hoe zy, omtrent de gemelde Punten, geslaagd waren, en by den *Franschen* Staatsdienaar den Graave DE VERGENNES, en by den Heer FITZHERBERT. Zy hadden niet nagelaaten den eerstgemelden, nevens de kennisgeeving van dezelve, te verzoeken om zyne Majesteit over te haalen, dat hy aan den Staat wilde doen ondervinden de beloofde ondersteuning, en kragtdaadige tusschenkomst; maar konden niet verbergen geen den minsten grond gekreegen te hebben om

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783, bl. 205. 406.

om te kunnen hoopen, dat het *Fransche* Hof, de gestelde Voorwaarden, hoe billyk en gemaatigd ook, met eenigen gewenschten uitslag zou willen of kunnen onderschraagen. XIV. BOEK. 1783.

De Graaf DE VERGENNES scheen zelfs verbaasd te staan over de weinige neiging, welke men toonde, om, in de omstandigheden, waar in de zaaken gebragt waren, door den ongelukkigen loop van den Oorlog, grootendeels door onze Werkloosheid veroorzaakt, eenige toegeevenheid te gebruiken. Hy merkte op, dat het blyven staan op onze gedaane Eischen meer een begeerte te kennen gaf, om den Oorlog voort te zetten, dan om zich met *Engeland* te willen bevredigen. Hoe onaangenaam 't ook was om tot eenigen afstand te komen, en van zyne Vorderingen te moeten afgaan, hadt men, egter, met de omstandigheden raad te pleegen, en moest zomtyds voor de noodzaaklykheid wyken. Veel moeite hadt hy aangewend, om 't Hof van *Londen* te doen afstaan van den eisch op *Trinconomale*, en dit was het verste, waar toe hy het hadt kunnen brengen. *Negapatnam* was het hem onmogelyk geweest te bedingen: indien de Republiek maar iets gehadt hadt, om in plaats te stellen, zouden de zaaken hier omtrent zich gemaklyker hebben laaten schikken; doch kon men, daar zulks het geval niet was, zonder eenige opoffering te doen, op geene Bevrediging hoopen.

XIV. BOEK. 1783.

Wegens de Vrye Vaard, op de gronden van de Gewapende Onzydigheid, twyfelde de *Fransche* Staatsdienaar zeer, of de *Engelschen* wel zouden te beweegen zyn; en dat de Staat aan die erkentenis ook weinig zou hebben; hun Hoog Mogenden moesten zelve het Regt van de Onzydige Vlag doen eerbiedigen. —— Niet vaardig betoonde hy zich om eenige belofte te doen tot bevordering dat *Engeland* van den eisch op een Vrye Vaard in de *Oostersche* Zeeën zou afzien. Het verkrygen van Schadeloosstelling zag hy geheel hooploos in.

Frankryk gereed om, zonder ons, den Vrede te tekenen.

Op den herhaalden aandrang onzer Gezanten, dat *Frankryk*, buiten de Republiek, volgens gedaane Beloften, tot geen Bepaald Vredesverdrag zou overgaan, hadt DE VERGENNES, zonder zich eenigermaate tot de volbrenging daar van te willen verbinden, gezegd, „ dat ieder „ Mogenheid zyne Convenientien moest „ combineeren, dat de Republiek de haare calculeerde, dat de Koning, wiens „ Ryk door den Oorlog zo veel geleden „ hadt, genoodzaakt was dit ook te doen, „ dat men na een einde van zaaken verlangde; dat, indien men zich sterk hadt „ gepresseerd, het Definitif Tractaat „ reeds hadt kunnen gesloten zyn; „ maar dat men, eeniglyk om tyd voor „ de Negotiatie van den Staat te winnen, daar mede hadt getardeerd, en „ alleen met dat oogmerk ook Couriers „ na de Hoven van *Weenen* en *Petersburg*

„ *burg* gezonden, om eene Mediatie te XIV.
„ vraagen, die geheel onnoodig en van BOEK.
„ geene de minste nuttigheid was; dat
„ hy hoopte, men zou van dien tyd ge- 1783.
„ bruik maaken, en zich in staat stellen,
„ om tot die algemeene Onderhandeling
„ mede te concurreeren."

Wat onze Gezanten hier op inbragten, de nadeelen vermeldende, die niet alleen het Gemeenebest, als het aan zich zelve wierd overgelaaten, zouden treffen; maar die ook, by gevolge, op *Frankryk* zouden nederkomen, vondt weinig ingangs, naa dat de zaaken dien keer genomen hadden, en *Frankryk* zich, door eene verhaaste Tekening der Voorloopige Voorwaarden, buiten staat gesteld hadt, om de Eischen van onzen Staat te helpen ondersteunen.

Engeland slaat onze Eischen af, en dringt op de zyne aan.

Den Heer FITZHERBERT, opening van hunnen last geevende, zagen zy genoegzaam alle hoop op eene billyke Bevrediging verdwynen. Zyne laatst gedaane Voorslagen, hieldt hy voor ten uitersten billyk, en betuigde, dat de Graaf DE VERGENNES, ze ook als zodanig aanzag; weshalven men verwagt hadt, dat de Republiek, in 't aanneemen van dezelve, geene zwaarigheid zou hebben gemaakt: hy was ook, door zyn last, verbonden, om daar by te blyven volharden, en hadt geene bevoegdheid om aan eenige andere het oor te leenen. —— Hoe zeer vreemd zy het vonden, dat

XIV. BOEK. — 1783. men, zonder de gevraagde Ophelderingen te geeven, de gedaane Eischen als een uiterst voorstel opdrong; en dat de Graaf DE VERGENNES dezelve volkomen billyk oordeelde; hoe zeer zy verklaarden, dat hun Hoog Mogenden, de beginzels der Gewapende Onzydigheid aangenomen hebbende, geene erkentenis daar toe van eenige Mogenheid noodig hadden, dat zy de Regten van de Onzydige Vlag, volgens die beginzelen, als gegrond op het Regt der Volken, by genoegzaam alle handeldryvende Mogenheden of erkend, of aangenomen, altoos onverbreeklyk zouden houden, en daar van nimmer in 't minste afgaan. Hoe zeer zy, wegens de Onbelemmerde Vaard in de *Oostersche* Zeeën aandrongen, dat de Onderdaanen der Kroon van *Groot-Brittanje* nooit, in derzelver gewoone Vaard na *Engelsche* Bezittingen of Handelplaatzen, eenigzins verhinderd waren; doch dat men meermaalen vergeefsche klagten by 't Hof van *Londen* hadt uitgestort, aangaande Handelhindernissen door de *Engelsche Oost-Indische* Maatschappy aan de onze toegebragt, en dus opheldering verzogten om te mogen weeten, waar in, door wie, en wanneer, 'er van onze zyde belemmeringen waren veroorzaakt, die voet gaven tot den eisch van een Vrye Vaard. — Op dit alles, kreegen zy ten antwoord, dat, hoe zeer zyne handen gebonden waren, en zyn last volstrekt

was om niet buiten het laatst voorgestelde te gaan, of eenige andere Voorslagen, daar van afwykende, over te neemen, hy het nogthans zou waagen, zyn Hof des kennis te geeven; mits onze Gezanten mede aannamen hun Hoog Mogenden berigt te laaten toekomen, van 't geen hy gezegd hadt, en byzonder, dat men geen hoop kon hebben, dat het *Engelsche* Staatsdienaarschap iets meer zou toegeeven, dan 't zelve reeds gedaan hadt, of dat 'er by eene verandering van 't zelve eenige andere geneigdheid zou te wagten weezen: dewyl de voornaamste zwaarigheid gelegen was in den afstand van *Negapatnam*, en dat de *Engelsche Oost-Indische* Maatschappy, die veel invloeds hadt, en waar tegen men zich niet zou aankanten, onwrikbaar daar op bleef staan; dat de klagten over de Belemmering en der Vaard voornaamlyk haare betrekking hadden op de Vaard door de *Molukes*, zonder dat hy kon bepaalen, door wien, of wanneer dezelve waren veroorzaakt (*).

XIV. BOEK. 1783.

Reeds vroeg in 't Jaar was Jonkheer VAN HEYDEN VAN REYNESTEIN na *Frankryk* vertrokken, om een byzonderen last van den Erfstadhouder by dat Hof uit te voeren. Zodanig eene bezen-

HEYDEN VAN REYNESTEIN door zyne Hoogheid na 't *Fransche* Hof gezonden.

(*) *Brief van* LESTEVENON VAN BERKENRODE en BRANTSEN *over de Vredesonderhandelingen* 15 Maart 1783.

XIV. BOEK. 1783. zending kon, in dit tydsgewrichte, niet naalaaten de nieuwsgierigheid te wekken, zo ten aanziene van het oogmerk, als van den uitslag. Omtrent het een en ander meende zy voldoening te erlangen toen zeker Dagpapier (*), met veel vertrouwen, schreef, dat deeze Bezending strekte om den Koning van *Frankryk* te verzoeken, om het belang van den Prins Erf-Stadhouder, by de aanstaande Vredehandelingen, te begunstigen; dat hy, ten dien einde, een mondgesprek gevraagd hadt met den Graave DE VERGENNES, die 't zelve aan hem toestondt en onzen Afgezant BRANTSEN verzogt daarby tegenwoordig te zyn. Op den gedaanen voorslag, hadt de *Fransche* Staatsdienaar geantwoord, dat de Republiek de daadlyke bewyzen der toegenegenheid van zyne Majesteit hadt ondervonden, en dat dezelve, by de Vredehandelingen niet uit het oog zouden verlooren worden; dat het belang van de Republiek een en hetzelfde met dat van het Huis van *Oranje* zynde, het natuurlyk was, dat met het behartigen der belangens van de Republiek, die van het Huis van *Oranje* stonden bevorderd te worden; maar dat zyne Majesteit niet kon afzyn zyne verwondering te betuigen, dat zy, die zyne Majesteits belangen in *Nederland* waren toege-

ge-

(*) De *Diemermeersche Courant*, van 5 Maart 1783.

gedaan, als gerebuteerd wierden. Waar mede dit onderhoud een einde nam en de Graaf VAN HEYDEN *Parys* verliet. — Dan deeze, in *'s Gravenhage* te rug gekomen, liet, in 't zelfde Dagschrift, het Algemeen bekend maaken, dat de inhoud van dit verslag zyner verrigtingen geheel en al verdraayd en bezyden de waarheid was, dat noch het voorwerp van zyn last, noch de wyze op welke hy denzelven hadt afgelegd, noch de uitslag daar van, met het verhaalde eenige weezenlyke overeenkomst hadt (*). De kortstondig verzadigde nieuwsgierigheid bleef op dit tegenberigt op nieuw onvoldaan.

XIV. BOEK. 1783.

Schoon zich weinig hoop op een schielyken Vrede scheen op te doen, uit het laatst gezondene berigt der Gezanten te *Parys*, kundigden eenige verschynzels aan, dat de Vrede tusschen onzen Staat en *Groot-Brittanje* met sterke schreeden naderde. Onder deeze telde men, dat hun Hoog Mogenden, op kennis geeving van den Heer BRANTSEN, Gevolmagtigden van wegen deezen Staat te *Parys*, dat alle de Ondertekenaars van den aanstaanden Vrede, met de aankomst des Hertogs VAN MANCHESTER uit *Londen*, de hoedanigheid van *Ambassadeurs* zouden bekleeden, ook aan den Heer BRANTSEN, die hoedanigheid opdroe-

Waarschynlykheden van een kort naderenden Vrede. BRANTSEN tot *Ambassadeur* benoemd.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 85 en 405.

XIV. BOEK.

1783.

droegen, met het Daggeld van één honderd vyf en twintig Guldens, voor extraordinaris Ambasſadeurs bepaald; en nog acht duizend Guldens boven de tien, hem tot zyne uitrusting als Gevolmagtigde toegelegd (*).

Voorſlagen van den Stadhouder, omtrent het aanwerven van Zeevolk, het afdanken van Wagtſchepen, enz.

Dan meer waarſchynlykheids voor den Vrede ontleende men uit eenen Brieve, door den Erfſtadhouder aan de Algemeene Staaten, den vierden van Bloeimaand, gezonden, by welken hy hun, in de tegenwoordige omſtandigheden van zaaken, meende te moeten voorſlaan, om de Admiraliteiten aan te ſchryven, dat ze, by voorraad, zouden doen ophouden het uitbod van buitengewoone Belooningen tot aanmoediging van het Zeevolk, en om zodanige Wagtſchepen en buitengewoone Uitleggers af te danken, als dezelve, met zyne voorkennisſe, als Admiraal Generaal, zouden mogen oordeelen, dat, zonder ondienst van den Lande, konden worden gemist; en om voorts commisſoriaal te maaken met de Collegien ter Admiraliteit, welke Scheepen, ingevalle de Vrede mogt worden geſloten, dit Jaar nog in dienst gehouden en op hoedanig eene wyze dezelve gebruikt zouden worden. Wat deswegen voorviel zullen wy vervolgens moeten boeken.

Tus

(*) Holl. Gen. 23 Mey 1783.

1783.

Raadflag wegens het Salut op de Reeden in de Volkplantingen van den Staat.

Tusschen 's Lands Capitein PRUYST en den Gouveneur van de *Kaap de Goede Hoop*, was een geschil gereezen, wegens het geeven van het *Contra-Salut* wanneer Oorlogs- of Koopvaardyschepen van vreemde Volken aan dien Uithoek aankwamen; zynde de Gouverneur van gevoelen, dat zulks uit het Kasteel, en de Capitein van oordeel, dat het van 's Landsschepen moest geschieden: weshalven de laatstgemelde vroeg hoe zich 's Lands Capiteinen op die Reede, in dat geval, te gedraagen hadden? —— De Gelastigden uit de Admiraliteits Collegien, bragten voor hun Raadflag uit, dat zy, zonder te treeden in een onderzoek van het gebeurde, uit gebrek aan stellige bevelen, 't welk aanleiding gegeeven hadt tot het voorstellen deezer vraage, voortaan als een stellige Order, in soortgelyke gevallen, oordeelden te moeten bepaalen, „ dat eenige Schepen „ of Fregatten van Oorlog van den „ Staat, komende op de Ree van eeni„ ge Kasteelen, Forten, Batteryen, van „ den Staat in *Oost-* of *West-Indiën*, „ door den Gouverneur, Commandeur, „ Directeur en den Raad, het zy op zich „ zelven, het zy in een gemeenen „ Krygsraad, aanstonds, naa het afloo„ pen der *Curialien* (*), aan den bevel-

„ voe-

(*) Hier wyzen zy, ten aanziene der *Curialien*, op een Besluit by hun Hoog Mogenden den 15 Sept. 1740 genomen.

XIV. BOEK. 1783.

„ voerenden Officier van 's Lands Schepen van Oorlog zou moeten worden opgedraagen, het opneemen en beantwoorden van het Salut van alle Vreemde en Nationaale Schepen daar ter Reede; en dat vervolgens geen Saluten van aankomende Schepen door de Steden, Kasteelen, Forten of Batteryen van het Land zouden behooren te worden opgenomen en beantwoord; ten ware de Vreemden mogten goedvinden onderscheiden eerst 's Lands Schepen te begroeten, en daar naa, beleefdheids halven, een *tweede* Salut voor de Steden, Kasteelen, Forten of Batteryen van het Land te doen; 't welk men niet kon vergen; doch, wanneer het uit eigen beweeging geschiedde, zou men zulks van 't Land mogen beantwoordden als eene meerdere beleefdheid; naa dat het Salut aan de Schepen byzonder gedaan, door dezelve zou beantwoord weezen (*)."

Berigt van Gedeputeerden, wegens het Salut en Contra-Salut der Landsschepen.

Op de vraage, door de Bevelhebbers van 's Landsschepen den Admiraal Generaal gedaan, hoe zy zich, in de tegenwoordige omstandigheden, te gedraagen hadden, omtrent het *Salut* en *Contra-Salut*, wanneer zy *Americaansche* of *Engelsche Koningsschepen* mogten ontmoeten, door hem aan hun Hoog Mogenden voor-

(*) *Resol. Gen.* 1783. 28 July.

voorgesteld, bragten Gedeputeerden, naa ingenomen raadslag der Admiraliteiten, voor hun berigt uit; om, in de tegenwoordige omstandigheden, het geeven van *Salut* en *Contra-Salut* tusschen de *Engelsche Koningsschepen*, en die van den Staat, en tusschen dezelve en de *Noord-Americaansche* Schepen, toe te staan; doch dat het Tractaat met *Groot-Brittanje* van den jaare MDCLXXIV 't geen de wyze van het *Salut* in byzondere plaatzen van de Zee bepaalde, zyn kragt verlooren hebbende, voortaan de Regel niet meer kon weezen naar welken de Officiers zich, ten annziene van de *Engelschen*, moesten gedraagen; maar dat alle onderscheid van Zeeën ophoudende, de rangschikking tusschen de Mogenheden diende gevolgd te worden: met opzigt tot dezelve was den drieëntwintigsten van Hooimaand des Jaars MDCCLXVIII, door hun Hoog Mogenden bepaald, dat hunne Schepen geene zwaarigheid behoefden te maaken om die van alle Gekroonde Hoofden, eerst te groeten, en in zommige gevallen ook met het stryken van den Wimpel; in gevolge hier van konden 's Lands Officieren de *Engelsche* Schepen in Zee, en in Havenen, of op de Reeden, van andere Mogenheden liggende, beleefdheids halve, het eerst begroeten; en dat zy, zo lang men omtrent de Saluten op Zee niet nader was overeengekomen, zodanig dienden te han-

de-

XIV. BOEK. 1783.

delen, dat het *Salut* by de *Engelschen* voor eene waare beleefdheid kon worden aangezien, zonder daar over, of over het Contra-Salut, met dezelven te twisten. —— Dat 's Lands Officiers, daar en tegen het *Salut* van de *Noord-Americaansche* Schepen konden verwagten, zonder het egter te vergen, en het zelve, wanneer het gegeeven werd, met een gelyk *Contra-Salut*, dienden te bejegenen. Schoon de Afgevaardigden van *Holland*, naa het raadpleegen op dit berigt, aangenomen hadden, zich nader hier op te verklaaren, bleek het welhaast, by den verderen loop der Vredehandelinge, dat zy met de Staaten der andere Gewesten, geene keuze hadden; maar den wil van *Engeland* moesten volgen (*).

Ver geefsh aanbd van adere Vatighedei, in ftedevan *Negaatnam.*

Onder het dringen van *Frankryk*, dat onze Afgezanten het Vredeswerk zouden voortzetten, en het onaflaatelyk aanhouden van *Engeland* om *Negapatnam* af te ftaan, poogde men dit te ontwyken. Onze Gezanten werden met den Bewindhebber en den Advocaat der *Oost-Indische* Maatschappye, die zich geduurende deezen Oorlog te *Parys* onthouden hadden, te raade, om, in ftede van *Negapatnam*, een aanbod te doen van de Vastigheden der *Nederlandsche* Maatschappye

(*) *Resol. Gen.* 11 en 23 April 9 en 19 Mey 10 Juny 1783. *Resol. van Holl.* 6 Juny 1783.

pye op de Westkust van *Sumatra* en van *Suratte*. Deeze afſtand vertrouwden zy zou het grootſte ſtruikelblok wegneemen, en *Engeland*, in de verdere ſchikking der zaaken, alle voeglyke inſchiklykheid betoonen; doch, naa een ruim tydsverloop, vonden zy zich in die verwagting te leur geſteld. De *Engelſche* Gezanten gaven ten antwoord, dat men ten Hove dien voorſlag wel in overweeging genomen; maar geheel onaanneemelyk gevonden hadt; hoe veel belangs de *Nederlanders* ook mogten hegten aan deeze Vastigheden, voor *Engeland* hadden ze niets te betekenen.

Nadere Eiſchen van *Engeland*, het *Salut* en den Handel op *Africa* betreffende.

Behalven dat de *Engelſchen* bleeven ſtaan op den voorheen gevorderden afſtand van *Negapatnam*, en de onbepaalde Vaard in de *Oost-Indiſche* Zeeën, eischten zy, by het ontwerpen van eenige Artykelen, op welke zy meenden dat het onderling ſluiten der voorloopige Voorwaarden zou kunnen geſchieden „ de verpligting om „ het *Salut* op Zee te geeven overeen„ komſtig met het bepaalde in het „ *vierde Artykel van het Tractaat van* „ *Westmunſter* des jaars MDCLXXIV; „ als mede dat men, tot voorkoming „ van alle klagten, welke zich omtrent „ de Vaard op de Kust van *Africa*, van „ tyd tot tyd, hadden opgedaan, zich „ wederzyds verbondt, om, onder gee„ nerlei voorwendzel, eenig beletzel toe „ te brengen aan den Handel van vreem-

„ de

XIV. BOEK. 1783. Ontwerp van een Voorloopig Tractaat door onze Afgezanten overgeleverd.

„ de Natien, in de Havens van een der
„ beide Mogenheden."

Onze Gezanten bleeven niet in gebreke om daar tegen een ander Plan, in de gedaante van een Voorloopig Tractaat, te ontwerpen en over te leveren: waarin onder andere het aanbod kwam des afstands aan *Engeland* van de Bezittingen der *Nederlandsche Oost-Indische* Maatschappye op de West Kust van *Sumatra* en hun Kantoor te *Suratte*, mits dat aan de Maatschappye te rug gegeeven wierden derzelver bezittingen in de Stad *Suratte*, als ook die buiten de Stad mogten gevonden worden, op het grondgebied *Mauré*. — Ten aanziene van de Vrye Vaard wilden zy vast gesteld hebben, dat men, binnen den tyd van drie maanden, naa de Tekening deezer Voorwaarden, van wederzyden Gelastigden zou benoemen, om de bezwaaren, zo door de *Engelsche*, als door de *Nederlandsche* Maatschappye deswegen ingebragt, te onderzoeken, en, ten dien opzigte schikkingen te beraamen, welke op de kragtdaadigste wyze zouden strekken ten beste der beide Natien, welverstaande nogthans, dat men in die Onderhandelingen, ten aanzien van de Vaard op de *Molukes*, zich zou bepaalen tot den eenvoudigen Doortocht der Schepen; dat zyne *Groot-Brittannische* Majesteit zich zou verbinden tot het ter handneemen der sterkste middelen, om zyne Onderdaanen zich te doen onthouden van eenigen Handel, 't zy

op

op zich zelven, het zy by wyze van Compagnieschap, te dryven op de *Specery-Eilanden.* XIV. BOEK.

Gereedlyk namen de *Engelsche* Gezanten dit Ontwerp over; doch zy toonden teffens geen de minfte hoop te hebben, dat 's Konings Staatsdienaaren hier aan een gunftig oor zouden leenen, dat men niet zou afzien van de vrye Vaard door de Specery-Eilanden; noch van den Eergroet op Zee, op den ouden voet; noch van den vryen Handel aan alle Volken, in de Havens der beide Mogendheden op de Kust van *Africa*, noch van *Negapatnam*, of eenige andere Bezitting van gelyke waarde. —— Men bragt hier tegen wel in 't midden, dat het nutloos was, omtrend de Vrye Vaard door de *Molukkes*, iets in de Voorloopige Voorwaarden in te voegen, aangezien men bereid was om alle gegronde klagten daar omtrent, in 't vervolg, voor te komen; dat de punten het Salut en den Handel op de Kust van *Africa* betreffende tot de volkomene fluiting des Vredes dienden verfchoven te worden; dat men met geene mogelykheid eene andere Bezitting van gelyke waarde, in de plaats van *Negapatnam*, kon geeven, buiten 't geen reeds was aangeboden. Maar te vergeefsch, de *Engelschen* bleeven onverzettelyk. 1783. De *Engelschen* bleeven onverzettelyk.

Ondertusschen hebben zommigen gemeend zeker te weeten, dat het den *Engelschen* niet zo zeer om die Voorwaarden te doen was, dan wel om de *Hollanders* Zommiger oordeel over den grond van Enge-

XIV. BOEK. 1783. *Standvastigheid* [*]*tands* onverzettelykheid.

ders te beweegen, om de Voorwaarden van Vrede te *Londen*, zonder tusschenkomst van het *Fransche* Hof, te sluiten; dat zy dan gunstiger Bedingen, om de vriendschap der *Nederlanderen* te herwinnen, zouden hebben willen toestaan; maar niet te *Parys*. Wanneer de *Engelschen*, die voordeelen niet zo zeer vrywillig; doch veel eer, door den invloed der *Franschen*, daartoe genoodzaakt, zouden schynen afgestaan te hebben, in welk geval de eer en dank aan *Frankryk* zou 't huis komen. —— 'Er zyn Staatsleden geweest, die zich des zo zeer overreed hielden, dat zy ter Vergadering van *Holland* stemden om rechtstreeks iemand na *Engeland* af te vaardigen; ten einde te beproeven wat men daar zou kunnen verkrygen; doch anderen vreesden hier door ondank by *Frankryk* te zullen behaalen en verkoeling in de Vriendschap met dat Ryk te veroorzaaken. De Heer TOR, voorheen Afgezant van den Staat te *Venetie*, werd onder de hand na *Engeland* gezonden; maar van zyne verrigtingen is niets uitgelekt, en men heeft 'er geen gevolgen van gezien.

Voorslag om voor *Negapatnam* een Equivalent in Geld te geeven.

Wat hier van zyn moge; de *Hollandsche* Gezanten te *Parys* ziende dat zy niets vorderden, en aangespoord door den *Franschen* Staatsdienaar, en de Gezanten der andere Mogenheden, om hunne Onderhandelingen spoed by te zetten, verklaarden „ dat, indien men volstrekt „ op den Afstand van *Negapatnam*, of „ iets,

„ iets van gelyke waarde, bleef ftaan, XIV.
„ en door de fchikking van dat punt al BOEK.
„ het overige zou worden gevonden; ——
„ (gelyk de *Engelfche* Onderhandelaars nu 1783.
„ en dan hadden aangeduid„) zy geneegen
„ waren een *Equivalent in Geld te geeven*,
„ en daar over, op billyke Voorwaarden,
„ te handelen." —— Zy dagten dat dit Voorftel, in de tegenwoordige omftandigheden, daar *Engeland* zo zeer om Geld verlegen was, en dit middel voorheen meermaalen gefchillen tusfchen dat Ryk en deezen Staat ten einde gebragt hadt, een gereeden ingang zou vinden. 't Werd egter zeer koel ontvangen, men nam ten naauwen noode aan, 't zelve ter kennisfe van 's Konings Staatsdienaaren te brengen, en daar op bevel af te wagten.

Nadere aandrang van de Eisfchen der *Engelfchen*.

Twee maanden verliepen 'er, eer van *Engelands* zyde, hier op eenig antwoord kwam, en in dien tusfchen tyd lag de Heer TOR zyne vrugtlooze boodfchap in *Engeland* af. In Oogstmaand gaf de Hertog VAN MANCHESTER onzen Gezanten te *Parys* te kennen; „ dat
„ 's Konings Staatsdienaars, alle de na-
„ dere gedaane voorflagen in over-
„ weeging genomen hebbende, bevon-
„ den hadden, dat 'er met de daad
„ flegts drie punten waren, in welke
„ men voornaamlyk met elkander ver-
„ fchilde: naamlyk de *Afftanden*, de
„ *Vaard in de Oosterfche Zeeën*, en het be-
„ ding *van het geeven van Salut op Zee*. ——

XIV. BOEK. 1783.

„ Dat zy van de vordering van *Negapatnam*, met deszelfs Onderhoorigheden, „ niet konden afzien; maar dat hy gaarne zyne goede diensten zou aanwenden, „ dat men aan de Republiek, uit aanmerking van het belang, 't geen zy in „ 't behoud dier Bezitting stelde, en thans „ geen ander geschikt *Equivalent* wist aan „ te bieden, voorbehieldt het regt, om „ dezelve ten allen tyde te rug te krygen, wanneer zy zich in staat bevondt „ om *Engeland*, door middel van eenigen „ anderen Afstand, schadeloos te stellen. —— Wat de Vaard in de *Oosterſche Zeeën* betrof waren 'er geene „ Onderhandelingen noodig om de Vryheid „ van die Vaard te bedingen; dat de Zee „ voor ieder open en vry was; dat de „ *Engelſche* Onderdaanen die Zeeën ook „ altoos bevaaren hadden; dat indien de „ *Nederlandſche* Maatſchappy hun geene „ onbehoorlyke verhindering hadt toegebragt, of 'er geen groove klagten, „ wegens mishandelingen, gedaan waren, „ zy deeze zaak geheel niet op 't tapyt „ zouden gebragt hebben; dat men de „ uitdrukking daar toe betrekkelyk zo algemeen hadt gesteld als mogelyk, om „ geen aanstoot aan de Republiek te geeven; dat men daar van ook niet kon „ afwyken; en dat, wanneer men van „ onzen kant 't zy onmiddelyk, 't zy „ door Gelastigden, in een onderzoek „ van dit Onderwerp wilde komen, of „ in eene uitpluizing treeden van de klag-

„ ten,

„ ten, zy alle hunne oude klagten, van „ den Vrede van *Munster* af, zouden „ moeten ophaalen, en ook zouden eis„ schen bewys van het vermeend Regt „ der Maatschappye op de *Specery-Eilan-* „ *den*. —— Van den eisch omtrent het „ geeven van het *Salut* op *Zee* konden „ zy niet afzien, en zich niet verbeel„ den dat deswegens by den *Staat* zwa„ righeid zou gemaakt worden."

Gedeeltelyke Bewilliging.

Onze Afgezanten gaven hier op te verstaan, „ niet verwagt te hebben, dat het „ Hof van *Londen*, naa zo veele betuigingen van Vriendschap voor de Re„ publiek, en naa eene zo volkomene „ overtuiging van het belang van den „ Staat, by het behoud van *Negapatnam*, „ op den Afstand van die Plaats zou heb„ ben aangedrongen; maar dat, zo de „ Vredesonderhandeling daar op zou moe„ ten blyven stooten, zy, door den ui„ tersten nood gedrongen, besloten had„ den om in dien Afstand te bewilligen, „ onder voorbehoud, dat men van de „ *Engelsche* zyde aannam alle de overige „ Artykelen, zo als dezelve in het door „ de *Hollandsche* Afgezanten ingeleverde „ Ontwerp waren te neergesteld, en in „ byzonder, dat men niet verder aan„ drong op een onbepaalden Afstand van „ de Vrye Vaard in de *Oostersche Zeeën* — „ en op eene verpligting tot het geeven „ van 't *Salut* met het vallen van den „ Wimpel op den ouden voet. Tot geen „ van beide deeze zaaken waren zy ge-

XIV. BOEK. 1783.

„ magtigd en konden zy hunne vreeze
„ niet verbergen, dat de Staat huiverig
„ zou zyn om daar toe te komen. —
„ Dat zy, ten aanziene van 't eerste,
„ nogmaals moesten herhaalen, dat aan
„ hun Hoog Mogenden nooit eenige
„ klagten waren gedaan, over het mis-
„ handelen van *Engelsche Onderdaanen* in
„ hunne Vaard op de *Oostersche Zeeën*,
„ dat zy, integendeel wel wisten, dat
„ in die enkele gevallen, wanneer zy den
„ Doortocht gevraagd hadden, door de
„ Bediendens van de Maatschappy waren
„ bygestaan, en men hun in nood behulp-
„ zaam ware geweest; maar dat men
„ teffens ook had tegengegaan het voor-
„ neemen, 't geen zy nu en dan schee-
„ nen te willen uitvoeren, om Verboden
„ Handel te dryven; dit hadt de Maat-
„ schappy gedaan, op haar Regt; een
„ Regt dat zy ook door niemand kon
„ laaten schenden. Hadden de *Engelsche*
„ Staatsdienaars geene geneigdheid om
„ over dit stuk in onderhandeling te
„ treeden, het ware dan beter dit punt
„ geheel niet te roeren. —— Wat
„ aanbelangde het begroeten op Zee,
„ men kon niet begrypen hoe men thans,
„ van de zyde van *Engeland*, kon aan-
„ dringen op een beding dat het *Salut*
„ op den ouden voet zou gegeeven wor-
„ den, dat men alleen een Verdrag van
„ Vrede maakte, en het Algemeen Regt
„ der Volken ten rigtsnoer bleef, dat
„ volgens 't zelve, en ook volgens der

En-

" *Engelschen* eigene stelling, *alle Zeeën vry* " *waren*, en dus op geen grond het gee- " ven van een blyk van erkentenis van " een byzonder Eigendom kon worden " gevorderd." —— Dan, hoe zeer zy deeze bewyzen uithaalden, en door de kragtigste redenen aandrongen, vorderden zy 'er niets mede. Van de *Engelsche* zyde bleef men 'er vast op staan, dat dit de laatste bevelen waren, en men geene vryheid hadt, om, welke Voorstellen 'er ook mogten gedaan worden, eenigzins daar van aftewyken.

Frankryk en *Spanje* gereed om met *Engeland* te sluiten.

Van dit alles, en den hachlyken staat der Onderhandelingen, gaven de *Hollandsche* Gezanten kennis aan den Graave DE VERGENNES. Deeze betuigde zyn leedweezen, dat hy, door het mislukken zyner poogingen, welke hy verzekerde onophoudelyk by het *Engelsche* Staatsdienaarschap te hebben aangewend, hun Hoog Mogenden niet hadt kunnen overtuigen van den waaren yver, waar mede hy bezield geweest was om hunne belangen meerder te bevorderen; maar dat hy weinig middel zag, om de *Engelsche* Staatsdienaars, die door hunne gemaakte Overwinningen meenden een hooger regt te hebben, en op de Republiek de groote opofferingen, welke zy aan andere Mogendheden hadden moeten doen, eenigzins zogten te verhaalen, van hunne onverzettelykheid en opgevatte denkbeelden te rug te brengen.

Uit den mond diens *Franschen* Staats-

XIV. BOEK. 1783.

dienaars verstonden onze Gezanten, dat de zaaken tusschen *Frankryk Spanje* en *Engeland* geheel vereffend, en de wederzydsche Verdragen, in tegenwoordigheid der Staatsdienaaren van de beide Keizerlyke Hoven, vergeleken en thans in 't net gebragt waren; en dat men met de Tekening zou hebben kunnen voortvaaren, zo hy niet geoordeeld hadt, dat men niet behoorde te overhaasten, vóór dat zaaken met *Holland* desgelyks waren vereffend. — Hy voegde 'er nevens, dat, terwyl de tegenwoordige gesteldheid van zaaken in *Europa* volstrekt vorderde, dat, door het sluiten van den volkomen Vrede, alles aan wederzyden tot eene volmaakte rust werd gebragt, en de andere Mogenheden, die aan den Vrede deel hadden, met veel yvers op het volkomen sluiten en tekenen aandrongen, de *Hollandsche* Gezanten wilden te wege brengen, dat aan de raadpleegingen van den Staat allen spoed wierd bygezet, en zy welhaast mogten voorzien worden met een Besluit 't geen hun in staat stelde om een geheele afkomst van zaaken te maaken. (*)

Voorloopige raadslag van *Holland* om in de Eischen van *Engeland* te bewilligen.

Staaten van *Holland* bragten, den zes en twintigsten van Oogstmaand een Raadslag uit, by welken werd vastgesteld, om, indien het onmooglyk was, door behulp van

(*) *Brief van* LESTEVENON VAN BERKENRODE *en* BRANTSEN *over de Vredesonderhandelingen* 13. Aug. 1783.

van 't *Fransche* Hof, betere Voorwaarden te bedingen, volgens den laatsten Eisch van *Engeland*, Afstand te doen van *Negapatnam*, in de vrye Scheepvaard door de *Moluksche Eilanden* te bewilligen, als mede in het *Salut* ter Zee toeteftemmen. Een Postbode met den voorloopigen Raadslag van *Holland* werd aan de Gezanten te *Parys* gezonden (*).

XIV. BOEK. 1783.

Aandrang om het sluiten te verhaasten.

De aandrang des Graaven DE VERGENNES, hoe sterk reeds, vermeerderde toen hy, op den vyf en twintigsten van Oogstmaand, zich by onzen Afgezanten vervoegde en hun verwittigde, dat de *Engelsche* Afgezant, en het Hof van *Londen*, dermaate aanstonden op het bepaalen van den Dag tot het tekenen van het Definitief Tractaat, dat hy niet langer zich daar aan wist te onttrekken; dat het *Fransche* Ryk, zo wel als dat van *Spanje*, by het verwylen der Tekeninge, 't welk alles in een volkomen onzekerheid stelde, zo veel leeden, door het onderhouden van een groote Krygsmagt in andere Werelddeelen, en het belemmeren des Handels, dat hy, zo wel als de Graaf D'ARANDA, 't niet langer op zich durfden neemen om dezelve uit te stellen; dat men alles gedaan hadt, om tyd te winnen: maar dat 'er, nu zo veele dagen verloopen zynde, zonder dat onze Ge-

(*) *Secr. Resol. van Holl.* 26 Aug. 1783. *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1378.

XIV BOEK. 1783.

Gezanten verzekering konden geeven; wanneer zy met een Staatsbesluit tot afdoening der zaake zouden voorzien zyn, men eindelyk zich hadt moeten bepaalen, en dat de Dag, dien de Hertog van MANCHESTER reeds op morgen wilde gesteld hebben, op naastkomenden Saturdag bestemd was. —— Op voordragt onzer Gezanten, om eenigen tyd te winnen, konden zy geen onbepaald uitstel verkrygen: maar wisten de *Fransche* Staatsdienaar en de *Spaansche* Afgezant by den *Engelschen* te verwerven, dat de Dag der Tekeninge verschooven zou worden tot op den derden van Herfstmaand; terwyl zy, van hunnen kant, aannamen terstond een Postbode af te vaardigen; met verzoek om zo tydig vóór den bepaalden dag met een eindelyk Besluit te mogen voorzien worden, dat zy met den Hertog VAN MANCHESTER het nodige zouden kunnen beraamen en alles in dien staat brengen, dat zy, ten gelyken tyde, ons Tractaat zouden kunnen tekenen (*).

Besluiten met vier Gewesten deswegen genomen.

Ter Algemeene Staatsvergadering was een berigt ingekomen onzer Gezanten, dat, hoe zeer zy door den ongunstigen uitslag der Onderhandelingen, door verscheide zamenloopende omstandigheden veroorzaakt, tot op dit oogenblik on-

(*) Brief van LESTEVENON VAN BERKENRODE en BRANTSEN 25. Aug. 1783

onzeker waren, van de wyze op welke XIV.
zy dezelve zouden kunnen sluiten, als BOEK.
mede van den tyd wanneer zulks zou
kunnen geschieden, zy egter gemeend 1783.
hadden hun Hoog Mogenden in bedenking te moeten geeven, of zy niet zoude kunnen goed vinden hun de noodige bevelen te geeven, hoedanig zy zich by de Eventueele Tekening van het Vredes Tractaat zouden behooren te gedraagen, ten opzigte van de Plenipotentiarissen der Hoven van *Weenen* en *Petersburg*, die, op uitnoodiging der Hoven van *Frankryk*, *Spanje* en *Engeland*, naa dat de Preliminaire Vredes-Artikelen waren getekend, door haare Keizerlyke Majesteiten volmagt bekomen hadden tot het aanwenden hunner goede diensten, of wel tot het ondertekenen der Definitive Tractaaten. Men vondt goed van wegen den Staat, by de Eventueele Tekening van het Vredes Tractaat, onze Gezanten te volmagtigen, de gemelde Plenipotentiarissen, tot dit zelfde uit te noodigen. De Afgevaardigden van *Gelderland*, *Zeeland* en *Stad en Lande* verklaarden op deeze zaak ongelast te zyn en verzogten een korten tyd uitstel eer men tot een besluit kwame; doch de vier Gewesten gingen 'er mede door.

Desgelyks namen, hun Hoog Mogenden, dien dag 's avonds vergaderd zynde, naa het ontvangen des Briefs de Dagbepaaling der Tekening vermeldende, met vier Gewesten een Besluit, overeenkom-

stig

XIV. BOEK. 1783. ſtig met den voorloopigen Raadſlag van *Holland*, om, wanneer alle Vertoogen by den *Engelſchen* Afgezant, ſtrekkende om hem de onregtmaatigheid en hardigheid der buitenſpoorige Eiſchen op nieuws ten ſterkſten onder 't oog te brengen, en den Graave DE VERGENNES, het harde het beledigende, 't welk *Engeland* van den Staat vergde, met leevendige kleuren te ſchilderen, vrugtloos mogten bevonden worden, „ als dan, met betrekking tot de „ afgevergde overgave van *Negapatnam*, „ mitsgaders van de vrye Vaard in de *Ooſterſche Zeeën*; en het doen van het gevorderde *Salut*, zo veel toe te geeven „ als de noodzaaklykheid zou vorderen, „ om voor te komen, dat de tegenwoordige Onderhandeling niet wierd afgebrooken, zodanig dat de Republiek „ daar van alleen zou worden uitgeſlooten, en om vervolgens, des noods, met „ inwilliging der voorſchreevene Voorwaarden, tot een afkomst van zaaken, „ op de beste en minst nadeelige wyze, „ voort te vaaren; niet te min zorgvuldiglyk in 't oog houdende, dat, met „ opzigt tot de *Ooſterſche Zeeën*, de „ vastſtelling alleen tot de vrye *Vaard* „ bepaald en daar onder geen *Handel* „ begreepen wierd; en dat ten aanziene „ van het *Salut*, alle inroeping van of „ wyzing op voorheen beſtaan hebbende, „ doch nu vervallene Tractaaten, zorgvuldig vermyd en alleen en eenvoudig „ bepaald zou worden: dat men met op-

„ zigt

„ zigt tot het *Salut* wederzyds zou bly- XIV.
„ ven by het gebruik 't welk des aan- BOEK.
„ gaande, vóór den Oorlog, hadt plaats
„ gehadt, terwyl men voor het overige 1783.
„ vertrouwde dat het punt der vrye Vaard
„ op de Kusten van *Africa* in geene
„ verdere overweeging zou komen (*)."

Ingevolge van dit Staatsbesluit stelden onze Afgezanten hunne meermaals aangewende poogingen, om beter Voorwaarden te bedingen, te werk; doch met denzelfden ongunstigen uitslag. Het stuk der vrye Vaard en Handel op de Kust van *Africa* werd door de *Engelschen*, weder opgehaald, en konden onze Afgezanten, niet dan met veel moeite, naa de allerhevigste twistredenen, welke zomtyds tot eene hoogte liepen, dat zy voor eene geheele afbreeking der Onderhandelinge vreesden, in de bepaaling van het *Salut* ter Zee, het ontwyken dat men zich gedraagen zou overeenkomstig met het vierde Artykel van het *Tractaat van Westmunster* des Jaars MDCLXXIV.

Inhoud der voorloopige Voorwaarden.

De voorloopige Voorwaarden, omtrent welker bepaaling men zo veel, en zo lang, gearbeid hadt, werden eindelyk, den tweeden van Herfstmaand, getekend, en behelsden de volgende Elf Artykelen.

I. „ Zo ras de Preliminairen geratifi-
„ ceerd

(*) *Resol. Gen.* 28. *Aug.* 1783. *Courier van Europa* I. D. bl. 10.

XIV. BOEK. 1783.

„ ceerd zullen zyn, zal de opregte en „ standvastige Vriendschap tusschen zyne „ *Groot-Brittanische* Majesteit deszelfs „ Ryken, Staaten en Onderdaanen en de „ Staaten Generaal der *Vereenigde Nederlanden* en derzelver Staaten en Onderdaanen, van welk een rang of hoedanigheid dezelve mogen weezen, zonder onderscheidinge van Plaatzen of „ Persoonen, hersteld zyn, derwyze dat „ de Hooge Contracteerende Partyen de „ grootste oplettenheid zullen waarneemen om onder zich en derzelver Staaten en Onderdaanen, de Vriendschap „ en wederzydsche goede Verstandhouding, „ te handhaaven, zonder in 't vervolg „ te gedoogen, dat van de eene of andere zyde noch ter *Zee*, noch te „ Land, eenige vyandelykheid gepleegd „ worde, om wat oorzaake of onder welk „ voorwendzel het zou mogen zyn. Men „ zal zorgvuldig vermyden alles wat, in „ het toekomende, de gelukkig herstelde „ Eensgezindheid zou kunnen stooren, „ zich in tegendeel verbindende, om in „ alle gelegenheden, voor elkander wederzyds te bevorderen alles wat toe „ kunne brengen aan hunne Glorie, aan „ hunne Belangen, en onderlinge Voordeelen, zonder rechtstreeks of van ter „ zyde eenigen bystand of bescherming „ te verleenen aan den geenen, die eenig „ nadeel zou willen toebrengen aan de „ een of de ander der Hooge Contracteerende Partyen: alles wat 'er mogt ver-

„ rigt

„ rigt of begaan zyn vóór of zedert het „ begin van den Oorlog, zal in algemee- „ ne vergeteldheid weezen. XIV. BOEK. 1783.

II. „ Wat aanbelangd de Eer der Vlag „ en het Salut ter Zee, door de Schepen „ der Republiek voor die zyner *Groot-Brittannische* Majesteit, hier in zal respectivelyk gehandeld worden op dezelfde wyze, „ als 'er vóór het begin van den thans „ geëindigden Oorlog heeft plaats gehad.

III. „ Alle de Krygsgevangenen van de „ eene en de andere zyde gemaakt, zo „ te Land als ter Zee, en de Gyzelaars, „ die 'er geligt of gegeeven zyn, geduurende den Oorlog, en tot op deezen „ dag, zullen te rug gegeeven worden „ zonder Rantsoen, binnen den tyd van „ zes Weeken, ten langsten te rekenen „ van den dag af, van de uitwisseling „ der Ratificatie deezer Preliminaire Artykelen, betaalende ieder der Mogenheden respectivelyk de uitgaven, die „ 'er gedaan mogten zyn voor den Leeftocht en voor het Onderhoud dier Gevangenen, door den Souvrain van 't „ Land, alwaar zy gevangen zyn gehouden geweest, overeenkomstig, de Handtekeningen, en vastgestelde Staaten en „ andere wettige Tytels, die van de „ eene en de andere zyde zullen worden „ opgeleverd; en zullen 'er wederzydsche verzekeringen worden gegeeven „ voor de betaling der schulden, welke „ gezegde Gevangenen in de Staaten „ hunner Gevangenisse zouden hebben

mo-

XIV. BOEK. — 1783.

„ mogen maaken, tot aan den tyd van „ derzelver volkomene Vryheid. Voorts „ zullen de Schepen, zo wel van Oorlog als Koopvaardy, die 'er mogten „ genomen zyn, naa de verschyning „ van de tyden der ophoudinge van „ de Vyandlykheden ter Zee bepaald, „ insgelyks ter goeder trouwe te rug „ worden gegeeven; met alle derzelver „ Uitrustingen en Laadingen. Men zal „ voorzien in het ten uitvoer brengen van „ dit Artykel daadlyk naa de Uitwisseling „ der Ratificatie van dit Preliminair Traetaat.

IV. „ De Staaten Generaal der *Vereenigde Nederlanden* staan af, en guaran„ deeren in vollen eigendom aan zyne „ *Groot-Brittannische* Majesteit, de Stad „ *Negapatnam* met alle derzelver aan„ hooren; doch aangezien het gewigt „ 't welk de Staaten Generaal der *Ver„ eenigde Nederlanden* stellen in de Be„ zitting der gezegde Stad, belooft de „ Koning van *Groot-Brittanje*, ten teken „ zyner Goedgunstigheid jegens de boven„ gemelde Staaten, niet tegenstaande den „ gezegden Afstand, met Hoogstdezelven „ te zullen handelen, wegens wedergave „ van dezelve Stad, ingevalle de Staa„ ten, in het toekomende, iets evenwaar„ digs aan zyne Majesteit hebben aan te „ bieden.

V. „ De Koning van *Groot-Brittanje* „ zal aan de Staaten Generaal der *Ver„ eenigde Nederlanden* weder te rug gee-

„ ven-

„ ven *Trinconomalo*, even als alle andere
„ Steden, Forten, Havens, en Bezittin-
„ gen, die, geduurende den tegenwoor-
„ digen Oorlog veroverd zyn, door de
„ Wapenen zyner *Groot-Brittannische* Ma-
„ jesteit, of door die der *Engelsche Oost-*
„ *Indische* Maatschappye, en welke
„ Hoogstdezelve in bezitting mogt heb-
„ ben, alles in den staat waar in zy zich
„ zullen bevinden.

VI. „ De Saaten der *Vereenigde Ne-*
„ *derlanden* belooven en verbinden zich
„ van de Vaard der *Britsche* Onderdaa-
„ nen in de *Oost-Zeeën* niet te zullen be-
„ lemmeren.

VII. „ Alzo 'er geschillen ontstaan zyn,
„ tusschen de *Engelsche Africaansche*
„ Maatschappy en de *Hollandsche West-*
„ *Indische* Maatschappy, betrekkelyk tot
„ de Vaard op de Kusten van *Africa*,
„ als mede ten aanziene van de Kaap
„ *Apollonia*, is 'er, om alle redenen tot
„ klagten tusschen de beide Natien op die
„ Kusten te voorkomen, besslooten dat men
„ van de eene en de andere zyde Com-
„ missarissen zal benoemen, om ten dien
„ einde behoorlyke schikkingen te maaken.

VIII. „ Alle de Landen en Teritoiren,
„ die 'er zouden mogen veroverd zyn,
„ of die 'er nog veroverd mogen wor-
„ den, in welk Werelddeel het ook zy,
„ door de Wapenen van zyne *Groot-*
„ *Brittannische* Majesteit, of door die
„ van de Staaten Generaal, welke niet
„ in de tegenwoordige Artykelen begree-

XIV. BOEK. 1783.

„ pen zyn, noch in de hoedanigheid van „ Afstand, noch in die van Wedergave, „ zullen zonder verhindering en zonder „ vergelding worden te rug gegeeven.

IX. „ Alzo het noodzaaklyk is een vasten tyd te stellen voor de Wedergeevingen en Ontruimingen, die 'er zullen te doen zyn is beslooten, dat de „ Koning van *Groot-Brittanje Trinconomalo*, als mede alle de Steden, Landen, en Teritoiren, waar van zyne „ Wapenen zich hebben meester gemaakt, „ en welke zy in bezitting zullen hebben, „ met uitzondering van 't geen by deeze Artykelen wordt afgestaan aan zyne „ *Groot-Brittannische* Majesteit, zal doen „ ontruimen op denzelfden tyd dat de „ wedergaven tusschen *Groot-Brittanje* en „ *Frankryk* zullen gedaan worden. De „ Staaten Generaal zullen, op denzelfden „ tyd, wedergeeven de Steden en Teritoiren, welke hunne Wapenen op de „ *Engelschen* in de *Oost-Indien* hebben „ veroverd; ten welken einde de noodige bevelen zullen worden afgevaardigd „ door een ieder der Hooge contracteerende Partyen, met wederzydsche Vrygeleidbrieven voor de Schepen, die dezelve daadlyk zullen overbrengen, naa de Ratificatie van deeze „ Preliminaire Artykelen.

X. „ Zyne *Groot-Brittannische* Majesteit en de Staaten Generaal belooven, „ oprechtlyk en ter goeder trouwe, alle „ de Artykels in dit tegenwoordig Pre-

„ limi-

XIV. BOEK. 1783.

„ liminair Tractaat begreepen en vastgesteld te zullen in agt neemen, en zy zullen niet gedoogen, dat daar tegen rechtstreeks of van ter zyde, door hunne Onderdaanen eenige inbreuk gemaakt worde. Voorts guarandeeren de voorgemelde Hooge contracteerende Partyen algemeen en wederzyds elkander alle de bepaalingen der tegenwoordige Artykelen.

XI. „ De Ratificatie der tegenwoordige Preliminaire Artykelen in behoorlyke en goede orde afgevaardigd zynde, zullen uitgewisseld worden in de Stad *Parys* tusschen de Hooge contracteerende Partyen, binnen den tyd van ééne Maand, of eerder zo mogelyk, te rekenen van den dag der Tekeninge van de tegenwoordige Artykelen (*)."

Raadslag van *Friesland*, wegens de Vredes Voorwaarden.

Wanneer de *Engelschen* de Eischen gedaan hadden, die grootendeels in deeze voorloopige Artykelen werden ingewilligd, strekten ze ten onderwerp der Raadpleegingen in byzondere Gewesten: wat deswegen te doen viel zal ons uit een en ander staal blyken. —— Staaten van *Friesland*, de hachlyke omstandigheden, in welken zich de Staat bevondt inziende, oordeelden een deezer *drie* stappen te moeten doen. —— Of de Voorwaarden door *En-*

(*) *Verslag van* LESTEVENON VAN BERKENRODE *en* BRANTSEN *wegens de Vredes Preliminairen te Parys.*

XIV. BOEK. 1783. *Engeland* aangeboden af te ſlaan, en, niettegenſtaande de verdere Oorlogende Mogenheden mogten voortgaan met den Vrede te ſluiten, den Oorlog met *Groot-Brittanje* voorttezetten. —— Of, ſtaande de Onderhandelingen in *Frankryk* met het *Engelſche* Staatsdienaarſchap, rechtſtreeks te handelen, en voordeeliger Voorwaarden van Vrede te bedingen. —— Of, eindelyk, op de best mogelyke wyze, zelfs op de alleszins harde, thans aangebodene Voorwaarden, tot den Algemeenen Vrede toe te treeden.

Buiten twyfel ſtelden zy, dat het eerſte verre weg best, zo niet eeniglyk, zou ſtrooken met de Waardigheid van de Republiek, en alzins overeenkomen met het Stelzel door *Friesland* van den aanvang des Oorlogs af, voorgeſteld en ſtandvastig gevolgd. Naamlyk om de Republiek alle haare kragten te doen inſpannen, ten einde den tegenwoordigen Oorlog op het yverigſte door te zetten, en zich daar door, voor nu en altoos, van den ſchadelyken en ſchandlyken invloed van *Engeland* op dit Gemeenebest te ontſlaan. Meermaalen hadt *Friesland* deeze denkwyze aan den dag gelegd, en wel byzonder in 't begin van den Oorlog, door het voorſlaan eener Verbintenisſe met *Frankryk*, waar door men, zo wel by 't voeren van den Oorlog, als by 't ſluiten van den Vrede, eene gemeene zaak met dat Ryk zou hebben gemaakt, welke Voorſlag, egter, geene verdere

uit-

uitwerking hadt, dan dat dezelve by hun Hoog Mogenden was Commisſoriaal gemaakt, zonder dat 'er zelfs immer eenig Verſlag van was uitgebragt. —— *Friesland* hadt dit doel betoond in de andere Bondgenooten voor te gaan, met het afwyzen van eenen byzonderen Vrede met *Groot-Brittanje*, onder zeer ſchoon ſchynende Voorwaarden der Republiek aangeboden. —— *Friesland* hadt doen zien hoe zeer het haar ernst ware den Oorlog met nadruk door te zetten, wanneer het, by 't niet uitvoeren der geordoneerde Expeditie na *Brest*, aan de overige Bondgenooten hadt voorgeſlaagen, niet alleen om de Schuldigen en Nalaatigen in deezen te ontdekken; maar voornaamlyk om het zo zigtbaare verkeerde Beſtuur in het Zeewezen, zo mogelyk, te verbeteren, en de hindernisſen in de uitvoering van de Bevelen der Hooge Overheid eens voor al uit den weg te ruimen. Welke pooging geen gelukkiger uitkomst dan de eerstgemelde gehadt hadt; de rondgaande Brief, ten dien einde aan de Bondgenooten afgevaardigd, was door geen derzelven beantwoord en hadt verder geene gewenschte uitwerking erlangd. —— Van dit voortzetten des Oorlogs vonden zy zich, uit aanmerking van de ongunſtige Directie, tot dus verre in den Oorlog gehouden, en de geringe uitwerking hunner welmeenende poogingen tot verbetering van dezelve, en het vooruitzigt, dat

 die

XIV. BOEK. 1783. die op gelyken voet zou worden voortgezet, genoodzaakt af te zien.

Geen minder zwaarigheids vonden zy in den tweeden voorgeslagen weg, schoon het zeer mogelyk, en huns bedunkens, zeer waarschynlyk was, dat men, door rechtstreeks met *Engeland* te handelen, het behoud van *Negapatnam*, en veelligt eenige meerdere inschiklykheid omtrent het Artykel der Vrye Vaard in de *Oostersche Zeeën*, zou kunnen bedingen, het nogthans niet min zeker ging, dat deeze gunste van *Groot-Brittanje* op geen voordeeliger, zo niet nog vernederender voorwaarden zouden te bekomen zyn, dan onder vernieuwing van de voorgaande, door dat Ryk trouwloослyk geschondene, en naar hun belang uitgelegde, Tractaaten; door welken stap de Republiek zich niet alleen vrywillig, meer dan immer te vooren, aan het juk van *Groot-Brittanje* zou onderwerpen; maar zich ook veelligt, met de betrekking tot onze andere nabuurige Mogenheden, in geen min veruitziende omstandigheden brengen.

Dat 'er, derhalven, in den allerwegen kommerlyken toestand van 't Gemeenebest, die nog aanmerkelyk verergerde, door het afdanken van bevaaren Matroozen, en het intrekken der uitgeloofde Beloonningen tot aanwervinge, geen ander middel scheen over te schieten, dan zich, hoe vernederend het ook mogt weezen, te bepaalen om deel te krygen in den Algemeenen Vrede; waarom zy in het tekenen

nen der voorloopige Voorwaarden ſtemden (*).

XIV. BOEK. 1783.

Betuigingen van eenige *Gelderſche* Edelen omtrent de Vredesvoorwaarden.

Op den *Gelderſchen* buitengewoonen Landdag, waar men te raade werd, omtrent den Vrede met *Groot-Brittanje*, zich by *Holland* te voegen, lieten de Jonkheeren VAN NYVENHEIM, CAPPELLEN TOT DE MARSCH, LYNDEN VAN OLDENALLERT en ZUYLEN VAN NYEVELDT, zich in deezer voege hooren. „ In de hachlyke en allerjammerlykſte omſtandigheden, waar in „ de Republiek zich bevindt — omſtandigheden te wege gebragt en voortgeſprooten enkel door den verraadlyken „ invloed van *Groot-Brittanje* op ons geheele Staatsweezen — invloed, welke „ nog heden onze Conſtitutie op deszelfs fundamenten doet daveren, en „ die, zo dezelve niet kragtdaadig, door „ deeze lang getergde Natie, wordt tegengegaan en vernietigd, voorzeker de „ gewisſe ondergang van het Vaderland „ zal ten gevolge hebben, zou het voortzetten van eenen regtvaardigen Oorlog, „ ons op de onregtvaardigſte wyze aangedaan, voorzeker het geſchikſte middel zyn, om eenen afgematten uitwendigen Vyand paal en perk te zetten, „ en die verderflyke inwendige Cabale, die „ met denzelven onze Vryheid en Welvaard den hartader heeft afgeſtooken, voor „ al-

(*) *Reſol. van Friesland* 25 Aug. 1783.

XIV. BOEK. 1783.

„ altoos te verpletteren. En hier toe „ zou by deeze Natie moeds en vermogens genoeg zyn, ja, ons Gemeenebest was hier toe overvloedig genoeg „ in ſtaat, zo maar niet dezelfde verdervende invloed, alles, wat ook werkſtellig zou kunnen worden gemaakt, „ niet vrugtloos deedt worden.. Waarom „ 'er voor ons gefolterd Vaderland niet „ anders ſchynt over te ſchieten, dan, „ om, in dit oogenblik, den Vrede, zo „ als die voorgeſchreeven en tusſchen de „ Oorlogende Mogenheden gearreſteerd „ is, aan te neemen, om zeker anderzins „ nog erger, waar onder voornaamlyk de „ vernieuwing der oude Tractaaten met „ *Engeland*, voor te komen.

„ Wy voor ons zullen de Concluſie, „ om zich dien aangaande te voegen met „ de Reſolutie van *Holland*, aanzien; „ doch kunnen voor ons, als verantwoordelyk zynde aan de Natie, het preſente tegenwoordige Geſlacht, nimmer „ onze toeſtemming geeven tot het ſluiten van zulk een ſchandlyken Vrede. „ En hier door, Ed. Mog. Heeren! handelen wy overeenkomſtig met ons zo „ dikmaals te deezer plaatze geuit Syſtema, relatief tot de behandeling van „ zaaken in deezen Oorlog. Wy hebben, by aanhoudenheid, met andere „ Leden van het Bondgenootſchap, geinſteerd tot het uitwerken eener formeele Aliantie met *Frankryk*, zo die „ hadt mogen plaats hebben, zou de Re-

„ pu-

„ publiek nimmer tot dit vernederende „ predicament gekomen zyn. Wy heb- „ ben de gevolgen voorſpeld van het „ verleenen der *Bepaalde* *Convoyen* en „ van het uitſtellen der toetreedinge tot de „ aangebodene *Gewapende Neutraliteit*. — „ Wy hebben meermaalen gedoleerd, „ over zo wonderlyke Inactiviteit en ver- „ keerde Directie onzer Marine, waar „ door wel moest volgen, dat men on- „ zen Vyand in de hand werkte. —— „ Omtrent het mislukken der *Expeditie na* „ *Brest* hebben wy ons op zyn tyd ver- „ klaard, en de Disobedientie, die daar „ by heeft plaats gehad, aangezien als „ het kenmerk van 't gevaar, 't welk „ voor de Digniteit en het behoud der Re- „ publiek daar uit zou volgen, zo niet „ daadlyk efficacieuſe meſures daar tegen „ werden genomen. —— En wat be- „ hoeven wy meer over deeze zigtbaare „ tegen alles aanſtrydende Directie der „ Marine te ſpreeken? Het zo onlangs „ willekeurig buiten dienst ſtellen van „ eenige Oorlogſchepen, en het afdan- „ ken van zulk een aantal Matroozen, „ daar de Republiek nog met een ver- „ raadlyken Vyand in Oorlog was, ſtrekt „ overvloedig ten bewyze, dat de achter- „ dogt der geheele Natie meer dan te „ veel gegrond is. —— Wy laaten dan „ de gevolgen deezes rampzaligen Vre- „ des voor rekening en verantwoording „ dergenen, die ze bewerkt hebben; „ dat deezen hun gedrag verdeedigen by

XIV. BOEK. 1783.

„ eene Natie, die met geene volumineu-
„ se gedrongene Defensien te vrede is;
„ doch die alle waare poogingen tot be-
„ houd van het Vaderland naar waarde
„ weet te schatten. Wy zullen ons,
„ wegens ons gehouden gedrag voor des-
„ zelfs Vierschaar tragten te zuive-
„ ren. (*)."

Onderscheide Oordeelvellingen, wien de schuld dier vernederende Vredes Voorwaarden toekwam

In de daad Vredes Voorwaarden van dien aart, als nu bestemd lagen, konden door geen der Partyen in den Lande, met een gunstig oog worden aangezien. Elk wilde zich vryen van daartoe aanleiding gegeeven te hebben, en zogt den anderen de schuld op den halze te schuiven. Getuigen hier van de veelvuldige Schriften te wederzyden uitgegeeven. Schoon derzelver voordragt buiten ons bestek loopt zal het daar van niet vreemd weezen, ter blootlegging van de volmaakt strydige denkwyze der Partyen, uit twee Schryvers, hoofdzaaklyk deezer wederzydsche beschuldigingen by te brengen. —— Een buitenlandsch Nieuwsschryver, die zich over de zaaken onzes Lands, meermaalen, in 't brede en op eene schampere wyze uitliet, tekende, ten deezen opzigte, aan. „ Een zekere Gebeurtenis, welke wy
„ niet te zeer kunnen aandringen, en
„ die wy bidden, dat door den Regter,
„ voor wiers Vierschaar wy deeze groote
„ zaak bepleiten, nimmer uit het ooge
„ ver-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1477.

„ verlooren moge worden, is, dat het XIV.
„ van de *Hollanders* heeft afgehangen om BOEK.
„ die Voordeelen en Bezittingen te rug
„ te ontvangen, welker verlies thans hun- 1783.
„ ne onbillyke klagten doet ontstaan, en
„ welk verlies zy met nog meer onregts,
„ toeschryven aan het Hoofd hunner Repu-
„ bliek, of aan zyne Raadslieden. Wy
„ zyn grondig onderrigt, dat een aan-
„ zienlyk Persoon, reeds zints Louw-
„ maand jongstleden, de *Hollandsche* Ge-
„ zanten heeft aangeraaden, om de Zee
„ over te steeken en rechtstreeks met
„ het Hof van *Londen* zelve te hande-
„ len. —— Waarom hebben zy dat niet
„ gedaan? Waarom heeft de bovendry-
„ vende Cabale hun daar toe niet ge-
„ last? Waarom anders, dan om dat
„ deeze gewild heeft, dat 'er misslagen
„ begaan, en schaden zouden geleden
„ worden, met dit zeker en bepaald oog-
„ merk om de blaam van dit alles op die
„ geenen te werpen, welker verderf zy
„ besloten heeft. Voor een oogenblik
„ toegegeeven zynde, dat de schuld ge-
„ heel aan de zyde van den Statdhou-
„ der is, zo hebben zyne Vyanden, die
„ in de hunnen alles vermogen, het in
„ hunne hand gehad om dezelve te her-
„ stellen waarom hebben zy dit niet ge-
„ daan? —— Welk een wreede en bui-
„ tenspoorige Staatkunde heeft hun aan-
„ gezet om de belangen van het Gemee-
„ nebest op te offeren aan het nog wree-
„ der vermaak om hun Hoofd te ver-
„ vol-

XVI. BOEK. 1783.

„ volgen, en alle hunne rampen aan hem „ te verwyten! (*)"

Deeze taal, als zeer hoonend voor de Hoofden van 't Gemeenebest door veelen aangemerkt, wedersprak een binnenlands toen geen min opgangs maakend Schryver, die volmondig de mislukte poogingen tot de handelingen over een afzonderlyken Vrede met *Engeland* erkend hebbende, het niet aangaan van denzelven aan de volgende redenen toeschryft; „ om dat „ de Regeeringsleden, de *bovendryvende* „ *Cabale* genoemd, te weeten de Regee„ ring van *Amsterdam*, byzonder de Pen„ sionarissen VAN BERCKEL en VIS„ SCHER, als mede de *Dordrechtsche* „ Pensionaris DE GYZELAAR, en eeni„ ge andere Pensionarissen van andere „ *Hollandsche* Steden; de meeste Leden „ der Staaten van *Friesland*; en de CAP„ PELLENS, eene al te grondige ken„ nis, zo uit de Geschiedenis der „ voorige Eeuwen, als uit het onder„ wys hunner eigene dagen, verkreegen „ hadden, om niet onwederlegbaar over„ tuigd te zyn, dat alle afzonderlyke „ Verbintenissen die ons Gemeenebest „ met het Ryk van *Engeland* aangegaan „ hadt, regelrecht waren uitgeloopen „ op het verderf en den ondergang van „ onzen Staat. Om dat zy alle de nood„ zaaklykheid eener tegenovergestelde

„ Ver-

(*) *Courier du Bas-Rhin.* No. 74.

„ Verbintenis tusſchen dit Gemeenebest XIV.
„ en het *Franſche* Hof met de verlichtſte BOEK.
„ en helderziendſte oogen beſchouwden;
„ en duidlyk zagen, dat eene afzonder- 1783.
„ lyke Handeling met *Groot-Brittanje* het
„ ſteeds bedoelde middel was om ons
„ van den Koning van *Frankryk* af te
„ trekken. Om dat zy, als waare Va-
„ derlanders, door geen verkeerde in-
„ zigten gedreeven, eenmaal het onver-
„ wrikbaar beſluit genomen hadden om
„ de Republiek van *Nederland* te ont-
„ kluisteren van alle de ketenen, die 't
„ zelve, tot hier toe, aan *Groot-Brittanje*
„ hadden vastgehegt, en om, eindelyk,
„ eene vaste en onverbreekbaare Ver-
„ eeniging met *Frankryk* uit te werken.
„ Te verlicht waren zy, om niet te kun-
„ nen voorzien, dat alle de Onderhan-
„ delingen, die in onze Republiek, voor
„ al naa zulk een teiſterenden Oorlog van
„ den kant der *Britſche* Kroone te heb-
„ ben uitgeſtaan, met dat Ryk zou kun-
„ nen aanvangen, op niets anders zou-
„ den uitloopen dan op de volmaakſte
„ te leurſtellingen van alle de billyke
„ Eiſchen, die de Natie het regt hadt
„ om, by die gelegenheid, aan hetzelve
„ te doen; en dat voorts alle die byzon-
„ dere Onderhandelingen op niets anders
„ zouden hebben nedergekomen, dan op
„ de herſtelling en vernieuwing der oude
„ Tractaaten, en het bepaalen der ge-
„ legenheden, langs welke *Groot-Brit-*
„ *tanje*, naar vereisch van deszelfs onder-
„ ſchei-

XIV. BOEK. 1783.

„ ſcheidene omſtandigheden, de noodige „ voorwendzels zou kunnen vinden om „ ons de onregtvaardigſte Oorlogen aan „ te kondigen. Overeenkomſtig met het „ een en ander was het hun openbaar, „ dat het belang der Republiek vorderde „ om nimmer wederom in eenig Verbond, „ hoe genaamd, met *Groot-Brittanje* te „ ſtaan: dewyl dit Ryk de beſtaande „ Tractaaten nimmer nagekomen of geëer- „ biedigd; maar dezelve, in tegendeel, naar „ eisch van deszelfs belangen, geduurig ver- „ anderd of vernietigd, ja onophoudelyk „ getragt hadt om dezelve als vergiftig- „ de Wapenen tegen onze wezenlyke „ belangen en duurgekogte Vryheid aan „ te wenden (*).”

Amſterdam verontſchuldigd. Ontworpen Adres der Kooplieden daar ter Stede

Men vondt 'er, die onder de medewerkende oorzaaken van het omhelzen deezer vernederende Vredes-Voorwaarden in de eerſte plaats ſtelden, eene Laaghartigheid en Onverſchilligheid der Burgery van *Amſterdam*, en der Kooplieden in 't byzonder, als die, in hun Scheepvaard, zich van de Vlaggen der Onzydige Mogenheden bedienende, dezelve met geen gering voordeel voortzetten; en daarom, minder dan voorheen, zich voor 't algemeen belang in de breſſe ſtelden. Dit baatzoekend inzigt moge by eenigen gewerkt hebben, (†) algemeen was

(*) *Courier van Europa.* I. D. bl. 35.
(†) *Post van den Neder-Rhyn*, IX. D. bl. 1160.

was het nimmer. Ook kan een ontworpen Adres der voornaamste Kooplieden aan de Regeering dier Stad; doch niet overgeleverd, dewyl zy geloof gaven aan de stelligste verzekeringen van een op handen zynde vry voordeeliger Vrede, hier van tot getuigen strekken. In 't zelve de haatlykheid der *Engelsche* Vorderingen, aan den eenen, en de billykheid onzer Eischen van den anderen kant aangedrongen hebbende, willen zy het volstrekt afslaan van de eerste en het vasthouden der laatste, ten slot betuigende; „ En „ daar het meer dan waarschynlyk is, „ dat een Ryk, gewoon ons met den „ voet te treeden, zich geenzints naar „ deeze billyke Eischen der Natie voe„ gen zal; maar wy ons verpligt vinden „ om, op het voetspoor onzer Voorvade„ ren, onze Regten met de Wapenen te be„ schermen en te doen gelden, op vry „ kragtdaadiger wyze dan tot hier toe „ is geschied, neemen wy de vryheid „ om aan onze aanzienlyke Gemagtigden „ en Vertegenwoordigers, te kennen te „ geeven, hoe zeer wy niets meer ver„ langen dan dat men, van het oogenblik „ af aan, waar op het Ryk van *Groot-* „ *Brittanje*, naa het aanwenden van eene „ laatste poging, zal toonen geen gehoor „ te willen geeven aan onze Eischen, „ op de efficacieuste wyze de handen „ in een slaa, om onzen onrechtvaardi„ gen Vyand de gevolgen te doen onder„ vinden van die opeenstapeling van mis-

XIV. BOEK. 1783.

„ han-

XIV. BOEK. 1783.

„ handelingen, welke wy, tot hier toe, „ zo geduldig verdraagen hebben; maar „ die eindelyk door geen Volk, welks „ Dappetheid en Eer gelyk zyn aan die, „ waar op het *Hollandsch* bloed alleen „ kan roemen, langer kunnen geduld „ worden; te meer daar wy de ruimste „ ressources tot het neemen van zulke „ kragtdaadige maatregelen, niet by Vreem„ den behoeven te zoeken; maar daadlyk „ in onzen eigen boezem hebben: waar „ toe wy niet zullen nalaaten ons Goed „ en Bloed, met de uiterste bereidwil„ ligheid, op te offeren; nogthans en wel „ uitdruklyk met dien verstande, dat „ de ruime Onderstand, dien wy gereed „ zyn aan het Vaderland te doen, vol„ gens het oogmerk der Natie, en on„ der meer onmiddelyk opzigt van dezel„ ve, worde besteed, ter vermydinge van „ alle die facheuse en grievende gevol„ gen, welke eene Directie, die ons tot „ hier toe, tot onze diepe smerte, de „ Slaaf van onzen Vyand heeft doen „ zyn, noodzaaklyk met zich moet slee„ pen (*)."

De voorloopige Vredes-Voorwaarden getekend;

Wanneer, op den tweeden van Herfstmaand, de voorloopige Voorwaarden getekend waren, vergaderden den volgenden dag de Gezanten der andere Mogenheden by den Graave DE VERGENNES, en

(*) Dit geheele *Adres* heeft de *Courier van Europa* medegedeeld I. D. bl. 18.

CHARLES GRAVIEU,
Graaf de Vergennes.

en werd, ten zynen huize, het volkomen Vredesverdrag, eerst tusschen *Spanje* en *Groot-Brittanje*, en daar op tusschen de laastgemelde Mogenheid en *Frankryk* voltrokken. Onze Gezanten, daar toe door de Algemeene Staaten gelast (*) zouden dien eigen Dag aan het Vredeswerk gaarne mede de laatste hand gelegd hebben; doch de Hertog VAN MANCHESTER verschoonde zich hier van. Zy wilden den volledigen Vrede, even gelyk de andere Mogenheden, sluiten onder Guarantie of Vrywaaring der beide Keizerlyke Hoven. De *Engelsche* Gezant bragt daar tegen in, dat de Republiek de Bemiddeling dier twee Hoven geweigerd hadt, dat hy, over zulks, in de Tekening van die twee Gezanten niet kon instemmen, zonder van zyn Hof daar toe gelast te weezen. Nogthans nam hy aan de bevelen deswegen terstond te vraagen (†).

XIV. BOEK. 1783. doch de Vrede zelve niet; schoon tusschen de andere Oorlogende Mogenheden geslooten.

Een volkomener uitslag schynt men te gemoet gezien te hebben; althans de Afgevaardigden van *Amsterdam* stelden ter Vergadering van *Holland* voor, hoe zy, onderrigt, dat, by het aankomen der Vredetyding, Illuminatien en Vuurwerken zouden plaats hebben, daarom in bedenking gaven of het, in deeze omstandighe-

Voorzorgen tegen Vreugdebedryven gedraagen.

(*) Zie hier boven bl. 42.

(†) *Verslag van* LESTEVENON VAN BERKENRODE *en* BRANTSEN *wegens de Vredes Preliminairen te Parys.*

XIV. BOEK. 1783. heden, niet voorzigtig zou zyn, tot voorkoming van alle wanorde, dat men den Hove van *Holland*, Gecommitteerde Raaden, als mede de Regeering van *'s Gravenhage*, van dit oogmerk kennis gaf; op dat men zodanige maatregelen zou in 't werk stellen, als zy, in gevolge van deeze kundschap, noodig zouden oordeelen. Het geschiedde. En keurde men ook het voorstel van *Delft* goed, dat de Vergadering van hun Ed. Groot Mogenden zou blyven voort duuren (*)

De bekragtiging der Vredesvoorwaarden. Op de aankomst der voorloopige Vredesvoorwaarden, vergaderden de Algemeene Staaten, en zonden ze na de Gewesten ter goedkeuring. By meerderheid van zes Gewesten, *Zeeland*, niet toestemmende, besloot men tot de *Ratificatie* of Bekragtiging der Voorwaarden, die den zeven en twintigsten van Herfstmaand na *Parys* werd afgezonden.

CAPPELLEN TOT DE POL's verklaaring omtrent de Voorwaarden. Toen ter Staatsvergaderinge van *Overysfel*, over dit bekragtigen gehandeld en 'er toe besflooten werd, liet Jonker VAN DER CAPPELLEN TOT DE POL zich deswegen, op deezen trant hooren. „ Het is met die verontwaardiging, met „ dien fpyt, met dien geoorloofden lust „ tot wraakoefening, die elk rechtfchapen Liefhebber van zyn getergd en „ mishandeld Vaderland, op dit oogenblik moet gevoelen, dat ik my ge-

„ nood-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1550.

„ nooddwangd vind myne toestemming „ te geeven tot de Preliminairen, die „ List, Trouwloosheid en Geweld, en „ dat nog wel onder de aanhoudende be- „ tuigingen van Vriendschap, van Bond- „ genootschap, van weezenlyke Hoogag- „ ting, van Vreugde over alles wat het „ geluk en den voorspoed van deeze „ Republiek kan bevorderen, ons afpers- „ sen.

„ De gevoeligheid, wegens de opeen- „ stapeling van mishandelingen, welke „ onze stille, vreedzaame, doch thans „ ongelukkige Natie ondervonden heeft „ van het *Britsche* Ryk, dat steeds on- „ zen ondergang zogt, steeds ketenen „ voor ons smeedde, en daar met behulp „ van zyne Binnenlandsche Vrienden nog „ mede bezig is — de begeerte tot eene „ regtvaardige Wraak, een *Christen-Volk*, „ in ons geval, zeer wel betaamende — „ de schaamte over onze Vernedering — „ de zugt om onze schande met het „ bloed onzer Erfvyanden uit te wis- „ schen, — deeze ondereengemengde „ aandoeningen hebben my wel eens doen „ wenschen, dat de Natie liever het „ uiterste, ja haaren geheelen Ondergang „ zou waagen, liever dan zich onderwer- „ pen aan de harde Vredesvoorwaar- „ den, die ons, als een overwonnen „ Volk, dat even als een tweede *Carthago* „ door de *Romeinen* van deezen tyd, tot den „ ondergang, tot eene gansche uitdelging „ gedoemd is, worden voorgeschreeven.

XIV. BOEK. 1783.

„ *Zo* denk, zo gevoel ik als *Particulier.*
„ Als zodanig zou ik, met hart en ziel,
„ zo ver myn zwak vermogen ſtrekt,
„ de ſtoutſte maatregelen, daar ooit eenig
„ Volk, welks geduld ten einde getergd
„ is geweest, toe heeft beſlooten, tot
„ den laatſten druppel van myn Bloed,
„ mede ten uitvoer brengen. —— Doch
„ als *Regent*, meen ik, in deezen nood-
„ lottigen toeſtand, daar wy den Vyand
„ van binnen en buiten hebben, de voort-
„ zetting van den Oorlog niet te mogen
„ aanraaden. Ik zou my egter, ook
„ niet bevoegd rekenen, om, zonder
„ uitdruklyken last des Volks, welks
„ rekenſchapſchuldige Dienaar ik ben,
„ tot deezen Vrede, die zo wel als de
„ voortzetting des Oorlogs doodlyke ge-
„ volgen kan hebben, te ſtemmen, was
„ het niet, dat het Volk, door het niet
„ doen van Adresſen tegen denzelven,
„ gelyk het tegen den Afzonderlyken
„ Vrede met *Engeland* deedt, genoeg-
„ zaam getoond hadt, dat het deezen
„ Vrede, gelyk het by eene bedaarde
„ Staatkundige beſchouwing ook met de
„ daad is, als het minſte der twee voor-
„ geſtelde kwaaden, aanzag.

„ Ik geef daarom myne toeſtemming
„ tot deeze voorloopige Vredesvoorwaar-
„ den, die egter, zo als men het de
„ onkundige Gemeente gaarne zou voor-
„ ſtellen, niet een gevolg zyn van de
„ weinige onderſteuning, welke wy van
„ *Frankryk* genooten — van *Frankryk*,

„ waar

„ waar aan wy alles hebben dank te wee- XIV.
„ ten, wat wy nog hebben overgehou- BOEK.
„ den! Maar die het Werk, het Mees- ———
„ terſtuk zyn der geenen, die tegen 1783.
„ alle Voorſtellen, Aanmaaningen, Ver-
„ zoeken, Bidden, Smeeken, Eiſchen —
„ ja tegen de openlyke en hun bekende
„ Verantwoording des ganſchen Volks
„ van *Nederland*, de zaaken, vóór, en
„ geduurende den Oorlog, zo hebben
„ gelieven te beſtuuren, dat 'er niets
„ anders dan deeze ſmaadlyke, en met
„ de oogmerken van onzen Vyand best
„ ſtrookende, Vrede op kon volgen.

„ Thans zal ik my niet inlaaten tot
„ eene omſtandige ontvouwing van alle Ge-
„ beurtenisſen, die wy, in deeze bittere
„ dagen beleefd hebben, ik zal enkel
„ herinneren, dat ik, reeds in den Jaare
„ MDCCLXXIII, in tegenwoordigheid
„ van den Heer Erfſtadhouder, op de zo
„ hoognoodige verſterking der Zeemagt,
„ heb aangedrongen, met byvoeging dat
„ de Zeelieden zich zo ſpoedig niet lie-
„ ten dresſeeren als de Recruten ten
„ Lande. Van tyd tot tyd is in dit Ge-
„ meenebest, dezelfde aandrang geſchied.
„ 'Er is dus, om zich zodanig te wape-
„ nen, dat wy of deezen Oorlog, of
„ ten minſten deeze verderflyken Vrede
„ niet zouden hebben beleefd, tyd in
„ overvloed geweest, ja in ruimen over-
„ vloed. ——— Het heeft door den Ze-
„ gen des HEEREN, aan geen Geld
„ ontbrooken. Men heeft het voordeel

XIV. BOEK. 1783.

„ gehad van niet door het Onweer over-
„ vallen te worden; maar 't zelve van
„ verre zien zamentrekken, en ons niet
„ dan langzaamlyk naderen. Wy hadden
„ evenwel, toen het op ons losbarstte, gee-
„ ne Vloot, die aan het vermogen der
„ Republiek, en aan het gevaar, waar
„ in men voorzien kon, dat zy ſtondt
„ te komen, geëvenredigd was. De Oor-
„ log begon. Wy hadden eenige Sche-
„ pen klaar. Men bouwde 'er andere
„ by. Wy kreegen eindelyk een gansch
„ niet onaanzienlyke Zeemagt gereed.
„ Haare minderheid in getal en grootte
„ der Schepen werd dubbeld vergoed
„ door de bekende en betoonde Dapper-
„ heid onzer Zeelieden; door de nadee-
„ lige omſtandigheden van onzen Vy-
„ and; door de gelukkige gelegenheid,
„ die ons de Voorzienigheid aanboodt,
„ doch die moedwillig en onverant-
„ woordlyk verſmaad is, om onze zwak-
„ kere Magt, op de wyze van alle ver-
„ ſtandige Volken, by die van de Vy-
„ anden van onzen afgeſtreeden en uit-
„ geputten Vyand te kunnen voegen;
„ om Leden te kunnen worden van een
„ magtig en overwinnend Bondgenoot-
„ ſchap, en op de Vredehandeling, daar
„ wy thans enkel als Beſchermelingen
„ van *Frankryk* verſcheenen zyn, als
„ Medegenooten, aandeel te kunnen kry-
„ gen, in alle de Voordeelen, die het
„ Bondgenootſchap des Huizes van *Bour-*
„ *bon* behaald heeft en thans geniet.

„ Doch

„ Doch waar toe gebruikten wy die „ Vloot? Welk een afbreuk hebben wy „ 'er aan den Vyand, welk een' dienst „ aan onze Vrienden mede toegebragt? „ Waarom zyn 'er niet by tyds, en tyd „ is 'er genoeg geweest — eenige weini„ ge Schepen, na de *Oost-Indien* gezon„ den, alwaar eenige weinige Schepen, „ gevoegd by de Magt van HYDER ALY „ en de *Franschen*, een spoedig einde „ aan den Oorlog zouden hebben ge„ maakt? Waarom zyn onze ligte Sche„ pen niet afzonderlyk uitgezonden, en „ in plaats van ze te laaten rotten, be„ steed om den Koophandel van onzen „ Vyand te onderscheppen, en te ruineeren, „ gelyk het Congres van *Noord-America* „ gedaan en 'er zich zeer wel by bevon„ den heeft? Waarom heeft men, door „ middel van Subsidien, onzen Vyand „ niet uit *Noord-America* bestookt, daar „ men door middel van dezelven, de „ *Americaanen* in staat zou hebben ge„ steld om Schepen in Zee te brengen „ en den Vyand te belemmeren? Waar„ om? —— Doch eindeloos waare het „ deeze Stoffe uit te putten, en zal ik „ hier nog maar alleen aanmerken, dat „ het toch aan iemand moet hebben ge„ haperd! Iemand moet de schuld heb„ ben! 'Er is geen uitwerkzel zonder „ oorzaak; zonder eene oorzaak, die „ kragtig genoeg is in haare werking „ om het uitwerkzel daar te kunnen „ stellen!

XIV. BOEK. 1783.

„ Ik geef dan myne Toeſtemming; „ doch met die verklaaring, dat ik nim„ mer, tot geen prys, hoe genaamd, „ zal medewerken tot eene vernieuwing „ van eenige der oude en thans vernie„ tigde Verbonden met een Volk, dat „ zich aan geene Verbonden houdt lan„ ger dan met zyn belang overeenkomt; „ ja alleen naauwe Verbintenisſen met „ ons zoekt met geen ander oogmerk „ dan om ons, onder derzelver begun„ ſtiging, te gemaklyker in Ketenen te „ ſluiten, en het overblyfzel onzer krag„ ten, die wy in deszelfs juk reeds groo„ tendeels verſpild hebben, als nog en„ kel tot deszelfs nut en voordeel, ge„ lyk een onmededoogend Planter met „ het bloed en zweet zyner Slaaven „ handelt, te beſteeden en dienstbaar te „ maaken."

Uit HUME's *Historie van Groot-Brittanje* (*) het gedrag der *Engelſchen* ten opzigte van ons Land aangeweezen hebbende, vervolgt de Ridder; „ Ik ver„ trouw, dat onze Natie thans te zeer om„ trent haare waare belangen verlicht is, „ dan dat ze zich door een *Negapatnam* „ zou laaten te rug lokken in die ſtrikken, „ welke zy thans ontkomen is. Ik hoop „ zy zal begrypen, dat, ſchoon de Oor„ log

(*) Deeze aanmerkelyke Plaatzen zyn te vinden in 't gemelde Werk XVII. Deel bl. 536–542. 640. 683.

„ log gelukkiger hadt kunnen uitvallen, „ de slaaking nogthans, der oude Verbintenissen met onzen natuurlyken Vyand, dat de verbreeking der begroeide „ boeijen waar mede hy ons zo lang „ heeft weeten gekluisterd te houden, „ met *Negapatnam* niet te duur betaald „ is. Ik wagt, derhalven, dat de Natie, „ welke poogingen eene sterke Factie „ ook moge aanwenden, om 'er haar „ toe te beweegen, nooit tot die laagheid zal komen, om te dulden, dat „ deeze Aterlingen hun oogmerk bereiken, en het genoegen smaaken van de „ Repukliek wederom onder de voorige „ Afhanglykheid van *Engeland* gebragt „ te hebben.

„ Verviel de Natie tot zulk eene „ laagheid, ('t geen ik nogthans onmogelyk reken,) zo ware het vrugtloos, „ dat eerlyke Lieden, hun rust, hun genoegen, ja hunne veiligheid, langer „ aan haare redding opofferden, en zy „ zou niet beter verdienen dan, als een „ Volk, daar geen redden aan is, aan „ haar noodlot overgelaaten te worden. „ Maar ik verwagt, in tegendeel, dat de „ Natie, het Volk van *Nederland*, wegens Moed en Vryheidsmin zo zeer „ beroemd, steeds voor oogen zal houden het zeggen van den Graave DE „ VERGENNES aan onze Staatsdienaaren *Dat* Frankryk, *in den Jaare* „ MDCCLXIII, *ook een ongelukkig lot* „ *hadt moeten ondergaan, en zich genood-*

XIV. BOEK. 1783.

„ *zaakt hadt gevonden, de harde Voorwaarden aan te neemen, die door* Engeland *aan 't zelve werden voorgeschreeven. Dat het egter daar door zyne Waardigheid niet hadt verlooren; maar zich in staat gesteld, om, by ontstaande gebeurtenissen, aan geen even ongunstig lot blootgesteld te zyn.* —— Ik verwagt, dat de Natie haare Waardigheid indagtig, niet zal nalaaten de poogingen der welmeenende Regenten, die tot hier toe te zwak bevonden zyn om haare zaaken een gunstiger keer te doen neemen, zo veel immers in haar is, te ondersteunen, en dat deezen, aldus door het Vermogen des Volks gesterkt, die maatregelen blymoedig zullen mogen by der hand neemen en tot een gewenscht einde brengen, die 'er nodig zyn om voortaan de booze raadslagen der Vyanden van onze Vryheid en Welvaard te verydelen; ja om zelfs deezen Vrede, tot een Zegen voor ons Vaderland te doen strekken. (*)."

Zeelands misnoegen, wegens het bepaalen der Vredes voorwaarden, buiten

Zeeland, 't welk in de Bekragtiging der voorloopige Vredesvoorwaarden niet was toegetreeden, betoonde, in een Staatsbesluit, ter Algemeene Staatsvergadering overgeleverd, by 't welk de Staaten van dat Gewest 'er in toestemden, een hooggaand misnoegen over den gehouden handel.

Zy

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1634.

Zy betuigden ten uiterften verbaasd te staan over de alleszins ongeregelde en eigendunklyke handelwyze, niet alleen gehouden by het vastftellen van den naderen Last voor de Staatsdienaaren ten *Franschen* Hove; maar ook by het bepaalen der Vredesvoorwaarden; in welke beide gevallen men met zo veel verhaastings te werk gegaan was, dat van wegen drie Gewesten geen last hadt kunnen worden geuit. —— Dat zy aan Staaten van *Holland*, of van de andere Gewesten, geenzins eenig meerder regt of bevoegdheid konden toekennen, om, vooral in Punten van zulk een gewigt, op eene beflisfende wyze, derzelver gevoelen aan een minder getal hunner Mede-Bondgenooten tot eene wet te ftellen, rechtdraads ftrydig met de heilzaame gronden der gelukkige Regeeringsvorm, waar op zy nimmer eenigen indragt, van wien het ook ware, konden gedoogen, en zich derhalven niet langer mogten onttrekken om op het ernftigst aan te dringen, dat deeze ingefloopene misbruiken ten kragtigften mogten tegengegaan, herfteld, en aan hun, en de overige Bondgenooten, behoorelyke gelegenheid gegeeven worden, om zich op alle zaaken van gewigt, naar derzelver aart, te kunnen beraaden, en hunne Afgevaardigden van derzelver oogmerk te verwittigen, overeenkomftig het onbetwistbaar Regt allen op gelyken voet toekomende. Terwyl zy, in gevalle 'er onverhoopt

aan

XIV. BOEK.

1783.

toeftemming der Staaten van dat Gewest.

XIV. BOEK. 1783.

aan deeze wettige eischen niet wierd voldaan, zich eindelyk in de onaangenaame, doch tevens onvermydelyke, noodzaaklykheid zouden vinden om bedagt te weezen op het in 't werk stellen van kragtdaadige middelen; het zy door zich niet langer verre boven vermogen te bezwaaren met het helpen draagen der gemeene Lasten, ten behoeve van een Bondgenootschap, waar in men het regt tot het bestuur en de behandeling der algemeene zaaken, niet aan één of meer der Leden afzonderlyk, maar te gelyk aan allen toebehoorende, niet liet gelden, of wel op zodanig eene andere wyze als zy tot handhaaving hunner bezwoorene Regten zouden vinden te behooren. —— Zy moesten die Besluiten aanmerken als op eene onwettige, en met de gronden van Regeering strydige wyze genomen, en de gevolgen van zodanig eene handelwyze overlaaten voor rekening der geenen, die deeze ongeregeldheid begaan hadden.

De Meerderheid in *Zeeland* wil eene nadere Onderhandeling met *Engeland* aanvangen.

In de Bekragtiging der voorloopige Vredesvoorwaarden toegestemd hebbende, wilden zy, dat ter Algemeene Staatsvergadering, wegens *Zeeland*, zou worden verklaard, „ Dat Staaten van *Zeeland*, reeds lang vóór het uitbarsten „ van den Oorlog, en wel by het raad„ pleegen over het verleenen van Onbe„ paalde Convoyen na de Havenen der „ toen Oorlogende Mogenheden, van be„ grip geweest waren, dat men zich, „ *aangezien den zwakken staat van Defen-*

„ *fensie, waarin de Republiek zich bevondt,* XIV.
„ *zorgvuldig moest wagten maatregels te* BOEK.
„ *neemen, die eenig misverstand ten gevolge*
„ *zouden kunnen hebben, of waar door men* 1783.
„ *den Staat zelve aan eenen Oorlog zou*
„ *blootstellen;* terwyl zy ook nog, op den
„ eersten van Slachtmaand des Jaars
„ MDCCLXXX, by herhaaling, hadden
„ aan de hand gegeeven, om, *op eene*
„ *vriendlyke wyze, te tragten het ongenoe-*
„ *gen tusschen het Hof van* Engeland
„ *en deezen Staat gereezen, uit den weg*
„ *te ruimen, liever dan, in plaats van*
„ *zulks te onderstaan, wegen in te slaan,*
„ *waar door men zich alhaast zou kunnen*
„ *genoodzaakt vinden tot het verlaaten der*
„ *zo wyslyk gekozene Onzydigheid, zonder*
„ *in behoorlyken staat te zyn om zich zel-*
„ *ven nevens de uitgestrekte Volkplantingen*
„ *en den Handel, te beschermen;* dat zy, in
„ 't begin van den Oorlog, herhaalde
„ Vertoogen by hun Hoog Mogenden
„ hadden gedaan, om als nog den weg
„ van Onderhandelingen met *Groot-Brit-*
„ *tanje* over de gereezene Geschillen,
„ in te slaan: *vermids de Republiek bui-*
„ *ten staat was om op het onverwagtste*
„ *zich in eenen Oorlog te begeeven,* om
„ dus nog voor te komen de schadelyke
„ gevolgen, welke daar uit moesten
„ ontstaan; doch dat alle die Vertoogen
„ en Aanmaaningen vrugtloos waren ge-
„ weest, en de *uitslag van zaaken maar*
„ *al te zeer die gemaakte zwaarigheden*
„ *hadt bewaarheid.* —— Staaten van

„ *Zee-*

XIV. BOEK. 1783.

„ *Zeeland* begreepen, met hun Hoog
„ Mogenden, dat men alle poogingen
„ moest in 't werk ſtellen om het Hof
„ van *Groot-Brittanje* te beweegen tot
„ het bewilligen in betere en met de
„ belangen der Republiek meer overeen-
„ komſtige Voorwaarden dan de Preli-
„ minairen begreepen, die zy aanzagen
„ als alleszins bezwaarende, ja zelfs
„ ruineus voor den Handel, en byzon-
„ der voor de *Oost-Indiſche* Maatſchap-
„ py; en dat, ter bereikinge van dit
„ heilzaam oogmerk, ten ſpoedigſten en
„ op de beste wyze, nadere Onderhan-
„ delingen met dat Hof behoorden te
„ worden aangevangen (*)."

Wat de Minderheid aldaar 'er tegen inbragt.

Het laatſte gedeelte van dit Staatsbeſluit ging by lange na niet eenſtemmig door. Jonkheer VAN LYNDEN, van wegen den Stadhouder als Eerſte Edele, nevens de drie Steden *Middelburg*, *Goes* en *Tholen*, hadden de Meerderheid op *Zierkzee*, *Veere* en *Vlisſingen*. In welker voege deeze Minderheid op dit ſtuk dagt kan best worden opgemaakt uit eenige trekken, des breeden Raadſlags van *Zierkzee*: „ De zaaken," dus ſprak de Raad dier Stad, „ de zaaken dus verre gekomen
„ zynde, dat de Republiek verpligt is
„ den Vrede, zo als dezelve haar wordt
„ voorgeſchreeven, aan te neemen, komt
„ het ons gansch ontydig, ja verdrietig
„ voor

(*) *Not. van Zeeland* 22. Sept. 1783.

„ voor, al wederom van nieuws op te
„ haalen, de gevoelens die *Zeeland* in
„ den beginne van den Oorlog gevoed
„ heeft. Het is ons meer dan ééns voor-
„ gekomen, dat dezelve in verscheide
„ Staats-rapporten, zo dikwils herhaald,
„ zeer gepast en nuttig waren, vóór de
„ openbaare uitbarsting van den Oorlog;
„ maar dat dezelve naderhand, door ver-
„ scheide opkomende omstandigheden,
„ onnut geworden, en thans geheel te
„ verwerpen zyn: want, van den eenen
„ kant, doet men, naar ons begrip,
„ eenigen der Bondgenooten een ingewik-
„ keld verwyt; even als of zy, door
„ eene kwaade en min omzigtige handel-
„ wyze, het Ryk van *Groot-Brittanje*
„ tot den Oorlog getergd hadden,
„ 't geen te eenemaale vreemd is van
„ onze denkwyze: en, van den anderen
„ kant, zou men veelligt de *Patriottische*
„ *Sentimenten*, die hun Ed. Mogenden
„ tot hier toe bezield hebben, eenigzins
„ regtmatig by de geheele Natie verdagt
„ maaken, door de onregtvaardige han-
„ delwyze van het Hof van *Groot-Brit-*
„ *tanje* te willen *pallieeren*, en in een
„ gunstiger daglicht stellen, dan de ge-
„ heele Natie dezelve met regt beschouwt,
„ en zich in dier voege de verontwaar-
„ diging van de Ingezetenen op den
„ hals te haalen, en eene afkeerigheid
„ by de overige Bondgenooten verwekken.
„ Daar het immers onbetwistbaar zeker
„ is, dat de de Kroon van *Engeland* nim-
mer

XIV. BOEK. 1783.

„ mer de Republiek den Oorlog hadt „ aangedaan, ter oorzaak dat dezelve „ tegen de wederzydsche Tractaaten te „ werk ging, of zich van eene slinksche „ behandeling ten opzigte van dezelve „ bediende; maar alleenlyk benydende „ den bloei en welvaard van deeze Re„ publiek en haare Ingezetenen, en be„ dagt zynde om de Goederen en Bezit„ tingen van deeze zo voorspoedige Na„ tie te plunderen en klein te maaken, „ den Koophandel onherstelbaar te ver„ nielen, de bronnen van haar welvaard „ af te snyden, en eindelyk, op de ru„ ine en den geheelen Ondergang van dit „ Gemeenebest, haare overwinning te „ vestigen, en haare geledene schaden „ te verhaalen aan eenen Bondgenoot, „ die ongewapend was, in wiens boezem „ zelfs de Medewerkers van zyn ver„ derf schuilden, die, of onder de hand, „ of in 't openbaar, den Vyand op alle „ mogelyke wyze tragtten in de hand te „ werken, om daar door den uitgebrei„ den Koophandel van deeze Republiek „ te besnoeijen, en dezelve alzo op het „ veragtlykst te vernederen, in alle wel„ ke droeve onheilen de ondervinding „ beweezen heeft, dat die Mogenheid „ maar al te wel geslaagd is.

„ Ook begrypen wy, dat het tegenwoor„ dig Systema van deeze Provincie geen„ zins is te compasseeren, met het ge„ sustineerde by den beginne van den „ Oorlog; maar integendeel, dat, daar

„ de-

„ dezelve zo menigmaal haaren welmee- XIV.
„ nenden yver heeft aan den dag gelegd BOEK.
„ om den Oorlog met luister te helpen
„ voeren, dezelve veel eer bedagt be- 1783.
„ hoorde te zyn om denzelven roem-
„ rugtig te helpen eindigen. —— Dan,
„ dit laatste onmogelyk zynde, vermee-
„ nen wy, dat, in de tegenwoordige
„ omstandigheden, niets onbeproefd be-
„ hoort gelaaten te worden om deeze
„ Republiek een spoedigen en bestendi-
„ gen Vrede te beschikken. Niet door
„ afzonderlyk met *Engeland* te handelen,
„ gelyk wordt voorgeslaagen; maar te
„ tragten dien te bekomen door onder-
„ steuning van het *Fransche* Hof, welks
„ Vriendschap, geduurende deezen Oor-
„ log, zo duidlyk betoond, billyker wy-
„ ze doet verwagten, dat hetzelve in dit
„ tydstip zich niet zal onttrekken om,
„ zo veel mogelyk, tot het daarstellen van
„ zodanig een Vrede het zyne toe te bren-
„ gen: deeze Vriendschap behoorde aange-
„ kweekt en geen tyd verzuimd te wor-
„ den, om uit te werken, dat onze Gezan-
„ ten, door den Graave DE VERGEN-
„ NES ondersteund, zo spoedig moge-
„ lyk, den volkomen Vrede slooten.

„ Wy begrypen zeer wel de gewigtige
„ Bezittingen, welke de Republiek aan
„ den Vrede zal moeten opofferen, en
„ de verdere gevoelige slagen, welke
„ haar daar door zullen worden toege-
„ bragt; maar begrypen te gelyk, dat
„ alle uitstel daar van en vooral het af-

XIV. BOEK. 1783.

,, zonderlyk handelen tusschen deeze ,, Republiek en de Kroon van *Engeland*, ,, hoe genaamd ook; aller verderflykst ,, voor de Republiek moet worden aangemerkt, en nimmer by haar in aanmerking komen, als kunnende tot niets ,, anders strekken, dan tot derzelver volkomen ondergang, en om haar wederom, ,, door nieuwe Verbintenissen, te hegten ,, aan eene Mogenheid, waar van dezelve, ,, zo wel in Vrede als in Oorlog, niet ,, dan de vernederendste behandeling ,, heeft moeten ondergaan, en haar af ,, te trekken van de Vriendschap met ,, eene Kroon, die, geduurende deezen ,, Oorlog, zulke gewigtige bronnen van ,, haaren Welvaard heeft behouden, en ,, die, door zodanig een Afzonderlyken ,, Handel, veelligt aanleiding zou kunnen gegeeven worden, dat dezelve ,, zich by vervolg onthieldt om deeze ,, Republiek andermaal te helpen en by ,, te staan. —— En als dan vertrouwen ,, wy, dat, zo wanneer men na de waare ,, bronnen van alle de door deezen Oorlog berokkende Onheilen naauwkeurig ,, zoekt, en de Aanleggers daar van ,, overeenkomstig dezelve straft, en men ,, nu eindelyk ook eens geleerd hebbende, de vervalle *Zeemagt* deezer Republiek op eenen aanzienlyken voet ,, tragt te brengen, en in Werkzaamheid te houden, deeze Republiek wederom haaren ouden luister en roem ,, zal bekomen, waar door dezelve zich

,, eer-

„ eenwyds geëerd voor haare Vrienden „ en geducht voor haare Vyanden ge- „ maakt heeft (*)."

1783. Korten tyd naa het tekenen der Vredes Voorwaarden, gaven Gecommitteerde Raaden van het *Zuider Kwartier* in overweging, om de Wagten op de Stranden, en verdere Krygsbeschikkingen aan de Kusten gemaakt, te doen ophouden, en het Geschut van de Wallen van *Brielle*, *Hellevoetsluis*, en *Goedereede* en op andere Batteryen in 's Lands Magazynen te bergen. —— Die van het *Noorder Kwartier* waren een stap verder gegaan, en maakten bekend, dat zy, terstond, op het aankondigen des Wapenstilstands, naar 't voorbeeld van vroeger tyden, de Wagters op de Stranden hadden afgedankt en de Wagthuizen doen sluiten; 't geen zy oordeelden veilig te kunnen en tot ontlasting van de Uitgave te moeten doen. Ook hadden eenige Wagters hun bedankt; vermids zy, Zeelieden zynde, by den stilstand van Wapenen zich weder ter Zee begaven: alleen verzogten deeze Gecommitteerde Raaden te mogen weten hoe met wederopeisschen der Geweeren aan de Landlieden aan de Stranden uitgedeeld, en met het Geschut op de Batteryen en de verdere Krygsbehoeften te moeten handelen. —— Eerlang kreegen de eerstgemelden vryheid om

De Krygstoerustingen te lande gestaakt.

(*) *Not. van Zeeland* 18 Sept. 1783.

XIV. BOEK. 1783.

om het wagt houden op de Toorens en langs de Stranden te doen staaken: en was het besluit om het Geschut en de Ammunitien, welke niet dan ter gelegenheid van en geduurende een openbaaren Oorlog op de Wallen der Vestingen en in de opgeworpen Batteryen gelaaten worden, te bergen, en verder, by voorraad, zodanige schikkingen te maaken, waar door het bederf van 's Lands Goederen en het onnoodig uitgeeven van 's Lands penningen, zou kunnen voorkomen worden. —— De Afgevaardigden der Stad *Brielle* zagen dit Besluit aan zo verre 't zelve het doen bergen des Geschuts betrof (*).

Frankryk herhaalt en bekragtigt de toezegging van wedergave der herooverde Volkplantingen.

De edelmoedige belofte des Konings van *Frankryk*, in den voorleden Jaare, om, by een Algemeenen Vrede, aan onzen Staat de door hem op de *Engelschen* heroverde Volkplantingen weder te geeven (†), werd door zommigen met voordagt in vergetelnisse gesteld, door anderen als niet gedaan aangemerkt, en door eenige uitgestrooid, dat hun Hoog Mogenden beefden voor het lot dier Bezittingen, en men zich vergeefsch vleidde met een edelmoedige wedergave. Men voegde 'er by, dat de Staat, indien dezelven het van zyn belang rekende wederom in 't bezit hersteld te worden, ten min-

(*) *Resol. van Holl.* 15. 22. 31. Oct. 26. Nov. 1783.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* V. Deel bl. 259.

minsten twintig Millioenen schavergoeding, voor de gemaakte kosten, aan de *Fransche* Kroon zou moeten betaalen. Ja, volgens eeniger verzekering, rekende *Frankryk* de heroverde Bezittingen van den Staat voor zich van zo weinig aanbelang, dat het dezelve niet langer wilde bewaaren, en den eisch dier Geldsomme reeds daadlyk gedaan hadt —— Dusdanige uitstrooizels, ingerigt om *Frankryk* by den Landzaat gehaat te maaken, konden ten dien Hove niet onbekend blyven. Om dit wantrouwen te weeren, en, door eene plegtige Verzekering gestand te doen aan de reeds gedaane toezegging, door de Graaf DE VERGENNES in Herfstmaand, uit naam des Konings, by onze Afgezanten herhaald, met verzoek, dat de Staat de noodige schikkingen geliefde te maaken en bevelen te geeven om de teruggave van zyne Majesteits Officieren te ontvangen, leverde de Heer BERENGER, die, by afweezigheid des Hertogs DE LA VAUGUYON, de zaaken van het *Fransche* Hof by deezen Staat waarnam, op den twee en twintigsten van Wynmaand, een Geschrift over van den volgenden gerustsellenden inhoud.

XIV. BOEK. 1783.

„ Hoewel de Koning niet twyfelt of „ U Hoog Mogenden zullen, door de „ Heeren BERKENRODE en BRANTSEN, onderrigt zyn aangaande het „ Voorneemen 't welk hy altyd gehad „ heeft, en nog heeft, om alle de *Holland-*

XIV. BOEK. 1783.

„ *sche* Vastigheden, welke door zyne
„ Wapenen op *Groot-Brittanje* herovered
„ zyn, *voor niet* en *zonder eenige Vergoe-*
„ *ding*, aan de Republiek weder te gee-
„ ven, zo meent zyne Majesteit, nog-
„ thans, de Verzekering daar van rechts-
„ streeks by U Hoog Mogenden te moe-
„ ten vernieuwen; en Hoogstdezelve vleit
„ zich, dat dit gedrag hun daar toe die-
„ nen zal om zyne grootmoedige Gevoe-
„ lens voor de Republiek op prys te
„ stellen; Gevoelens, van welken zyne
„ Majesteit nooit is afgegaan, schoon
„ zommige omstandigheden, welker we-
„ derophaalen onnut is, hem eenig wan-
„ trouwen hadden moeten inboezemen
„ wegens de uitvoering en zelfs de ge-
„ neigdheid der *Vereenigde Gewesten*. —
„ De ondergetekende heeft uitdruklyken
„ last, om U Hoog Mogenden te ver-
„ zekeren, dat de Goedwilligheid en
„ Vriendschap, welke zyne Majesteit hun
„ toedraagt, onveranderlyk is, en dat
„ Hoogstdezelve zich steeds met zo veel
„ genoegen als yver van de gelegenhe-
„ den bedienen zal om hun de opregt-
„ heid te toonen van het belang 't geen
„ hy stelt in den roem en welstand van
„ hun Vaderland."

Hoe door de Algemeene Staaten eerst beantwoord

Ter beantwoording van dit veelbeduidend Berigtschrift kreeg de Griffier FAGEL van hun Hoog Mogenden last: „ om den Heer BERENGER, in civile „ termen te bedanken voor de Declara- „ tie in 't zelve vervat, met vernieuwde

„ be-

„ betuiging van hunner Hoog Mogenden „ gevoelens van erkentenis voor de gratuite restitutie van derzelver Colonien, en voor de daar by gevoegde verzekering van de Genegenheid en Vriendschap zyner Majesteit voor de Republiek." (*) Hy volvoerde dit Besluit met zich by den Waarneemer der zaaken van 't *Fransche* Hof te vervoegen, en mondeling deeze Boodschap af te leggen. —— Deeze stondt niet weinig verwonderd over eene handelwyze zo vreemd en ongewoon, om eene schriftlyke Verklaaring, van wegen een buitenlandsche Mogenheid by de Staaten gedaan, niet schriftlyk; maar alleen mondeling, te beantwoorden. Hy gaf zyne bevreemding aan den Heer FAGEL te kennen; met byvoeging, dat hy, van wegen zyn Hof, een *Berigtschrift* overgeleverd hebbende, geen enkel *mondeling* antwoord aan den Koning voor voldoende kon aanneemen. De Griffier vertrok, en stelde vervolgens een Afschrift van 't bovengemelde Staatsbesluit ter hand.

Holland dringt aan op een nader Antwoord, 'twelk gedaan wordt.

Staaten van *Holland* kundschap gekreegen hebbende van den toedragt deezer zaake, vonden geenzins goed in 't gedrag der Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergadering te berusten; doch om terstond het daar genomene Besluit, zonder

(*) *Resol. Gen.* 22 Oct. 1783.

XIV. BOEK. 1783. der *byzonderen* last uitgebragt, te veranderen, en de voor *Frankryk* aanstootlyke handelwyze te verbeteren. ——

„ Zy betuigden, niet te hebben kunnen „ afzyn om hunne aandagt op dit zo „ weezenlyk voorwerp nader te vestigen, „ en dat zy het alzins noodig en voor „ de belangens van den Staat ten hoog„ sten dienstig oordeelden, dat de ge„ voelige Erkentenis van de Republiek „ voor zyne Majesteits grootmoedige „ Sentimenten, door de kragtdaadige „ Bescherming en edelmoedige Restitutie „ der hernomene Vastigheden van den „ Staat, zo zigtbaar betoond, ook van „ hunne zyde *nader*, en op eene gedis„ tingueerde wyze gemanifesteerd en „ opengelegd moest worden. Waarom „ zy hunne Afgevaardigden gelast had„ den de zaaken ter Algemeene Staats„ vergaderinge daar heen te helpen stuu„ ren, dat aan de Heeren LESTEVENON „ VAN BERKENRODE en BRANTSEN, „ van wegen hun Hoog Mogenden, „ mogt worden aangeschreeven, aan zyne „ Allerchristlykste Majesteit, ten ant„ woord op het ingeleverd Berigtschrift, „ uit naam van hun Hoog Mogenden, „ te betuigen;

„ „ Dat Hoogstdezelven, met de lee„ „ vendigste gevoelens van Dankbaar„ „ heid aangedaan, over de menigvul„ „ dige bewyzen van zyne Majesteits „ „ Vriendschap, geduurende de Oorlog, „ „ waar mede de Republiek zo onver-

„ „ wagt

XIV. BOEK. 1783.

„ „ wagt als onregtvaardig, door den Koning van *Groot-Brittanje* was overvallen, nu weder ten sterksten zyn getroffen, door het gunstig Declaratoir van wegen zyne Majesteit, door den Heer BERENGER, aangaande de Restitutie der Etablissementen, *zonder eenige compensatie*, aan hun Hoog Mogenden gedaan. —— Dat hun Hoog Mogenden, deeze overtuigende blyken van zyner Majesteits affectie voor de Republiek op hunne rechte waarde stellende, van deeze gelegenheid gebruik maaken, om aan zyne Majesteit te betuigen hunne opregte hoogagting voor Hoogstdeszelfs Persoon en grootmoedige Sentimenten, in de omstandigheden, waar in de Republiek zich heeft bevonden, door de kragtdaadige Bescherming en edelmoedige Restitutie hunner Etablissementen, gemanifesteerd. Dat hun Hoog Mogenden, by deeze hunne Erkentenis van zyner Majesteits goede Genegenheid en Vriendschap aan de Republiek beweezen, ook voegen de kragtigste verzekering, van nimmer aan deeze goedgunstige dispositie van zyne Majesteit, ten aanzien van deezen Staat te hebben getwyfeld; hoe zeer de omstandigheden, waar in hun Hoog Mogenden zich hebben bevonden, Hoogstdezelven niet altoos

 „ „ heb-

XIV. BOEK. 1783.

„ „ hebben toegelaaten, daar van efficacieuse proeven te geeven; zullende hun Hoog Mogenden, met allen ernst, zich van alle voorkomende gelegenheden bedienen, om zyne Majesteit van de opregtheid hunner Sentimenten, en byzonder van hunne Erkentenis, voor zyner Majesteits aan hun beweezene Vriendschap, te overtuigen."

Van het Besluit, 't geen by hun Hoog Mogenden hier op zou genomen worden wilden zy, aan de Heer BERENGER een Afschrift ter hand gesteld hebben. — Doch indien onverhoopt hun Hoog Mogenden zwaarigheid mogten maaken om de zaak op den voorgemelden voet te behandelen, en in begrip mogten vallen, dat de de zaak reeds naar behooren zou zyn afgedaan, met het geen door den Griffier FAGEL aan den Heer BERENGER gezegd en ter hand gesteld was, dan moest, van wegen hun Ed. Groot Mogenden, verklaard worden; „ dat „ hun Ed. Groot Mogenden, met reden „ bedugt waren, dat zodanig een Con„ duite, in geene deele voldoende, door „ Hoogstgedagte zyne Majesteit, naa eene „ zo gratieuse handelwyze van Hoogst„ deszelfs zyde, zal geoordeeld worden „ te zyn; mitsgaders, dat, byaldien hun „ Hoog Mogenden daar by zouden ge„ lieven te persisteeren, hun Ed. Groot „ Mogenden als dan, tot voorkoming „ van nadeelige gevolgen, zich genood-

„ zaakt

„ zaakt zouden vinden, *afzonderlyk*, aan XIV.
„ zyne Majesteit het voorschreeven De- BOEK.
„ claratoir toe te zenden (*)." 1783.

Dit merkwaardig en zeer nadruklyk Besluit door de Afgevaardigden van *Holland*, ten zelfden dage als het genomen was, ter tafel van hun Hoog Mogenden gebragt, baarde wel veel opziens; doch de gewenschte uitwerking; men stelde vast zich overeenkomstig 't zelve te gedraagen, en vaardigde de opgegeevene Aanschryving aan de Gezanten te *Parys* af, en liet den Heer BERENGER een Afschrift toekomen. Welkom was dit Staatsbesluit ten *Franschen* Hove; de Graaf DE VERGENNES gaf een allervriendlykst antwoord aan onze Gezanten (†).

Voorslag van *Engeland* om den Vrede te *Londen* of in *'s Gravenhaage* te sluiten.

Wanneer deezen de Bekragtiging der Voorloopige Vredesvoorwaarden aan den Hertog VAN MANCHESTER overgeleverd, en de wederzydsche Papieren deswegen uitgewisseld hadden, verzuimden zy niets om hunne Onderhandelingen, door het sluiten van een volkomen Vredesverdrag, ten einde te brengen; doch bevonden, naa twee Maanden gedulds, tot hun leedweezen, dat van al het aangewende ten Hove van *Londen*, om iets gunstigers voor af te bedingen, niets kwam, dat men weigerde van de Eischen iets in 't minste af te staan: waar

(*) *Resol. van Holl.* 29. en 31. Oct. 1783.
(†) *Resol. Gen.* 3 Nov. 1783.

XIV. BOEK. 1783. waar op zy voorgeslaagen hadden om de *Preliminairen* in een *Definitif Tactaat* te veranderen. Hoe zeer zy zich vleiden, dat een zo veel opkortend Voorstel den *Engelschen* Afgezant zou bewoogen hebben om terstond mede te werken tot het in stand brengen van het Vredesverdrag; of dat hy daar toe eerst bevelen van zyn Hof moetende ontvangen, dezelve onverwyld zou krygen, zagen zy zich op nieuw te leur gesteld, daar de Hertog VAN MANCHESTER hun te verstaan gaf, dat zyne *Groot-Brittannische* Majesteit, met zynen Raad, de zaaken ryplyk overwoogen hebbende, hun Hoog Mogenden voorstelde om het volkomen Vredesverdrag in *'s Gravenhaage*, of te *Londen*, te sluiten.

Onze Gezanten lieten niet na op te merken, dat, dewyl de beide Mogenheden aan derzelver Staatsdienaaren reeds de Volmagten hadden gegeeven tot volkomene sluiting van den Vrede, en de zaaken reeds zo verre gevorderd waren, eene Onderhandeling niet verder noodzaaklyk was, en dit Voorstel nergens toe kon strekken dan om het Werk, tegen de neiging van den Staat, sleepende te houden; dat zy niet konden verbergen, dat het weinig ingang zou vinden, in de tegenwoordige omstandigheden van de zaaken der Republiek, en in geenen deele hun geschikt scheen om de beide Natien met beter uitslag te leiden tot eene wederzydsche Vriendschap; doch dat zy

aan

aan het verzoek om dien Voorslag tot kennis van hun Hoog Mogenden te brengen, zouden voldoen. (*) —— Om deeze voorgestelde Verplaatzing, in 't oog van *Frankryk*, een goed aanzien te geeven, hadt de Hertog VAN MANCHESTER, ten Hove van *Versailles*, verklaard, „ dat, vermids de Regeeringsvorm der *Vereenigde Nederlanden* „ bereids gelegenheids genoeg gaf tot „ langwyligheden, welke het sluiten van „ het volledig Vredesverdrag niet anders „ dan vertraagen konden, de Koning „ zyn Meester van gevoelen was de Onderhandelingen daar toe vervolgens te „ *Londen*, of in '*s Gravenhaage*, te houden."

XIV. BOEK. —— 1783.

Voorloopige Raadslag van *Holland* om dit af te slaan.

Min verwonderings dan misnoegens verwekte deeze Voorslag van Verplaatzing by de meeste Leden des Bondgenootschaps. *Holland* was eerst gereed met een voorloopigen Raadslag deswegen voor te draagen, hoofdzaaklyk hier op nederkomende, „ dat het Voorstel, om „ het Definitif Tractaat te *Londen* of in „ '*s Gravenhage* te sluiten, niet kon worden toegeschreeven aan een oogmerk „ om eenige zwaarigheden uit den weg „ te ruimen, aan de Plaats der tegenwoordige Onderhandelinge gehegt; de „ Hertog VAN MANCHESTER hadt „ geene rede, hoe genaamd voor die „ Plaatsverandering aan de Gezanten ge-

„ gee-

(*) *Brieven van* LESTEVENON VAN BERKENRODE *en* BRANTSEN *wegens de Vredehandeling. Parys* 29. Sept. en 23. Nov. 1783.

XIV. BOEK. 1783. „ gedeeld, 'er viel ook niets meer te hun„ delen, nadat van onzen kant voor„ gesteld was om de Punten der *Preli*„ *minairen* in een *Definitief Tractaat* te „ veranderen. De Verplaatsing der On„ derhandelinge kon hier toe van geene „ nuttigheid, maar wel van nieuwen om„ slag en verregaande kosten zyn. —— „ Hadt de Hertog niet kunnen goedvin„ den, van zyne beweegredenen tot dien „ Voorslag eenige opening aan onze Ge„ zanten te doen, aan de zyde van hun „ Hoog Mogenden kon 'er geen reden „ voor worden uitgedagt, indien het al„ leen te doen was om de Preliminairen „ in een Definitief Tractaat te verande„ ren, 't welk in *Parys* zo wel, en „ zelfs veel vaardiger, dan in *Londen* of „ in '*s Gravenhage*, kon geschieden. —— „ Daarenboven kon 'er ook geene be„ weegreden tot deeze Verplaatzing „ aan de zyde van het Hof van *En*„ *geland* uitgedagt worden, welke met „ de belangen van den Staat zou strooken: „ dezelve kon niet bestaan in eenige min„ dere mogelykheid om te *Parys*, in te„ genstelling van '*s Gravenhaage* of *Londen*, „ over billyke Voorwaarden voor een „ Definitief Vredes Tractaat te handelen, „ en zou dus, volgens de ondervinding, „ alleen moeten bestaan in een voorneemen „ om de Onderhandeling zo ver mogelyk „ buiten het bereik des *Franschen* Hofs te „ brengen, vermoedens by dat zelfde Hof „ tegen de Republiek te verwekken, en

„ ver-

„ vervolgens den Staat, van die zyde „ verlaaten, dies te beter te kunnen „ dwingen, om harde Voorwaarden, „ voor een Definitiven Vrede te onder- „ schryven, mitsgaders tot de voorige „ schadelyke Liaisons met het Hof van „ *Engeland* te rug te doen keeren, ter- „ wyl hun Hoog Mogenden zich noch „ in 't gevaar stelden, dat het Hof van „ *Frankryk*, over deeze onbegrypelyke „ Verplaatzing van eene reeds zo verre „ afgeloope Onderhandelinge, misnoegd „ werd; en in gedagten vallende, dat de „ belangen van dat Hof daar in meer of „ min zouden kunnen betrokken weezen, „ de bewuste wedergave der Volkplan- „ tingen van den Staat, wel eens zou „ kunnen ophouden tot tyd en wyle, „ het nader bleek, welke de weezenly- „ ke beweegredenen van de Verplaatzing „ deezer Onderhandelinge mogten zyn: „ ook hadt men, om die zelfde redenen, „ voorheen besloten alle Afzonderlyke „ Handelingen met *Engeland*, 't zy te „ *Parys*, te *Londen*, of elders, van de „ hand te wyzen.

XIV. BOEK. 1783.

„ Over zulks was hun gevoelen, dat „ den Gezanten te *Parys* behoorde aan- „ geschreeven te worden, dat hun Hoog „ Mogenden geen voornemen hadden om „ de Onderhandeling wegens een Defi- „ nitiven Vrede na elders te verplaatzen; „ maar wel te *Parys*, waar dezelve reeds „ zo verre was gevorderd, dat de Pre- „ liminairen alleen in de gedaante van

„ een

XIV. BOEK. 1783.

„ een Definitief Tractaat behoefden veranderd te worden, voortgang te laaten hebben, als mede volkomen beslag en einde; mitsgaders, dat, byaldien onverhoopt, van wegen het Hof van *Engeland* langer zwaarigheid gemaakt mogt worden om te *Parys* de laatste hand aan deeze zaak te leggen, hun Hoog Mogenden dan moesten verklaaren, de Preliminaire Artykelen, die uitgezonderd den blooten naam, virtualiter en in effecte definitief waren, ook daar voor nu in de daad te houden, even als of de formaliteit van eene daadlyke conversie van denzelven in een solemneel Definitief Tractaat daar by gekomen ware, en daar mede deeze geheele Vredes Onderhandeling voor geëindigd en volkomen afgedaan te houden (*)."

De Ridderschap beklaagt zich by *Dordrecht* over de Pensionaris DE GYZELAAR.

Ter Vergadering van *Holland*, waar deeze voorloopige Raadslag werd ingeleverd, ging alles zo effen niet toe om denzelven vast te stellen. Schoon het verspreidde, wegens de Afgevaardigden van *Rotterdam*, dat dezelven door het voorstel van één der Leden daar toe bewoogen, voor het afvaardigen van een Gezant na *Londen* zouden gestemd en hun last in deezen te buiten gegaan hebben, door de Regeering wedersprooken, en de *Zuid-Hollandsche Courant*, die zulks geplaatst

(*) *Resol. van Holl.* 5 Dec. 1783. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 119.

plaatst hadt in 't Regtsgebied dier Stad verboden en eene belooning van honderd Dukaaten uitgeloofd werd aan den Ontdekker van den Steller diens berigts (*), bleek het, dat wegens deeze Verplaatzing, tusschen de Ridderschap en andere Leden der Vergaderinge hooge woorden gevallen waren. Althans vondt de Ridderschap goed zich, wegens den *Dordrechtschen* Pensionaris DE GYZELAAR, in eenen Brieve by de Regeering dier Stad, sterk te beklaagen en hem te beschryven als iemand, die 'er zich op toegelegd hadt om de Ridderschap op 't haatlykst, door te stryken, en zich tegens dezelve, door gansch onbetaamelyke en licentieuse uitdrukkingen, op eene hoogst beledigende en hoonende wyze te gedraagen; verzoekende dat zy, het gedrag van hunnen Pensionaris afkeurende, daar tegen zodanige voorzieningen zouden gelieven te doen, waar door zy voldoening mogten ontvangen, en diens onbetaamlykheid kragtdaadig beteugeld worden.

XIV. BOEK — 1783.

Verantwoording van DE GYZELAAR.

De Heer DE GYZELAAR, een breedvoerigen Brief aan de Regeering zyner Stad, inrigtende, erkende, dat hy, als Pensionaris van *Dordrecht*, ter Souveraine Vergadering van *Holland* verschynende, meermaalen, wegens gewigtige Onderwerpen, vooral de Welvaard van den Lande,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 179.

XIV. BOEK. 1783. de, en de toevertrouwde handhaaving van de Regten der Ingezetenen, betreffende, herhaalde Debatten met de Ridderschap gehadt hadt, in welke de Afgevaardigden van *Dordrecht* zich dikwils pligtshalven genoodzaakt vonden, om met meer nadruks en klems te moeten spreeken dan wel in vroegere tyden hadt behoeven te geschieden, zo wegens het aanbelang der zaaken, die nu op het tapyt kwamen, als wel voor al om de *Difficulteit*, en, hy meende 'er met reden te mogen byvoegen, de *Obstinaadheid*, die duidlyk aan de zyde der Ridderschap werd bespeurd, wanneer de Raadpleegingen zich tot zekere Punten bepaalden. Wegens deeze was door de Regeering zyn gedrag en dat der Afgevaardigden van *Dordrecht* niet alleen goedgekeurd, maar gepreezen. Hy zou des de in 't wilde gedaane beschuldigingen geheel ter zyde stellen, en zich bepaalen tot het voorval, wanneer zyn drift, naar 't zeggen der Ridderschap, in top gereezen was: en des aangaande luidt zyn woordlyk hier overgenomen berigt.

„ Dat, naa zo menigvuldige vrugtloo„ ze Debatten, en naa zonneklaar over„ tuigd te zyn geworden, dat alle ver„ dere middelen van persuasie by de Rid„ derschap niet meer zouden kunnen „ uitwerken, dan als of men den Mori„ aan wilde schuuren, de Gedeputeerdens, „ moedloos geworden onder den arbeid „ zo menigmaal te vergeefsch aangewend,

„ ein-

„ eindelyk tot het besluit hadden moeten komen om zich voortaan van alle verdere poogingen tot overtuiging te abstineeren, en zulks by de eerste bekwaame gelegenheid, openlyk ter Vergadering te declareeren — en het was, Ed. Groot Achtb. Heeren! uit hoofde van dit besluit, dat de Gedeputeerden van *Dordrecht*, op den achttienden van deeze Maand December, toen de Gedeputeerden van *Amsterdam*, door allerlei vriendlyke en bondige redenen, by de Conclusie op het Rapport op de gedaane Propositie van *Engeland*, om de plaats der verdere Vrede Negotiatie van *Parys* op den *Haag* of *Londen* te verleggen, meergemelde Ridderschap tragteden te dehorteeren van hun gedeclareerd Sentiment, om naamlyk *derzelver Advys* voor eene Aantekening tegen de voorschreeve *Resolutie te zullen laaten insereeren*, met byvoeging van deeze ernstige waarschuwing, *dat zy Gedeputeerden anders in de verpligting zouden zyn, om tegen de te doene Insertie een Contra-insertie te doen, die het Corps van de Ridderschap by de Posteriteit tot weinig Satisfactie of Eer zou verstrekken*, het moment meenden daar te zyn om hun bovengemelde besluit te realiseeren; en hebben dien volgens, by de omvraage op dat poinct, in substantie gedeclareerd; *dat zy ten hoogsten hadden geadmireerd het geduld, 't geen welge-*

XIV. BOEK. 1783.

 „ *mel-*

XIV. BOEK. 1783. „ *melde Gedeputeerden van* Amſterdam *had-* „ *den geoefend om meergemelde Ridder-* „ *ſchap van hun Sentiment af te brengen,* „ *dat zy van hunne zyde ook niet in ge-* „ *breke zouden zyn gebleeven om alle mo-* „ *gelyke poogingen tot overtuiging in 't* „ *werk te ſtellen; maar, daar de onder-* „ *vinding hun, tot hun leedweezen, hadt* „ *geleerd, gelyk in dit moment op nieuw* „ *was gebleeken, dat het maar was den* „ *Moriaan geſchuurd, zy het vooornemen* „ *hadden om zich met meergemelde Rid-* „ *derſchap niet meer in te laaten.*"

Zyn gedrag door de Regeering van *Dordrecht* goedgekeurd.

Het antwoord der *Dordrechtſche Regeeringe* was zo onaangenaam voor de Ridderſchap als vereerende voor den Penſionaris DE GYZELAAR. Zy gaven te kennen, „ dat de Onverzettelykheid van „ hun Hoog Ed. Geb. in derzelver be- „ grippen, en dat wel in de allergewig- „ tigſte zaaken van den Lande, tegen „ de begrippen en vertoogen van verre de „ meerderheid der Leden ter Vergade- „ ring van hun Ed. Gr. Mogenden, zonder „ in eenige wederlegging van derzelver „ redenen en bewyzen, of eenige verdee- „ diging van hun eigen tegenovergeſteld „ Systema te hebben willen treeden, by „ die Leden in 't algemeen, en by hun „ in 't byzonder, niet wel anders hadt „ kunnen worden aangemerkt dan als een „ Geest van *Despotisme*, welks heer- „ ſchend kenmerk is, alle redelykheid „ ter zyde te ſtellen, en alleenlyk zyn „ byzondere oogmerken te bedoelen,

„ mits-

„ mitsgaders de middelen, die men oordeeld, daar toe het meest geschikt te zyn, met *Opinatriteit*, schoon te vergeefsch, te willen doordringen. —— „ Zy konden dan ook zeer wel begrypen, dat een gedrag van dien aart, „ nu al een zeer geruimen tyd, en byzonder geduurende den laatsten Oorlog, door de Heeren van de Ridderschap, gehouden, aan de Leden, die „ met de Afgevaardigden van *Dordrecht* in 't zelfde begrip stonden, „ hadt moeten mishaagen en, van tyd „ tot tyd, aanleiding geeven tot Aanmerkingen, die der Ridderschap, niet „ aangenaam konden zyn; gelyk dan ook „ geenzins is te verwonderen, dat wy „ in 't byzonder by aanhoudenheid bespeurende, de *imperieure* handelwys en „ onverzettelykheid van Uw Hoog Ed. „ Geb. Corps, of die zich daar meest „ tegenwoordig bevinden, tegen de bondigste en overtuigendste bewyzen dier „ Leden aan, onze Afgevaardigden ten „ gemelden dage, geene zwaarigheid gemaakt hebben, de Vrugtloosheid van „ verderen aandrang, op die wyze aan „ te duidden, welke de Ridderschap zo „ zeer belgde. —— Zy maakten geene „ zwaarigheid om dit zeggen, voor het „ hunne aan te neemen, en te betuigen „ geen grond te hebben gevonden om „ die verrigtingen en gezegden te miskennen, of te mispryzen; maar dezelve „ in tegendeel, als uit een pryswaardig

XIV. BOEK. —— 1783.

XIV. BOEK. — 1783.

„ beginzel voortgekomen, volkomen „ goed te keuren. 't Was 'er zo verre „ vandaan dat zy iets bestraffenswaardigs „ in 't gedrag van hunnen Pensionaris „ vonden, dat zy, integendeel, konden „ betuigen de hoogste agting voor zyn „ Persoon, ongemeenen yver, en waak„ zaamheid voor de belangens van den „ Staat, en alle reden te hebben om zyn „ gedrag te regtvaardigen: weshalven zy „ wederhouden werden om eenigzins te „ voldoen aan den eisch der Ridder„ schappe."

Eenige Burgers te *Dordrecht* wilden met een Adres de Magistraat deswegen bedanken. Dit werd afgeslaagen; doch de zaak gevonden.

Deeze, over dusdanig een antwoord luttel voldaan, tragtede een Aantekening daar tegen in de Staatsbesluiten van *Holland* te laaten doen; dan dit, door de Steden, en boven al door *Dordrecht* en *Haarlem*, afgeweezen en belet zynde, heeft de Ridderschap den inhoud dier Aantekeninge in een Voorstel begreepen, en 't zelve ter Staatsvergadering ingebragt, 't welk aan 't Groot Besoigne werd overgeleverd. —— Eenige Burgers te *Dordrecht*, in tegendeel, vonden dit antwoord zo zeer naar hunnen smaak, dat zy zich opgewekt voelden om de Regeering, by een Adres te bedanken voor de handhaaving van DE GYZELAARS Eer, tot welks overlevering zy twee Kooplieden als Gecommitteerden der Burgery benoemden; doch wees dezelve der Burgeren yver pryzende dit van de hand, uit hoofde, van de toen aangevangene raadpleegingen, strekkende tot eene algemeene Voorziening tegen alle

alle Dankadresſen (*). Deeze weige- XIV. BOEK. 1783.
ring baarde ongenoegen. Een Luitenant der Burgery, deedt, by de bekendmaaking hier van, eene volvuurige Aanſpraak aan de Schutters, waar in hy de verdienſten van den Penſionaris ophaalde, en zyne bereidvaardigheid betuigde om hem te beſchermen tegen allen, die hem gaarne den voet wilden ligten; ja zelfs in verdenking by zyne Medeburgeren zogten te brengen. Hun, ten ſlot, tot den Wapenhandel aanmaanende; „ daar door," was zyne taal; „ kon men de Majeſteit des „ Volks doen gelden, tegen zulke Vy„ anden, die de Vryheid zouden tragten „ te ondermynen; en tegen zulke ver„ vloekte *Ariſtocraaten*, die liever de „ Burgerlyke Vryheid, Voorregten, „ Privilegien, ja aangeboore Regten, „ zouden willen betwisten!" —— Men vondt een tusſchenweg om de Burgers met de Regeering te bevredigen, Een der Gelastigden uit de Burgers las een opſtel, eene Dankzegging inhoudende aan den Voorzittenden Burgemeester voor, die het minzaam beantwoordde, en aannam des verſlag in den Oudraad te doen; waar mede het veel gerugts gemaakt hebbend Dankadres werd te rug gegeeven, en het ongenoegen, dat vry perſoonlyk liep, ophield, of ten minſten zweeg (†). In

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* V. D. bl. 318.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 265—284.

XIV. BOEK. 1783.

Frieslands gevoelen over de Verplaatzing.

In *Friesland* viel het eenstemmig Besluit der drie Kwartieren *Oostergo*, *Westergo* en *Zevenwouden*, wegens de Verplaatzing des Vrede handels, volkomen eensluidend met het bepaalde in *Holland*; dat der Steden alleen, wilde dat onze Gezanten van de Onderhandeling, welke zy gehouden haddden met den Hertog VAN MANCHESTER, kennis zouden geeven, aan het *Fransche* Staatsdienaatschap, en daar op de gedagten van zyn Allerchristlykste Majesteit in te neemen (*).

De Meerderheid in *Zeeland* alleen voor de Verplaatzing. Dezelve door Zes Gewesten afgeweezen.

Mogt men van eenig Gewest de toestemming in den voorslag des Hertogs VAN MANCHESTER wagten, 't was van *Zeeland*. De Meerderheid bragt ter Algemeene Staatsvergadering het besluit in, om aan 't verzoek der Plaatsverwisseling gehoor te geeven. De Raad van *Zierkzee* die zich voorheen tegen de Meerderheid aankantte (†) bragt weder een Stadsraadslag in 't midden, om dit voorstel, als geheel onaanneemelyk, van de hand te wyzen, en liet met *Vlissingen* de gevolgen van het Staatsbesluit voor de Meerderheid, die 't zelve hadt uitgebragt (§). *Zeeland* stondt hier volstrekt alleen. En besllooten hun Hoog Mogenden, op den twaalfden van Louwmaand

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 2136.
(†) Zie hier boven bl. 76 en 77.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 2055 2121.

maand, des Jaars MDCCLXXXIV, met eene meerderheid van Zes Gewesten, om het Verplaatzen der Vredesonderhandelingen van *Parys* na elders, als in geenen deele ter omhelzinge geschikt, af te slaan. (*).

Voorstel van *Engeland* om een Gezant na *'s Haage* te zenden.

Slegts twee dagen naa het bepaalen van dit weigerend Staatsbesluit, kwam ter tafel van hun Hoog Mogenden een nadere Voorslag des Konings van *Engeland*, die niets dan toegeevenheid ademde. In de tegenwoordige gesteldheid van zaaken tusschen de beide Natien was het, naar luid van 't Berigtschrift, dien Voorslag bevattende, van de uiterste noodzaaklykheid, dat de Algemeene Staaten overtuigd wierden van het verlangen des Konings om zodanige maatregels te neemen, welk met zyne Waardigheid overeenkwamen, ten einde de Republiek te overtuigen van zyn hartlyken wensch om, van zyne zyde, alles toe te brengen, wat mogelyk was tot wegneeming der denkbeelden van verkoeling, welke de vertraaging van eene wederzydsche Bezending van Staatsdienaaren in 't oog van geheel *Europa* moest veroorzaaken, en dat zyne Majesteit bevolen hadt, zonder uitstel, de Gezanten te *Parys* te kennen te geeven, dat, hoedanig ook het Besluit van hun Hoog Mogenden mogt wezen, ten aanziene van de

(*) *Resol. Gen.* 12 Jan. 1784.

XIV. BOEK. 1783.

de Plaats om het volkomen Vredesverdrag te sluiten, de Koning niet alleen geneegen was, terstond een Staatsdienaar van zodanig een Rang, als hunne Hoog Mogenden van hunne zyde zouden goedvinden, by zyne Majesteit aan te stellen, te benoemen en na *'sGravenhaage* te zenden; maar ook verlangde alles te werk te stellen, wat mogelyk was, tot betoon van zyne geneigdheid om weder te keeren tot die volmaakte goede Verstandhouding, en hartlyke Vriendschap, welke, geduurende zo veele jaaren, zo gelukkig tusschen de beide Natien, tot hun onderling welzyn, hadt plaats gevonden. —— 't Besluit viel om by 't laastgenomene te volharden. (*).

D. W. VAN LYNDEN, wegens *Zeeland*, als Afgezant na *Engeland* voorgesteld.

Ten tyde van het tekenen der Voorloopige Vredesvoorwaarden hadt men in *Zeeland* reeds geraadpleegd op het voorstellen van een Gezant na *Londen* (†). Schoon zyne Hoogheid, als Eerste Edele, by monde van den Raadpensionaris CHALMERS, hadt doen verklaaren, hoe, zyns oordeels, de billykheid vorderde, dat

(*) *Resol. Gen.* 14 Jan. 1784.

(†) Het benoemen van den Gezant ten Hove van *Londen* staat, gelyk bekend is, volgens de onderlinge overeenkomst der Bondgenooten, aan *Zeeland*, welk Gewest ook de betaaling der Jaargelden en onkosten van dien Staatsdienaar, op haar post geboekt vindt; schoon deeze reeds, ter verligting van *Zeeland*, op *Holland* was overgebragt.

dat *Zeeland*, tot het bekleeden van die Waardigheid niemand anders benoemde dan den Graaf VAN WELDEREN, wiens gedrag, geduurende zyn voorgaande Gezantschap, hem geenzins verdiend gemaakt hadt, van dezelve beroofd te worden; schoon de Stad *Middelburg*, haare stem uitbragt op den Heer W. VAN CITTERS, werd, door eene meerderheid van vyf tegen twee stemmen, de Heer D. W. VAN LYNDEN, die voorheen ten *Zweedschen* Hove Gezant geweest en onlangs bestemd was om die hoedanigheid te *Weenen* te bekleeden (*), door *Zeeland*, by de andere Bondgenooten voorgedraagen, als den Man, geschikt tot deeze allergewigtigste Waardigheid.

XIV. BOEK.

1783.

De Vrede te *Parys* getekend.

Traaglyk en sleepende ging de Vredehandeling voort, tot in Grasmaand des Jaars MDCCLXXXIV, de Koning van *Groot-Brittanje* zynen toenmaaligen Gezant DAN. HAILES te *Parys* last zondt om den Vrede op den voet der voorloopige Voorwaarden te tekenen. Op de vraag onzer Gezanten, of hy van zyn Hof nadere bevelen hadt ontvangen, wegens het maaken eener naauwere bepaaling omtrent den Afstand van de Stad *Negapatnam* met alle derzelver aanhoorigheden; en eene Verbintenis van de zyde zyner *Groot-*

(*) Te welker gelegenheid dit zyn laatstgemelde Gezantschap agter wege bleef hebben wy in 't breede vermeld in onze *Vaderl. Hist.* IV. D. bl. 112.

XIV. BOEK. 1783. *Groot-Brittannische* Majesteit om den Handel der *Nederlandsche* Ingezetenen in *Bengale*, en eenige andere Plaatzen van de *Indiën*, niet te belemmeren? gaf de Heer HAILES ten antwoord, dat zyn last eenvoudig bepaald was om, overeenkomstig met het Besluit van hun Hoog Mogenden, op den Voorslag tot het verplaatzen der Vredehandelinge, de *Preliminaire Artykelen* in een *Definitief Vredes Tractaat* te veranderen. 't Welk op den twintigsten van Bloeimaand eindelyk geschiedde, zonder de tusschenkomst van de Bemiddelende Staatsdienaaren der beide Keizerlyke Hoven (*). De bekragtiging van dit Vredesverdrag, werd door de Algemeene Staaten beraamd en den vyftienden van Zomermaand getekend en vervolgens na *Parys* de plaats der Vredes Onderhandelinge, gezonden.

Middelburgs Verklaaring van *Zeeland*, wegens deezen Vrede.

Tot deeze Bekragtiging wilde *Middelburg* niet toetreeden dan naa dat de Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergaderinge, wegens *Zeeland*, verklaard hadden, hoe dat Gewest, zo vóór, als naa het uitbarsten van den Oorlog, de allerheillooste gevolgen daar van te gemoet ziende, door vriendlyke Overeenkomsten, en rechtstreeksche Onderhandelingen, ja zelfs Verplaatzing derzelven, den weg ter Bevreediginge hadt zoeken te baanen, en

(*) Brief van LESTEVENON VAN BERKENRODE en BRANTSEN *wegens den Vredehandel te Parys* 21. Mei 1784.

ten aan de Bondgenooten met allen nadruk voorgehouden; doch dat een gansch strydige denkwyze, in de andere Gewesten, de overhand hebbende, niets anders, ten gevolge hadt, dan een Definitief Tractaat van Vrede, waar van de schande en schadelykheid elk weldenkend Ingezeten tot in 't hart moest grieven, en waar van de gevolgen, zo door *Zeeland*, als door de herhaalde Vertoogen der *Nederlandsche Oost-Indische* Maatschappy, ten allerduidlykste en op de aandoenlykste wyze, onder 't oog der Bondgenooten gebragt waren, en welke men, gehoor geevende aan de onderhandsche aanduidingen door het Hof van *Groot-Brittanje* tot het aanvangen van de rechtstreeksche Onderhandelingen gedaan, zeer waarschynlyk hadt kunnen voorkomen en betere Voorwaarden bedingen; waarom zy niet konden naalaaten, zich nogmaals, voor 't laatste, voor 't oog van de onbevooroordeelde Wereld, deswegen ten sterksten te ontschuldigen, en als nog te betuigen, gelyk zy zich woordlyk uitdrukten, „ dat hun Ed. Mogenden, nimmer „ of ooit wilden verstaan worden de „ hand te hebben geleend tot de ruine „ van de Welvaard der Republiek, waar „ toe dit Tractaat, volgens het oordeel „ van hun Ed. Mogenden, een onwrikbaaren grondslag lag, en de gevolgen „ daar van volkomen overlieten voor re„ kening van die Provincien, die, door „ haare handelwys en directie de zaak tot

XIV. BOEK. 1783.

XIV. BOEK. 1783.

„ tot deezen ſtand hadden gebragt; zich
„ voorts refereerende tot den inhoud
„ van alle de onderſcheidene Reſolutien,
„ die op 't gemelde point, door deeze
„ Provincie, tot ſtaaving van haar ſustenu
„ ter Generaliteit waren ingebragt, de
„ approbatie van haar gedrag en denkwys
„ zo aan elk onpartydig Beoordeelaar,
„ als aan de laate Nakomelingſchap, die
„ door de droevige ondervinding mis-
„ ſchien al te wel de gevolgen zou ont-
„ waaren, gerustlyk overlatende (*),"

Tegenovergeſteld oordeel over deezen Vrede van den Heer BLOK.

Geheel anders, ſchoon even zeer van de ſchand- en ſchadelykheid deezes Vredes overtuigd, liet in *Leydens* Vroedſchap, een der Leden, de Heer F. G. BLOK zich hooren, toen 'er over het Bekragtigen des Vredesverdrags gehandeld werd. In eene breede Aanſpraake zegt hy onder andere, „ Hoe wenschlyk was het
„ geweest, voor elken Vaderlander, dat
„ wy den Dag nooit hadden zien ver-
„ ſchynen, waar op 's Lands Souvrai-
„ nen, door hunne Gevolmagtigde Mi-
„ nisters, dit Tractaat zullen doen be-
„ kragtigen. Hoe veele noodlottige da-
„ gen het Vaderland ook nu en dan
„ heeft zien te voorſchyn komen, waar
„ op de *Nederlandſche* Vryheid en Groot-
„ moedigheid het hoofd met ſchaamte
„ en droefheid heeft moeten onderhaa-
„ len, ik ken nogthans geen vernederen-

„ der

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1141.

„ der tydſtip voor 't zelve dan het te-
„ genwoordige. —— Wy zyn, van
„ het begin tot het einde des Oorlogs,
„ als met geweld gehouden, of in eene
„ Werkloosheid, welke door een zamen-
„ loop van onregtvaardige en trouwlooze
„ handelingen is ſtaande gehouden, of in
„ eene Weerloosheid waar van de Zon mis-
„ ſchien geen gelyk voorbeeld aanſchouwd
„ heeft, en zyn ons geheel behoud, naast
„ GOD, alleen verſchuldigd aan het edel-
„ moedig *Frankryk*, zonder 't welk wy
„ ditmaal zeer zeker een Wingewest van
„ onzen trotſchen Vyand zouden geworden
„ zyn. —— Ja, tot zulk eene laagte
„ is onze Staat, door deezen rampzali-
„ gen Oorlog, vervallen, dat onze beste
„ Vriend, welke voordeelen wy door
„ zyne tusſchenſpraak nog bedongen heb-
„ ben, zyn eigen Welvaard geheel en al
„ aan ons zou hebben moeten opofferen,
„ indien hy ons eenen maar eenigzins draag-
„ lyken Vrede hadt willen bezorgen, en dat
„ die geenen, welken men met reden hou-
„ den mag voor de opregte Liefhebbers
„ des Vaderlands, zelfs het meest heb-
„ ben moeten aandringen op het aannee-
„ men der allerveragtlykſte Voorwaarden,
„ en hunne oogen te eenemaal ſluiten
„ voor de veruitziende gevolgen, die
„ daar uit byna onvermydelyk te ver-
„ wagten zyn, en dat zelfs in zulk eene
„ maat, dat niet ſlegts aan geen onzer
„ regtmaatige Vorderingen eenig gehoor
„ gegeeven is; maar dat wy ook, tegen

„ den

XIV. BOEK. 1783.

„ den aart en het oogmerk van alle Verbonden van Vrede, by het gesllooten Tractaat, geen den minsten grond van onderling vertrouwen hebben kunnen leggen, of eenige de minste verzekering voor de beveiliging onzer geheiligste Regten bedingen van eenen afgematten Vyand, die zelfs van andere Mogenheden den Vrede, op de vernederendste wyze, voor zich heeft moeten afsmeeken, en, ten kosten der grootste opofferingen, afkoopen.

„ Wy vinden ons, derhalven, door dit alles in eene ongelukkige onzekerheid, en vertwyfeling, of wy ons meer moeten beklaagen over de trouwloosheid van onzen Vyand en over den verderflyken toeleg van het kwaad, 't geen wy in onzen eigen boezem omdraagen, dan ons beroemen over de weergalooze Edelmoedigheid van onzen hoogen Bondgenoot. Maar niets is zekerder dan dat wy, uit liefde voor ons Zelfsbehoud, verpligt en gedrongen worden, om den schandlyksten Vrede, als een minder kwaad, te verkiezen boven de voortduuring van een Oorlog, die, uithoofde van onzen inwendigen toestand, ons geheel bederf ontwyfelbaar naa zich zou hebben gesleept. —— Dat wy dan medewerken om onze Gevolmagtigden te *Parys* te gelasten tot het bekragtigen, der beraamde en afgetekende Vredesartykelen; maar dat, noch wy, noch

on-

„ onze laatſte Naakomelingſchap, immer XIV.
„ vergeeten, aan wien wy deeze heil- BOEK.
„ looze Voorwaarden; ja den geheelen ——
„ Oorlog, te verwyten hebben! Staan 1783.
„ de blyken hier van, als mede van de
„ ongehoordſte weer- en werk-loosheid,
„ ter eeuwige gedagtenis voor het laatſte
„ Nageſlacht in onze Jaarboeken met de
„ natuurlykſte trekken gebrandmerkt,
„ wy kunnen gerustlyk den regtvaardi-
„ gen Hemel, alle onze weldenkende en
„ verlichte Ingezetenen, en geheel *Europa*,
„ tot getuigen roepen, dat wy onſchul-
„ dig zyn aan de oorzaaken van den
„ Oorlog, aan de Rampen, die denzel-
„ ven vergezeld hebben, en aan den ons
„ opgedrongen Vrede, en dat wy alles,
„ wat in ons was, hebben zoeken aan
„ te wenden, om de onheilen des eenen
„ zo wel als des anderen af te weeren,
„ en zullen ſteeds, geduurende den ver-
„ deren loop van ons leeven, de egte en
„ ongeveinsde goedkeuring van ons eigen
„ geweeten, tot onzen onuitſpreekelyken
„ troost, met ons omdraagen.

„ Gave GOD! dat wy, of ons Naage-
„ ſlacht, nimmer mogten ondervinden
„ van 't geen wy met ſchroom uit dee-
„ zen Vrede vooruitzien; dat zy zelven,
„ aan welken wy alle onze tegenwoor-
„ dige rampen te verwyten hebben, niet
„ te laat ontwaar worden, dat die ram-
„ pen ook hun eigen verderf berokkend
„ hebben; en dat allen, die eenig deel
„ hebben aan 's Lands beſtuur, zich

XIV. BOEK. 1783.

,, voortaan overeenkomstig hunnen duur-
,, gezwooren Eed, en de waare belan-
,, gen van het Vaderland gedraagen mo-
,, gen, en, geduurende den Vrede wel-
,, meenend en zorgvuldig in agt neemen
,, alles wat denzelven bestendig kan maa-
,, ken, en onze Magt meer gedugt doen
,, zyn voor hun, welken onzen Wel-
,, vaard met nayver beschouwen, en on-
,, ze Onafhanglykheid belaagen mogten;
,, op dat deeze Vrede de laatste zy, die
,, op gelyke wyze geslooten wordt en de
,, waare Eendragt van binnen, als mede
,, onze in en uitwendige Vryheid en On-
,, afhangelykheid, op deugdlyke grondbe-
,, ginzelen gevestigd, voor altyd onwan-
,, kelbaar worden! (*)."

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784 bl. 1116.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

VYFTIENDE BOEK.

INHOUD.

Toebereidzels ten Oorloge, met den aanvange des Jaars. Oordeel van zyne Hoogheid over derzelver noodzaaklykheid. Petitie tot versterking der Zeemagt. Petitie tot Geschut en Krygsvoorraad. Gelderland en Holland stemmen in die Petitien. 't Voorstel van zyne Hoogheid, de vermindering der Zeemagt betreffende. Onderzoek, wegens de Afdanking van Zeevolk by een der Admiraliteiten in Holland. De Admiraliteit van Amsterdam geeft een algemeen Antwoord. Nader aangeschreeven. Antwoord van de Admiraliteit op de Maaze. Van die in West-Friesland. Nader Antwoord der Admiraliteit van Amsterdam. Voorslag wegens de Zeemagt, die de Staat altoos moest houden. Hoe veele Oorlogschepen thans in dienst. Raadslag XV. BOEK.

XV. BOEK.

over het afdanken van Schepen; en hoe de in dienst zynde te gebruiken. Friesland oordeelt des niet, als te onkundig van den ſtaat der zaaken. In Zeeland dankt men Schepen af. 's Lands Vice-Admiraal HARTSINCK *zyn dienst nedergelegd hebbende kreeg de Vice-Admiraal* REYN'ST *het Opperbevel over 's Lands Zeemagt in handen. Voorſtel van Dordrecht, wegens een onderzoek van het Regt des Admiraal Generaals tot het aanſtellen der Vlagofficieren. Gevolgen hier van. De Kaapvaard ging niet ongunſtig. De Kaaper Capitein* JARRY *ſneuvelt.* VAN BRAAM *met de Gewapende Oost-Indievaarders na Zee. Andere Vlootdeelen zeilen uit. Voorſlag van Gouda om meer Oorlogſchepen na de Oost-Indien te zenden. De Uitrusters der Gewapende West-Indievaarders leveren een Verzoekſchrift in. Gunſtig beſluit op 't zelve. Veele ongelukken 's Lands Schepen overgekomen. Gelastigden na Zeeland en Texel om Leg- en Herſtelplaatzen voor 's Landsſchepen te zoeken. Verſlag van deezen last. Voorſlag van het verbeteren des Hospitaals te Helvoetſluis. Men wil te Enkhuizen mede een Hospitaal vervaardigen. Voorſlag om de zaak van den geſtaakten Tocht na Brest by de Admiraliteits Collegien daar in betrokken te onderzoeken. Holland wil eene Commisſie benoemd hebben en beſluit daar toe. Vrugtlooze poogingen der Bezendinge by zyne Hoogheid wegens den Tocht na Brest, ten aanziene van den Vice-Admiraal* HARTSINCK. *Ten op-*

opzigte van BYLANDT. *Antwoord van de Admiraliteit op de Maaze op den gedaanen Eisch. Antwoord van Zeelands Zeeraad. Antwoord der Admiraliteit van Amsterdam. Het onderzoek by de Admiraliteits Collegien weder aangepreezen. Staaten van Holland weigeren deezen Voorslag op nieuw, en doen een anderen. Op welk eene wyze goedgekeurd. Op welke Voorwaarden Holland toestemt en tot Gelastigden benoemt, de Pensionarissen* VAN BERCKEL *en* ZEEBERGH. *Wat 'er ten Gelderschen Landsdage voorviel over het benoemen van een Persoon tot dit Onderzoek. Verzoekschrift der Zutphensche Burgeren deswegen van de hand geweezen. De Deventersche Burgery wil Jonkheer* J. D. VAN DER CAPPELLEN *daar toe benoemd hebben. Staaten van Utrecht benoemen den Heer* W. E. PERPONCER DE SELDNITSKEY. *Zyne Hoogheid verzogt om geen der Vlagofficieren of Capiteins na Brest bestemd, buiten 's Lands te laaten trekken. Antwoord des Admiraals Generaals. Verder benoemde Heeren tot het onderzoek van den mislukten Tocht na Brest. Uitslag van het Onderzoek. Zyne Hoogheid van eene Beschuldiging ontheeven. Het verdere omtrent de zaak van Brest beraamde.*

XV. BOEK.

Hoe zeer men, in den aanvange deezes Jaars, welks Lotgevallen wy vooruitgeloopen zyn, om een aaneengeschakeld verslag van 't Vredeswerk te geeven, aan dien

1783. Toebereidzels ten Oorloge met

XV. BOEK. 1783. den aanvang deezes Jaars.

dien Vrede arbeidde, scheen men in 's Lands Hooge Vergaderingen op het voortzetten des Oorlogs bedagt. De Petitie tot den Jaarlykschen Staat van Oorlog wees zulks uit. Schoon de Raad van Staaten zich by 't doen van denzelven, naar voormaalige gewoonte, niet uit liet over den tegenwoordigen toestand, waar in het Gemeenebest zich bevondt; „ dewyl," gelyk zy schreeven, „ de weinige uitwerking, welke zy van dusdanige Voorstellen gezien hadden, hun daar toe niet aanzette, en de staat der zaaken hun voorkwam van dien aart te zyn, dat zy byna niet zouden weeten waar mede te beginnen, en veel minder waar mede zouden dienen te eindigen, spraaken zy nogthans van de hoognoodige Verbetering der Landmagt, en de Vermeerdering der Zeemagt. De Zee was het Bolwerk van de voornaamste Gewesten, de Zee de bron van de Welvaard der Ingezetenen, waar uit ook de Geldmiddelen moesten onderschraagd, en al waar Geld toe noodig was, gevonden worden: wel was, naa het uitbarsten van den zo onregtvaardigen Oorlog met *Engeland*, de herstelling en uitbreiding ter hand genomen; doch niet tot die hoogte gebragt als noodig zou zyn om een magtig Vyand het hoofd te kunnen bieden. Wilde men dan den ouden grondregel van 't Gemeenebest opvolgen, met de Zeemagt in een ontzaglyken

„ staat

„ ſtaat te doen brengen, men moest niet „ alleen in den tegenwoordigen tyd, met „ allen yver en ernst, de hand aan 't „ werk blyven houden, zo tot den Aan- „ bouw als Uitrusting; maar zelfs daar „ van niet aflaaten, wanneer de tyden „ rustiger mogten geworden of een ge- „ wenschte Vrede getroffen zyn (*)."

Oordeel van zyne Hoogheid over de noodzaaklykheid.

'sLands Admiraal Generaal verſcheen, den negenden van Louwmaand, ter Algemeene Staatsvergaderinge, en gaf te kennen, dat de geſteltenis in welke zich de Republiek bevondt, niet toeliet dat verzuimd werd 't geen eenigzins ſtrekken zou om de Zeemagt in een behoorelyken ſtaat te ſtellen; dat men zich kragtdaadig moest wapenen, daar de Vrede zeer onzeker was, en geenzins op dezelve ſtaat kon gemaakt worden.

Petitie tot verſterking van de Zeemagt.

Ten dien einde deeden de Admiraliteits Gecommitteerden, met zyne goedkeuring, het voorſtel, of niet, by het ingaan van het tegenwoordige Saiſoen, zou dienen gezorgd te worden, dat men in tyds aanſtalte maakte om de afloopende Equipages der Schepen van Oorlog te doen vervangen, om den Vyand met kragt te keer te gaan, en niets agter wege te laaten 't geen kon dienen tot beſcherming van den Staat, deszelfs uitgeſtrekte Volkplantingen, Handel en Zeevaard der On-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 17.

XV. BOEK. 1783.

Onderdaanen, en om met een gewenschten uitslag over de verrigtingen van den aanstaanden Zeetocht, met de mede Oorlogvoerende Mogenheden, de wyze te beraamen, hoe den gemeenen Vyand de meest mogelyke afbreuk te doen, en tegen dezelve zo kragtdaadig te werk te gaan, dat hy tot het aanvaarden van billyke Vredes-voorwaarden gebragt mogt worden. Zy verzogten derhalven, dat dit Jaar, behalven de reeds in dienst zynde Schepen, ook alle de nieuw aangebouwden mogten uitgerust en tot het vinden van de kosten de noodige voorzieninge gedaan worden: en zouden deezen, voor de acht laatste Maanden van dit, en de vier eerste van het volgende Jaar niet minder beloopen, dan de verbaazende som van 13956073. Guldens. Om daar van eene Petitie op te maaken werd de Raad van Staaten verzogt. (*).

Petitie tot Geschut en Krygs-voorraad.

Ten dien zelfden dage bragten die Heeren hun Hoog Mogenden onder 't ooge, dat de Petitie, tot aankoop van Geschut en verdere Krygsbehoeftens voor 's Lands Vloot, ter somme van 1500000, in den Jaare MDCCLXXX gedaan, verre van toereikende was: dewyl ieder van de Collegien ter Admiraliteit, voor meer dan het dubbel van haar aandeel daar in alleen aan Kanon ontvangen of besteld hadt: zy verzogten derhalven, dat hun

Hoog

(*) *Resol. Gen.* 9 Jan. 1783.

Hoog Mogenden mogten goedvinden den Raad van Staaten voorteslaan, om hun te doen toekomen eene Petitie van geen minder som dan de voorige, en een Tonne Gouds voor ieder Collegie ter Admiraliteit daarenboven, en vervolgens ten minsten 2100000 Guldens tot verdere aankoop van Artillerie en Ammunitie van Oorlog; op dat de Schepen daar mede mogten voorzien worden, alzo het minste gebrek daar aan alle andere voorzorgen en kosten onnut zou maaken, en het oogmerk daar van geheel doen missen.——De Raad van Staaten oordeelde, dat de verging deezer somme niet alleen geen de minste verwondering by de Bondgenooten moest verwekken; maar, integendeel, alleszins genoegen verdiende toe te brengen; dewyl dit een zeker bewys uitleverde van de groote vermeerdering en uitbreiding van 's Lands Zeemagt, na welke met reden zo zeer was verlangd, als moetende het Kanon en de Krygsvoorraad onwederspreeklyk vermeerderd worden, naar maate, door den aanbouw, het getal der nieuwe Schepen, en vooral die van Linie toenam. Niet te hoog kon, huns oordeels, daar toe voorkomen, de op nieuw gevraagde som van vystienmaal honderd duizend Guldens, met vermeerdering van zesmaal honderd duizend Guldens, als eenmaal honderd duizend Guldens voor ieder Admiraliteits Collegie, mits egter zo, gelyk zy begreepen, dat het Collegie ter Admiraliteit van *Amsterdam* daar van niet één-

XV. BOEK.

1783.

XV. BOEK. 1783.

maal honderd, maar als naar gewoonte, een dubbeld en dus tweemaal honderd duizend Guldens zou genieten (*).

Gelderland en *Holland* alleen ſtemmen in die Petitien.

In de eerstgemelde deezer Petitien ſtemde alleen *Gelderland* en *Holland*, de laatſte met eene vermindering van 3188000 Guldens; die zy van deezen ſtaat aftrokken voor de kosten van Schepen, nog niet in dienst geſteld (†); en waren 't ook deeze twee Gewesten die in de laatstgenoemde eenige toeſtemming droegen (§).

't Voorſtel van zyne Hoogheid de vermindering der Zeemagt betreffende.

Dit krygszugtig gelaad der dingen veranderde niet weinig, toen zyne Hoogheid, in Bloeimaand, den voorſlag deedt (**) om, by voorraad, te doen ophouden de buitengewoone Belooningen tot aanmoediging van 't Zeevolk, om eenige Wagtſchepen en Uitleggers aftedanken, en voorts met de Admiraliteits Collegien te overleggen, welke Schepen, zo de Vrede getroffen wierd, dit Jaar nog in dienst zouden gehouden en hoe gebruikt worden. Overeenkomſtig met deezen Voorſlag werd by hun Hoog Mogenden beſlooten, het uitbieden der aangemoedigde Belooningen te ſtaaken, en zodanige Wagtſchepen en Uitleggers, af te dan-

(*) *Reſol. Gen.* 9. en 24. Jan. *Reſol. van Holl.* 30. Jan. 1783.

(†) *Reſol. van Holl.* 5. Feb. 4 April 1783.

(§) *Reſol. van Holl.* 7 Aug. 1783. *Reſol. Gen.* 24. Dec. 1783.

(**) Zie hier boven, bl. 26.

danken, als men oordeelde dat, zonder ondienst van den Lande, gemist konden worden. (*) Dit baarde by veelen een vreemd opzien; doch de Afdanking van een groot aantal Matroozen by eene der Admiraliteiten, nog vreemder, en verwekte zulks niet weinig opmerking by de Landzaaten, als zy het deswegen voorgevallene ter Staatsvergaderingen vernamen.

Onderzoek wegens de Afdanking van Zeevolk by één der Admiraliteiten in *Holland*.

Van deeze Afdanking gewaagde de Heer VAN CAPELLEN VAN SCHOONAUWEN, Afgevaardigde wegens *Utrecht* ter Admiraliteit te *Amsterdam*, in eene brieve, den drie en twintigsten van Hooimaand ter Staatsvergadering van dat Gewest overhandigd: waar in hy verzogt, vervolgens, by tyds, berigt te mogen bekomen van de besluiten door hun Ed. Mogenden aan hunne Afgezondenen ter Algemeene Staatsvergadering mede gedeeld (†). —— De Raadpensionaris gaf, in Staaten van *Holland*, te kennen, hoe, by 't verslag over 't Vredeswerk, die van *Dordrecht* met veel aandoenings en verwonderings, vernomen hadden, dat een der Collegien ter Admiraliteit in *Holland* zou hebben kunnen goedvinden, om in het hachlykst oogenblik der Vredesonderhandelingen, tusschen deezen Staat en *Groot-Brittanje*, zonder eenige voor-

(*) *Resol. Gen.* 6 Mey 1783.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1212.

XV. BOEK. 1783.

voorkennis, veel min met toeſtemming, van hun Ed. Groot Mogenden, een aanmerkelyk getal van Manſchappen af te danken. Omtrent welk zonderling gedrag die Afgevaardigden vervolgens voorſtelden of de Vergadering niet goedkeurde, zich ten ſpoedigſte, daar omtrent de noodige opheldering te doen geeven. Men werd te raade de Admiraliteits Collegien binnen dit Gewest aan te ſchryven om, onverwyld, hun Ed. Groot Mogenden verſlag te doen van den tegenwoordigen Staat der *Zeemagt*, zo met betrekking tot het getal en de grootte der Schepen, als tot het getal der Manſchappen, gelyk mede of 'er ook eene aanmerkelyke Afdanking van Volk plaats hadt, en zo ja, hoe veel? wanneer? om wat reden? en op wiens order of authoriteit zulks geſchied ware? (*) Veel beduidende Vraagſtukken, in de daad, en die niet konden misſen, by de Beantwoording, geſchiedde dezelve volledig, veel te ontdekken, waar na de misnoegden over het Beſtuur van het *Zeeweezen*, ſterk haakten.

Die van *Amſterdam* geeven een algemeen antwoord

De Raaden ter Admiraliteit te *Amſterdam*, in 't Voorſtel van *Dordrecht* byzonder bedoeld, ſchreeven terſtond een Antwoord, by 't welk zy hunne volvaardigheid betuigden om het verzogte Verſlag op te ſtellen; doch naardien het volledig dien-

(*) *Reſol. van Holl.* 27 Aug. 1783.

diende te zyn, kon het zo ſpoedig niet worden overgegeeven als zy zelfs zouden wenſchen: dewyl de Motiven en Redenen des Gedrags van het Collegie, uit een ganſchen zamenloop van omſtandigheden, moest worden opgemaakt.

XV. BOEK. 1783.

Nader aangeſchreeven.

Staaten van *Holland*, hier mede niet voldaan, lagen deezen Berigtbrief ter zyde tot dat het gevorderde volledig Verſlag zou zyn ingekomen; hun nader aanſchryvende, om, uiterlyk binnen den tyd van acht dagen, berigt te zenden op de punten in den laatstvoorgaanden Brieve vervat, byzonder het afdanken van het Volk, en het buiten dienst ſtellen van Schepen betreffende (*).

Antwoord van de Admiraliteit op de *Maaze*.

Welhaast kwamen de Berigten der Admiraliteits Collegien in, vermeldende de Schepen, de Manſchappen by dezelve, en de plaats waar zy zich bevonden, of werwaards ze beſtemd waren. By den Zeeraad op de *Maaze* hadt men twee Fregatten, buiten ſtaat om langer te dienen, afgedankt, de Manſchap van het eene, voor een gedeelte, nevens de Officieren en Stuurlieden, op andere Schepen doen overgaan, en de overigen gelyk mede het Volk van het andere, met voorkennis en goedvinden van zyne Hoogheid, afgedankt: ook waren drie Uitleggers op aanſchryving van hun Hoog Mogenden, met voorkennis en overleg van

(*) *Reſol. van Holl.* 4 Sept. 1783.

XV. BOEK. van den Admiraal Generaal, met het Volk, buiten dienst gesteld (*).

1783.

Van die van *West-Friesland*

By het Admiraliteits Collegie in *West-Friesland* en het *Noorder-Kwartier*, dat opgave deedt van de gesteldheid der Landsschepen daar onder behoorende, hadt geene Afdanking plaats gegreepen, dan van vier Uitleggers met derzelver Manschap, ingevolge van 't besluit hunner Hoog Mogenden, als mede van eenig Volk 't welk lang in dienst geweest zynde begon te morren, en begeerde ontslaagen te worden, en van eenige Zieken, niet langer in staat om den Lande ten dienst te staan (†)

Nader Antwoord van *Amsterdam*.

De Zeeraad te *Amsterdam* voegde in het nader Antwoord, by de lyst der Schepen en Manschappen, een verhaal van 't geen, naa het aanschryven van hun Hoog Mogenden, tot het doen ophouden der buitengewoone Belooningen en het afdanken van Wagtschepen en Uitleggers, in den Raad gebeurd was. Het eerste hadt men terstond te werk gesteld, en over 't laatste het Advys des Admiraal Generaals ingenomen, 't welk het afdanken van drie Fregatten, tot Wagtschepen dienende, van drie Uitleggers en twee Lootsbooten inhieldt. De Advocaat Fiscaal voegde 'er by, hoe 't hem, onder verbetering, was voorgekomen, dat niet de Manschappen dier

(*) *Resol. van Holl.* 10 Sept. 1783.
(†) *Resol. van Holl.* 12 Sept. 1783.

dier Fregatten en Vaartuigen; maar wel het oude Volk, voor zes July en van dien tyd tot één en dertig December MDCCLXXX aangenoomen, zou behooren afgedankt te worden, te weeten de Gemeenen, die zulks verlangden; doch geene Onderofficieren, dan met goedvinden der bevelvoerende Officieren, en althans geene Schippers of Stuurlieden. Men hadt het volstrekt besluit hier op uitgesteld tot het binnen vallen der verwagt wordende Wagtschepen. Intusschen werd den Capitein A. H. C. STARINGH aangeschreeven om, zo spoedig mogelyk, zyn Schip *de Admiraal de Ruiter* aan Capitein BRAAK over te geeven, en met zyne Manschap, naa den Jaare MDCCLXXXI aangenoomen, het Schip de *Vryheid* over te neemen, en al de Manschap vóór 't gemelde Jaar in dienst getreeden, uitgenomen de Onderofficieren en eenige Gemeenen, met verlof te laaten opgaan, welk verlof, naderhand, op ingekomen tyding van eenig misnoegen onder 't Volk van de Schepen *Amsterdam* en *de Batavier*, tot deezen werd uitgestrekt. Dit Verlof, egter, de muitery onder de Manschappen deezer drie Schepen niet hebbende kunnen stillen, besloot men om 't zelve in een volkomen Ontslag te veranderen. Het Volk van het Schip *Gelderland* daar op insgelyks ontslag verzogt hebbende, gaf de Schout by nagt VAN BRAAM den Raad kennis, dat hy zyne toestemming voor het oude Volk niet lan-

XV. BOEK. 1783.

langer hadt durven ophouden. Wanneer tot de Afdanking der Wagtſchepen en Uitleggers beſlooten en het Volk van dezelve op andere Schepen overgebragt was, zeilden de Landsſchepen uit de *West-Indien* binnen, welke uit hoofde van den zwakken ſtaat der Schepen en Manſchappen, mede waren afgedankt.

Het geheel beloop der afgedankten van het oude Volk was duizend en één en zestig, van de *West-Indiſche* Schepen duizend en tien Man, en dus geheel twee duizend één en zeventig Koppen. —— Deeze Afdankingen waren op onderſcheide dagen, van den elfden van Zomermaand tot den vierden van Herfstmaand, geſchied. —— De redenen, die de Raad voor dezelve hadt, waren, met opzigt tot de Wagtſchepen en de Uitleggers, de Aanſchryving en 't Beſluit van hun Hoog Mogenden, en met opzigt tot het oude Volk, vóór den Jaare MDCCLXXXI in dienst, de aanmerking, zo van de billykheid om deeze Manſchap eerst te ontſlaan, als de gegronde verwagting van geweld en oproer onder 't zelve, benevens het vooruitzigt van eenen aannaderenden Vrede; en eindelyk, ten opzigte van de *West-Indiſche* Schepen, 't zwaar herſtel aan die Schepen noodig, de redelykheid en billykheid om derzelver Manſchap, als zo lang in dienst geweest zynde en veel geleden hebbende te ontſlaan; als mede de zieklyke en verzwakte toeſtand van dat Volk; en ten laatſten uitzigten tot ſpaar-

zaam-

zaamheid, en de groote agterstallen van den Raad by zommige Gewesten (*). Ten

XV. BOEK. 1783.

(*) De *Hollandsche* Raaden en Ministers van het Collegie ter Admiraliteit te *Amsterdam* zonden, den zeven en twintigsten van Zomermaand, aan hun Ed. Groot Mogenden een Brief, waar in zy de schaarsheid van hun Kas, veroorzaakt door de groote uitgaven aan volstrekte noodwendigheden, te kennen gaven, en hoe zy, niettegenstaande de vaardige voldoening der Ordonantien ten hunnen behoeve op *Holland* afgevaardigd, het kommerlyk uitzigt voor oogen hadden van, binnen kort, met de betaalingen te zullen moeten ophouden. 't Welk niet alleen een volstrekt Discredit voor het Collegie zou veroorzaaken; maar ook eene onbegrypelyke verwarring te wege brengen, als de Arbeidslieden, die van den eenen dag tot den anderen moeten leeven, op den gewoonen tyd het verdiende Loon niet ontvingen: 't welk van veertien tot veertien dagen geschiedde, en by ieder betaaling tusschen de 35000 en 40000 Guldens beliep. Zy verzogten deswegen den bystand van hun Ed. Groot Mogenden, teffens overleverende eene Nota *van 't geen het Collegie ter Admiraliteit te Amsterdam was competeerende, zo wegens de Quotas van de Provincien in de daar vermelde Petitien, waar voor reeds Ordonantien door den Raad van Staaten, ten behoeve van 't gemelde Collegie, waren verleend op den Ontvanger Generaal der Unie, als wegens 't geen ten haaren behoeve geassigneerd was op den Ontvanger Generaal van het Verhoogde Last en Veilgeld*, te zamen beloopende de som van 1548166 Guldens. Hun verzoek vondt zo veel ingangs, dat Gecommitteerde Raaden gevolmagtigd wierden om aan dit en de andere Admiraliteits Collegien in *Holland*, uit de reeds by dit Gewest toegestaane Petitie, van tyd tot tyd, eenige betaalingen te doen. *Resol. van Holl.* 3 July 1783.

XV. BOEK.

1783.

Ten slot was de Afdanking der Wagtschepen door den Raad geschied op Order en Authoriteit van hun Hoog Mogenden; en die der *West-Indische* Schepen onder kennisgeeving aan hun Hoog Mogenden, terwyl de Raad zich vleidde, dat de billyke redenen, die denzelven daar toe hadden gebragt, de goedkeuring van hun Hoog Mogenden zouden wegdraagen: te meer om dat reeds hun Hoog Mogenden Gedeputeerden tot de zaaken van de Zee, naa ingenoomen Advies van de Gecommitteerden uit de Admiraliteiten, hadden geraaden om die Schepen terstondt naa derzelver wederkomst af te danken (*).

Voorslag wegens de Zeemagt die de Staat altoos moest houden.

Reeds in Herfstmaand des voorleden Jaars hadt men gehandeld om 's Lands opkomende Zeemagt in stand te houden, en derzelver verval, by het eindigen van den tegenwoordigen Oorlog, voor te komen, en waren de Afgevaardigden tot de zaaken van de Zee verzogt na te gaan, hoe veel Gelds, voortaan in Vredestyd jaarlyks op den Staat van Oorlog zou moeten gebragt worden tot het doen in staat blyven van de Collegien ter Admiraliteit en der noodige herstellingen aan 's Lands Schepen, geëvenredigd aan 't getal der Schepen, welke by ieder Collegie in

(*) *Resol. van Holland* 11 Sept. 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 2072. en voor 't Jaar 1784. bl. 168.

in behoorelyken ſtaat van dienst zouden gevonden worden; als mede tot het doen eener jaarlykſche Uitrustinge, om, naar maate van de magt der Republiek, en derzelver belang by de Zee, zich eenigzins te doen ontzien, en derzelver Zeehandel, ten allen tyde, tegen alle onregtvaardig geweld, ten minſten in den eerſten aanval, te kunnen beveiligen. Zy bragten, als hun raadſlag, naa ingenomene overleggingen der Afgevaardigden uit de Admiraliteits Collegien deezer Landen, in, dat 's Lands Zeebelang volſtrekt vorderde, dat in de *West-Indiën*, in de *Middelandſche Zee*, zo wel als in de *Noord-Zee*, altoos eenige Schepen van deezen Staat wierden gehouden, ten einde op deeze drie plaatzen de *Nederlandſche* Vlag een behoorlyk aanzien en ontzag zou hebben. Huns oordeels moesten, in Vredestyd, altoos in *Europa* worden gehouden zes Schepen van 60, zes van 50, vier Fregatten van 40, vier van 36, en vier van 20 ſtukken, en zes Advysjachten, te zamen ten minſten bemand met 6900 Koppen, welker Uitrusting 's jaarslyks 3642000 Guldens zou beloopen. Eene ſom, die alle jaaren, als een vaste post, op den ſtaat van Oorlog zou moeten gebragt worden, en uitgekeerd aan de Admiraliteiten, die daarenboven zouden behooren aangeſchreeven te worden, om, behalven de gewoone Kruisſers, van tyd tot tyd, nog zo veele Fregatten uit

XV. BOEK. 1783.

van allen voedzel beroofd, nog schielyker verdweene dan zy was opgekweekt, ten spoedigste ter hand genomen werd hunne beraadslaagingen raakende de vaste Uitrustingen in tyd van Vrede, in Lentemaand deezes Jaars overgeleverd (*)

Friesland oordeelt des niet, als te onkundig van den staat der zaaken.

Staaten van *Friesland* den Brief van zyne Hoogheid en deezen Raadslag der Gelastigden tot de zaaken van de Zee, in overweeging neemende beklaagden zich, dat zy, wegens den toestand der Vredehandelinge niet genoegzaam onderrigt waren, en verslag daar van, ten hoogsten noodig om over een stuk van deezen aart te raadpleegen, reeds vóór deezen Landsdag gewagt hadden; hunne Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergaderinge gelastende ten spoedigsten deswegen kundschap op te doen, en tevens reden te geeven van het niet eerder zenden der naauwkeurige tydingen, wegens den staat der Vredehandelinge (†).

In *Zeeland* dankt men Schepen af.

In *Zeeland* hadt het uitzigt op Vrede en de afgekondigde Wapenstilstand den Zeeraad bewoogen om de Manschap van twee Oorlogschepen, en één Kotter, af te danken; schoon men den aanbouw van twee op stapel staande Oorlogschepen nog bleef voortzetten (§).

'sLands

(*) *Resol. Gen.* 2 Juny 1783. Zie hier boven bl. 122.

(†) *Resol. van Friesland* 19 July 1783.

(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 486.

XV. BOEK.

1783.

'sLands Vice-Admiraal HARTSINCK, dien wy, staande deezen Oorlog, het Opperbevel over 'sLands Oorlogschepen zagen voeren, en wiens gedrag voor zo veel opspraaks blootstondt, gelyk ons Geschiedblad vermeldde, leverde, eer dezelve een einde nam, een Geschrift over, behelzende een verhaal van alle zyne verrigtingen; zich vleiende dezelve niet alleen door hun Hoog Mogenden te zullen zien goedgekeurd; doch ook als dan daar van zulk een openbaar bewys te zullen ontvangen, als zy, volgens hunne gewoone billykheid, meest geschikt zouden oordeelen, om hem, voor 't oog zyner Tydgenooten en van de onbevooroordeelde Naakomelingschap, te regtvaardigen van alle zodanige nadeelige geruggten als eenige kwaalyk Gezinden, op allerhande wyzen, zo door valsche Bekendmaakingen, als door menigvuldige andere eerroovende Geschriften, tegen zyn Persoon en gehouden Bestuur onder de goede Gemeente hadden uitgestrooid. Hy verzogt zyn ontslag, en bekwam 't zelve. De Vice-Admiraal REYNST kreeg het Opperbevel over 'sLands Zeemagt in handen (*).

HARTSINCK zyn dienst nedergelegd hebbende, wordt door REYNST opgevolgd.

Veel opziens baarde een Voorstel door *Hollands* oudste Stad, in Herfstmaand, ter Staatsvergadering ingebragt: naamlyk dat by derzelver Regeering, twyfel was

Voorstel van *Dordrecht* wegens een

(*) *Resol. Gen.* 13 Jan. 18 Maart 1783. *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 93.

XV. BOEK.

1783.

Onderzoek van het regt zyner Hoogheid tot Aanstelling der Vlag-Officieren.

was ontstaan over *het Regt van Aanstelling der Vlag-Officieren, onder het Resfort van de Collegien ter Admiraliteit binnen Holland en West-Friesland.* Tot wegneeming van deezen twyfel stelden zy voor, zonder daar door, egter, eenig het minste nadeel te willen toebrengen aan de wettig verkreegene Regten van den Admiraal Generaal, het doen van een Onderzoek wien eigenlyk dit Regt wettig toekwam en inmiddels den Raadpensionaris te verzoeken, hier van de Admiraal Generaal kennis te geeven, met byvoeging van de verwagting hunner Ed. Groot Mogenden, dat Hoogstdezelve, by voorraad, en hangende dit Onderzoek, geene Vlag-Officieren onder 't gemelde Resfort zou aanstellen, immers in allen gevalle niet, dan met kennis en overleg hunner Ed. Groot Mogenden. —— 't Leedt tot in Sprokkelmaand des volgenden Jaars eer over deezen Voorslag een Besluit daar mede overeenkomstig viel. Het laatste Lid wedersprak de Ridderschap; terwyl de Steden *Rotterdam, Brielle, Enkhuizen, Edam, Monnikendam* en *Medenblik* in dit gedeelte niet toestemden, en het Besluit aanzagen.

Gevolgen hier van.

Aan de gedaane aanzegging, by monde van den Raadpensionaris, beloofde de Admiraal Generaal te zullen voldoen; betuigende vast te vertrouwen, dat 'er, naa een volledig Onderzoek, geene de minste zwaarigheid zou overblyven, om dit Regt, als aan den staat van Admiraal Generaal verknogt, door hem by aanhoudendheid

te

te laaten uitoefenen, even als gedaan was door zyne Voorgangeren, en aan hun by hun Ed. Groot Mogenden, zo door het doen van aanmaaningen tot dusdanige Aanstellingen, als anderzins, te meermaalen duidlyk was toegekend.

XV. BOEK. 1783.

Het Voorstel tot Onderzoek van dit Regt aan de Admiraliteits Collegien gezonden zynde bragten zy een Raadslag uit; dat men wel geene uitdruklyke Opdragt vondt, waar by dit Regt aan zyne Hoogheid, of diens Voorzaaten, was verleend; maar dat hetzelve stilzwygende en zaaklyk aan de Heeren Admiraalen of de Admiraals Generaal van *Holland*, scheen te zyn opgedraagen, en althans zodanig by hun Ed. Groot Mogenden te zyn goedgekeurd, dat het boven allen twyfel kon gesteld worden, dat het Gebruik daar van door de Heeren Admiraalen in den tyd, als wettig moest worden aangemerkt. (*) —— Veelvuldige Voorbeelden voerden zy aan. Dan zommigen bleeven van oordeel, dat uit die *Voorbeelden*, hoe veel ook in aantal, het *Regt* tot het uitoefenen van die *Magt*, geenzins kon goedgemaakt worden: dat het alleen uit de *Instructien* of *Commissien* blyken moest, of de Souverain ooit zulk een *Regt* aan de Admiraal Generaals verleend hadt (†).

Om

(*) *Resol. van Holl.* 10 Sept. 1783. 18. 25. Feb. en 2 April 1784.

(†) *Post van den Neder-Rhyn*, V. D. bl. 381 en 709.

XV. BOEK. 1783.

Ontmoeting tusschen Cap. F. S. G. VAN BYLAND en den Heer GEELVINCK.

Om de verregaande verkleefdheid der Zee-Officieren aan den Admiraal Generaal te toonen, gewaagden de Dagschriften van eene ontmoeting tusschen den Zee-Capitein F. S. Graave VAN BYLAND en den Heer GEELVINCK VAN CASTRICUM. Aan eene openbaare Tafel, over de Schryvers van deezen tyd spreekende, zou de eerste den laatstgemelden te gemoete gevoerd hebben, *dat men die Schreeuwers weldra den mond zou snoeren: want dat de Prins binnen kort Souverain zou zyn!* Schoon hy door een berigt, in meest alle Nieuwspapieren geplaatst verzekerde nimmer deeze of soortgelyke woorden gedagt, veel min gezegd, te hebben, beweerde de Heer GEELVINCK, dat zyn Party, de woorden zo als zy opgegeeven waren niet gebruikt, maar in steede van eene *stellige* verklaring, *wenschende* gezegd hadt, *het zou goed zyn dat de Republiek onder één Hoofd wierd gebragt!* Een wensch door veelen hem niet minder ten kwaade geduid dan de stellige verklaring, en even onvoeglyk in den mond eens Dienaars van den Staat geoordeeld (*).

De Kaper Capitein JARRY sneuvelt.

Onze Kaaperschepen, inzonderheid de *Zeeuwsche*, staken, vóór de Bekendmaaking van den Wapenstilstand, alle Wintergevaaren ten trots, in Zee, en deeden pry-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 2984 enz. *Post van den Neder-Rhyn* IV. Deel bl. 457.

pryzen op van meerder en minder waardye. De dappere Kaaper-Capitein JARRY, een *Franschman* van *Nantes* geboortig, met zyn Kaaper *de Vlissinger* hadt, in Louwmaand, naa weinig dagen in Zee geweest te zyn, het gewoon geluk mede. Onder andere een groot driemast Schip genomen hebbende, was het, deels door de onkunde der geenen, die daar op bevel voerden, deels door het stormweer, aan de kust vast geraakt. Veel moeite gaf hy zich om het te redden, in hoop om 'er regelregt mede na *Vlissingen* te kunnen steevenen, een groote Koningskotter ontdekt hem, die, vermids JARRY zich nog met zyn Prys ophieldt, hem merkelyk inkortte, en vervolgens, naa een jagt van eenige uuren, aanklampte. 't Gevegt duurde meer dan een uur. Het Kaaperschip hadt reeds eenige schooten onder water bekomen, de Bovenzeilen waren alle van boven neder, en de Boegspriet in stukken, geschooten; dertig Krygsgevangenen belemmerden hem grootlyks, te meer daar zyn eigen Manschap, door het bemannen van vier Pryzen, zeer verzwakt en zyn eerste Luitenant gesneuveld was. Ondanks deeze ongunstige omstandigheeden zou hy nog niet gestreeken hebben: doch, toen een *Engelsch* Fregat, ten bystand van den Kotter opdaagde, wilde hy zyn Volk niet volstrekt aan een gewissen dood blootstellen, en deedt de Vlag stryken.

XV. BOEK. 1783.

De

XV. BOEK. 1783.

De Kotter gaf, naa dit betoon van overgave, nog een laag met Schroot; een stuk Schroot ging dwars door den buik van Capitein JARRY, en bragt hem eene wonde toe, die, naa twee smertlyke dagen, een einde aan zyn leeven maakte. Meer dan vyftig Pryzen hadt hy op den Vyand veroverd, en alzins blyken van onverschrokke dapperheid gegeeven (*).

Veele Oorlog-schepen zeilen na Zee.

De Zee-Capitein VAN BRAAM, die voorheen in dienst der Maatschappy in de *Oost-Indien* geweest was, werd thans benoemd om met een Vlootdeel na dat Werelddeel te stevenen, en de gewapende *Oost-Indische* Schepen mede te neemen: hy zou daar aangekomen, den Tytel van *zyne Edelheid* voeren, en Zitting in den Raad hebben. Naa den Wapenstilstand gingen de zes daar toe geschikte Schepen onder zeil. (†) —— In de Haven van *Toulon* telde men, in Slachtmaand, vier Schepen van Linie en twee Fregatten, bestemd om zich, in de *Middellandsche Zee*, te voegen by nog acht Schepen van Oorlog, die in Wintermaand onder den Vice-Admiraal REYNST, *Texel* verlieten. Ten welken tyde ook eenige Fregatten en andere ligte gewapende Vaartuigen, de Reis na de *West-Indien* aan-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 108. 279. 280. Zie van deezen Capitein JARRY onze *Vaderl. Hist.* IV D. bl. 347.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 88, 479.

De Kaaper de Vlissinger Capt. JARRY door een Engelsch Koningschip genoomen.

aannamen, alles overeenkomſtig een Staatsbeſluit in Wynmaand genomen (*).

XV. BOEK.

Een veel grooter aantal Oorlogſchepen, dan gewoonlyk in Vredestyd, was dus dit Jaar ten Zeedienst geſchikt, of werklyk in Zee, wanneer die van *Gouda*, by Staaten van *Holland*, een Voorſtel deeden, zeer ſtrookende met de Voorſtellen door die Stad, geduurende den loop des geheelen Oorlogs, gedaan, „ om" gelyk zy zich uitdrukten, „ genoegzaame Vlooten in Zee te brengen, en de „ ſlaaperige Werkloosheid, welke thans „ aan de Republiek haare treurige gevolgen deedt gevoelen, uit te rooijen," als mede met betrekking tot de raadpleegingen, over de Vredesonderhandelingen, en de voorſlaagen ter Algemeene Staatsvergaderinge, betreffende het getal der Schepen, die, in Vredestyd, zouden behooren in dienst gehouden te worden (†). Ten deezen opzigte hadden zy hoofdzaaklyk getoond en aangedrongen, „ dat de toeſtand der Vredesonderhandelingen meer dan middagklaar leer„ de, hoe men alle reden van vrees moest „ hebben, dat de Vyand het 'er op toelage,

1783. Voorſlag van *Gouda* om meer Oorlogſchepen na de *Oost-Indien* te zenden.

(*) *Reſol. Gen.* 24 Oct. 1783. *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 2082.

(†) Zy oogen op de Raadplegingen over den Brief van 15 Maart 1783 de toenmaalige Vredehandelingen betreffende; en die liepen over de Generaliteits Rapporten van 4 April en 6 Juny waar van wy hier boven geſprooken hebben.

XV. BOEK. 1783.

„ lage, om, zo al niet de Bezittingen „ van den Staat in de *Oost-Indien*, al„ lengskens weg te sleepen, immers dan, „ door een heimlyk gedreeven Handel, „ in den onzen te deelen, en op die „ wyze, ten kosten en ruine onzer „ Maatschappye, het verlies van *America* „ vergoed te krygen. De Republiek be„ hoorde, derhalven, voor de beveili„ ging deezer Volkplantingen, en derzel„ ver Zeeën, byzonder die der *Moluk„ sche* Eilanden, en de Straaten *Manar* „ en *Sunda*, met alle kragten, en op „ eene geheel nadruklyker en sterker wy„ ze, dan tot nog geschied was, ten „ spoedigsten, te voorzien: 't geen, huns „ agtens, onmogelyk anders kon uitge„ voerd worden, dan door, nog dit Jaar, „ buiten de reeds verzondene Schepen „ van Oorlog, eenige andere dergelyke „ Schepen, tot versterking, na de *Oost„ Indien* af te zenden. —— Zints dee„ ze Raadpleegingen hadden de zaaken," gelyk zy zich lieten hooren, „ zodanig „ een loop genomen, dat eindelyk de „ door eigene Wapenen niet verdeedigde „ Republiek, (om niet geheel en al bui„ ten de Vredehandelingen te worden „ gesloten, en zonder hoop op beter „ Directie, by het voortduuren van den „ Oorlog, zich blootgesteld te zien aan „ een onvermydelyk verderf,) verpligt „ was geworden, door nood gedwongen, „ niet alleen te moeten toestemmen aan „ den door der *Engelschen* onverzettelyk-

heid

„ heid en onregtmaatigheid ons opge- XIV.
„ drongenen Afſtand van *Negapatnam*; BOEK.
„ maar ook zich te moeten verbinden
„ om de Vaard der *Groot-Brittanniſche* 1783.
„ Onderdaanen in de *Oost-Indiſche Zeeën*
„ niet te belemmeren.

„ Door dit alles zagen zy de gegrondheid van het vooruitzigt en de daar uit opgevatte vrees niet alleen bevestigd; doch tevens de hier uit ontſtaande en nu meer dan ooit dringende noodzaaklykheid, om het Middel, eertyds voorgeſchreeven, aan te wenden, als het éénigſte, waar door 's Lands Bezittingen in meerder zekerheid konden worden geſteld, en teffens, op eene kragtige wyze, zorge gedraagen, dat de *Groot-Brittanniſche* Natie, naa het ſluiten van de Vrede, niet overſchreeden mogt de grenzen eener billyke verklaaringe van die gedaane Belofte, en aangegaane Verbintenis, door dezelve uit te ſtrekken tot zaaken niet bepaald tot de *Vaard* behoorende. —— Zy droegen deswegen hun Ed. Groot Mogenden voor, om, hoe eerder hoe beter, nog dit Naajaar, een aanzienlyk en genoegzaam aantal van Schepen en Manſchap, derwaards te zenden; met verzoek, dat hun Ed. Groot Mogenden, hunne gedagten geliefden te laaten gaan over de beste wyze, waar op by vervolg, in tyd van Vrede, het Krygsweezen onzer *Oosterſche* en verdere Volkplantingen, in alle derzelver betrekkingen, en dus zo met opzigt tot

„ de

XIV. BOEK. 1783.

„ de Schepen en Manschap, als alle an„ dere middelen van Verdeediging, zou „ behooren gebragt te worden; ten ein„ de 's Lands wettige Bezittingen en Reg„ ten, voor het toekomende, met meer „ kragts te kunnen beschermen; en met „ meerder hoope van een gelukkigen „ uitslag, alle onregtmaatige inbreuken „ van buitenlandsche Mogenheden, te „ kunnen wederstaan, en, onder GODS „ Zegen, te boven komen (*)."

Besluit deswegen genomen.

Eer men kon overgaan om op dit nadruklyk Voorstel door den Pensionaris VAN WYN zo kragtig en dringend vervaardigd, een volstrekt Besluit te neemen, vondt men goed Bewindhebberen der voorzittende Kamer van de *Oost-Indische* Maatschappy te *Amsterdam* aan te schryven om, ten spoedigsten, hunne Bedenkingen daar over aan hun Ed. Groot Mogenden te doen toekomen. —— En dewyl de ondervinding geleerd hadt, dat de Volkplantingen van den Staat alle, ten allen tyde, niet in even goeden staat van tegenweer waren gebragt en gehouden, zou men de zaak ter Algemeene Staatsvergadering daar heen wenden, dat de Bewindhebbers van de *Oost-* en *West-Indische* Compagnien deezer Landen, mitsgaders de Directeuren van *Suriname*, en *Berbice* zouden worden gelast om aan hun Hoog Mogenden, hoe eer hoe beter te laaten geworden een geheim Verslag,

(*) *Resol. van Holl.* 13 Sept. 1783.

Mr. HENDRIK VAN WYN,
Raadpensionaris der
Stad Gouda.

H. Pothoven, ad viv. delin. — *Reint Vinkeles, sculp. 1791.*

flag, wegens den waaren ftaat en verdeediging hunner Bezittingen en verder, vóór 't einde van ieder Jaar, een dergelyk Verflag, omtrent 't geen door hun tot verbetering daar van zou mogen in 't werk gefteld zyn. —— En dat wyders door vaste en geregelde Equipagien, gefchikt naar het vermogen der Bondgenooten, de Zeemagt des Gemeenebests zou worden in ftaat gehouden en gebruikt tot dekking der Volkplantingen, daar, en zodanig, als naar omftandigheden het meest behoefde. —— De Afgevaardigden van *Gouda* verklaarden tot het neemen van dit Befluit, zo verre het ftrekte tot het vooraf inneemen der bedenkingen van de Voorzittende Kamer der *Oost-Indifche* Compagnie, betreffende het vertrek van een genoegzaam getal Schepen van Oorlog, nog in dit najaar, na de *Oosterfche* Volkplantingen van deezen Staat, niet te hebben medegeftemd; maar 't zelve aangezien (*).

XV. BOEK. 1783.

Verfcheide Boekhouders en Deelhebbers in de Koopvaardyfchepen, met voorkennis en op aanmoediging van hun Hoog Mogenden, ten Oorlog uitgerust, en zodanig na de Volkplantingen van den Staat in de *West-Indien*, en boven al na *Suriname*, verzonden (†), gingen hun Hoog Mo-

De Uitrusters der Gewapende *West-Indie* Vaarders leveren een Verzoekfchrift in.

(*) *Refol. van Holl.* 17 Oct. 1783.
(†) Zie onze *Vaderl. Historie* III. Deel. bl. 129—137.

XV. BOEK. 1783.

Mogenden aan met een breedvoerig Vertoogschrift, over de ongelegenheden door hun ondervonden in het volvoeren eener Onderneeming, door 's Lands Vaderen en zyne Hoogheid vereerd met de aanprikkelendste lofspraaken voor weldenkende Ingezetenen. Zy voelden zich bezwaard wegens den last van den Hove van Politie in *Suriname* hunne Schippers bevelende om zich met hunne Schepen te laaten gebruiken tot verdeediging der Volkplantinge, 't welk hun in de grootste verlegenheid hadt gebragt. Om byzondere redenen hadden zy niet kunnen vermoeden, dat hunne Schepen, 't zy tot verdeediging der Volkplantinge, of om eenige andere oorzaak, langer zouden worden opgehouden, dan zy zelve verlangden. Dat zy, van hunnen kant, ten vollen alles gedaan hebbende waar op de bepaalde Belooningen hun waren toegezegd, en de tyd van derzelver afgaave en betaaling reeds zo lange was verstreeken, en zy inmiddels verpligt waren geworden alle hunne gedaane verbaazend hoogloopende onkosten te betaalen, hun Hoog Mogenden verzogten de nog in gebreeke gebleevene Gewesten aan te maanen om, ten spoedigsten, hunne Aandeelen in de toegestaane Petitie ten Kantoore van de Unie over te maaken; ten einde de toegestaane Belooningen eindelyk eens voldaan mogten worden. —— Ten anderen was hun Voorstel, dat hun Hoog Mogenden, uit aanmerking van de gansch on-

onverwagte en zeer groote onkosten; verooorzaakt door het ophouden hunner Schepen; die zonder het minste voordeel voor de Reeders, in dien tusschen tyd, alleen gestrekt hadden tot verdeediging eener Volkplantinge, aan welker behoudenis de gansche Republiek zo veel gelegen legt, aan hun, die 't zo weinig kon worden gevergd en onvermogend waren, om op hunne beurs eene Vloot gewapende Schepen, ter bewaaring der Volkplantingen van den Staat, te onderhouden, uit het Fonds voor derzelver Wapening byzonder bestemd, en waar van slegts een gedeelte tot dezelve hadt behoeven gebruikt te worden, zo verre zulks strekken konde, geliefden te doen vergoeden deezen zwaaren last, alleen voor 't algemeene nut gedraagen (*).

XV. BOEK. 1783.

Eerlang bragten Staaten van *Holland* ter tafel van hun Hoog Mogenden hun genomen Besluit om, in die hooge Vergadering, 't voldoen van dat Verzoek te bewerken, en de Inleveraars voorts te gelasten eene nadere en bepaalde opgave te doen van de kosten en weezenlyke schaden, door de ophouding hunner Schepen veroorzaakt: terwyl zy Gecommitteerde Raaden volmagtigden om de nog overgebleevene betaaling, op het aandeel van hun Gewest in die Petitie, af te doen:

Gunstig Besluit daarop.

(*) *Resol. Gen.* 31. Jan. 1783.

XV. BOEK. 1783.

doen. (*) —— Overeenkomstig hier mede viel het besluit ter Algemeene Staatsvergadering, en werden de Afgevaardigden der Gewesten nog ten agteren in het verschaffen van hun aandeel in de toegestaane twaalfhonderd duizend Guldens, aangemaand tot een spoedig opbrengen dier Penningen (†).

Veele Ongelukken 's Lands Oorlogschepen overgekomen.

In den Zomer zeilden een langgwenscht aantal van Koopvaarders, door vyf Schepen van Oorlog begeleid, van *Curaçao* onze Havens binnen. Dan één deezer moest, door lekkadie, met een stukkend roer, en veele zieken, te *Lissabon* in loopen; een ander was reeds, in den *Atlantischen Oceaan*, het niet langer boven water kunnende houden, verlaaten, met berging van de geheele Manschap. Capitein SMISSAART, die 't zelve voerde werd in een Hoogen Zee-Krygsraad van allen pligtverzuim, zo vóór, als ten tyde van het verlaaten, vrygesprooken (§). —— Capitein HARINGMAN verzeilde 's Lands schip *Zierikzee*. Ter oorzaake van den Zee-Krygsraad over hem te houden, door zyne Hoogheid in *'s Gravenhaage* benoemd, rees eenig geschil omtrent de betaaling der kosten (**). Wegens de hulp aan het geborgen Zeevolk, door den Heer HOGUER, Resident van den Staat by den

(*) *Resol. van Holl.* 31 Jan. 1783.
(†) *Resol. Gen.* 4 Nov. 1783.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1136. 1713.
(**) *Resol. Gen.* 3 April 6 Juny 30 Sept. 1783.

den *Neder-Saxischen Kreitz*, en door den Kerkenleeraar te *Nord-Twestad* toegebragt, liet de Admiraliteit van *Zeeland* aan beiden ter Gedagtenis een Zilveren Geschenk toekomen (*).

Een Lands Fregat, onder bevel van Capitein VAN DER CAPELLEN, van *Hull* eenige onzer Krygsgevangene Landgenooten overvoerende, was op 't punt van vergaan. Een geweldige ſtorm noodzaakte de Groote Mast te kappen, en ſmeet, terwyl men hier mede bezig was, een rukwind de Bezaansmast overboord. Vrees voor ſtranden op den *Hollandschen* Wal deedt het Anker uitwerpen. De wind nam toe, de golven reezen hemelhoog, men dagt niet anders of het Schip zou vergaan: dewyl 'er eensklaps een geweldige Zee aan Stuurboord inſtoof, die de halve Battery Geſchut weg nam, de drie Sloepen, en de Roerpen aan ſtukken brak, en het water binnen boord tot eene aanmerkelyke hoogte reez. Het vreeslyk geweld van deeze ſtorting, het jammerend gekerm des Volks deedt niet anders denken dan dat het jongſte uur voor allen gebooren was. De Capitein, de Luitenant, en Stuurlieden, die op 't dek ſtonden, werden nedergeſmakt. Om laag hoorde men een deerlyk gejammer, en men zag het droevigst ſchouwſpel

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1593. Voor 't Jaar 1784 bl. 839.

XV. BOEK. 1783. spel. Eene menigte van het Volk, de een minder de ander meerder, was gekwetst, de Predikant hadt zyn been, de tweede Stuurman en een Soldaat het Sleutelbeen gebrooken: allen deezen moesten, onder het gieren van den storm, zo veel mogelyk, geholpen en verbonden worden. Een Man was door de Zee overboord gesmeeten en verdronken. In den kuil vondt men twee Mannen op elkander doodgekneld. Niet ver van deezen schreeuwde een ander om hulp; hy lag vast onder een zwaar stuk hout, dat niet te verzetten was; doch dit met een byl stukken gehakt, trok men den ongelukkigen, schoon zwaar gekwetst, met behoud des leevens, daar van onder. Het weer eenigzins bedaarende kapte men het anker en ging weder onder zeil. Digt by den wal genaderd moest het anker, op nieuw uitgeworpen worden, en op herhaalde noodschooten kwamen 'er geen Lootzen. Drie dagen zwierven zy nog in dien ongeredderden toestand, met het droevig vooruitzigt van ongeholpen op de kust te zullen omkomen: eindelyk daagden eenige Lootsschuiten op, die het gebrekkig bestuurbaar Schip op 't sleeptouw namen. Toen nogmaals zagen zy, door het hervatten van den storm, den dood voor oogen; dan zy ontkwamen dien. Drie Man hadden 'er het leeven by ingeschooten, veertig waren 'er gekwetst, negentien stukken Kanon en drie Ankers hadt men verlooren,

en meer dan zeshonderd Noodschooten gedaan (*).

By hun Hoog Mogenden was, in Wintermaand des verstreeken Jaars, vastgesteld, dat men eenige kundige Persoonen zou gelasten, om de gesteldheid der Haven van *Vlissingen*, met betrekking tot het in- en uithaalen der Oorlogschepen in het Dok naauwkeurig te onderzoeken, als mede om zich te begeeven na het Zeegat in *Texel*, ter opspeuring of 'er eenige goede gelegenheid daar omtrent, zonder onderscheid waar ter plaatze, 't zy aan de *Helder* of op het Eiland *Texel*, of waar zulks zou mogen weezen, zich opdeedt, om eene voeglyke Plaats tot herstel der Oorlogschepen, beschadigd uit Zee komende, te kunnen vervaardigen; ten einde men, naa het onderzoek van 't een en ander, een besluit ten meesten nutte voor 's Lands Zeedienst, zou kunnen neemen. —— Hier op sloeg de Admiraal Generaal, in Louwmaand, als daar toe geschikte Persoonen voor, de Heeren VAN DER HOOP, Raad Fiscaal van het Collegie ter Admiraliteit van *Amsterdam*, STEENGRACHT, Raad Fiscaal van het Collegie ter Admiraliteit in *Zeeland*, den Vice-Admiraal REYNST, en den Schout by Nagt VAN KINSBERGEN, bygestaan door GOUDRIAAN, Directeur der Wer-

XV. BOEK.

1783.

Gelastigden na *Zeeland* en *Texel* om Legplaatzen, voor 's Lands-schepen van Oorlog op te zoeken.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1930.

XV. BOEK. 1783.

Werken van de Stad *Amsterdam* (*) en DEN BERGER Inspecteur der Zeeweeringen aan de Eilanden; met last om in *Zeeland* in te neemen de bedenkingen der Vlag-Officieren en van andere Persoonen, meest kundig in de ligging, de dieptens en den loop der stroomen.

Verslag van dien last.

Zy kreegen dien last, volvoerden denzelven, en bragten een breedvoerig Verslag in Bloeimaand ter Vergadering van hun Hoog Mogenden in, waar uit bleek, dat de Haven of liever de Dok van *Vlissingen*, gelegen aan het Zuidlykst gedeelte van de Republiek, aan eene Reede, die tot een Barriere der Zee strekte, en dus veel zorgs vereischende, door eenige voorgeslaagene middelen, tot eene maate van volkomenheid zou kunnen gebragt worden, dat dezelve ten uitersten geschikt zou zyn om opgelegde Schepen te bewaaren en uit te rusten, als mede de beschadigde met den vereischten spoed, te herstellen.

Omtrent het Zeegat in *Texel* hadden zy alle mogelyke onderrigtingen ingenomen; doch geen andere plaats ontdekt, die met mogelykheid tot de verlangde einden zou kunnen worden geschikt dan het *Nieuwe Diep*, en mogten zy hun Hoog Mogenden berigten, dat de Werken

(*) In stede van deezen, die onmogelyk te *Amsterdam* kon gemist worden, namen de andere Gelastigden tot dit Onderzoek J. S. CREUTZ, mede een der Directeuren der Werken van de Stad *Amsterdam*.

ken daar, van wegen *Holland* aangelegd, om eene Haven voor Schepen van Oorlog en ter Koopvaardy te maaken, alle hoop van een volkomen gelukkigen uitslag gaven. Maar, uit hoofde dat die Werken nog niet afgemaakt waren, konden zy niets bepaalds opgeeven, wegens de plaats tot een volkomen aanleg van een Dok of Bergplaats, en voor de noodige Werken om de Schepen te herstellen en toe te tuigen. Alleen durfden zy wel voorslaan, om, uit aanmerking dat 'er reeds eene goede gelegenheid was om eenige Oorlogs- en Koopvaardyschepen te bergen, by voorraad, een Kielplaats aan te leggen, en ook aldaar Lootzen, ter berging der ontscheepte Goederen, op te rigten. Zy rekenden het van eene oneindige waarde, dat ook in het Noordlyk Gedeelte van de Republiek de vereischtens van een Haven, een Dok, en Werkplaats, op ééne plaats by elkander gevonden wierden; en oordeelden het van de uiterste noodzaaklykheid, dat de Republiek by derzelver Zeegaaten meer dan ééne geschikte Berg- en Werkplaats hadt, en vooral eene by het voornaamste Zeegat.

XV. BOEK. 1783.

'sLands Admiraal Generaal, by dit verslag tegenwoordig, ondersteunde het daar in voorgedraagene ten kragtigste, en gaf te kennen volkomen overtuigd te zyn, dat het niet genoeg was Equipagien vast te stellen; doch ook dat 'er plaatzen behoorden gevonden te worden, alwaar de

XV. BOEK. 1783.

Voorslag van 't verbeteren des Hospitaals te *Helvoetsluis*.

Schepen, met allen spoed, van het noodige voorzien wierden, zynde in deezen Oorlog het gebrek, door 't gemis van dezelve, te veel ondervonden (*).

De ondervinding hadt de Admiraliteit op de *Maaze* geleerd het bekrompene en gebrekkige van het Hospitaal voor Zieken te *Helvoetsluis*. Om dit te verbeteren hadden zy een houten Loots doen oprigten met zeer groote kosten; maar zy voorzagen, dat deeze, in 't vervolg, van geen vrugt zou zyn, indien men niet voortvoer met aan dat Gebouw, door het optrekken van steene muuren, als anderzins, eene meerdere vastheid te bezorgen. Deswegen hadden zy Bouwkundigen geraadpleegd; doch de begrooting overtrof het vermogen hunner Geldmiddelen, weshalven zy hun Hoog Mogenden aangingen om van de noodige Gelden voorzien te worden (†).

Men wil te *Enkhuizen* mede een Hospitaal vervaardigen

Desgelyks preezen de Admiraliteits Heeren in het *Noorder-Kwartier*, een Gebouw te *Enkhuizen*, by hun voortyds tot een Metaal-Kanon Gietery gediend hebbende, doch nu buiten gebruik, aan, als zeer geschikt om in een ruim, lugtig Hospitaal, waar in men ten minsten zes honderd Zieken zou kunnen bergen, veranderd te worden: de kosten daar toe noo-

(*) *Resol. Gen.* 13 Dec. 1782. 24 Jan. 1783. *Resol. van Holl.* 31. Oct. 1783.

(†) *Resol. Gen.* 4 Sept. 3 Oct. 17 Dec. 1783.

noodig opgeevende en van hun Hoog Mogenden onderstand verzoekende (*). De netelige zaak, van den gestaakten Tocht der Tien Schepen na *Brest* (†) kwam dit Jaar wel dra ter baane. Hun Hoog Mogenden hadden aan zich behouden het Onderzoek over de genoegzaamheid of onvoldoenenheid der redenen, door den Vice-Admiraal HARTSINCK en de 's Lands Zee-Capiteinen gegeeven, wegens hun ontkennend of weigerend Antwoord op de Vraage des Vice-Admiraals of zy gereed waren ten bestemden tyde, onder den Vice-Admiraal Graave VAN BYLANDT, na *Brest* te zeilen? Dit Onderzoek, moest, volgens den voorloopigen Raadslag ter Algemeene Staatsvergaderinge door de Afgevaardigden der Admiraliteits Collegien uitgebragt, natuurlyk over deeze drie stukken loopen. —— *Voor eerst*, of het geen door ieder Officier in het byzonder was bygebragt, in den strikften zin, overeenstemde met den waaren staat der Schepen, op den vyfden van Wynmaand? —— *Ten tweeden*, of die opgegeeven staat der Schepen eene voldoende reden opleverde, om, op de voorgestelde Vraage van den Vice-Admiraal HARTSINCK, een *ontkennend*; of, zo hy het noemde, een *weigerend* Antwoord, te geeven; of de Sche-

XV. BOEK. —— 1783. Voorslag om de zaak van *Brest* by de Admiraliteits Collegien, daar in betrokken te onderzoeken.

(*) *Resol. Gen.* 30 Sept. 20 Oct. 1783.
(†) Zie het IV. Deel onzer *Vaderl. Hist.* bl. 275--341.

XV. BOEK. 1783.

Schepen tot die Reize buiten ſtaat te verklaaren; dan of die reden onvoldoende was, en 'er eene ſtrafbaare weigering van Dienst en Ongehoorzaamheid aan de Bevelen hadt plaats gehadt? —— *Ten derden*, of de Schepen, op dien tyd, mogten, en volgens den loop der zaaken moesten weezen in den opgegeeven ſtaat van ongereedheid tot den Tocht: dan of daar in een ſtrafbaar verzuim by de hoogere of laagere Officieren van 's Lands Vloot was gepleegd?

Huns oordeels kon zodanig een Onderzoek niet gevoeglyk en met vrugt gedaan worden, zonder nader Verhoor van de daar in betrokkene Officieren, en was het, derhalven, niet geſchikt om door Heeren Afgevaardigden van hun Hoog Mogenden te worden verhandeld, noch ook door Gelastigden van de Admiraliteits Collegien; maar behoorde het aanbevoolen te worden aan de Collegien ter Admiraliteit ieder voor zo veel het de Officieren, onder haar Resſort, betrof. Dat geen Officieren, tot het Collegie der Admiraliteit in *West-Friesland* behoorende in het tegenwoordige geval geraakt zynde, de Admiraliteits Collegien op de *Maaze*, te *Amſterdam* en in *Zeeland* dienden aangeſchreeven te worden, om beſcheiden in te winnen, wegens de genoegzaamheid, of onvoldoenenheid, der redenen, door de Officieren bygebragt, de daar in betrokkene Officieren te hooren, en vervolgens aan hun Hoog Mogenden te berig-

tigten, of 'er naar hunne gedagten, gehoord het Officie Fiscaal, stoffe werd gevonden, dan niet, om tegen één of meer dier Officieren, te deezer zaake wegens Ongehoorzaamheid, strafbaar Verzuim, of anderzins, crimineel en tot strafoefening te doen handelen; en dat deeze Collegien, om dit Onderzoek, met volkomene kennis van zaaken, te kunnen voortzetten, ter hand behoorde gesteld te worden alle de gewisselde Brieven en Papieren de Reis na *Brest* betreffende (*).

XV. BOEK. 1783.

Holland wil eene Commissie benoemd hebben: en Besluit daar toe.

Staaten van *Holland* hadden, op dit stuk, een geheel ander inzien. Opgemerkt hebbende, dat, uit deezen Voorloopigen Raadslag, zo wel als uit al het gebeurde in deeze zaak, op de klaarste wyze was gebleeken, dat de Tocht na *Brest*, door hun Hoog Mogenden beslooten, onder geen ander voorgeeven onvolvoerd was gebleeven, dan om dat de Schepen, daar toe bestemd, van het noodige niet zouden zyn voorzien geweest; dat zodanig een Verzuim, byaldien dit Gebrek daadlyk plaats gegreepen hadt, dan ook baarblyklyk ter verantwoording of van de Admiraliteits Collegien, of van de bevelvoerende Zee-Officieren, moest gebragt worden, en dat over zulks gemelde Collegien, in deezen niet konden fungeeren als *Consiliarii Principis*, beslooten zy, dat de zaak ter Algemeene Staats-

(*) *Resol. van Holl.* 3 Jan. 1783.

XV. BOEK. 1783. Staatsvergadering daar heen gestuurd zou worden, dat men eene afzonderlyke Commissie van wegen hun Hoog Mogenden bepaalde, om ten spoedigsten te onderzoeken, of 'er in de daad zulk een gebrek hadt plaats gehadt? en, zo ja, door wien het zou mogen veroorzaakt zyn? dat, daar van aan hun Hoog Mogenden verslag gegeeven zynde, naar bevinding van zaaken, nadere voorzieninge zou gedaan worden; en in 't byzonder, om, ingevalle men bevinden mogt, dat dit Gebrek aan noodwendigheden niet weezenlyk, maar alleen voorgewend zou zyn; om, alzo de gegeevene Bevelen van hun Hoog Mogenden te verydelen, of dat, in de daad, door verzuim der bevelvoerende Officieren, of van wien zulks ook zou mogen weezen, de Schepen niet in staat gesteld geweest waren, om aan het oogmerk van hun Hoog Mogenden met het vaststellen der buitengewoone Uitrusting des voorleden Jaars te kunnen voldoen, in dat geval, door den competenten Regter onmiddelyk, en zonder tusschenkomst van eenig ander Onderzoek, (by den ingeleverden voorloopigen Raadslag voorgeslaagen) tegen de Schuldigen, naar eisch van Regten, te handelen. De Ridderschap en de Afgevaardigden van *Rotterdam* zagen 't neemen van dat Besluit aan (*)

De

(*) *Resol. van Holl.* 7 Feb. 1783.

De Bezending aan zyne Hoogheid uit Staaten van *Holland*, die in hun eerste Onderhoud, de snaar van den Tocht na *Brest* geroerd hadt (*), hervatte zulks een en ander maal, byzonder aandringende om te mogen weeten, hoe het bykwame, dat de Vice-Admiraal HARTSINCK, schoon in 't heimlyk door den Admiraal Generaal berigt van de Staatsraadpleegingen, wegens het zenden der Schepen na *Brest*, dit voor zich zelven gehouden hadt, zonder des eenig het minste gebruik te maaken, dan toen de Bevelen tot den Tocht daadlyk waren ingekomen; door welk onverschillig en werkloos gedrag diens Vice-Admiraals het scheen te blyken, dat de voorzorg en het lofwaardig oogmerk van zyne Doorlugtige Hoogheid nutloos gemaakt en geheel te leur gesteld was: waar om zy Gelastigden dan ook moesten besluiten, dat hier in de eerste bron des kwaads school. Van welk denkbeeld zy niet zouden kunnen te rug gebragt worden, ten zy zyne Hoogheid, ten dien opzigte zodanige Ophelderingen kon geeven, die hun volkomen in staat stelden, om de vooroordeelen, waar mede het Publiek omtrent deeze zaak zou mogen ingenomen zyn, weg te neemen, of wel anderzins, dat door een Correctie van de geenen, die zich in deezen kwalyk zouden hebben gedraagen, de Natie met

XV. BOEK.

1783.

Vrugtlooze poogingen der Bezendinge by zyne Hoogheid wegens den Tocht na *Brest* ten opzigte van HARTSINCK.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* IV D. bl. 275 322.

XV. BOEK. 1783.

met de daad werd verzekerd, dat 'er by de Hoofddierectie geen het minste oogmerk was geweest, om door het aangrypen van frivole Pretexten het Besluit van hun Hoog Mogenden nutloos te maaken —— Zyn Hoogheid antwoordde, dat het Gedrag van den Vice-Admiraal HARTSINCK, en de verdere Officieren van 's Lands Vloot, in de zendinge na *Brest* betrokken, by hun Hoog Mogenden in overweeging zynde, de uitslag daar van eerst behoorde te worden afgewagt, en beriep zich verder op het Vervolg der Memorie, 't welk hy, binnen kort, aan hun Hoog Mogenden stondt te overhandigen.

Ten opzigte van BYLANDT.

Deeze Heeren oordeelden ook, gelyk zy in een Geschrift aan zyne Hoogheid te kennen gaven, boven al Onderzoek te moeten doen, op 't geen hun, in 't zekere, omtrent de Vice-Admiraal Graave VAN BYLANDT was voorgekomen, die, tot Bevelhebber van de Schepen na *Brest* bestemd, by verscheide aanzienlyke Persoonen in *'sGravenhaage*, op den vyfden van Wynmaand, wegens deezen Tocht, en het daar toe genomene Besluit, zich zo onvoorzigtig hadt uitgelaaten en zulke gesprekken daar over gehouden, die niet dan als zeer ongepast en tegen de Discipline aanloopende, konden worden aangemerkt, hebbende hy, onder anderen, zich niet ontzien, rondlyk te verklaaren, *dat hy deeze Expeditie niet zou volbrengen, al was het dat dit zynen Kop moest kosten: want dat hy*

lie-

liever zyn Commissie aan den Admiraal Generaal te rug zou geeven, en zyn Demissie neemen, dan zich te laaten employeeren om de beste Schepen van den Staat aan Frankryk te leveren, of zich onder het Bevel van een Fransch Officier te stellen; Dat de Vice-Admiraal, gelyk hun berigt was, het by dit zeggen agteraf niet gelaaten; maar zyne Hoogheid zelve, op die wyze, onderhouden had. Dit zo zynde werd, huns agtens, de *Militaire Subordinatie* in gevaar gesteld van eene geheele omkeering, en zou zulks de Marine van den Staat, zo wel als den Persoon van zyne Hoogheid, in het Departement van de Zee, geheel nutloos doen worden: waarom zy zich verpligt oordeelen deswegen de noodige Onderrigtingen by zyne Hoogheid te verzoeken; ten einde met Hoogstdenzelven, des noodig zynde, geschikte middelen te beraamen tot voorkoming van soortgelyke ongehoorzaame stappen in het toekomende. —— Zyn Hoogheid antwoordde, by geschrifte, van oordeel te zyn, dat byzondere Gezegdens van een Officier buiten Dienst, al was het over zaaken den Dienst betreffende, geen voorwerpen waren van eenig *Onderzoek* of van eenige *Informatie*, en nog veel minder de Particuliere Conversatien door hem met Officieren gehouden; dat hy evenwel, schoon zich niet gehouden agtende aan de Bezending eenig Verslag te geeven, wel wilde verklaaren, dat de Vice-Admiraal Graave VAN BYLANDT, en de

XV. BOEK. —— 1783.

XV. BOEK. 1783. Schout by nagt VAN HOEY, verstaan hebbende, dat het Besluit tot het zenden van Tien Schepen na *Brest* by hun Hoog Mogenden genomen was, of stondt genomen te worden, aan hem hunne Representatien hadden gedaan tegen deeze Zending, die zy niet dagten overeenkomstig te zyn met 's Lands dienst: voornaamlyk om dat de Campagne was aangelegd en geconcerteerd met oogmerk om dezelve tegen het einde van October te doen eindigen, en zy dus, niet dagten, dat al het geen noodig zou zyn tot het in gereedheid brengen van de Schepen, om te kunnen volbrengen de Reize na *Brest* en de verdere Expeditien en Tochten, die daar uit zouden kunnen resulteeren, in zo korten tyd zou kunnen worden aangeschaft. Gemelde Zee-Officieren uit den mond van zyne Hoogheid verstaan hebbende, dat hy geene andere Bevelen kon geeven dan by hun Hoog Mogenden bepaald waren, hadden zich, op zyn byzonderen last, weder na *Texel* begeeven; om daar de Orders van hun Hoog Mogenden te overweegen, en te bepaalen 't geen zy als Officieren in 's Lands dienst behoorden te doen: dat hy, even door dit vertrek, hun gedrag niet kon aanzien *als tegen de Discipline aanloopende.*

De Meerderheid der Staatsleden keurden het verrigtte der Gelastigden goed, en verstondt dat men zou beraadslaagen over de middelen, die vervolgens konden en behoorden in 't werk gesteld te worden,

ren, om de Onderhandelingen met zyne Hoogheid, over welker vrugtloosheid de Afgevaardigden zich beklaagden, met een vooruitzigt van meerder uitwerking by de hand te neemen. De Ridderschap wedersprak dit Besluit; en eenige Steden betuigden zich niet te kunnen voegen by de volkomene goedkeuring aan de verrigtingen der Bezendinge verleend (*).

XV. BOEK. — 1783.

De Zeeraaden, in deeze zaak betrokken, door den Griffier FAGEL, aanschryvens gekreegen hebbende van den eisch hunner Edel Mogenden om hun te berigten al 't geen te hunner kennisse gekomen was, omtrent het niet volvoeren der Orders van hun Hoog Mogenden tot het verzenden van Tien Oorlogschepen na *Brest*, en tot derzelver volkomene voldoening zou kunnen dienen, leverden welhaast breede ontschuldigende Brieven in. — De Admiraliteit van de *Maaze* was hier mede in Grasmaand reeds gereed, en sloot haaren Brief met deeze vordering; „ Naardien het voor den „ dienst van den Lande, by vervolg van „ tyd, ten hoogsten nadeelig zou moeten zyn, dat een Collegie ter Admiraliteit, 't welk, in den gemeenen nood, wegens een magtigen Vyand, zelfs boven zyn vermogens, en met postpositie van allen financieel belang, de Sche-

Antwoord van de Admiraliteit op de *Maaze* op den gedaanen eisch.

(*) *Resol. van Holl.* 6 Feb. 1783.

XV. BOEK. 1783.

„ Schepen van zyn Resſort, geduurende „ deezen Oorlog, hadt getragt dienst- „ baar te doen zyn aan de oogmerken „ van hun Hoog Mogenden, en van zyne „ Doorlugtige Hoogheid, des niet tegen- „ ſtaande zou kunnen worden geſugilleerd „ als of het zelve door Verzuim of „ Agtloosheid, hadt geëffectueerd of ge- „ coöpereerd tot de non executie van „ haare Hoog Mogenden heilzaame Or- „ ders, zo verwagten wy ook van het „ doorzigt en de equiteit van U Ed. „ Mogenden, dat dezelve zullen gelieven „ uit te werken eene zodanige Reſolutie „ van haar Hoog Mogenden, waar in, „ zelfs ook by de laatſte Poſteriteit, „ eene volkomene Justificatie, ten deeze „ opzigte voor ons zal worden gevon- „ den."

Antwoord van *Zeelands* Zeeraad.

De Gecommitteerden ter Admiraliteit in *Zeeland*, gaven, in hun Verſlagbrieve, den vyfden van Bloeimaand gedagtekend, ter beantwoording van den zelfden eisch, te kennen, dat zy nooit rechtſtreekſche, of wettige, kennis, bekomen hadden van het Beſluit hunner Hoog Mogenden tot den Tocht na *Brest*, veel min van de naamen dier Schepen, of van de redenen, die het volvoeren daar van hadden tegengehouden; zy verſtonden dit nu eerst; en moesten, uit dit aanſchryven, vastſtellen dat een Schip, tot de Admiraliteit van *Zeeland* behoorende, mede beſtemd geweest was, tot de Reize, 't welk alleen het Schip *Goes*, onder bevel

van

van den Capitein STAVORINUS, kon weezen, als zynde het éénige *Zeeuwsche* Schip toen in *Texel*. Ten opzigte van welk Schip zy beweerden, dat alles, wat van de bezorging der Admiraliteit afhing, daar aan overvloedig was toegebragt: misschien hadt gebrek aan Manschap, en de op dat Schip heerschende Roodeloop, den Capitein buiten staat gesteld om, tot die Reis gelast zynde, dezelve te kunnen volbrengen. (*)

XV. BOEK. 1783.

Antwoord der Admiraliteit te *Amsterdam*.

Amstels Zeeraad, die reeds vroeg in de weere geweest was om zich te verontschuldigen (†), hervatte op het gemelde aanschryven die taak, en betuigde, by schryvens van den zestienden van Bloeimaand, uit hoofde dat hun Hoog Mogenden aan zich behouden hadden het Onderzoek over de voldingenheid of ongenoegzaamheid der redenen, zo van den Vice-Admiraal als van de Capiteins zich niet bevoegd gerekend te hebben, om eenige nadere kennisse te neemen van, of onderzoekingen te doen na de Berigten en Zwaarigheden, door hunne Officieren gemaakt, welke, naardemaal en de

(*) Capitein STAVORINUS betuigde, daarenboven, geen genoegzaame Leevensmiddelen en te min Zeilen aan boord te hebben om dien Tocht te doen, en zich, voor eenigen geruimen tyd, buiten de Havenen van de Republiek te onthouden. *'t Vervolg der Mem. van zyne Hoogheid.* bl 29.

(†) Zie het IV Deel onzer *Vaderl. Hist.* bl. 333.

XV. BOEK. 1783.

de Commandeerende Officier van de Vloot, en de tot den Tocht benoemde Officiers' onder hun Resſort behoorde, van eene zeer moeilyke behandeling zou zyn geweest. Het was hun dus onmogelyk om, uit het geen tot hunne kennis gekomen was, de vereischte ophelderingen te geeven, om, indien het bleek, dat 'er in de daad, Gebrek of Verzuim hadt plaats gegreepen, waar door aan het oogmerk van hun Hoog Mogenden met het vastſtellen van de buitengewoone Uitrusting des voorleden Jaars niet hadt kunnen worden voldaan, bepaaldlyk en met daadlyke toepasſing te doen opmerken, dat zy 't zelve niet hadden veroorzaakt. Zy deeden, egter, een nader Verſlag van hunne handelingen, waar uit zy vertrouwden, dat zou kunnen blyken, hoe zy altoos, met alle mogelyke naauwkeurigheid, de ontvangene Bevelen van hun Hoog Mogenden hadden getragt uit te voeren, en, in de voorziening der Schepen, behoorelyke zorge gedraagen (*).

Het onderzoek by de Admiraliteits Collegien weder aangepreezen.

De Afgevaardigden tot de zaaken van de Zee, deeze Berigten der drie aangeſchreevene Zeeraaden onderzogt hebbende, verklaarden 'er niet in te hebben kunnen vinden, dat een derzelven nalaatig zou zyn geweest in iets dat te hunner beſchikkinge ſtondt, en 'er dus geene beden-

(*) Zie de Berigten dier Zeeraaden in de *Reſol. Gen.* 1 July *Reſol. van Holl.* 3 July 1783.

denkelykheid overbleef om het gedrag dier Admiraliteits Collegien in deezen ten vollen te regtvaardigen. Zy herhaalden den reeds gedaanen Voorslag (*) om het verder Onderzoek deezer zaake te verzenden aan de Zeeraaden op de *Maaze*, te *Amsterdam* en in *Zeeland*, onder welke de Officieren, in deeze zaak betrokken, behoorden, met toeschikking van alle de Brieven en Papieren, daar toe betrekkelyk, op dat deezen ieder, zo veel hunne Officieren betrof, dezelve zou onderzoeken, en naa volledige bescheiden op alles te hebben ingewonnen, Regt doen, en hier van hun Hoog Mogenden te berigten. —— De Afgevaardigden van *Holland* betuigden met deeze gedagten niet te kunnen zamenstemmen: en drongen aan op het nader Onderzoek deezer zaake, en het verhoor der Zee-Officieren in dezelve betrokken (†).

Staaten van *Holland* weigeren dit, en doen een naderen Voorslag.

Gelyk Staaten van dit Gewest zich, ten tyde deezer herhaalde voordragt, gehouden hadden aan hun voorheen ingeleverd Besluit (§); zo bekragtigden zy 't zelve vervolgens, door dit Voorstel geheel van de hand te wyzen, en hun Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergaderinge te gelasten, „ om daar tegen „ nog, met allen nadruk en ernst, te „ in-

(*) Zie hier boven bl. 155.
(†) *Resol. Gen* 1 July 1783.
(§) Zie hier boven bl. 157.

XV. BOEK. 1783.

„ insteeren, dat het Onderzoek, volgens „ den teneur derzelve Resolutie, en dus „ omtrent de Existentie van het Fait, „ (of naamlyk de Schepen tot de voor- „ zeide Expeditie gedestineerd, van de „ noodige Behoeftens, al dan niet, wa- „ ren voorzien geweest; en, zo neen, „ door wien het Gebrek was veroor- „ zaakt,) by verhoor der geconcerneerde „ Officieren, *op eene politique en extrajudi-* „ *cieele wyze*, mogt worden geinstitueerd, „ en dat, ten voorschreeven einde, „ eene afzonderlyke Personeele Commis- „ sie, bestaande uit één Heer wegens ie- „ der Provincie, en twee Heeren wegens „ deeze Provincie uit de Regeering, of „ het Ministerie van dezelve, mogt wor- „ den benoemd. De Ridderschap zag „ het aan (*)." —— Dit Staatsbesluit wedersprak het verspreidde gerugt, dat Staaten van *Holland*, het Onderzoek en de Beoordeeling aan *gedelegeerde Regters*, uit hun Hoog Mogenden wilden aanbeveelen (†).

Wan-

(*) *Resol. van Holl.* 29 Aug. 11 Sept. 1783.

(†) Hoe de Vice-Admiraal VAN BYLANDT, zo zeer in deeze zaak betrokken, over dien Voorslag oordeelde blykt uit zyne gedrukte *Memorie*, waar in hy schryft, „ dat, daar het Op- „ perhoofd en Chef van de Marine deezer Lan- „ den Hem en zyne Mede-Officieren van alle „ Disobedientie dien aangaande (*de Expeditie* „ *na Brest*) compleetlyk vryspreekt, hoe het des „ niet tegenstaande in de gedagten konde op- „ komen, om daar toe (onder verbetering) *min-*

„ *den*

Wanneer de Afgevaardigden tot de zaaken van de Zee de Staatsbesluiten der Gewesten op hun gedaanen Voorslag bekomen hadden verklaarden zy, dat in dezelve zich wel eenig verschil voordeedt; doch niet van die aangelegenheid, dat daar door het Onderzoek zou behooren verschooven, of verwyld te worden; dat zy, de noodzaaklykheid overweegende om, met gemeen overleg, ééns een einde, aan dit gewigtig stuk te maaken, wel zouden kunnen aanraaden, om zich te houden aan het laatst uitgebragte Besluit by Staaten van *Holland*. De Persoonen, daar toe *uit het midden der Vergaderinge van hun Hoog Mogenden* te benoemen, voegden zy 'er nevens, behoorden de Handelingen, zonder tydverzuim, aan te vangen, zonder afbreeking voort te zetten, en ook zonder hier in door anderen te worden vervangen; op dat geen oponthoud of vertraaging deeze zaak zou doen draalen; maar dezelve, zo spoedig doenlyk, gebragt worden in dien staat, dat,

VX. BOEK.

1783.

Op welk eene wyze goedgekeurd.

„ *der bevoegde Persoonen in eene gedelegeerde*
„ *Commissie* hoe zeer ook anderzins het dele.
„ geeren van dergelyke Delegatien altoos van
„ zorglyke uitzigten zyn geconsidereerd gewor.
„ den, recherches omtrent het *non ens* van zodanig
„ een Crimen te doen? eene vraage is, welke
„ almede tot de Paradoxen van het singulier
„ Tydsgewricht, het welk wy beleeven, behoo.
„ rende, thans onoplosselyk schynt; maar veel.
„ ligt in laater tyden explicatie vinden zal."

XV. BOEK.

1783.

dat, door den Compententen Regter, daar mede naar Regten zou kunnen worden voortgevaaren. (*).

Op welke Voorwaarden *Holland* toestemt en Gelastigden benoemt.

Met deezen Voorslag mogten de Afgevaardigden van *Holland* genoegen neemen; mits 'er duidelyk by werd uitgedrukt, dat de Bondgenooten de magt behielden om daar toe hunne *Ordinaris Gedeputeerden ter Generaliteit* of wel *Extraordinaris Gedeputeerden* te benoemen. —— Waar op onmiddelyk de Heeren VAN ZEEBERGH en VAN BERCKEL, Pensionarissen van *Haarlem* en *Amsterdam*, als Extraordinair Gedeputeerden wegens dit Gewest ter Vergadering van hun Hoog Mogenden, tot deeze zaak wierden gevolmagtigd. De Ridderschap zag dit weder aan (†).

Wat 'er ten *Gelderschen* Landsdage voorviel over het benoemen van een Persoon tot dit Onderzoek.

Op den *Gelderschen* Najaars Landsdag vielen, over de benoeming des Persoons tot deeze gewigtige post, langduurige en hevige woordwisselingen. Veele aanzienlyke Staatsleden oordeelden, dat een bekwaam, en den Volke aangenaam Man, uit het midden der Vergaderinge daar toe diende aangesteld te worden. Dit was in 't byzonder het gevoelen der Heeren VAN DE MARSCH, VAN ZUILEN VAN NYVELDT, TENGNAGEL, VAN NYVENHEIM, VAN KEPPEL, VAN BOEDELHOF, VAN DE CLOEZE, VAN RYSSELT, VERSTEGE en RHOODE VAN HEECKEREN

(*) *Resol. Gen.* 22 Oct. 1783.
(†) *Resol. van Holl.* 29 Oct. 1783.

REN. Onder deezen agtten VAN DE MARSCH en VAN ZUILEN VAN NYVELDT het minder geraaden om uit de gewoone Leden der Vergaderinge van hun Hoog Mogenden eene Benoeming te doen: dewyl, gelyk de eerstgemelde Heer inbragt, die Gecommitteerden de paalen van het aan hun toevertrouwd gezag meermaalen hadden overschreeden, dat bovendien verscheiden dier Gecommitteerden of in een byzonderen Eed van, of verknogtheid aan den Persoon des Admiraals Generaals waren, die voorzeker niet geheel als buiten betrekking in dit Onderzoek kon worden aangezien. —— De Heer VAN DEN BOEDELHOF stelde voor, en werd door veelen uit het Kwartier van *Zutphen* hier in ondersteund, dat de Admiraal Generaal diende verzogt te worden, om Orders te geeven, dat de Zee-Officieren, in dit Onderzoek betrokken, by de hand bleeven, om gevorderd wordende, te kunnen verschynen. —— Tot deeze voorzorg konden de twee andere Kwartieren niet besluiten; in 't byzonder kantte de Landdrost BENTINCK zich vry heftig daar tegen aan; beweerende dat men die Zee-Officieren van de voordeelen, door derzelver reëele in dienststelling, niet moest berooven (*).

XV. BOEK. 1783.

Een

(*) *N. Nederl. Jaarb*, 1783. bl. 2027.

XV. BOEK.

1783.

Verzoekschrift der *Zutphensche* Burgeren deswegen, van de hand geweezen.

Een aantal van ruim honderd en zeventig *Zutphensche* Burgers leverde, ter Staatsvergaderinge, een Verzoekschrift in, ten sterksten aanhoudende op de benoeming van een bekwaam Persoon en yverigen Voorstander der waare belangen van het lieve Vaderland, uit het midden van hun Ed. Mogenden. Zy vonden zich tot het doen van dit Verzoek opgewekt: dewyl zomtyds, door een zamenloop van invloeden, de wyze van benoeming wel zou kunnen geschieden op eene manier, welke de Natie niet kon of zou bevallen; te meer: dewyl zy van ter zyde, schoon naar waarheid, onderrigt waren, dat een veel vermogend Kwartier neigde om de Verkiezing aan de *Ordinaris Gecommitteerden ter Generaliteit* over te laaten, en zy vermeenden, om genoeg bekende redenen, geregtigd en bevoegd te zyn, de *Ordinaris Gecommitteerden*, als ongeschikt en ongepast aan te merken (*). Hoe zeer de Inleveraars vertrouwden, dat hun Ed. Mogenden, als Vaders des Vaderlands, hunnen yver in naavolging van nabuurige Medeburgeren, voor de belangen van een geliefd Vaderland, uit een gunstig oogpunt zouden beschouwen en hun, overeenkomstig met den wensch van gansch *Nederland*, in deezen hooren, werd het, by het meerendeel der Leden, niet

(*) Men vindt dit Verzoekschrift in de *N. Nederl. Jaarb.* voor 't Jaar 1784. bl. 16.

niet vriendlyk opgenomen. De Staaten oordeelden, dat dit Verzoekschrift geen geschikt voorwerp hunner raadpleegingen kon zyn, en deeden het, door den Secretaris, aan de Inleveraaren weder uitgeeven. —— Tegen het Besluit, dat men het aan de Gecommitteerdens ter Generaliteit zou laaten verblyven om één uit hun tot dit Onderzoek ter benoemen, behielden de Heeren VAN DE MARSCH en VAN NYVELDT hunne Aantekening; voorloopig zich verklaarende tegen alle buitengewoone Vergeldingen, welke aan de benoemden Commissaris zou worden toegelegd; dewyl de gewoone Gecommitteerden ter Generaliteit betaald wierden (*) —— 't Liep aan tot den dertienden van Lentemaand des Jaars MDCCLXXXIV, eer de Afgevaardigden van *Gelderland*, den Heer PIEK, gewoon Afgevaardigde, wegens dat Gewest ter Vergadering van hun Hoog Mogenden, daar toe benoemden (†).

XV. BOEK. —— 1783.

Terwyl Staaten van *Overyssel* stonden te raadpleegen over de Benoeming van een Staatslid tot dit Onderzoek, trok de *Deventersche* Burgery, even als de *Zutphensche*, zich deeze zaak aan, en verzogt de Regeering dier Stad, „ dat, „ van wegen *Overyssel*, een aanzienlyk „ Lid uit de Regeering, van wiens on- „ kreuk-

De *Deventersche* Burgery wil J. D. V. D. CAPELLEN daar toe benoemd hebben.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 2028. 2032.
(†) *Resol. Gen.* 13 Jan. 1784.

XV. BOEK. 1783.

„ kreukbaare trouwe, moed, en door„ zigt, de Natie overtuigd was, mogt „ gezonden worden." Zy gingen verder 'er by voegende: „ dewyl deeze hoeda„ nigheden onbetwistbaar veréénigd zyn „ in Jonkheer J. D. VAN DER CAPPEL„ LEN TOT DE POL, zouden wy gaarne „ zien, dat zyn Hoog Ed. Geb. met deeze „ Commissie bekleed wierd, om ook „ aan de Naakomelingschap een duur„ zaam blyk te geeven, dat onze Natie „ haare waare Voorstanders niet alleen „ van Onderdrukking kan bevryden, „ maar zich ook derzelver verdiensten, „ in bezwaarlyke gevallen, weet ten nut„ te te maaken (*)." —— Dit Gewest was, met *Gelderland*, naa veelvuldige aanmaaningen, in 't volgend Jaar eerst gereed om den Heer ROUSE, gewoon Afgevaardigde van *Overyssel* ter Algemeene Staatsvergadering, tot die post aan te stellen (†).

Staaten van *Utrecht* benoemen den Heer W. E. DE PERPONCHER DE SELDNITSKEY.

Staaten van *Utrecht* den Heer WILLEM EEMMERY DE PERPONCHER DE SELDNITSKEY, Heer van *Wolphaarsdyk*, uitgekoozen hebbende om de raadpleegingen betrekkelyk tot het Onderzoek van den mislukten Tocht na *Brest* by te woonen, lieten, door hunne gewoone Afgezondenen, ter Algemeene Staatsvergaderinge aandringen, dat men, op

(*) *Courier van Europa.* I. D. bl. 164 vergeleken met bl. 165.

(†) *Resol. Gen.* 13 Jan. 1784.

op de ſpoedigſte en kragtdaadigſte wyze, mogt beletten, dat de Zee-Capiteins, die tot den Tocht na *Brest* benoemd geweest, of die in de Mislukking derzelve ingewikkeld waren, voor zo veel zy zich nog binnen de grenzen der Republiek mogen bevinden, niet buiten 's Lands gezonden wierden (*). XV. BOEK. 1783.

Overeenkomſtig hier mede verzogten hun Hoog Mogenden, in Wintermaand, den Admiraal Generaal, voorzieninge te doen, dat niemand der Vlag-Officieren of Capiteinen tot den Tocht na *Brest* in den voorleden Jaare beſtemd, zich buiten deeze Landen zouden begeeven. —— Het Antwoord van zyne Hoogheid was, „ dat hy de Collegien „ ter Admiraliteit op de *Maaze* en te „ *Amſterdam* verzogt hadt de noodige „ Orders te ſtellen; doch dat veele der „ Capiteinen, welken gerekend zouden „ kunnen worden in deeze Expeditie betrokken te zyn, zich thans buiten „ 's Lands bevonden; gelyk de Capiteins „ VAN BRAAM, STAVORINUS en de „ Graaf VAN RECHTEREN na *Oost-Indie*, MEURER na *Esſequebo*, BOSCH „ na *Philadelphia*, TULLINGH na *Suriname*, en de Schoutbynagt VAN „ BRAAM als mede de Capiteins 'T „ HOOFT en STARINGH na de *Middelandſche Zee* waren vertrokken, dat „ de

Zyne Hoogheid verzogt geen der Vlag-Officieren of Capiteinen, na *Brest* beſtemd, buiten 's Lands te laaten trekken. Zyn Antwoord.

(*) *Reſol. Gen* 22 Dec. 1783.

XV. BOEK. 1783.

„ de Capiteins BOSCH, TULLINGH „ en 'T HOOFT, order hadden om vóór „ den laatsten April hier te lande te rug „ te zyn, gelyk ook de Capitein STA- „ RINGH, en des noods de Schoutby- „ nagt VAN BRAAM vóór den laatsten „ July konden gereverteerd weezen." — Van allen was dus de Graaf VAN BYLANDT en de Graaf VAN WELDEREN alleen in 't Vaderland (*).

Benoemde Heeren van *Zeeland, Friesland* en *Stad en Lande.*

Midderwyl hadt *Zeeland* den Pensionaris DE BEVEREN (†); *Friesland* REGNERUS LIVIUS VAN ANDRINGA DE KEMPENAAR (§); en *Stad en Lande* den Raadsheer SICCAMA, thans Afgevaardigde ter Vergadering van hun Hoog Mogenden, tot het Onderzoek des mislukten Tochts na *Brest* aangesteld (**); en was toen in Louwmaand des volgenden Jaars de benoeming der *Gelderschen* en *Overysselschen* by de andere kwam, het bepaalde Achttal Heeren volkomen. Hun werd, door hun Hoog Mogenden, tot Amaneunsis toegevoegd Mr. ABRAHAM VAN BERCHUIS (††).

Schoon

(*) *Resol. Gen* 22 Dec. 1783. *N. Nederl. Jaarb.* 1784 bl. 286.

(†) *Not van Zeeland* 20. 24 Nov. *Resol. Gen.* 5 Dec. 1783.

(§) *Resol. van Friesland* 19 Dec. *Resol. Gen.* 22 Dec. 1783.

(**) *Resol. van Stad en Lande* 23 Dec. *Resol. Gen.* 30 Dec. 1783.

(††) *Resol. Gen.* 20 Feb. 1784.

XV. BOEK. 1783. Verslag deezes Onderzoeks.

Schoon tot *Zomermaand* des Jaars MDCCLXXXV verwylde eer deeze Heeren dit Verslag van hun Onderzoek uitbragten zal de éénheid der zaake het billyken, dat wy hier deswegen eenig hoofdzaaklyk berigt plaatzen. Zo ras mogelyk, kwamen zy by den anderen (*), vingen het Onderzoek aan, zetten het, zonder tydsverzuim, voort, niet uit het oog verliezende het verklaard verlangen van hun Hoog Mogenden, om het, zo spoedig doenlyk geëindigd te zien. Doch, in weerwil van alle aangewende poogingen leedt het dus lang, tot hun leedweezen, eer zy zich in staat gesteld vonden, tot het doen van het Verslag. De wyduitgestrektheid van het Onderzoek zelve: de naaspooring van verscheide zaaken en omstandigheden, welker kennis tot het waar verstand van veele dingen geoordeeld werd te kunnen inleiden; de by zommige Officieren, vooral by den Vice-Admiraal VAN BYLANDT ondervonden ongenegenheid om door vaardige en klaare antwoorden, of berigten, de ontdekking van het geen men vorderde, gemaklyker te maaken, of te bespoedigen, en eindelyk in 't byzonder het afwagten der terugkomst van den Schoutbynagt VAN BRAAM, wiens afweezigheid alleen omtrent zes maanden staa-

(*) Te weten op den 30 Maart 1784.

XV. BOEK. 1783.

ſtaakens aan hunne Onderhandelingen hadt bygebragt, waaren zo veele redenen van vertraaging.

Na dat de Verhooren van de Vice-Admiraals HARTSINCK, en Graave VAN BYLANDT, des Schoutbynagts VAN HOEY, der Capiteinen BOSCH, STARINGH, 'T HOOFD en den Schoutbynagt VAN BRAAM waren afgeloopen; betuigden de Gelastigden, naa de opgaave van alle deeze Verhooren en inlevering van alle geſchreevene Berigten, zich buiten ſtaat bevonden te hebben om dezelve tot meerdere of vollediger klaarheid te brengen; alzo de aart van het aan hun opgedraagen Politiek Onderzoek, en de bepaaling hun geſteld, geen middel van dwang tot onbewimpelde openbaaring der Waarheid gedoogde, en zulks over moest gelaaten worden voor die geenen, welken by verder Onderzoek daar toe gemagtigd en geregtigd verklaard werden, dat, offchoon zy breedvoeriger, dan de gewoone termen van een Verſlag doorgaans mede brengen, hier in waren uitgeweid, het oplettend Onderzoek van hun Hoog Mogenden, egter de noodzaaklykheid hier van ras zou ontdekken, „ zo," om hier de eigene woorden te gebruiken, „ in het gewigt van deeze „ Commisfie, 't welk, naar maate van „ de zich developpeerende omſtandighe„ den, meer en meer was toegenomen, „ als in de menigvuldige en ſteeds on„ derling verſchillende Uitvlugten, waar

„ me-

„ mede men, by het neemen der Informatien, veel al getragt hadt, de attentie van het Besoigne van den waaren staat der zaaken af te trekken, en in een *Zee* van opgegeeven strydigheden zich te doen verliezen; ten einde dus, (want hier in alleen kon het ooogmerk daar van bestaan hebben), dit Onderzoek zelve ten eene maal infructueus te maaken."

By zamentrekking meenden de Gelastigden, uit al het verhandelde, deeze vyf zaaken, by wyze van Besluit, te kunnen en te moeten afleiden. —— *Voor eerst*, „ dat de Schepen, in het Jaar MDCCLXXXII, door hunne Hoog Mogenden na *Brest* gedestineerd, niet van al het noodige, 't welk tot die Reize, zo als het oogmerk daar van by hun Hoog Mogende Resolutie van drie October omschreeven was, in den volsten en ruimsten zin wierd gerequireerd, zyn voorzien geweest. —— *Ten tweeden*, dat het alzo plaats gehad hebbende gebrek, in eenen verschillenden graad, gedeeltlyk moet worden toegeschreeven aan de generaale by de Marine plaats gehad hebbende Directie, en aan de particuliere Behandeling van het Collegie ter Admiraliteit te *Amsterdam* met opzigt tot het doen victualieeren der Schepen; en gedeeltlyk aan de Beschikkingen zo van den Commandant der Vloot op de Reede van *Texel*, als van zommigen der byzondere Bevelhebberen van de Schepen tot die Reize gedesti-

XV. BOEK. 1783.

„ neerd geweest. —— *Ten derden*, dat
„ het Gebrek of mindere Voorziening
„ der Schepen, zo als dat een en ander
„ effectieflyk plaats gehad heeft, evenwel
„ niet heeft uitgeleverd zulk een Impe-
„ diment, waar door het doen der Rei-
„ ze na *Brest*, op den voet van de daar
„ toe gegeeven absolute Orders, volstrekt
„ *infaisabel* moest verklaard worden;
„ en dus, wanneer het voor zodänig
„ is opgegeeven, aanmerkelyk is ge-
„ ëxaggereerd, en in zo verre mits dien
„ te houden voor een *prætext*. —— *Ten*
„ *vierden*, dat de redenen, waarom die
„ Orders tot de Expeditie na *Brest* niet
„ uitgevoerd zyn, eigenlyk, (het motief
„ van Ongenegenheid van zommigen tot
„ dien Tocht hier in 't midden gelaaten
„ wordende), bestaan hebben in vergroo-
„ tende denkbeelden, die men aan de
„ mindere Geschiktheid en Voorziening
„ der Schepen, in den ruimsten en vol-
„ ledigsten zin genomen, heeft getragt
„ te hegten, zonder intusschen iets in 't
„ werk te hebben gesteld, om, naar tyds
„ omstandigheid, de opgegeeven de-
„ fectueuse gesteldheid der Schepen eenig-
„ zins te remedieeren; voorts in het ver-
„ keerd Begrip, dat men zich van den
„ waaren zin van hun Hoog Mogende
„ Resolutien, (althans zo als dit door
„ zommigen opgegeeven is), heeft ge-
„ vormd; in de Suppositie der meeste
„ Officieren, dat de Schepen, offschoon
„ geenerlei Orders hier toe aanleiding

„ ga-

„ gaven, tegen het Naajaar zouden wor- XV.
„ den opgelegd, conform welk denkbeeld BOEK.
„ de meeste Inrigtingen vry arbitrair ge-
„ maakt waren; en eindelyk in de ſingu- 1783.
„ liere en alleszins bedenkelyke wyze,
„ op welke men zich de Beoordeeling
„ van hun Hoog Mogenden volſtrekt en
„ generhande willekeurige uitzonderingen
„ permitteerende Orders, veroorloofd
„ heeft. —— En, eindelyk *ten vyfden*,
„ dat alles te zamengenomen de betoon-
„ de Gevoeligheid der reſpective Bond-
„ genooten, over dit eclatant geval, ten
„ hoogſten moet billyken, zo wel als
„ Hoogstderzelver gedeclareerd verlan-
„ gen, ten einde daar omtrent eene ge-
„ paste Voorziening zou gedaan wor-
„ den (*)."

Veel voldoenings ſchonk dit Verſlag, als 't welk alzins was ingerigt, tot het in klaaren dag haalen van eene zaak, die men aanmerkte als eene bezwalking van den roem der Natie voor geheel *Europa*; als eene ſchennis der agtbaarheid van *Nederlands* Souverain; en als eene

(*) *Rapport van de Heeren door hun Hoog Mog. Gecommitteerd tot het Onderzoek wegens de Nonexecutie van hun Hoog Mogenden Orders tot het verzenden van Tien Schepen na Brest. Met de Bylaagen.* Waar men alle Staatsſtukken tot dit Onderwerp behoorende by één vindt in III. Deelen in Octavo. Een Extract van 't zelve vindt men in den *Post van den Neder-Rhyn*, VII. D. bl. 424. enz.

XV. BOEK. 1783.

eene in de waagschaalstelling van het belang der Republiek by het Hof van *Frankryk*. 't Zelve hieldt in zich de volkomenste wederlegging, van de blaam als ware deeze Commissie alleen ingerigt geweest, om iets uit te vinden, waar mede men den Admiraal Generaal openlyk kon beschuldigen, diens Vrienden benaadeelen, en alles op rekening van den Stadhouder brengen.

Zyne Hoogheid beschuldigd wegens 't geeven van Orders, strydig met die van hun H. Mogenden omtrent den Tocht na *Brest*.

Hangende dit Onderzoek, werd door veelen sterk gesprooken en in verscheide Geschriften stellig verzekerd, dat de Admiraal Generaal aan den Vice-Admiraal Graave VAN BYLANDT, een heimlyken Brief zou geschreeven hebben, een last inhoudende, om na *Brest* niet uit te zeilen, niet tegenstaande de bevelen, door hun Hoog Mogenden daar toe gegeeven, en dat hy deezen Brief aan de Heeren tot het Onderzoek benoemd hadt overgeleverd. —— Zyne Hoogheid trok zich eene stellige daad, aangekant tegen de verklaarde oogmerken van 's Lands Vaderen, hem ten laste gelegd, met veel vertrouwen verspreid, en in de Nieuwspapieren geplaatst, ten sterksten aan, en oordeelde het hoogst noodig, dat de valschheid eener zo kwaadaartige betigting in vollen dag gesteld wierd. Waar om hy zich by hun Hoog Mogenden vervoegde, met ernstigen aandrang, dat op die Beschuldiging, by de Gedeputeerden tot Onderzoek, naavraag mogt gedaan en opgave mogt verzogt wor-

worden, of zodanig een Brief, of iets van die natuur, te hunner kennisse gebragt was, 't geen eenige aanleiding zou hebben kunnen geeven tot het verspreiden van die alzins valsche en verdichte Beschuldiging: „ ten einde hun Hoog „ Mogenden," zo als de Admiraal Generaal zich uitdrukte, „ gelyk voor zeker „ geschieden moet, door het Rapport „ der Heeren Gedeputeerden daar van „ overtuigd, als dan, naar derzelver „ hooge wysheid, wel zodanige verze- „ kering zullen gelieven te doen, dat de „ geheele Natie van de onwaarheid „ deezer malitieuse en te eene maal ver- „ dichte Beschuldiging, hem, onder zo „ veele andere, onverdiend aangewree- „ ven, mogt verzekerd, en zyne poo- „ gingen ten beste van het dierbaar Va- „ derland, niet op de haatlykste wyze „ worden aangetast en infructueus ge- „ maakt."

Des vrygesprooken.

Een inlichtend berigt der Gelastigden ontschuldigde zyne Hoogheid. Zy verklaarden, „ geen de minste reden gevon- „ den te hebben, waar om zy niet, of- „ schoon verscheide Leden van 't Besoigne, „ vermids hetzelve voor een tyd hadt moe- „ ten gestaakt worden, zich thans niet in „ *'s Gravenhaage* bevonden, ten spoedigsten „ aan 't verlangen van hun Hoog Mo- „ genden zouden voldoen, en op het „ Voorstel, voor zo verre de inhoud „ daar van gerekend kon worden ter be- „ oordeeling van Heeren Gecommiteer-

XV. BOEK. 1783.

„ den te ſtaan, eenvoudig maar poſitief „ te declareeren: Dat nimmer aan het „ Beſoigne, het zy door den Heer Vi„ ce-Admiraal VAN BYLANDT, het zy „ door iemand der gehoord zynde Offi„ cieren, was te kennen gegeeven, dat „ van zyne Hoogheid eenigerhande zo„ danige Misſive zou zyn geproduceerd; „ en dat zy Heeren Gecommiteerden, „ derhalven, het verſpreide gerugt moes„ ten verklaaren voor geheel valsch en „ verdicht: terwyl zy voor het overige „ voor de gezamenlyke Leden van het „ Beſoigne moesten gereſerveerd houden „ het doen der gedetailleerde opening van „ het geheele Onderzoek deezer zaake; „ naa dat dezelve compleetlyk zou zyn „ afgeloopen, zonder, voor als nog, in „ eene gecircumſtancieerde Ouverture, „ door welke het hier te vooren gede„ clareerde nader bevestigd zou worden, „ dit te kunnen uitbreiden (*)."

Hoe

(*) *Reſol. Gen.* 1. en 7 Nov. 1784. —— Uit het voorheen aangehaalde *Rapport* kan, wat 'er deswegen voorgevallen is, volkomen worden opgemaakt; en blykt het genoegzaam, hoe by dit Onderzoek, wel ſterk, inzonderheid by den Vice-Admiraal VAN BYLANDT is aangehouden, of in het Geſprek met den Admiraal Generaal, deeze eenige uitdrukkingen hadt gebruikt, waar uit hy met mogelykheid kon afleiden eenige vryheid, hoe ook genaamd, om in de uitvoering van de gegeevene ſtrikte bevelen omtrent de Reis nâ *Brest*, eenige verandering te maaken; of zich minder aan de uitvoering verbonden te rekenen. Zie I. D. bl. 200. en *Bylaagen* bl. 271.

XV. BOEK. 1783. Aanmerkingen over zaaken het Zeeweezen betreffende.

Hoe zeer ook, gelyk wy reeds hebben aangeduid, het uitgebragte breede Verslag der Gelastigden over 't algemeen voldeedt, wilden zommigen, niet genoeg lettende op den aart van de zaak hun bepaald aanbevolen (*), meer door hun verrigt, de Schuldigen met naame opgenoemd en ter straffe verweezen hebben (†). Een *nadere Voorziening* daar omtrent lieten zy wyslyk aan hun Hoog Mogenden over, in 't vertrouwen, dat de bygebragte openingen stoffe genoeg aan de hand zouden geeven, om in deezen eene gepaste, en naar 't gewigt der zaake geëvenredigde bepaaling te maaken.——Dan konden zy niet nalaaten, opgave te doen van eenige de zaaken van het Zeeweezen meer in 't algemeen betreffende omstandigheden, welke hun waren voorgekomen van dien aart te zyn, dat ze altoos aanleiding zouden kunnen geeven, zo tot eene weezenlyke als tot eene voorgewende Ongereedheid der Schepen, en dus ook in zo verre en in dien zin, ook onder de mede werkende reden van het niet volvoeren des Tochts na *Brest*, geteld konden worden.

Hier toe bragten zy, *Voor eerst*; de wyze op welke de Schepen van den Staat

(*) Zie hier boven bl. 167.
(†) *Post van den Neder-Rhyn* VII. D. bl. 312.

XV. BOEK. 1783.

Staat gevictualieerd worden; naamlyk door de Capiteinen en voor hunne byzondere Rekening. *Ten tweeden;* de agterlykheid van zommige Gewesten in het inbrengen van derzelver Consenten voor de Uitrusting van 't Jaar MDCCLXXXII. *Ten derden;* het gebrek van Magazynen of Voorraadplaatzen van Victualie en Ammunitie, als mede van een genoegzaam getal Waterputten op *Texel* (*), en 't mangel aldaar aan de noodige plaatzen om de vuile Schepen te kielen. *Ten vierden;* het gebrek van Correspondentie tusschen de verschillende Departementen en Commandementen in 't bestuur der Marine; een gebrek desgelyks zigtbaar tusschen de Commandanten der Vloot en Esquaders, en zulke Admiraliteits Collegien, waar onder zy zelven niet personeel behooren. *Ten vyfden;* het denkbeeld 't welk hun uit de behandeling deezer geheele zaake gebleeken was doorgaans by de Officieren plaats gehad te hebben, naamlyk, dat zy, offschoon po-

(*) Op een kleinen afstand van de eene lang gebruikte en door 't heerlyk Water zeer beroemde Waterput op *Texel*, heeft men, daar deeze, in den Oorlog met *Engeland*, niet genoegzaam was om de Schepen spoedig van Water te voorzien, een tweede geschooten; die desgelyks een heerlyk wel heeft. *Brieven over Texel en de nabygelegene Eilanden, uit de Aantekeningen van* PIETER VAN CUICK te zamengesteld door J. G. V. OLDENBARNEVELD genaamd TULLINGH.

positive Orders van hun Hoog Mogenden ontvangende, die, naa gehouden Besoignes met de Admiraliteiten. en met voorkennis van den Admiraal Generaal, (en dus met communicatie van de zulken in welken eene genoegzaame kundigheid wegens den staat der Schepen niet kan of mag ondersteld worden ontbrooken te hebben), zyn gearresteerd, evenwel de Uitvoering van zodanige Orders afhangelyk mogen maaken van hun byzonder Oordeel of iets desgelyks raadzaam zy, dan niet. „ Een Systema," gelyk zy zich uitdrukten, „ 't welk, indien der Offi„ cieren gezag tegen over den Souverain „ tot die hoogte moet gerekend worden „ gesteegen te zyn, dan misschien wel „ de grootste en voornaamste Reden van „ de Non-executie der Expeditie na „ *Brest* in zich zal bevatten. Dan hoedanig „ Systema Heeren Gecommitteerden tef„ fens hadden moeten considereeren, als „ niet alleen in 't generaal strydig tegen „ de Authoriteit van den Souverain, „ en de zo hoognoodige Subordinatie „ in den dienst; maar tevens ten uitersten „ temerair in de applicatie: alzo het van „ zelve spreekt, dat de Souverain rede„ nen kan hebben van het uiterste aan„ belang voor den Staat, schoon aan de „ commandeerende Officieren van eene „ Vloot of Esquader geheel onbekend, „ om zekere Expeditien absolutlyk te „ ordonneeren, en derzelver executie

„ vol-

XVI. BOEK. 1783.

„ volstrektlyk te begeeren; offchoon ook „ eenige Hem welbekende, maar niet onoverkomelyk toeschynende zwaarigheden, „ dewelke 's Lands welweezen Hem voor „ dien tyd noodzaakt over 't hoofd te „ zien, daar tegen, in andere gevallen, „ als bedenklykheden van eenig gewigt zouden kunnen mogen worden gemoveerd. „ Gelyk het ook handtastlyk was, dat „ het Vaderland menigmaal aan onherstelbaare nadeelen zou zyn blootgesteld, indien de Commandanten van „ eene Vloot of Esquader, wien de „ zwaarigheden, welke zekere Expeditie, in 't afgetrokkene beschouwd, „ moesten afraaden, wel bekend zyn; „ maar die daarentegen, de redenen van „ Staat, om welken de Expeditie evenwel noodzaaklyk gekeurd is, geheel „ ignoreeren, dezelve op hun eigen oordeel, en begrippen, zouden agterlaaten. — Eindelyk *ten zesden* diende onder die medewerkende redenen mede geteld te worden, de wyze der gewoone inrichting van weeklyksche Rapporten omtrent den staat der Schepen, welke aan de Admiraliteiten, aan den Admiraal Generaal, en den Commandant der Vloot moeten worden gegeeven. Zy hadden dezelve meermaalen op zulk een voet ingesteld gevonden, dat ze zeer weinig betekenden om 'er met zekerheid uit op te maaken, of de Schepen in de daad bekwaam waren tot alle de diensten, welken

ke men anders zou vermeenen van dezelve te kunnen vorderen (*) XV. BOEK.

Wat de beschikkingen op het Geregtlyk Onderzoek deezer dus verre gebragte zaak aanbelangt, het Verslag hier van moeten wy, daar wy ons mogelyk reeds wyd genoeg buiten den Tydkring welken wy eigenlyk beschryven, begeeven hebben, uitstellen tot het Tydperk waar in, op voorgang van *Holland*, ter Algemeene Staatsvergadering, hier toe besloeten werd. 1783.

(*) Zie het bovengemelde *Rapport* bl. 324-335.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

ZESTIENDE BOEK.

INHOUD.

XVI. BOEK.

Aanleidende omstandigheden om eene Grondwettige Herstelling hier te Lande te wege te brengen. Stoffe van dit Boek. De Gemeenslieden te Nymegen willen ouder gewoonte vergaderen. Geschil met de Regeering deswegen ontstaan. De Gemeenslieden eisschen dit als een Regt. De Raad weigert dit te erkennen, de Gemeenslieden zetten hun eisch voort. De Gemeenslieden vorderen te vergeefsch hun Kamer op het Raadhuis. Vrugtlooze Onderhandelingen. Berigtschrift van Gemeenslieden. Geschil tusschen de Magistraat en de Gezwoore Gemeente te Arnhem. De Arnhemsche Burgery oefent zich in den Wapenhandel en vuurt af. Ongenoegen daar gereezen, over het verplaatzen van een Kerkhof. De Gezwoore Gemeente wil het Magistraatsbevel

der

der Begraavinge op het Nieuwe Kerkhof ingetrokken hebben. Gereezen oploop. Baldaadigheden aan het Nieuwe Kerkhof en elders gepleegd. Ongerustheid over de nadering van Krygsvolk. Besluit des Hofs tegen oproerige Beweegingen. Aanmerkingen van Jonkheer CAPELLEN TOT DE MARSCH *tegen dit Besluit. Jonkheer* J. H. VAN ZUILEN VAN NYEVELDT *kant 'er zich mede tegen aan. De afkondiging des Besluits geschiedt. Aanmerkingen van* CAPELLEN TOT DE MARSCH *op dat Besluit. Een Aantal Arnhemsche Burgers wil de Jagt in de Veluwe. Handelingen daar over met zyne Hoogheid. Nadere aandrang der Burgeren. Besluit daar tegen. Wat deswegen ten Landsdage voorviel. Sterke taal van* CAPELLEN TOT DE MARSCH, *en* VAN ZUILEN VAN NYEVELDT, *Twaalf Burger-Gecommitteerden te Zutphen aangesteld. Zy leveren aan Gemeenslieden een Adres over, die het der Regeeringe aanbieden. Door de Meerderheid gewraakt. Drie Magistraatsleden kanten zich tegen de Meerderheid aan. De Burgery vervoegt zich weder tot de Gemeenslieden. De drie Burgemeesters, uit naam der Burgerye, bedankt. Handelwyze der negen anderen daar op. De Gemeenslieden beklaagen zich by de Regeering over het afwyzend Raadsbesluit, door drie Burgemeesters ondersteund, door negen sterk tegengesprooken. 't Getal der Ondertekenaaren vermeerdert. Een nader Adres ingeleverd. Door de Meerderheid af-*

XVI. BOEK. 1783.

afwyzend uitgereikt. Brief van een Zutphens Burger. De Regeering van Deventer daar over aangeschreeven. Antwoord der Deventersche Regeering. De Brief oproerig verklaard. Geheim Besluit der Magistraat om door Krygsvolk alle zamenrotting voor te komen. De Minderheid kant 'er zich tegen aan. Aandrang op de vernietiging van dat Besluit. De Meerderheid verdeedigt zich. De Burgery gewapend. CAPELLEN TOT RYSSELT *verzoekt om eene plaats tot Wapenoefening derzelve. De Meerderheid wraakt in* VAN RYSSELT, *dat hy, zonder des verlof verzogt te hebben, de Burgers in den Wapenhandel oefent. De Minderheid met* VAN RYSSELT *kanten zich hier tegen aan. Voortgang der Wapenoefening. In Harderwyk wil men eene Schepensplaats overeenkomstig met de Stads-Voorregten begeeven hebben. Taal door* J. H. ZUILEN VAN NYEVELDT *over het begeeven der Commissien in Gelderland. De Landslieden in Gelderland willen de Drostendiensten afgeschaft hebben. Voor- en tegenwerkingen daaromtrent. Besluit der Staaten van Gelderland daar tegen. Geschil van Dordrecht met zyne Hoogheid over de Verkiezing van Burgemeesteren. De Goede Luiden van Achten aldaar willen eene vrye Verkiezing. De Wapenhandel te Dordrecht herleeft. Een gedeelte der Schutterye vuurt openlyk af, begeleid door het Exercitie-genootschap. Het Exercitie-genootschap aldaar gewettigd. Een oud Besluit omtrent den Eed*

der

der Amptenaaren te Leyden vernieuwd. Regeerings Persoonen aldaar benoemd tot onderzoek der zaaken de Vroedschap raakende. Oneenigheid te Leyden tusschen den Krygsraad en het Vrycorps. Besluit der Regeeringe in dit geval. Openbaare Wapenoefening van het Exercitie-gezelschap. Nieuwe oneenigheden deswegen tusschen de Regeering en den Krygsraad. Te Gornichem besluit men op geene Stadhouderlyke Aanpryzingen agt te slaan. E. DE VRY TEMMINCK, *Burgemeester van Amsterdam, bewilligt om die post, ondanks zyne hooge jaaren, te blyven bekleeden. Voorslag van Schiedam om de Politieke Ampten aan Inboorelingen te begeeven. 't Voorstel van zyne Hoogheid, om zulks tot Leden der Gereformeerde Kerk te bepaalen, doet het agterblyven. De Wapenhandel aldaar begunstigd en voortgezet. De Jaarwedde van den Schiedamschen Pensionaris* JAGER *verhoogd. Geschil te Schoonhoven met den Stadhouder, wegens het vervullen van een tusschentyds openvallende Regeeringsplaats. Geschil der Brielsche Regeeringe over de Aanpryzingen van zyne Hoogheid. De Minderheid, die ze wilde afgeschaft hebben, vervoegt zich by Staaten van Holland. Een Staatsbesluit eenstemmig met hun gevoelen. Besluit der Stad Alkmaar om geene Aanpryzingen aan te neemen, en de Verkiezing den Stadhouder te ontzeggen. Zyne Hoogheid verklaart hier in niet te berusten. Brief van zyne Hoogheid aan de Regeering van Alkmaar*

XVI. BOEK.

maar. Antwoord der Alkmaarsche Regeeringe. De Stadhouder brengt de zaak voor hun Ed. Groot Mogenden. Verschillende Gevoelens deswegen. Staatsbesluit om de Naamlysten der Verkiezingen, hangende dit geschil, aan Staaten van Holland te zenden. Tegenaantekening der Ridderschappe. Rondgaande Brief van zyne Hoogheid aan de Leden van Holland. De Regeering van Alkmaar schryft desgelyks een rondgaanden Brief. Doet dien den Stadhouder, als mede der Ridderschap ter hand komen. Berigt van Alkmaar tot beweering van dit Regt. De Verkiezing geschiedt volgens het Staatsbesluit. De Wapenoefening in Alkmaar aangevangen en voortgezet. Purmerende schaft de Aanpryzingen af. Heusden vordert haar regt op de Magistraatsbestelling, en is op den Wapenhandel gesteld. Gouda steekt in het voortzetten des Wapenhandels boven andere uit. Een Vrycorps te Rotterdam opgerigt, en de Burgerwapenoefening hersteld. In Woerden de Wapenhandel begunstigd. Hoe traaglyk het in Enkhuizen toeging. Beginzels van ongenoegen in Utrecht. Een Verzoekschrift tegen RYKLOF MICHAEL VAN GOENS *ingeleeverd. 't Zelve door de Regeering met een ondersteunenden Brief aan zyne Hoogheid gezonden. Antwoord van zyne Hoogheid te verstaan geevende dat* VAN GOENS *zyn Ampt hadt nedergelegd.* VAN GOENS *ontslaagen. Een tweede Verzoekschrift vorderende de Onafhangelykheid der Regeeringe van de Aanpryzingen*

des

des Stadhouders. Gunstig by de Meerderheid ontvangen en daar toe besloten. Kennisgeeving aan den Stadhouder, en Onderhoud met hem. Brief van zyne Hoogheid over dat Onderhoud. Tegenverklaaringen van WIELING *en* JONCHEERE. *Verzoekschrift van een aantal Burgeren ten opzigte van* WIELING. *Het Besluit daar op. Nieuw geschil met zyne Hoogheid over het weglaaten van een gedeelte des Eeds. Verzoekschrift eeniger Burgeren, dat een tusschentyds openvallende Vroedschapsplaats, door de Regeering zelve, mogt vervuld worden. Antwoord van zyne Hoogheid op dit hem medegedeelde Verzoekschrift. De Meerderheid stemt het Verzoekschrift toe en schryft den Stadhouder. Eenige Bedieningen verkrygbaar gesteld voor Burgers van allerlei Gezindheden. De Schuttery in Utrecht hersteld, en in de Wapenhandel geoefend. Vrycorps* Pro Patria & Libertate *aldaar opgerigt. Openbaare Wapenhandel van 't zelve. Gedenkpenning diens Genootschaps. Mishandelingen Professor* P. HOFSTEDE, H. VAN EE *en* E. LUSAC, *aangedaan. Afkondiging tegen het pleegen van Moedwil. 't Genootschap breidt zich uit. De Studenten doen eene Gifte, tot aankoop van Wapenen. 't Voorgevallene deswegen. Ongenoegen der Burgery over eene gevreesde vermeerdering des Krygsvolks. Voorslag om die te voorkomen. Briefwisseling deswegen met zyne Hoogheid. In Amersfoort gaat men de Aanpryzingen voorby. Wapenhandel aldaar. Te Montfoort de Aanbeveelingen*

XVI. BOEK.

XVI. BOEK. *gen vernietigd, en de Burgery gewapend. 't Voorgevallene te Wyk by Duurstede over de Wapening. De begeerte der Burgery daar toegestemd. De Burgerwapening in Friesland voortgezet en door de Staaten begunstigd. De Drostendiensten in Overyssel openlyk afgeschaft. Gedagtenis door de Landlieden in Twente aan* CAPELLEN TOT DE POL *geschonken. Hoe door dien Ridder aangenomen. Burger-gecommitteerden te Deventer aangesteld. Men slaagt 'er in 't verzoek over de Stads Ampten. De Aanpryzingen des Stadhouders gewraakt. Geschil met zyne Hoogheid over de Verkiezing der Regeeringsleden.* F. A. V. D. MARCK *tot Hoogleeraar te Deventer beroepen. Burgerwapening en Vrycorps te Deventer. Zwolle volgt Deventer in het aanstellen eener Burger-commissie, en den Wapenhandel. In Kampen komt ook eene Burger-commissie tot stand. De kleine Steden in Overyssel volgen de groote. Wapenhandel in de kleine Steden. Aanzienlyke Zamenkomst van Regenten uit verscheide Gewesten des Lands te Amsterdam. Eenige byzonderheden den Post naar den Neder-Rhyn, de Tytelplaat van den Politieken Kruyer, den Boekverkooper* ESSCHERS, *en de Diemer- of Watergraafsmeersche Courant betreffende.*

1783. Aanleidende

Gelyk 'er Tydperken, in de Geschiedenis van bykans alle beschaafde Volken, zyn,

zyn, waar in zich niets voordoet dan bedaarde kalmte, zo worden deeze niet zelden van geheel tegenovergestelde, en byster onrustige, gevolgd. Voorbereidende omstandigheden, van veelerleien aart, werken en openbaar en heimlyk mede om die verwisseling te doen gebooren worden. De Vryheidsmin der *Americaanen*, waar uit de Kryg ontstondt, welke het Tydperk afbaakent, waar mede onze Geschiedenis eenen aanvang nam, door den thans getekenden Vrede onder de Oorloogende Mogenheden geëindigd; die Vryheidsmin verspreidde zich wyd en zyd. Het gelukkig slaagen der Inwoonderen in een ander Werelddeel, die een nieuw Gemeenebest vormden, grondvesten, en, binnen kort, tot een stand bragten, dat geheel de Wereld daar over, met regt, verbaasd stondt, blies dit Vryheidsvuur aan in de harten van allen, die in het lot diens Volks deel genomen en zich verheugd hadden over de met zo veel moeds en bedaardheids verkreegene Vryheid.

XVI. BOEK. 1783. omstandigheden om eene Grondwettige Herstelling hier te Lande te wege te brengen.

Men kan ook niet lochenen, dat dit Volksgeschil, en dit kampen om eene Vryheid, waar mede vreemde Mogenheden gemoeid waren, en waar in onze Staat zich betrokken vondt, aanleiding gaf tot meesterlyk geschreevene Geschriften, over het hoogst aangelegen stuk de Volksvryheid, gegrond op de oorspronglyke Gelykheid der Menschen, de Regten en Pligten, daar uit voortspruitende. Zy

XVI. BOEK. 1783.

was het dagelyks onderwerp in de Gesprekken, niet alleen der zodanigen, die meer of min gewoon waren over gewigtige zaaken elkander te onderhouden; maar ook by lieden, anderzins op die onderwerpen niet vallende, hoorde men meer dan ooit van Vryheid, van de Regten des Menschdoms, en des Burgers. Zy leerden, in beide die opzigten, hunne eigene waarde kennen. Hunne denkbeelden daar omtrent werden opgeklaard door veele Schriften, dit Onderwerp behandelende, en meest door die op eene wyze het licht zagen, dat ze, even als de Nieuwspapieren, in elks handen kwamen, en met dezelfde graagte algemeen geleezen werden.

Deeze denkbeelden, schoon verre van by allen genoegzaam opgehelderd, kreegen by onze Landzaaten staag voedzel, gedurende den Oorlog met *Groot-Brittanje*. Het tegenwryten der twee Partyen in ons Vaderland, openbaar uit het geen 'er in de hooge Vergaderingen gebeurde, verleevendigde die begrippen meer en meer. De Vredehandeling zelve diende om ze te doen aanwakkeren. De openlyke klagten, de bitze verwyten, de verregaande wederzydsche beschuldigingen der Staats- en mindere Regeerings-leden, moesten elk doen besluiten, dat 'er gebreken schoolen by de Wetgeevende, of Uitvoerende Magt, of by beiden teffens. Van hier dat men bedagt was op 't geen men eene *Grondwettige Her-*

stel-

stelling noemde. —— Men oordeelde,
„ dat eene Regeeringsvorm van een
„ Volk, 't welk in zich zelve Souverain
„ is, die op de Grondwetten van den
„ Staat, op de uitdruklyke of stilzwy-
„ gende toestemming van de geheele
„ Maatschappy gegrondvest is, die pleg-
„ tig bezwooren wordt, altyd, wanneer
„ de misbruiken, wanneer de onderdruk-
„ kingen, tot zodanig eene hoogte ge-
„ klommen waren, dat men dezelve niet
„ langer verdraagen wil, kon verbeterd,
„ en, des noods, wanneer de zaaken tot
„ dat uiterste liepen, dat men by des-
„ zelfs geheele vernietiging, niets ver-
„ liezen zou, door de Natie geheel en
„ al afgeschaft en veranderd worden,
„ om dat zy op een uitgedrukt of stil-
„ zwygend Contract van de geheele Na-
„ tie berust (*)." —— De Leer van den
Eerw. PRIESTLEY vondt by veelen ge-
reeden ingang. „ Indien de misbruiken
„ en gebreken der Regeering, zelf in de
„ uitgestrektste Staaten, ten eenigen ty-
„ de, groot en tastbaar worden; indien
„ de Dienaars, van het Volk, hunne
„ Meesters en derzelver belang vergee-
„ tende, slegts hun eigen voordeel in 't
„ byzonder behartigen; indien zy in plaats
„ van zich te overreden, dat zy gemaakt
„ zyn voor het Volk, het Volk aanmer-
„ ken

(*) VAN NOOTEN *Aanm. op* MONTESQUIEU *Geest der Wetten*. I. D, III. St. bl. 98.

XVI. BOEK. 1783.

„ ken als voor Hun gemaakt; indien de
„ onderdrukkingen en verkragtingen van
„ het Regt verregaande en ondraaglyk
„ zyn en algemeen gevoeld worden; in-
„ dien de geweldadryvende Bestuurders
„ geene andere Vrienden hebben dan een
„ gering getal vleyers, die lang geäast
„ hebben op het voedzel hunner Mede-
„ burgeren, en van welke men verwag-
„ ten kan, dat zy eene Regeering verlaa-
„ ten zullen, zo dra hun eigenbelang
„ niet meer aan dezelve verknogt is; in-
„ dien het, ingevolge van deeze omstan-
„ digheden, duidlyk blykt, dat het gevaar
„ het welk men by eene Omwenteling
„ zou kunnen loopen, en dat de Onhei-
„ len, welke uit dezelve, zouden mo-
„ gen gedugt worden, van veel minder
„ aanbelangs te schatten zyn, dan die,
„ welke men alreede ondervindt, en wel-
„ ke nog dagelyks toeneemen; dan vraag
„ ik, in den naam van GOD, welke
„ Grondbeginzels het kunnen zyn, die een
„ gesmaad, mishandeld, beledigd en ge-
„ hoond Volk behooren te wederhouden
„ van het verdeedigen zyner Natuurlyke
„ Regten, van het veranderen, ja zelf
„ van het straffen zyner Bestuurderen,
„ dat is van zyne Dienaars, die het ver-
„ trouwen des Volks misbruikt hebben?
„ of eindelyk welke Grondbeginzels het
„ kunnen zyn, die zodanig een Volk
„ beletten zouden om de gantsche Re-
„ geeringsvorm te veranderen, indien
„ dezelve bleek van eenen aart en zá-

„ men-

„ menſtel te weezen aan zo veele gebre-
„ ken onderhevig (*).

Hoe zeer ook de Vryheidsmin in een Volk, en in een vrygebooren *Nederlander*, hoogst te pryzen zy, en dezelve, niet zelden in deeze dagen verſchynzels deedt gebooren worden, welke de bewonderende goedkeuring van alle waare Vryheidsvrienden, moeten wegdraagen, deeze vertoonde zich, in eenige gevallen, op eene wyze welke veel eer blaam dan lof verdient. Om eene wettige en heilzaame Gemeenebestregeering daar te ſtellen, moet niet alleen, den dwangſtaf van het overheerſchend *Despotismus* verbrooken, niet alleen het ondraaglyk bewind eener haatlyke *Ariſtocratie* geweerd; maar ook de toomloosheid eener onbepaalde en niet wel ingerigte *Democratie*, te keer gegaan worden, zal dezelve in geene volſlaagene *Anarchie* veranderen.

Maar 't is onze taak niet hier over breeder uit te weiden. 't Aangeſtipte dient alleen om tot het Verhaal te komen der voorvallen in ons Gemeenebest, in dit Jaar, by welken men zich deeze weinige aanmerkingen zal herinneren en daar op vrylyk mogen toepasſen. —— Terwyl men menigmaal gelegenheden zal ontmoeten om het zeggen van PLATO, met leedweezen, maar al te gegrond te vinden;

„ By-

(*) PRIESTLEY *Esſay on the first principels of Gouvernement &c. Lond.* 1771. p. 24. 25.

XVI. BOEK. 1783.

„ Byaldien het geen Wysgeeren zyn, die „ de Staaten bestuuren; zo dat het Staatkundig en Wysgeerig Gezag elkander „ in één punt aantreffen; en dat, gelyk „ nu veelal geschiedt, deeze twee dingen door onderscheide Geesten behandeld worden, is 'er, naar myne gedagten, noch voor een Staat, noch „ voor het geheele Menschlyk Geslacht, „ eene verzagting van hunne Onheilen „ te verwagten (*)."

Stoffe van dit Boek.

't Geen, in 't jongstverloopen Jaar, in *Gelderland*, in eenige Steden van *Holland*, en boven al in *Friesland*, gebeurd was, omtrent de Regeeringsbestellingen en Ampten (†), diende ten voorspel van 't geen 'er dit Jaar, boven al in *Gelderland*, *Holland*, *Utrecht*, *Friesland* en *Overyssel* voorviel; gepaard met eene aanvanglyke Burgerwapening in veele Steden. 't Verhaal dier Gebeurtenissen zal den inhoud deezes Boeks uitmaaken; doch ze zyn zo veelvuldig, dat wy ons genoodzaakt vinden alleen de hoofdvoorvallen op te tekenen, ons vernoegende met de aanwyzing der Schryveren, die de kleinere byzonderheden verzameld, of de oorspronglyke Stukken, dikwyls van een zeer langen adem, bygebragt hebben. Wy maaken deeze aanmerking

ééns

(*) PLATO *de Republ.* Lib. V. Eene stelling door hem in het VI. en VII. Boek breeder ontvouwd.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* V D. bl. 81 enz.

ééns voor al: naardemaal onze *Vaderlandsche Historie*, die, met dit voorbehoedzel zelve, misschien wyder zal uitloopen dan wy gedagt hadden, anderzins tot een vreeslyke dikte zou zwellen.

XVI. BOEK. 1783.

De Gemeenslieden te *Nymegen* willen, ouder gewoonte, vergaderen.

De Gemeenslieden te *Nymegen*, wier gezag en invloed, op onderscheide tyden, zeer verschillend, en onder de Stadhouders altoos 't meest beperkt was (*), in de vryste dagen van ouds gewoon alle Maanden ééns te vergaderen, hadden, zints den Jaare MDCCLII, buiten toestemming, der Magistraat, niet by den anderen geweest, dan op den tweeden van Louwmaand, by de verkiezing van Burgemeesteren, en op den eersten Woensdag naa *Scholastica*, als uit dezelven één tot Rentmeester der Stadsmiddelen en andere Inkomsten, en één tot Rentmeester van de Geestelyke Goederen der Stad, gekooren wordt. Thans, op den eersten dier dagen vergaderd, deedt de Gemeensman W. DE HAAN den voorslag, om, volgens de oude regten, alle Maanden, en wel op den eersten Woensdag van ieder maand, by den anderen te komen. Dit Voorstel vondt, by eene groote meerderheid, ingang, en kwam tot een Besluit, waar van men, op eene vriendlyke wyze, aan de Magistraat zou kennis geeven.

Schoon

(*) Zie WAGENAAR *Vaderl. Hist.* II. D bl. 384. VIII. D. bl. 359. X. D. bl. 195. en de *Tegenw. Staat* III. D. bl. 218.

XVI. BOEK. 1783.

Schoon het eerste Lid der Gemeenslieden hier niet zeer voor was, en het aan het oordeel van den Raad wilde laaten, of eene Commissie benoemd hebben, beweerde de Meerderheid, dat hunne Vergadering aan de meening van den Raad niet onderworpen ware, en dat zy, 't geen hun *ten onregte* ontnomen was, *met regt* weder te rug konden eischen. De Woordhouder, met eenige Gemeenslieden, gemagtigd om dit Besluit aan de Magistraat bekend te maaken, met aanduiding van het vertrouwen der Gemeenslieden, dat de billykheid hunner Ed. Groot Agtbaaren, niet zou gedoogen, dat daar in eenige hindernis werd toegebragt, volvoerden deezen last. 'Een Raadsbesluit der Magistraat keurde dit voorneemen der Gemeenslieden af, en hieldt dezelve zich aan het Raadsbesluit des Jaars MDCCLII, medebrengende, dat de Gemeenslieden niet zouden kunnen of mogen vergaderen, dan by toestemming, of op last van Burgemeesteren in den tyd.

Geschil met de Regeering deswegen ontstaan. De Gemeenslieden eischen dit als een Regt.

Wanneer de Gemeenslieden, die, ondanks dit Besluit, by een kwamen, die weigering van Burgemeesteren vernomen hadden, was het 'er verre af dat zy 'er stil in bleeven berusten. Zy, die zich „ als een tweede Lid van de „ Regeering der Stad," gelyk zy spraaken, „ nimmer aan eene willekeurige „ schikking van den Raad onderworpen „ hadden, ten aanziene van 't geen door „ hun

„ hun met Eede bezwooren was, *om der* „ *Stads beste te doen, en des Landszaaken* „ *ten besten te zullen helpen consulteeren en* „ *bevorderen,*" leverden een Betoog in, wegens dit Regt, waar van zy hun voorneemen, om des gebruik te maaken, verklaard hadden „ Een Regt," waaromtrent zy aanmerkten, „ dat het niet al- „ leen met de Constitutie van Regee- „ ring overeenkomstig; maar ook by den „ Eerb. Raad, zo wel in de voorige, „ als in deeze Eeuwe, erkend was, en „ dat de Gemeenslieden, zonder hunne „ byzondere toestemming, nooit hadt kun- „ nen ontnomen worden. —— Een Regt, „ waar van de Gemeenslieden nooit af- „ gezien en zich dus tot het agtervol- „ gen van Eed en Pligt niet onnut ge- „ maakt hadden. Wel waren zy, tegen „ hun wil, eens in de ongelukkige om- „ standigheden geraakt, dat zy van dit „ hun Regt geen gebruik konden maa- „ ken; doch dit benam het Regt zelve „ niet." Over al 't geen zy tot staaving bybragten erkenden zy de Magistraat niet voor Regters; maar het diende alleen ter overtuiging, dat dezelve, in 't uitgebragt Raadsbesluit, gedwaald en tot het neemen daar van geene bevoegdheid hadden.

De Raad weigert dit te erkennen. De Gemeenslieden

Eenige Leden van den Raad, benoemd, om dit Betoog te onderzoeken, hunnen raadslag uitgebragt hebbende, nam de Raad een Besluit, waar in dezelve de aangevoerde bewyzen der Gemeenslieden poog-

XVI. BOEK. 1783. Zetten hun eisch voort.

poogde te wederleggen en dus sterkte by te zetten aan den reeds verklaarden wil om die Maandlyksche Vergaderingen niet te gedoogen. —— De Gemeenslieden lieten zich hier door niet afschrikken; maar hervatten het begonnen werk, een breed Besluit der Vergaderinge by den Raad inleverende, tot naderen aandrang van de wettigheid huns voorneemens. Het antwoord was verre van voldoende, en droeg een duidelyk blyk met zich hoe de Raad geenzins genegen was de reeds begonne Vergaderingen der Gemeenslieden voor *wettig* te erkennen, daar dezelve de Byeenkomst der Gemeenslieden vorderde, niet op de gewoonen Vergaderdag; doch twee dagen laater. Zy voeren voort niet ten huize des Woordhouders, ten gewoonen tyde, te vergaderen en kwamen buiten gewoon by een ten dage door den Raad vastgesteld. Uit het toen ingeleverd Raadsbesluit scheen opgemaakt te moeten worden, dat de Raad genegen was om met de Gemeenslieden, door middel van wederzydsche Gelastigden, in onderhandeling te treeden: waarom zy eenigen hunner Medeleden benoemden, met last om op een volledig herstel van alle de inbreuken, welke, zints een geruimen tyd, omtrent de Regten hunner Vergaderinge hadden plaats gegreepen, aan te dringen.

De Gemeens-

De Gemeenslieden waren, in 't begin van Zomermaand, gereed om de Onderhan-

handelingen met den Raad aantevangen, en hadden deswegen, als mede van de door hun benoemde Persoonen, verslag gegeeven. By den Raad bespeurde men die voortvaarendheid niet. Naa veel vrugtloos aanstaans tot het houden dier onderlinge byeenkomsten, werden zy uitgesteld tot den vyfden van Oogstmaand. — Intusschen lieten Gemeenslieden geenzins na de gewoone Maandlyksche Vergaderingen voort te zetten; doch, dewyl de Raad, tot hier toe, hadt blyven volharden by 't Besluit om deeze Vergaderingen als onwettig aan te merken, en 'er, uit dien hoofde, tot duslang geen bevel was gegeeven om de Kamer der Gemeenslieden op het Raadhuis te doen openen, zo vervoegde zich de Woordhouder, in Hooimaand, daags voor de gewoone Vergadering, by den voorzittenden Burgemeester, met verzoek, dat de Kamer den volgenden dag, mogt geopend worden; ten einde de Gemeenslieden der Stad hunne gewoone Vergadering, als van ouds, zouden kunnen houden. Dit werd van de hand geweezen. Ten Huize des Woordhouders dien dag zamengekomen hielden verscheide Leden aan de Vergadering voor, „ dat „ het vergaderen van het Collegie ten „ Huize van den Woordhouder geenzins „ beantwoordde, *aan*, of eenigzins over„ eenkomstig was *met*, het oogmerk der „ voorheen genomene Besluiten; dat „ deeze reeds zo lang gerekte inschik-

lyk-

XVI. BOEK. — 1783. Gemeenslieden vorderen vrugtloos hun Kamer op 't Raadhuis.

XVI. BOEK. 1783.

„ lykheid voor den Raad tot niets an„ ders kon dienen, dan om het Collegie, onder den schyn van werkzaam „ te zyn, weezenlyk werkloos te hou„ den; en dat het voorts van Burge„ meesteren geenzins geagt kon worden „ af te hangen om een Vertrek van het „ Raadhuis der Stad, waar aan zy geen „ meer regts van eigendom hadden dan „ de geringste Burger, voor de Gemeen„ te, de Representanten der Burgerye, „ en dus voor de geheele Burgery, zel„ ve, gesllooten te houden. Weshalven „ zy in bedenking gaven of het, staande „ hunne Vergadering, niet noodig zou „ weezen eene Bezending aan den Raad, „ thans vergaderd, te laaten doen, en „ door deeze, op nieuw, ten nadruklyk„ sten, te doen aandringen op het gee„ ven van order tot het doen openen „ van der Gemeenslieden Kamer." —— Volkomene goedkeuring vondt dit Voorstel, en werd van een onmidlyken uitvoer; doch geenzins van de toestemming des Raads gevolgd. De Woordhouder en verdere Gelastigden tot deeze Bezending keerden met een weigerend antwoord te rug.

Vrugtlooze Onderhandelingen. Berigtschrift der Gemeenslieden.

Men scheidde tot de volgende Maand, wanneer de Dag ter Onderhandelinge bestemd was, om den uitslag daar van af te wagten. Wederzydsche Gelastigden liepen zo wyd uit een, wegens den staat des Geschils, dat zy elkander geheel niet konden vinden. Die uit de Gemeenslie-

den

den verzogten by 't scheiden, dat tegen den naast komenden morgen, den Dag der gewoone Vergadering der Gemeenslieden, de noodige last tot het openen van hunne Kamer mogt gegeeven worden, met bygevoegde verklaaring; dat de Magistraat, ingevalle van verdere weigering, de gevolgen hier van zou moeten afwagten. —— De Boode derwaards gegaan vondt de Kamer gesloten, en het openen weigerde de Kamerbewaarder; zo dat hy met de Registers tot de Gemeenslieden, ten Huize des Woordhouders, wederkeerde. —— Andermaal vervoegden zich Gelastigden by den Raad; met uitdruklyk bevel om denzelven uit naam hunner Zenderen, te verklaaren; dat, bleef de toegang hun geweigerd; de Vergadering der Gemeenslieden alle haare Bezwaaren, Handelingen, en het verder voorgevallene in Geschrifte zouden vervatten en door den druk gemeen maaken, om, langs dien weg, aan de Ampten en Gilden, zo wel als aan de gansche Burgery, te haarer ontlastinge, kennis van alle haare verrigtingen te geeven. Dit alles bragt geene verandering in de denk- of handelwyze van den Raad te wege: waar om ook de Gemeenslieden eerlang hun woord gestand deeden met een klemmend Berigtschrift (*).

XVI. BOEK.

1783.

Even

(*) Zie de Oorspronglyke Stukken *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 16. 161. 341—392. *Courier van Eu-*

XVI. BOEK.

1783. Geschil tusschen de Magistraat en de Gezwoore Gemeente te *Arnhem*.

Even als in *Nymegen* hieldt te *Arnhem* de Gezwoore Gemeente veelvuldige en langduurige Vergaderingen, in welke de raadslagen doorgaans liepen over zekere Veranderingen in het Staatsbestuur, en de Herstelling van Voorregten. Inzonderheid hadt dezelve de Magistraat ernstig verzogt, omtrent de opengevallene Schepensplaatzen, volgens Stadsregten en Privilegien te handelen (*). Wanneer twee Heeren tot dit Ampt waren aangesteld, huns oordeels onbevoegd om den Schepens-stoel te bekleeden: dewyl zy posten waarnamen, die hun, volgens het Regeerings Reglement des Jaars MDCCL, daar van uitslooten, bragt een Lid der Gemeente in 't midden, of dezelve geen Besluit behoorde te neemen, by 't welk Gildemeesteren verzogt en gelast werden, om de Magistraat te vraagen, of die onwettige Aanstelling, op de Benoeming van hun Ed. Groot Agtbaaren geschied ware, dan of de Erfstadhouder, buiten de Benoeming, die Verkiezing gedaan hadt? Ten einde de Gezwoore Gemeente, dit weetende, haare maatregels zou kunnen neemen, zo als dezelve, Eeds- en Pligtshalven, noodig zou oordeelen. Dit Voorstel veranderde, by meerderheid van stemmen, in een Besluit. Het antwoord van de Magistraat hieldt in, dat zy de Heeren

Europa I. D. bl. 385-400. en *Bylaagen* bl. XLIV en XLV.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* V. Deel bl. 87.

ten, tot Schepenen verkooren, op hunne gemaakte en overgezondene Benoeming hadden geplaatst: en gaf dezelve eerlang eene wederlegging van 't aangevoerde der Gemeente, die, in 't Naajaar, op nieuw stoffe vondt om zich, wegens de vervulling der opengevallene Schepensplaatzen, te beklaagen —— Het Bakkers en Brouwers Gilde, te dier Stede zeer aanzienlyk, gaf eerlang een Verzoekschrift aan de Gezwoorene Gemeente over; waar in 't zelve de aangewende poogingen en gedaane stappen ten hoogsten goedkeurde, met aanmoediging om daar in volyverig voort te gaan.

XVI. BOEK. —— 1783.

De *Arnhemsche* Burgery oefent zich in den Wapenhandel en vuurt af.

Reeds in den aanvang des Jaars vervoegde zich de Burgerkrygsraad by de Regeering, met verzoek, dat de Burgery van behoorelyk Geweer, Kruid en Lood zou voorzien worden. De Burgery oefende zich sterk in den Wapenhandel, en bepaalde een dag in Hooimaand ter openlyke Afvuuring. Groot was de toevloed der nieuwsgierigen uit de omliggende Steden en Dorpen. Onder deezen bevonden zich eenige Afgezondenen uit de *Zutphensche* Burgery, ook van *Groningen* en *Deventer*; ook zette de Jufferschap, door haare tegenwoordigheid, dit Burger-krygsfeest geen geringen luister by. Jonkheer VAN DER CAPELLEN TOT DE MARSCH, bezag dien plegtigen Wapenschouw, en werd met alle tekenen van onderscheiding bejegend. Naa het afloopen der Wapenoefeningen be-

XVI. BOEK. 1783.

begaf zich de geheele gewapende Burgery, met groene Takken vercierd, na een ruime opgeslaage Tent; waar men den gemelden Jonkheer], onder toejuiching, inleidde, en de Burgery door een glas Wyns verfrist werd. De eerste Dronk was *de Vrywilligers van Arnhem*; te tweede *de Stad Arnhem*; vervolgens, *de Gewapende Burgery van Deventer en Leyden*; *de Gezondheid van Burgemeester* UMBGROEVE; *Alle Patriotten*; *De goede Uitslag des voorneemens van Arnhems Burgers*; *Het welgelukken der poogingen van alle Patriotsche Regenten*. Wy haalen deeze wenschen op, die kleinigheden schynen; doch de Geestgesteltenisse van *Arnhems* Burgery kenmerken. Zy hadt gevorderd, dat, by het uittrekken met vliegende Vaandels, slaande Trommen en Muzyk, de Krygsbezetting haar Krygseer zou bewyzen; doch die eer werd haar geweigerd (*).

Ongenoegen daar gereezen, over het verplaatzen van een Kerk-

Deeze weigering stak het Gemeene Volk in den krop. Het leedt niet langer dan tot de volgende Maand of 't zelve greep eene gelegenheid aan om hun misnoegen tegen de Krygsbezetting, en verscheide Regeeringsleden, te toonen. Het geval, 't welk, op zich zelven beschouwd, geen de minste betrekking hadt tot de meer algemeene Verdeeldheden van den tegenwoor-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 36. 163. 363. 1057. 1679. 1861.

ten zou. Zo ras dezelve het Burgervaandel in 't oog kreeg, werd 'er alle Eer aan beweezen; de Krygslieden gaven hun post goedwillig over, en trokken, beleefd bedankt zynde, af.

Balddaadigheden aan het nieuwe Kerkhof en elders gepleegd.

's Anderen daags oordeelde de Bevelhebber van het Krygsvolk de dus opgehoudene Begraafnisse te moeten voortzetten en gaf, in den avond, bevel om het Lyk, door gewapend Krygsvolk vergezeld, buiten op 't nieuwe Kerkhof te begraaven. 't Geschiedde, en een daar by gestelde Wagt bewaakte het tegen gevreesden overlast. —— Doch in dien nagt bedreef het Gemeen veele balddaadig- en spoorloosheden, sloeg by verscheide Magistraatsleden de glazen in, als mede by den Plaatsmajoor ZWART. Dit verwekte by de meerderheid der Regeeringe zulk een indruk, dat men te raade werd de gedaane Afkondiging in te trekken. Het Gemeen aan 't hollen was hier mede niet voldaan. Een geheele hoop Volks toog, 's anderen daags, na buiten, rukte de yzeren hekken van het nieuwe Kerkhof open, haalde het Lyk ten grave uit, en droeg het, onder een geduurig Hoezee, de Stad rond, tot voor het Huis van den Bevelhebber des Krygsvolks. Alle de klokken werden ondertusschen geluid en men begroef het Lyk andermaal in de *St. Jans Kerk*. Het Kerkhof zelve stondt naa deeze verrigting ten doel aan 's Volks verbittering, eene talryke Schaar, voor geen gering

XVI. BOEK. 1783.

gedeelte uit Jongens en Vrouwlieden bestaande, na buiten getoogen, rammeide de muuren van het Kerkhof omverre, brak de yzeren hekken uit, en droeg ze ter Stad in, dezelve voor 't huis van den gemelden *Jood* nederleggende; ten besluite van deezen gepleegden moedwil geld aan de huizen vraagende voor dit volvoerde werk.

Ongerustheid over de nadering van Krygsvolk.

Een verspreid gerugt, dat aan 't Krygsvolk te *Nymegen* bevel gegeeven was om na *Arnhem* te trekken, tot beteugeling der muiterye, verwekte eene nieuwe opschudding. De Gemeensman BEKKING, met eenige anderen vergezeld, vervoegde zich tot den voorzittenden Burgemeester, dien zy ten Huize van een anderen Burgemeester vonden, en vroegen, wat 'er was van de komst des Krygsvolks van *Nymegen?* Schoon deeze Heeren betuigden 'er niets van te weeten was men egter niet volkomen gerust. De Capiteins der Schutteryen vergaderden, en zonden, met voorkennis van de meerderheid der Magistraat, manschappen na de *Rhynbrugge* en de Veeren, om 'er post te vatten, de Schipbrug ten onbruik maakende. De uitkomst leerde, dat deeze vrees voor 't *Nymweegsche* Krygsvolk ongegrond was. De Regeering zondt aan den Erfstadhouder, op diens verzoek, een Verslag van het voorgevallene in deeze twee dagen van geweldige beroerte. Op welk Verslag, als mede tegen de Intrekking des Besluits om de Begraafe-

XVI. BOEK. 1783.

ſenis op 't aangeweeze Kerkhof voort te zetten, de Burgemeester A. H. BRANTZEN, eene Tegenverklaaring inleverde (*).

Besluit des Hofs tegen oproerige Beweegingen.

Schoon de ongeregelde beweegenisſen te *Arnhem*, over dit ſtuk gereezen, geſtild waren; dewyl, op 't aanhouden der Gemeenslieden by de Regeering, van welke twee Leden hun ontſlag verzogt hadden (†), de oude Begraafplaats weder bezorgd, de oude Regten en Vryheden herſteld en met de Gemeente in geſprek zou getreeden worden, om alles in 't minlyke te ſchikken; mits een ieder zich voortaan wagtte van zich aan eenige onbetaamlyke beweegingen ſchuldig te maaken, hadt deeze zaak, ten buiten gewoonen Landsdage, der Staaten van *Gelderland*, een ernſtig gevolg. Een Brief van 't Hof van *Gelderland* gaf den Staaten verſlag van het voorgevallene te dier Stede. Het verzamelen des gemeenen Volks voor het *Prinſenhof*, de Woonplaats van den Bevelhebber der Krygsbezetting, hun

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1324-1358.

(†) De Gezwoore Gemeente die, uit hoofde, dat een hunner Raad, en de ander Secretaris in de Provinciaale Rekenkamer was, vermeend hadt, zich tegen het bekleeden van den Schepensſtoel deezer Heeren te moeten verzetten, kwam, in 't volgend Jaar van deeze gedagten te rugge en wilde, de Heeren A. W. SCHIMMELPENNINCK VAN DER OYEN, en G. PRONK in de Schepenswaardigheid herſteld zien. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1586.

XVI. BOEK. 1783.

hun haltehouden aldaar, hun geroep, en verdere bedryven, werd, daar in aangemerkt als een schennis van het Grondgebied diens Hofs. Hier over beklaagde zich de *Momber*, of Advocaat-Fiscaal van 't Hof, met verzoek dat hun Edel Mogenden in deezen verder zouden gelieven te voorzien. —— Een gedeelte der Staatsleden toonde zich terstond gereed, om, onder goedkeuring van 't geen door den Hove, en deszelfs Dienaar, in deezen was verrigt, een Besluit te neemen, waar by het Hof gelast zou worden om verder aangaande deeze zaak, „ zodanige *prompte mesures* te neemen, „ als bevonden zouden worden te behoo- „ ren; en voorts by Publicatie, alle In- „ en Opgezetenen der Provincie op 't „ ernstigst te vermaanen om zich zorg- „ vuldig te onthouden van alle seditsi- „ euse beweegingen, op straffe, dat tegen „ de Overtreeders, op het strengste, en „ zonder aanzien van Persoonen, zou „ worden geprocedeerd, *ongeprejudicieerd* „ *nogthans de Regten en Privilegien der* „ *Burgeren In- en Opgezetenen*: waar aan „ hun Ed. Mogenden, door deeze ge- „ daane voorzieninge, geen atteinte wil- „ den hebben toegebragt." —— Andere Staatsleden vielen in 't vermoeden, dat dusdanig eene Afkondiging niet anders ten doel hadt dan om het Hof de onbepaalde Magt te vergunnen om alle Persoonen, zonder onderscheid, in regten te vervolgen, en zich te mogen bedienen van de

staan-

1783.

woordigen tyd; maar veel eer een uitwerkzel was van het heerſchend vooroordeel des Volks omtrent de Begraafplaats der Afgeſtorvenen, droeg zich in deezer voege toe. —— Het oude Kerkhof in de Stad by de groote Kerk was, door de Magiſtraat, afgeſtaan aan een ryken *Jood*, die een pragtig Huis daaromtrent gebouwd en een groot gedeelte van dat Kerkhof tot een Voorplein noodig hadt. Men hieldt, 't zy met of zonder grond, een voornaam Regeeringsperſoon, die veel gelds aan dien *Jood* ſchuldig was, voor den grooten bewerker van dien afſtand. Buiten de Stad hadt de Magiſtraat eene nieuwe Begraafplaats aangelegd, dezelve met een behoorelyke muur omringd en van een yzeren hekwerk voorzien. Met den aanvang van Oogstmaand liet de Magiſtraat afkondigen, dat zy de Ingezetenen aanmaande om zich daar van te bedienen, en teffens dat de Lyken der Diaconie-armen, aan den heerſchenden Roodeloop geſtorven, te dier plaatze, zouden begraaven worden.

De Gezwoore Gemeente wil het bevel der Begraavinge op 't zelve ingetrokken hebben. Gereezen oploop.

Onder zommige Ingezetenen verwekte die Afkondiging terſtond eenig gemor: zy wilden het oude Kerkhof herſteld hebben: 't wierd ras geſtild; dan de Gezwoore Gemeente, voor nieuwe en geweldiger uitbarſtingen van 's Volks misnoegen vreezende, gaf, naa gehoudene Vergadering den voorzittenden Burgemeester te kennen, dat zy, ſchoon niet uit eigen beweeging; maar op ſterke aan-

XVI. BOEK. 1783. maaning van zommige driftige Lieden, en zonder zulks goed te keuren, moesten aandringen op de intrekking van het bekendgemaakt Besluit. —— Den eigen dag der Afkondiginge moest de Vrouw eens Sergeants van de Krygsbezetting begraaven worden. De Bevelhebber, Collonel QUADT, gaf, met voorkennis der Regeeringe, terstond last om dit Lyk, 's avonds ten acht uuren, op het nieuwe by de Ingezetenen zo gehaat Kerkhof, ter aarde te bestellen. Te vergeefsch zogt de Gemeente, door herhaalde verzoeken, de Intrekking des Raadsbesluits te bewerken. De door hun gevreesde Opschudding onder 't Volk kreeg een daadlyk bestaan, en nam hand over hand toe. De gansche Krygsbezetting, zo Ruitery als Voetvolk, kwam in de Wapenen, en bezette het Stadhuis. Het met scherp laaden bragt eene algemeene ontroering te wege. Veelen oordeelden, dat het den Burgeren en geenzins den Militairen toekwam de Stads Overheid te beschermen. De Krygsraad der Burgery, op dit stuk geraadpleegd hebbende, besloot aan de Magistraat den dienst der Burgerye aan te bieden, en te verzoeken, dat deeze de Militairen mogt aflossen, en zelven hun Wel Ed. Groot Agtbaaren bewaaren. Zy aanvaarden deezen voorslag. Eén Vaandel kwam ten dien einde aantrekken, de vyf overige hielden zich gereed om af te wagten of de Krygsbezetting de betrokke post gewillig verlaa-

ten

staande Krygsmagt deezer Landen. Een vermoeden, 't welk te meer gronds hadt; dewyl zy, naar men verzekert, wisten, dat vooraf, by de woorden *prompte mesures*, die van de *efficacieuse middelen* waren gevoegd geweest.

XVI. BOEK. 1783.

Aanmerkingen van CAPELLEN TOT DE MARSCH tegen dat Besluit.

Jonkheer R. J. VAN DER CAPELLEN TOT DE MARSCH liet zich, met veel kragts, tegen dit Besluit hooren. Hy betuigde, onder andere, dat de Buitenspoorigheden, die te *Arnhem* mogten plaats gehadt hebben, schoon hy de vorderingen der Burgery billyk keurde, hem gevoelig smerten; doch merkte tevens aan, dat geene andere dan gegronde en drukkende oorzaaken immer een geheel Volk, of eene gansche Burgery van zelve de gelegenheid kon doen aanvatten om tot daadlykheden overteslaan; dat de Regeering van *Arnhem* een ongeschikt tydstip tot het volvoeren eener in zich zelve goede zaak hadt uitgekoozen. Dat de rust door 't gewapend deel der Burgerye hersteld zynde, het raadzaamst was deeze zaak te laaten overblyven, en de voorgestelde Maatregels niet te neemen. Voorts hadt men in omstandigheden als deezen gezien hoe veilig men zich, ten opzigte tot de bescherming der Wettige Overheid, verlaaten kon op de bereidvaardigheid en trouw der Burgeren zelve, die niet hadden nagelaaten om terstond, door het ontrollen hunner Vaandelen, den dienst van gehuurde Knegten geheel onnoodig te maaken; 'er byvoegende,

XVI. BOEK. 1783.

de, dat, daar men, in de Jaare MDCCXLVII, order aan die Bezoldigden hadt gegeeven om zich met geene Geschillen der Burgeren te bemoeijen, de gesteldheid der Republiek thans meer dan ooit vorderde, om dat zelfde bevel te herhaalen: te meer dewyl de gewapende Burgerschaar zich nu genoegzaam in staat bevondt om zelve de rust in haare Steden te bewaaren. Uit hoofde van welk een en ander de Ridder openlyk betuigde, dat hy zich verpligt vondt, om, indien men, in omstandigheden als deeze, zich van Krygsbenden zou willen bedienen, voorloopig te verklaaren, dat hy zulks zou aanmerken als de ontwyfelbaare leus en het zekerst teken van eenen *Burgeroorlog*, waar van de gevolgen als dan zouden komen ter verantwoording van de zulken, die hier tegen niet by tyds hadden durven waaken.

J. H. ZUILEN VAN NYEVELDT kant 'er zich mede tegen aan.

Met geen minder klems kantte zich Jonkheer J. H. VAN ZUILEN VAN NYEVELDT tegen de beraamde Afkondiging. Hy bragt de Staatsleden onder 't oog de algemeene waarheid, dat een lang getergd Volk, langs den weg van wettige vertooningen, niets kunnende verkrygen, ligtlyk, door wanhoop en te leurstelling, aan het woeden geraakt en niet zelden de paalen van Gehoorzaamheid en betaamelyken Eerbied voor deszelfs Regeerders overtreed. Dan te gelyk erkende hy, in 't byzonder, dat de hoofdoorzaak en aanleiding tot de voorgevallene beweegin-

gingen te *Arnhem*, by de Magiſtraat zelve moest gezogt en gevonden worden. Hy prees hun oogmerk omtrent het begraaven der Lyken buiten hunne Stad; maar geenzins de wyze waar op men het ten uitvoer hadt zoeken te brengen, en veel min het haatlyk onderſcheid, 't welk men in een tyd van Ongenoegen gemaakt hadt: dewyl de orde en wyze, op welke men met de Lyken der verſtorvenen, voor welken de wildſte Volken zelve eenigen eerbied betoonden, en die geenzins tot de onverſchilligheden van het Volk konden gebragt worden, was te werk gegaan, aanleiding geeven moest tot het grootſte ongenoegen, en de felſte uitbarſting. —— Alles was nu totde voorige rust wedergekeerd; de wysheid en voorzigtigheid verboden, het vuur, door geweldige middelen of navorſchingen, op nieuw te doen ontbranden. De gedaane dienſten der Burgerye hadden aangetoond hoe geheel onnoodig het was eenigen last aan de Heeren van den Hove te verleenen, om het gezag der Overheid, meer dan naar gewoonte, te handhaaven, zelfs door middelen van geweld. Nog veel minder verwagtte hy, dat men ooit aan den Stadhouder, als Capitein Generaal, eenige Militaire geweldige Middelen zou afvorderen; Middelen, welke hunne Raadpleegingen, zelfs hunne Vryheden, Perſoonen en Goederen, op losſe ſchroeven zouden ſtellen. De minſte aanleiding daar toe zou hy moeten aanmerken als

eene

XVI. BOEK. — 1783.

eene leus tot een *Burgerkryg*, waar tegen zekerelk Burger, ten allen tyde, zou waaken, en waar voor een *Nederlander* moest zidderen en beeven. — „ Verbaasd," met deeze woorden besluit hy „ verbaazend komt my het Adres „ van de Heeren van den Hove in dit „ geval voor, verschriklyk de in het „ werk gestelde Middelen, welke in al„ len deele moeten aangemerkt worden „ als iets het geen de Voorzigtigheid „ verbiedt: dit wordt grooter, wanneer „ men in aanmerking neemt, dat het „ Hof Provinciaal van geheel andere ge„ dagten is geweest, in dat beroerde „ Jaar MDCCXLVIII, waar in de Sou„ verainiteit, onder haar oog mede, op „ eene veel verder gaande wyze, werd „ beledigd, en gedwongen tot iets, 't „ geen anders nooit zou hebben plaats „ gehad. De Bondgenooten begreepen „ mede de nadeelige gevolgen van alle „ Militaire Middelen, welke men ligtlyk „ zou hebben kunnen gebruiken, door „ het geeven van hunne bevelen aan dat „ weezen, op hunne repartitie staande, „ van zich in geenen deele met eenige „ Burgerlyke Geschillen en Twisten te „ mengen. Hoe veel te minder nu, daar „ de Geschillen tusschen de Magistraat „ en hunne Ingezetenen zich bepaalen, „ moetende de Overtreeders, op het wet„ tig gezag hunner eigene Regenten, „ door hun zelfs onderzogt en gestraft „ worden."

Een

Een aantal Ridders, en eenige andere Staatsleden, verzetten zich, met deeze twee, tegen de voorgenomene maatregelen, om zo veel magts in handen van het Hof te geeven; doch de meerderheid der Kwartieren bevondt zich aan de tegenovergestelde zyde, de voorgenomene Afkondiging werd goedgekeurd en vastgesteld. —— De vervaardigde Afkondiging, waar in uitlaatingen en invoegingen voorkwamen, niet te vinden in het stuk zo als het staatswyze bepaald was, gaf nieuwe stoffe tot ongenoegen, aan verscheide Leden. Jonkheer VAN DER CAPELLEN TOT DE MARSCH liet zich weder hooren, en eenige trekken uit zyn Voorstel zullen kunnen dienen om te toonen waar in die Uitlaatingen en Invoegingen bestonden.

XVI. BOEK.

1783.

De Afkondiging des Besluits geschiedt.

Naa opgemerkt te hebben, dat de Raaden des Hofs, als enkele Uitvoerders der Bevelen van de Wetgeevende Magt, gehouden waren, in het opmaaken van Plakaaten en Publicatien, de door den Souverain genomene Besluiten te volgen, vertrouwde hy dat hun Ed. Mogenden zich ten hoogsten verbaasd en beledigd zouden vinden, als zy 'er de zo noodige gerustsstellende woorden, *alles nogthans ongeprejudicieerd de Regten der Burgeren en In- en Opgezetenen, waar aan hun Ed. Mogenden door die Voorzieninge geen atteinte willen hebben toegebragt*, als met opzet, uitgelaaten zagen. —— Onnoodig was het in die Publicatie te verze-

Aanmerking van CAPELLEN TOT DE MARSCH op dit Besluit.

XVI. BOEK. 1783.

zekeren, *dat de Weg van Regten, in deeze Provincie, voor elk, die in zyne Regten als anderzins meende verkort te weezen, open ſtondt.* Ongelukkig Land waar daar aan getwyfeld wordt! —— De daar by gevoegde ſtellige Verklaaring, *dat de Heeren Staaten deezes Vorſtendoms en Graafſchaps nooit hadden geweigerd om de gegronde klagten hunner reſpective Onderdaanen, raakende eenig nadeel, 't geen aan dezelve, door wien 't ook zou mogen weezen, mogt worden aangedaan, te hooren, en daar omtrent de noodige Voorzieninge te doen*, kon hy niet onaangemerkt voorbygaan: dewyl hy zich, by die gelegenheid herinnerde, hoe hun Ed. Mogenden hadden kunnen goedvinden, omtrent de billyke grieven en bezwaaren van een groot aantal van het nuttigſte gedeelte der Maatſchappye, op de nederigſte en deemoedigſte wyze voorgedraagen, een onpartydig onderzoek te weigeren, en zulks op het gepreadviſeerde der Heeren Hoofd-Officieren, die door niemand als onpartydig in hunne eigene zaak werden aangezien. —— Zeer aanſtootlyk was hem het woord *Onderdaanen* voorgekomen. Koningen en Vorſten heerſchen en gebieden over *Onderdaanen*; maar geen Repreſentanten, veel min derzelver Dienaars, over een *Vry Volk!* —— Voorts werden, zyns oordeels, de getrouwe Ingezetenen en Medeburgers niet weinig beledigd door dezelve een *Geest van Oproer* aan te tygen. —— Het ſtrenge ver-

bód; *dat niemand zich met zaaken van Regeering zou hebben te bemoeien*, werd door de Heeren Raaden, naar 's Ridders inzien, uitgesprooken op een toon, in ons *Vereenigd Nederland*, zedert ruim twee Eeuwen, ongewoon, ja onverdraaglyk; „ Dat zulk een Verbod" sprak hy, „ by eenen geweldigen Alleenheerscher, „ of by eenen *Venetiaanschen* onderdrukkenden *Aristocratischen Raad*; maar „ nimmer hier met onze toestemming geschiede!"

XVI. BOEK. 1783.

Dan de poogingen deezes Edelmans, door andere Staatsleden goedgekeurd en ondersteund, als mede zyn Voorslag by 't Kwartier van *Zutphen* omhelsd, om de Raaden aan te schryven tot opgaave der redenen waarom zy het gerustltellend Slot des genomen Staatsbesluits agter gelaaten hadden, liepen vrugtloos af; de Kwartieren van de *Veluwe* en *Nymegen* keurden de Publicatie van het Hof, zo als dezelve lag, volkomen goed (*).

Een aantal *Arnhemsche* Burgers wil de Jagt in *Veluwe*. Handelingen daar over met zyne Hoogheid.

Een aantal van bykans driehonderd *Arnhemsche* Burgers, gaven, in 't Najaar, by een Verzoekschrift, de Regeering te kennen, dat de Burgers van *Arnhem*, uit hoofde van een deugdlyk Regt en Bezit, zedert onherdenkelyke jaaren, geregtigd geweest waren om de geheele *Veluwe* over te kunnen jaagen; dan een zeker Jagt-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 162. 363. 1057. 1324--1358. 1473--1477. 1511. 1656. *Courier van Europa.* I. D. bl. 42.

XVI. BOEK. 1783.

Jagtplakaat, in den Jaare MDCCL, uit naam des toenmaaligen Erfſtadhouders, uitgegeeven, verhinderde hun daar in; doch hadden de Burgers nooit van hun Regt afgezien, noch hadt 't zelve hun kunnen ontnomen worden. *Zy* beriepen zich op een Vertoog door de Regeering aan Prins WILLEM CAREL HENDRIK FRISO overgegeeven, met verzoek, dat de Magiſtraat by 't gevoelen en de oogmerken daar in vervat, wilde volharden: ten ſlot hun voorneemen verklaarende om, met den aanvang van het aanſtaande Jagtſaiſoen, van dat Regt gebruik te maaken, en de Jagt, door 't geheele Kwartier van de *Veluwe*, te oefenen. —— Op dit Verzoekſchrift, door de Regeering aan den Erfſtadhouder gezonden, kreeg dezelve ten antwoord, dat zyne Hoogheid het Reglement op de Jagt, door zynen Heer Vader gemaakt, en door hem vernieuwd, voor eene volduurende Landwet hieldt, door een meer dan dertig jaarig gebruik verſterkt, en geenzins, door een eigenwillig beſluit van zich zamen vereenigde hebbende Perſoonen, in een Land, waar de weg regtens aan elk werd vrygelaaten, kon of mogt kragtloos gemaakt worden. Hier om wilde hy de noodige orders geſteld hebben, dat, hangende de Raadpleegingen over dat Reglement, door de *Arnhemſche* Burgers niets werd ondernomen, waar door 's Lands hooge Geregtigheid zou worden verkort.

De

Nadere aandrang der Burgeren. Plakaat daar tegen.

De Regeering liet deeze begeerte des Stadhouders by openbaare Afkondiging bekend maaken. De *Arnhemsche* Burgers waren des niet voldaan. Eenigen uit de Gezwoore Gemeente, begaven zich weder tot de Regeering met berigt, dat, te deezer oorzaake, eenige beweegingen onder de Burgery plaats greepen, die sterk verlangde, na een Besluit van zyne Hoogheid op het gedaane Verzoekschrift; terwyl veelen hun voorneemen verklaarden, om, naa verloop van drie weeken, van hun Jagtregt gebruik te willen maaken; waarom zy de tusschenspraak der Regeering voor de Burgers by zyne Hoogheid verzogten. —— Deeze, verwittigd van den naderen aandrang, schreef de raadpleegingen op dat stuk niet spoediger te kunnen eindigen: dewyl hy voorneemens was die zaak ter kennisse van Staaten van *Gelderland* te brengen: en gaf teffens aan het Hof Provinciaal last om de noodige voorzieninge te doen; ten einde 's Lands Ordonnantien, door geen eigenwillig besluit van eenigen der 's Lands Ingezetenen gekrenkt werd. Welk Hof daar op eene sterke Publicatie, niet alleen voor de Stad *Arnhem*; maar voor 't geheele Kwartier van de *Veluwe*, beraamde. De Regeering deedt dit schryven van zyne Hoogheid aan Gelastigden uit de Gezwoore Gemeente weeten, met bygevoegden raad om de goede Burgery tot gehoorzaamheid aan te maanen. Zy verscheenen weder in den Raad, denzel-

XVI. BOEK. 1783.

ven verzoekende geen verder Verbod aan de *Arnhemsche* Burgery, wegens de Jagt op de *Veluwe* te doen: dewyl dezelve niet te verzetten zou weezen van haar oogmerk om, binnen kort, die Jagt werkstellig te maaken.

Wat deswegen ten Landsdage voorviel.

Ten Najaars Landsdage vonden hun Ed. Mogenden goed, ingevolge van eenen Brief des Erfstadhouders, een tweede, nog sterker, Publicatie de Jagt der *Arnhemsche* Burgeren betreffende, vast te stellen. Het Kwartier van *Zutphen* bewerkte 'er nog eenige verzagting in. De Heer VAN DER CAPELLEN TOT DE MARSCH, betuigde dat hy de gevolgen ter verantwoording der Ontwerperen liet, en zyne Medeburgeren daadlyk zyne afkeuring zou te kennen geeven. In den Brief van zyne Hoogheid, en overeenkomstig met deezen was door de Staaten, het Regeerings-Reglement van den Jaare MDCCL, als een onveranderlyke Grondwet aangemerkt: dit gaf dien Ridder, nevens Jonkheer VAN ZUILEN VAN NYEVELDT, gelegenheid, om 't zelve als onwettig in deszelfs oorsprong en vorderingen te beschouwen: naardemaal zy geene Ordonnantien op de Bestuuring des Volks kenden dan die met deszelfs belangen overeenkwamen; „ dat een Reglement, „ in beroeringen en tyden van overheersching, op de onwettigste wyze, genomen, moest verbeterd worden — dat, „ zo het tegendeel doorging, hun Ed. „ Mogenden niet bevoegd waren geweest, in

„ in den Jaare MDCCXLVII den vast- XVI.
„ gestelden Regeeringsvorm zo byster BOEK.
„ te veranderen. ——— Hadt daarenbo- ———
„ ven die geen, die by dat Reglement, 1783.
„ zo veel magts gegeeven was, dat zelf-
„ de Reglement niet by aanhoudenheid
„ verbrooken? De gevolgtrekking hier
„ uit liet hy voor hun Ed. Mogenden
„ zelve over (*)."

Twaalf Burger-gecommitteerden te *Zutphen* aangesteld.

Van denzelfden aart; doch van een geheel anderen toedragt, dan te *Arnhem*, was 't geen in *Zutphen*, ten deezen Jaare, tusschen de Burgery, de Gemeenslieden, en de Meerderheid der Regeeringe, als mede tusschen de Regeeringsleden zelve, voorviel. Een aantal van ruim twee honderd Burgers vereenigde zich by ondertekening, om hunne Grieven en Bezwaaren; ten einde daar van ontheeven te worden, aan de Gemeenslieden voor te draagen, en benoemden, om zulks op de geschiktste wyze te doen, uit hun midden *Twaalf Gecommitteerden*, die, in hun naam, zouden spreeken en handelen, mits de Verzoekschriften en Vertoogen, op de voeglykste wyze, en met onderwerping aan de Wettige Overheid, opgesteld, eerst door de Burgers onderzogt goedgekeurd en getekend waren. Beloovende de Gemeenslieden, als hunne Representanten, te zullen bystaan in

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 2029. 2041. enz.

XVI. BOEK. 1783.

in alles wat zy tot voorſtand van de Regten der Burgery zouden werkſtellig maaken, en de Gecommitteerdens, indien hun, uit hoofde van 't geen zy, overeenkomſtig met den opgedraagen last, zouden verrigten, eenige moeilykheid mogt overkomen, dezelve, naar hun vermogen, in hunne gezaamlyke verdeediging en beſcherming te zullen neemen.

Zy leveren aan Gemeenslieden een Adres over; die het der Regeeringe aanbieden.

Ingevolge hier van leverden zy aan de Gemeenslieden, door hun *het Tweede Lid der Regeeringe van de Stad Zutphen* getyteld, en beſchreeven als eene Vergadering, wier Voorregten, zo wel als die der Burgerye in het algemeen, zedert verſcheide jaaren in vergetelheid geraakt en op onderſcheide wyzen verdonkerd waren, een Adres over tot herſtel van Voorregten en Privilegien, welker verkorting zy in 't breede opgaven. De Gemeenslieden bragten het in den Raad, zo als het getekend was door meer dan twee honderd Burgeren.

Door de Meerderheid gewraakt.

Eene meerderheid van negen tegen drie Leden der Regeeringe vondt dit Adres, in allen opzigte, wraakbaar, en twyfelde niet of de Eerzaame Gemeenslieden zouden medewerken om dergelyke Adresſen voortaan van de hand te wyzen, als ſtrekkende om rust en eensgezindheid in de Stad te ſtooren. Ook konden zy, de buitenſpoorigheid van veele eiſchen, niet alleen; maar ook de ongepaste en beledigende ſtellingen in dit Adres voorkomende in opmerking neemen-

mende, den voorslag niet omhelzen om uit de Regeering eene Commissie te benoemen, die met eenige Gecommitteerden der Gemeenslieden in onderhandeling zou treeden, als kunnende zodanig een Adres, voorbehoudens het gezag van hun Ed. Groot Agtbaaren, en de aan hun verschuldigde Eerbied, geen voorwerp van zodanige Onderhandelingen uitmaaken. —— De tytel van *Tweede Lid der Regeeringe van de Stad Zutphen*, aan de Gemeenslieden gegeeven, verwierpen zy, als onbevoegd, wordende, volgens het Stadsregt, die Stad door niemand anders geregeerd dan alleen door Burgemeesteren, Schepenen, en Raad. —— Dat de Inleveraars van dit Verzoekschrift, door te verklaaren, dat zy het vastgestelde Reglement op de Regeering deezes Gewests van den Jaare MDCCL, *niet in allen deele* voor wettig konden houden, zich misgreepen hadden aan 's Lands Hoogheid, Regt en Geregtigheid, waar voor zy in allen gevalle verantwoordlyk waren en bleeven. —— Dat zy door het bygebragte, wegens de harde en onwettige behandeling als door de Regeering de Gemeenslieden aangedaan, hun Ed. Agtbaaren, tegen de waarheid aan schandvlekken. —— En, eindelyk, dat zy, met op meer dan ééne plaats, de geheele Burgery spreekende in te voeren, 't zich hadden laaten gelusten om telkens het zogenaamde Reglement van den Jaare MDCCV weder in te roepen. Een Reglement

XVI. BOEK. 1783.

„ 't welk," gelyk zy zich uitdrukten, „ zyne Geboorte verschuldigd was aan „ Oproeren en Violentien eener *Populaire* „ *Regeeringe;* door hun nimmer als een „ Grondwet erkend, waarom zy alle „ poogingen tot het wederinvoeren van 't „ zelve aangewend, zouden moeten aan„ merken als strekkende tot ondermy„ ninge van hun Ed. en Agtbaare wet„ tig en op de Privilegien berustend „ Gezag; omkeering van de Constituti„ oneele Regeeringsvorm, en om eene „ verderflyke Democratie, welke in die „ ongelukkige Epoque, het begin deezer „ Eeuwe geweldaadiger wyze was inge„ voerd geweest, en eenige jaaren, tot „ groot nadeel van de Stad en Burgery, „ hadt stand gehouden, zo mogelyk, we„ der te doen herleeven."

Drie Magistraatsleden kanten zich tegen de Meerderheid aan.

Twee der Burgemeesteren, naamlyk BERNARD JOOST VERSTEGE en FREDERIK BENJAMIN VAN DER CAPELLEN TOT RYSSELT bragten eerst afzonderlyk hun Tegenverklaaringen in, tegen dat afwyzend Besluit; het Regt der Burgeren om Verzoekschriften in te leveren verdeedigende, en aandringende op het benoemen eener Commissie ter Onderhandelinge, door de Meerderheid afgeslaagen. ALEXANDER RODE VAN HEECKEREN de derde Burgemeester, die mede in het Raadsbesluit niet bewilligd hadt, leverde, met de twee boven gemelden, eerlang een Raadslag in, strekkende om aan te toonen, dat de Gemeens-

meenslieden, in zeker opzigt, eene Regeering uitmaakten; dat het niet *in allen deele* voor wettig houden des Reglements van den Jaare MDCCL den ongunstigen uitleg, daar aan gegeeven, niet verdiende; dat de Vergadering der Gemeenslieden een waardigheid en invloed bezat daar aan toegekend, doch thans onthouden; dat het Reglement van den Jaare MDCCV, schoon van geen verbindende kragt, niet voor geheel afgeschaft kon aangezien worden. Voorts billykten zy de bezwaaren der Burgeren; wegens het maaken eener Benoeminge by 't openvallen van een Schepensampt, en het aanstellen van bevoegde Persoonen door zyne Hoogheid, als mede het verzogt herstel der Burger-Schutteryen.

XVI. BOEK. 1783.

De Burgery vervoegt zich weder tot gemeenslieden.

Het gedeelte der *Zutphensche* Burgery, 't welk den last der Burger-gecommitteerden getekend hadt, door de Meerderheid beschreeven als lieden, waar van verre de meesten den Inhoud niet zouden hebben doorzien, en niet uit eigen beweeging, maar op inboezeming van anderen, tot zulk een ongehoorden stap gekomen; doch door de Burgemeester VERSTEGE voorgesteld als Burgers en Ingezetenen van *Zutphen*, die of onder een der Gilden of Compagnien, of onder beiden, behoorden; en waar onder zich ook bevonden van de notabelste gegoedste en beste Burgers en Ingezetenen, vervoegde zich andermaal by Gemeenslieden met dankzegging voor de

XVI. BOEK. 1783. aangewende poogingen, te kennen geevende niet zonder ontroeringe het Besluit der Magistraat op 't ingeleverd Adres vernomen, en verstaan te hebben, hoe deeze hunne Verrigtingen, met een alzins ongunstig oog beschouwde, en hunne bezadigde onderneemingen wilde doen voorkomen, als ten oogmerk hebbende om de openbaare rust te stooren, en de wettig vastgestelde Constitutie om te keeren. Oogmerken van welke zy, met een gerust geweeten, voor een Alweetend GOD, konden belyden geheel afkeerig te zyn, en niets anders te beoogen dan de bevordering van 't welvaaren der Stad. Weshalven zy Gemeenslieden verzogten niets onbeproefd te laaten om hun Ed. Groot Agtb. door alle mogelyke middelen, van die dwaaling te rug te brengen, en van het waare doel der Burgerye te overtuigen (*).

De drie Burgemeesters, uit naam der Burgerye bedankt.

Eén der twaalf Gecommitteerden stelde der Burgerye voor om, by de drie Burgemeesters, die hunne maatregels goedgekeurd en zich tegen de Meerderheid gekant hadden, de hartlykste dankbetuiging, by wyze van een Dankadres, af te leggen. Dit vondt gereeden ingang, en een Dankschrift, door de zamengeroepen Burgery goedgekeurd, werdt dit Driemanschap aangeboden.

Wan-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 705. 721—737. 938.

XVI. BOEK. 1783.

Handelingen der negen anderen daar op.

Wanneer de negen Burgemeesters dit Dankadres aan de drie overigen niet alleen overgeleverd, maar ook door den druk gemeen gemaakt zagen, merkten zy 't zelve aan als blykbaar ſtrekkende om een, by zeer groote meerderheid genomen, Magiſtraatsbeſluit door te ſtryken, en door een ongewoonen ophef der Advyſen van de drie niet inſtemmende Magiſtraatsleden, de overigen by de goede en ſtille Burgery, en in 't openbaar, in verdenking te brengen, als of zy met minder yvers dan de Drie andere Leden het welweezen der Stad behartigden, en daar benevens in ſtaat zouden weezen om de Regten en Priveligien der Burgerye aan verkeerde inzigten op te offeren; alles ſtrekkende tot kennelyke verſmaading der wettige Regeeringe, en om de zedert eenigen tyd reeds te veel beſtaan hebbende Beweegenisſen meer en meer aan te moedigen. Waarom zy het verder verſpreiden en verkoopen van dit Dankadres, op eene boete van driehonderd Stadsponden, verboden (*)

De Gemeenslieden beklaagen zich by de Regeering, over het afwyzend Raadsbeſluit.

Intusſchen hadden Gemeenslieden aan de Regeering een Vertoog overgegeeven, waar in zy, tegen het Raadsbeſluit der Meerderheid, het Gezag en de Agtbaarheid aan hun Collegie toekomende, verdeedigden; zich over de minagting inſluitende wyze, op welke zy door de Ma-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 940. 962.

XVI. BOEK. 1783. Magiſtraat in de Vergaderkamer des Raads verſchynende, zints eenige jaaren bejegend werden beklaagden; het aanneemen der Burger-adresſen als pligtmaatig verdeedigden; en betuigden, „ dat het onverwagte Beſluit om met Gecommitteerden uit de Gemeenslieden in geen „ Onderhandeling te treeden, op hun, „ op de goede Burgery, en op alle weldenkende Gemoederen in *Nederland*, „ eene aandoening gemaakt hadt, die zy „ wel wenschten, dat hun Wel Ed. Groot „ Agtbaaren hadden gelieven voor te ko„ men: ja het tegenwoordig en toeko„ mend Geſlacht moest verſteld ſtaan, „ wanneer het ontwaar werdt, dat eene „ Regeering, die geenzins arbitrair, maar „ van derzelver geboorte af aan, over„ eenkomſtig die voorregten, die het „ kenmerk van vrye Burgers ſchetzen, was „ ingerigt, dat hun Wel Ed. Groot Agt„ baaren, die derzelver luister van het „ Volk ontleenden, evenwel op eene voor „ 't Collegie van Gemeenslieden gansch „ niet vriendlyke, en voor de geheele „ Burgerye, zeer grievende wyze, zwaa„ righeid maakten, om in een billyk on„ derzoek te treeden in hoe verre de be„ geerten en vorderingen in het Verzoek„ ſchrift vervat, gegrond waren, dan „ niet." —— Zy beweerden de regtmaatigheid van den Tytel door de Burgery hun gegeeven; en dat de Burgers, die verklaard hadden het Reglement van den Jaare MDCCL niet in allen deele voor wettig

te

te kunnen houden, door een hard vonnis, als Verstoorders der Constitutie en inwendige ruste te onregt gebrandmerkt, en geagt wierden zich hier door tegen 's Lands Hoogheid, Regt en Geregtigheid misgreepen te hebben. —— Ook vorderden zy de oorspronglyke Papieren, tot hun Collegie behoorende, thans in de Stads Kancellarye berustende, te rugge. —— Ten slot spraken zy de Ondertekenaars vry van allen verkeerden en staatberoerenden toeleg, nogmaals aandringende op eene Onderhandelinge.

Dit door drie Burgemeesters onderšteund, door negen sterk tegengesprooken.

De drie van de Meerderheid verschillende Burgemeesters ondersteunden, door ingeleverde schriftlyke Raadslagen, op 't nadruklykst, dit Voorstel der Gemeenslieden om de voorgeslaagene Onderhandelingen aan te vangen. Dan het Negental betuigde zyne verwondering, dat het Collegie van Gemeenslieden het eerste ingeleverde Adres der Burgeren, nader ondersteunde, en, tot dat einde, onder 't oog van hun Ed. Agtb. bragt een Vertoog, dat dit Magistraatsbesluit op eene wyze bejegende, welke geenzins overeenkwam met hunne verpligting om, niet alleen als Burgers; maar ook als Leden van 't Collegie der Gemeenslieden, het aan hun Ed. Agtb. verschuldigde ontzag altoos in 't oog te houden, en de overige Burgery daar in, met een goed voorbeeld voor te gaan. —— Zy ontkenden den rang, dien Gemeenslieden zich toeschreeven, en hun aandeel in 't Stadsbestuur

BOEK. — 1783.

ſtuur, en konden met hun, onder den vreemden en ongehoorden tytel van *Tweede Lid der Regeeringe* in geen Onderhandeling treeden, of zich ergens over in laaten, zonder aan hunne Authoriteit en Eedelyke verpligting te kort te doen. „ Verklaarende hun Ed. Agtb. van nu „ af aan niet te kunnen gedoogen, dat „ dergelyke *Titulatures* door 't Collegie „ der Gemeenslieden zelve gevoerd of „ door de Burgeren en Inwoonderen der „ Stad aan 't zelve gegeeven, of ook „ dat de Magiſtraat anders dan naar ge„ woonte zou getituleerd worden. —— „ Dat zy, eindelyk, geen aanmerking „ zouden maaken op het zogenaamd mis„ noegen en gemor, waar van Gemeens„ lieden zo hoog opgaven; doch voor„ naamlyk of alleen plaats hadt by eenige „ weinigen offchoon die veelen van hunne „ vreedzaame Medeburgeren, op allerlei „ wyzen, ter ondertekening van hun ont„ worpen Adres hadden weeten over te „ haalen, en die, ingevalle zy de paalen „ verder mogten willen te buiten gaan, „ moesten verwagten, dat hun Ed. Agtb. „ zich niet zouden kunnen onthouden „ van zodanige efficacieuſe middelen te „ beraamen, als in goede Juſtitie tot „ conſervatie van de publieke ruſt, zou „ bevonden worden te behooren." —— Thans gaven zy ook hunne Tegenaantekening op die der drie Mede-burgemeesteren in 't licht. Waar in zy poogden aan te toonen, dat het wederſtreefde Beſluit.

ſluit op goede gronden ſteunde; als mede dat 'er geen redenen waren om de Magiſtraat verdagt te houden, dat zy der Burgeren Voorregten tragten te verdonkeren, of zelfs, zo veel in haar was, de middelen tot herſtel bezwaarlyk te maaken. De drie Raadsvrienden beſchuldigende van door het uitgeeven hunner Advyſen, de raadpleegingen van de Magiſtraat vooruitgeloopen, en het opgevat misnoegen in de hand gewerkt te hebben. Met veel moeite verwierf de Minderheid het geëischte regt van nadere Aantekening (*).

XVI. BOEK. 1783.

Ondanks de bedreiging in 't laatſte Beſluit der Meerderheid van Burgemeesteren ging de Ondertekening van het Adres voort en zo ſterk dat men eerlang vierhonderd en dertig Ondertekenaaren telde, die by hunne Naamtekening eene verklaaring voegden van de opregtheid hunner oogmerken, en volkomene zamenſtemming in doel met de eerſte Inleveraaren. —— De Burger-gecommitteerden, door dit meerdere aantal gerugſteund, deeden een Aanſpraak in de zamengeroepene Byeenkomst der Burgerye, welke zy een nader Adres voorlaazen, dat, goedgekeurd, aan de Gemeenslieden werd overgeleverd, die 't zelve den Raad ter hand ſtelde. —— Het diende tot weder-

't Getal der Ondertekenaaren vermeerdert. Een nader Adres ingeleverd. Door de Meerderheid afwyzend uitgereikt.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 945. 1485. 1291 — 1802.

XVI. BOEK. — 1783. derlegging van de verkeerde oogmerken aan de Inleveraaren toegeschreeven, en verderen aandrang van 't voorheen verzogte. —— Hoogst vondt zich de Meerderheid gebelgd over den Tytel van *Tweede Lid der Regeeringe van de Stad Zutphen*, weder aan de Gemeenslieden gegeeven, „ eene onderneeming, die op „ zich zelve genoomen haar" gelyk zy zich uitdrukten, „ genoegzaame reden „ zou opleveren om de Inleveraars, we„ gens versmaading van het wettig Ge„ zag der Regeering, in regten te ver„ klaagen;" doch, by aanhoudenheid alle blyken van gemaatigdheid willende geeven, en zich, voor tegenwoordig, van sterker maatregelen onthoudende, beslooten zy dit nader Adres, met herhaalde bekendmaaking van niet te zullen gedoogen dat dergelyk een Tytel aan Gemeenslieden zou gegeeven worden, weder uit te reiken. De drie Heeren verschilden, op nieuw, van de Meerderheid, en drongen aan op het houden der door hun meermaals gevorderde Onderhandeling.

Brief van een *Zutphensch* Burger. De Regeering van *Deventer*, daar over aangeschreeven. Om deezen tyd zagen de Raadslagen door de Minderheid ingebragt het licht, met een bygevoegden Brief aan de *Zutphenaaren*, ondertekend, *uw Medeburger*, in zeer sterke bewoordingen het gedrag der Meerderheid van *Zutphens* Burgemeesteren wraakende, de Burgers aanzettende om voort te vaaren, en boven al de Wapenen aanpryzende. De Regeering, in 't vermoeden, dat deeze Brief te

De-

Deventer zou gedrukt weezen, schreef, ter ontdekking van den Opsteller, aan de Regeering dier Stad; doch ontving een haar geheel onvoldoenend antwoord.

XVI. BOEK.

1783.

Antwoord der *Deventersche* Regeering. De Brief oproerig verklaard.

Die van *Deventer* verklaarden met weinig vrugts te kunnen raadpleegen over eene zaak, die de vryheid der Drukpersse aantastte, en liep omtrent een stuk 't geen niets berisplyks inhieldt: te meer dewyl de aanspooring der Burgeren, om zich in den Wapenhandel te oefenen, hoewel in al te sterke bewoordingen uitgedrukt, egter tot niets anders dan tot het welzyn van 't lieve Vaderland, en het behoud van deszelfs edelste pand de Vryheid, scheen ingerigt: en overeenkomstig waar mede zy het herstel der Burgerwapenen in hunne eigene Stad te zeer hadden aangemoedigd en goedgekeurd om zulks ergens elders te kunnen helpen afkeuren, of van de hand wyzen: veel min om hier in, met de *Zutphensche* Regeering, iets misdaadigs of oproerigs te vinden. —— Intusschen was deeze Brief, door Burgemeesteren van *Zutphen*, by openbaare afkondiging, reeds voor alzins oproerig verklaard, als waar in, by het smaalen op de Regeering, *gewapende zamenrottingen* aan de Burgers werden aangepreezen: op de ontdekking van den Opsteller zette men één duizend Guldens; doch vrugtloos. (*)

Het

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1303—1319, 1389—1509.

XVI. BOEK. 1783.

Geheim Besluit der Magistraat om door de Militie alle zamenrotting voor te komen.

Het dugten voor *die gewapende zamenrottingen* bewoog de Meerderheid, ten eigen dage dier Afkondiginge, een heimlyk Besluit te neemen, om, tot een spoedig en kragtdaadig stuiten van dezelve, intyds, de noodige schikkinge te maaken, en 't gebruik van de sterke hand der Militie, en den Generaal Majoor VAN HEECKEREN, als Commandeur van *Zutphen*, te verzoeken, om, in gevalle het mogt gebeuren, dat, door eene zamengeschoolde menigte Volks 't Schepenshuis, of de Huizen der Leden van de Magistraat, bezet, daar door het gaan en keeren, en de vrye raadpleegingen van hunne Ed. Agtbaaren gestremd wierden, op eene bedaarde en zagtzinnige wyze de Persoonen en Huizen der Magistraats Leden te dekken en te beveiligen, als ook te zoeken om tot hunne Vergadering den toegang te krygen, ten einde met hun overleg te kunnen beraamen over de middelen, welke als dan noodig zouden bevonden worden: terwyl nogthans de Stadsbevelhebber, na het vergeefsch aanwenden van alle vriendlyke poogingen, in den uitersten nood, gelast werd, geweldigen wederstand ontmoetende geweld met geweld te keer te gaan; ten einde dus de openbaare rust te beveiligen en toegang ter Magistraats Vergadering te bekomen, om met dezelve gemeenschaplyk te handelen.

De Minderheid

De drie Heeren, die in de andere maatregelen hunner negen Raadsvrienden niet

niet gestemd hadden, verklaarden zich ten nadruklykst en tegen dit geheim Besluit, het onmogelyke der geheimhoudinge, en 't gevaar der ontdekkinge aanwyzende. Zy drongen het in geschrifte nader aan; maar de Meerderheid volhardde. Weshalven der Minderheid niets anders overbleef dan openlyk aan hunne Medeleden te verklaaren, dat zy geen deel wilden hebben, aan de droevige gevolgen, welke, huns oordeels, niet missen konden uit de volvoering deezes Besluits te ontstaan, en dat zy, uit dien hoofde zich verpligt vonden, om, langs den geschiktsten weg, aan de *Zutphensche* Burgery te toonen, dat zy nimmer hadden ingestemd in een Besluit, 't welk eenig wantrouwen aan dezelve te kennen gaf. Weshalven zy aan zich voorbehielden alles des betreffende onder 't oog hunner Medeburgeren te brengen.

1783. verklaart 'er zich tegen.

Zy deeden het, met de daad. Zulks hadt ten gevolge, dat de Ingezetenen de Gemeenslieden verzogten al hun vermogen in 't werk te stellen om dit Raadsbesluit, te doen intrekken en vernietigen. Zy vervoegden zich, met allen aandrang dit Verzoek der Burgeren ondersteunende, by de Raad. De Geheimhouding was vervallen: de Raadslieden werden van de Eed daar op gedaan ontslaagen, en de Meerderheid gaf thans het veel beweegings maakend Besluit in openlyken druk, met bygevoegde verdeediging van hun gehouden gedrag, en wederlegging

Aandrang op de vernietiging van dit Besluit. De Meerderheid verdeedigt zich.

XVI. BOEK. 1783. van 't geen daar tegen was aangevoerd. —— De Schryver des Briefs, op wiens ontdekking de bovengemelde belooning gesteld was (*), gaf een tweede Aanspraak aan zyne Medeburgeren in 't licht, nog sterker en stouter taal spreekende dan de eerste; den Baron VAN HEECKEREN, Heer van *Zuideras*, ten laste leggende, dat hy openlyk gezegd hadt *'er vooruit te komen, den Prins geraaden te hebben, dat het noodzaaklyk was, dat 'er te* Zutphen *Burgerbloed gestort wierd.* Wegens welke aantyging deeze Burgemeester zich by den Raad verontschuldigde. Dit stuk trok inzonderheid de aandagt der negen Burgemeesteren, in hun wederleggend antwoord. (†).

De Burgery gewapend. CAPELLEN TOT RYS- De Krygsbezetting in *Zutphen* werd versterkt. Eenige Nieuwspapieren hadden vermeld, dat Burgemeester VAN DER CAPELLEN TOT RYSSELT alleen,

(*) Zie hier boven bl. 241.

(†) Men vindt de oorspronglyke stukken gedeeltelyk in de *N. Nederl. Jaarb.* 1783 bl. 1666—1677. 1843, en voorts in den *Courier van Europa* I. D. bl 350—359. en *Bylaagen* bl. XXVI. XXVIII. XXX. Staaten van *Gelderland* lieten dezelve aan Staaten van *Holland* toekomen, met verzoek om den Schryver van de *Zuidhollandsche Courant*, voor zo verre hy ze geplaatst hadt, deswegen te onderhouden. *Resol. van Holl.* 23 Dec 1783. Deeze stelden de gezonde stukken in handen der Regeerderen van *Woerden*, die daar op eerlang een verdeedigend Berigt aan Staaten van *Holland* zonden. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 478.

een gedeelte der Burgery van nieuwe Geweeren met Bajonetten en Patroontasſen, op eigen kosten, hadt voorzien; doch hy wederſprak zulks openlyk, verzekerende, dat hy, niet alleen, maar met andere Voorſtanderen van het wapenen der Burgery, dit alles hadt bekostigd. Als Hopman van deeze nieuwe Stadscompagnie Burgers, verzogt hy by de Regeering eene beſloote plaats, in eene der Kerken, of in eenig ander Stadsgebouw, om zyne Burgerbende in den Wapenhandel te oefenen; ten einde den toeloop des Volks te vermyden, terwyl hy, by vervolg een open plaats buiten de Stad zou verzoeken.

SELT verzoekt om een plaats tot Wapenoefening.

De Burgemeesters VERSTEGE en RODE VAN HEECKEREN, oordeelden dat hun Medeburgemeester moest bedankt worden, voor zyn betoonden vlyt in de Burgerwapening; en dat, daar men aan Krygsbezetting, in vroegeren dage, de voorzaal van 't Stadhuis wel hadt toegeſtaan, dezelve met geene voeglykheid aan de Burger-compagnien kon geweigerd worden. Doch het Negental ſtondt verſteld, dat de Heer VAN DER CAPELLEN TOT RYSSELT, zich bevoegd oordeelde om, zonder voorafgaande toeſtemming van de Magiſtraat, zyne Compagnie, naar welgevallen, in den Wapenhandel te oefenen: dewyl Hoplieden met derzelver Compagnien, onder het rechtſtreekſche beſtuur en de byzondere Orders van de Magiſtraat ſtonden. Dan

De Meerderheid wraakt dat hy, zonder verlof verzogt te hebben, de Burgers in den Wapenhandel oefent.

XVI. BOEK. 1783. De Minderheid met VAN RYSSELT kanten zich hier tegen aan

zouden zy hem, als hy met de Officieren dit verzogt, by voorraad, het *Gildehuis* toestaan.

Het Drietal Burgemeesters beweerde, tegen dit Raadsbesluit, 't geen zy van onwaarde rekenden, als aanloopende tegen 't bedoelde oogmerk van de Oprigting der Burger-compagnien, en strydig met de vastgestelde Reglementen, dat geen Hopman verlof van de Magistraat hadt te vraagen om zyne Burgerbende in den Wapenhandel te oefenen. VAN DER CAPELLEN TOT RYSSELT, in deeze zaak onmiddelyker dan zyne twee Raadsvrienden betrokken, leverde een nadere Aantekening in, ten slot van dezelve betuigende: „ Zich gedrongen „ te voelen, om, in gevalle hun Ed. „ Agtb. onverhoopt, niet konden goed„ vinden, door spoedige maatregelen „ aan zyn verzoek te voldoen, dat hem „ binnen en buiten geschikte plaatzen „ mogten aangeweezen worden, om op „ Burgergrond, Burgers in den Wapen„ handel bekwaam te maaken, hy als „ dan, om zich van zyn pligt als Hop„ man te kunnen kwyten, zich genood„ zaakt zou vinden, om by zyne onder„ hebbende Compagnie, op eene der „ Stads Pleinen en Grdnden, de oe„ fening der aan hun toevertrouwde „ Wapenen werkstellig te maaken; met „ verdere verklaaring, dat hy zich, door „ geen vrees in dit zyn onnalaatelyk voor„ neemen, zou laaten te rug houden; maar

„ maar rustig met de braave Burgers, „ over welke hy de eer hadt het bevel „ te voeren, voortvaaren, zich in ſtaat „ te ſtellen om des noods de rust en „ veiligheid der Stad te kunnen bewaa- „ ren.”

XVI. BOEK. 1783.

Voortgang der Wapenoefening.

In gevolge hier van zag *Zutphen*, eer dit Jaar ten einde liep, een ſteeds aangroeiende Burgerbende, onder deezen Hopman, met nieuwe Wapenen voorzien, met zwarte ſtrikken of kokarden op de hoeden, optrekken, en de Wapenoefening volgens de nieuwe wyze verrigten (*). Hoe zulks niet zonder wederſpraaks voortging zal ons Geſchiedblad vervolgens moeten vermelden.

In *Harderwyk* wil men een Schepensplaats, overeenkomſtig met de Stads Voorregten, begeeven hebben.

In *Harderwyk* vereenigden zich verſcheide Burgers en Ingezetenen om by de Magiſtraat met een Verzoekſchrift, niet alleen de ſpoedige vervulling eener door overlyden opengevallene Schepensplaats te verzoeken; maar wel byzonder om aan zyne Hoogheid, overeenkomſtig met het Regeerings Reglement, eene Benoeming te zenden van twee Perſoonen, daar toe, volgens Stads willekeuren, geregtigd; ten einde de Regten en Privilegien van *Harderwyk*, in het vervullen van eene nieuwe Schepensplaats, ten vollen mogten gehandhaafd, en uit de Stadsregeering verder geweerd worden

zo-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1677. 1849 1854 *Courier van Europa.* I. D. bl. 368. 369.

XVI. BOEK. 1783.

zodanige Persoonen, die geheel en al vreemd in de Regten en Privilegien der Stad waren, en wel voornaamlyk ook die geenen, die zich elders buiten de Stad met hunne Woonplaats bevonden; van welk een en ander zy, werd zulks noodig geoordeeld, de nadeelige en droevige gevolgen, tot hun innige smert en leedweezen, reeds zouden kunnen aantoonen. *Zy* gaven 'er de Gemeenslieden kennis van, en verzogten deezen hunne poogingen te willen ondersteunen (*).

J. H. Z. VAN NYEVELDTS taal over het begeeven der Commissien.

Te opmerkelyk, om geheel onaangeroerd te laaten, was de taal door Jonkheer J. H. ZUILEN VAN NYEVELDT, op den *Gelderschen* Voorjaars Landsdag gevoerd, wegens het begeeven van Commissien. „ Wanneer ik," liet hy, onder andere zich hooren, „ de Verdeeling „ der Commissien, thans door den Erfstadhouder begeeven, beschouw, dan „ levert deeze beschikking een onwederspreeklyk bewys op eener willekeurige „ Benoeming: eene Benoeming, welke „ zeker alleen aan den Erfstadhouder is „ toevertrouwd, op dat dezelve behoorelyker zou geschieden dan voorheen, „ en in alle deelen meer beantwoorden „ aan de verwagting van *Neêrlandsch* „ Volk. ——— Ik zal my, voor het tegenwoordige, geenzins uitlaaten aangaande de bezwaaren, welke voor 't al-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 172.

„ algemeen welvaaren des Lands, voor
„ de Vryheid des Volks, en voor myn
„ Persoon, daar in moeten gezogt en ge-
„ vonden worden. Deeze beschikking
„ zy in alle deszelfs gevolgen *Neêrlandsch*
„ Volk ter opmerking overgegeeven, ter-
„ wyl ik my getroosten zal hun regtmaa-
„ tig te laaten besluiten, en een oordeel
„ te vellen, aangaande de reden deezer
„ vergeeting, of zoude men niet kun-
„ nen zeggen, straffing? Hoe sterk ook
„ eene schandelyke vrees omtrent dit
„ laatste, door voorbeelden van den
„ voorleden en tegenwoordigen tyd ver-
„ meerderd, ligtlyk het menschlyk hart
„ zou kunnen bekruipen, te meer daar
„ hetzelve zo vatbaar voor grootheid,
„ zo gevoelig voor vernedering is, aar-
„ zelde ik egter geen oogenlik die slaaf-
„ sche banden te slaaken, te verwerpen,
„ en te overwinnen. —— Ik had voor
„ Land en Volk gezwooren. —— Het
„ gewigt myner Pligten, hoe zwaar in
„ veele omstandigheden, schetste ik on-
„ ophoudelyk met de leevendigste kleuren
„ voor 't Geweeten af. —— Ik zag, met
„ alle aandoeningen, welke een onparty-
„ dig, doch teffens een opregt Vader-
„ landlievend hart, kan gevoelen, *Neêr-*
„ *landsch* welvaaren aangegrimd. ——
„ Niets bleef 'er over, dan alle myne
„ poogingen aan te wenden, om, ware
„ het mogelyk, den opgeheeven Arm
„ het Zwaard te ontrukken. —— Ik be-
„ sloot, niets meer dan myne Pligten

[illegible] des noods, my, [illegible] van Persoon, voor de [illegible] en Volk in de [illegible] onder alle de Be- [illegible] vergeetcte en [illegible] van wat [illegible] bewaa- [illegible] konden, [illegible] ten [illegible] Zy alle [illegible] bewaring [illegible] mede, [illegible]

„ my zoekt aan te doen door deeze ver- XVI.
„ nedering, welke my zou beweegen tot BOEK,
„ het maaken deezer aanmerkingen. Neen, ——
„ Edele Mogende Heeren! Hy, die 1783.
„ grootsch genoeg van ziel was, om zich
„ los te rukken uit de yzeren banden
„ eener slaafsche vrees, moet vry veron-
„ dersteld worden niets van deszelfs
„ grootheid te verliezen, om dat lot met
„ eene stille lydzaamheid te draagen,
„ zelfs al mogt men hem ten eeuwigen
„ dage veroordeeld hebben. Ik heb dit
„ weinige voordeel voor 't behoud van
„ myn Vaderland en de Vryheid des
„ Volks over. Daar in te zullen vol-
„ harden is en blyft het ernstig voornee-
„ men. Het algemeen welzyn blyft het
„ doelwit onzer poogingen, en verwyde-
„ ring van geweld en heerschzugtige be-
„ langen dat onzes yvers. Terwyl wy niet
„ anders tragten zullen dan de goede
„ Orde in onze Regeering te handhaaven,
„ zonder welke dezelve in eene Anarchie
„ zou vervallen; de Wetten en Regten
„ van dezelve te doen waarneemen, en
„ hun, die buiten derzelver bepaaling
„ ongestraft meenen te springen, binnen
„ den oever hunner verpligtinge te hou-
„ den; op dat alles voorgekomen worde,
„ wat daar uit eindelyk onvermydbaar
„ zou moeten volgen. Terwyl elk Re-
„ gent, elk braaf Burger en Ingezeten,
„ met ons wel zal blyven opmerken,
„ hoe gevaarlyk het is, indien iemand,
„ wie het ook zy, zich mogt aanmaati-

„ gen,

XVI. BOEK. 1783.

„ gen, de toevertrouwde Goederen van „ den Staat, als zyn eigen Goed aan te „ merken, of die, als zo veele midde- „ len zou willen bezigen ten nadeele van „ 's Lands belangen en 's Volks vryhe- „ den (*)."

De Landlieden in *Gelderland* willen de Drostendiensten afgeschaft hebben. Voor- en tegenwerkingen.

In het nabuurig *Overysfel* waren de *Drostendiensten* afgeschaft (†). De Landlieden in *Gelderland*, met soortgelyke Diensten bezwaard, begeerden mede daar van ontheven te worden. Niet alleen was die ontheffing het voorwerp des onderhouds in de gesprekken der Boeren; maar zy vonden zich, door een gedrukten, onder hun verspreiden, Brief aangemaand om het juk dier slaavernye af te werpen. Men ontwierp Smeekschriften om de afschaffing deezer zo gehaate Diensten te verzoeken, en zogt 'er Intekenaars op te krygen. De Stadholders en Scholtussen gaven zich, over 't algemeen, veel moeite om de poogingen der Landlieden te stuiten, en zelfs om hun een Geschrift te doen tekenen, by 't welk zy verklaarden bereid te blyven tot het verrigten dier Diensten. Terwyl eenigen zich hier toe lieten beweegen, weigerden anderen het volstrekt, en neigden veel eer tot het tekenen des Verzoeks om de Afschaffing te bevorderen. Dit zogt men, op

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 696.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* V. D. bl. 69. Wat deswegen, in dat Gewest, nader voorviel moeten wy nog boeken.

op alle mogelyke wyzen, te beletten. De meerderheid der *Zutphensche* Regeering gelastte de Opzigters der Stads Godshuizen, de Boeren, die Erven van deeze Godshuizen in pagt hadden, het onderschryven van zulk een Verzoekschrift, te verbieden. Ten platten Lande nam men hier en daar de Predikanten en Priesters te baat, ter overreeding van de Boeren om zich stil te houden, en na geene verandering te staan. Jonkheer J. A. H. S. VAN DORTH, Heer van *'t Velde*, Scholtus binnen en buiten *Lochem* liet 'er eene Afkondiging tegen doen; in tegendeel belastte de Richter van *Doesburg*, Jonkheer VAN DER CAPELLEN TOT DEN BOEDELHOF, zynen Stadhouder, de Boeren niet te beletten van zich, wegens die Ontheffing, met een Verzoekschrift by de Hooge Overheid te vervoegen. Meer dan vierhonderd vyftig Boeren en Huislieden uit de vier Hoofd-Ampten des Graafschaps van *Zutphen* leverden, op den Voorjaars Landsdag, by de Staaten een Smeekschrift in.

Besluit der Staaten daartegen.

't Besluit der Staaten begunstigde, in geenen deele, deezer Landlieden wensch; men maakte zwaarigheid om 'er aan te voldoen, en liet de Hoofd-Officieren des Graafschaps *Zutphen* in de aloude bezitting blyven; allen, die vermeenden niet verpligt te weezen tot het doen der Drostendiensten, den weg openlaatende om de Hoofd-Officieren deswegen in Regten te betrekken. —— Tegen dit Besluit der

XVI. BOEK. 1783. der Meerderheid hadt Jonkheer VAN DER CAPELLEN TOT DE MARSCH, ZUILEN VAN NYEVELDT en anderen, voorgesteld, dat het Smeekschrift der Boeren moest gegeeven worden in handen van het Hof, om, naa verhoor der Partyen, de Boeren en Officieren, den Staaten, ten naasten van Advys te dienen.

Op den Naajaars Landsdag vervoegden zich een aantal Geërfdens in den Graafschappe *Zutphen*, andermaal by de Staaten, zich beklaagende over het schandlyke en drukkende der Drostendiensten. Niettegenstaande eenige Leden sterk aandrongen, om het gevoelen der Drosten, buiten bezwaar der Ingezetenen, by den Hove Provinciaal te doen onderzoeken, bleef men volharden by het Staatsbesluit in 't Voorjaar genomen. Werd 'er, by het vaststellen van dit Besluit eene bedenking in 't midden gebragt, of de vier Hoofd-Officieren des Graafschaps wel regt hadden om in deeze zaak te stemmen (*), thans leverden de Heeren Drosten hunnen raadslag niet in; doch konden egter niet goedvinden, geduurende de raadpleeging over dit stuk, de Vergadering te verlaaten; de Heer VAN DER CAPELLEN TOT DEN BOEDELHOF alleen uitgezonderd, die het voegzaam oor-

(*) Daar op doelde de Ridder CAPELLEN TOT DE MARSCH hier boven. bl. 224.

oordeelde zo lang uit de Vergadering te gaan (*).

XVI. BOEK.

1783.

Geschil van *Dordrecht* met zyne Hoogheid, over de verkiezing van Burgemeesteren.

Hadt de Meerderheid der *Dordrechtsche* Regeeringe, in den voorleden Jaare, zyne Hoogheid, by eene Bezendig, laaten aanzeggen, dat zy voortaan op geene Aanpryzingen van zynen wege zouden letten, en over alle Regeeringsposten zelve bestelling doen (*). In gevolge hier van maakte de Regeering eene Benoeming van vier Heeren, bevoegd tot de Burgemeesterlyke Waardigheid. Afgevaardigden vertrokken na *'s Gravenhaage*, om de twee Heeren, die, volgens de gemaakte schikking, zouden moeten aankomen, by zyne Hoogheid ter verkiezing aan te pryzen. Men verzekert, dat zy eene eenigzins koele bejegening van den Erfstadhouder ontvingen, die liever gezien hadt dat de Benoeming der Regeeringsposten, te dier Stede, op den ouden voet was gebleeven, en zich voorts met hun niet wilde inlaaten; voornaamlyk ten deezen opzigte te raade gaande met HUGO REPELAAR, Burgemeester van *Dordrecht* tot de Minderheid behoorende. Op de overgezonde Naamlyst stonden JOHAN VAN NEURENBERG, OCKER GEVAERTS. P. H. VAN DE WALL en BOUDEWYN ONDERWATER. GEVAERTS en VAN DE WALL wa-

(*) *N. Nederl Jaarb.* 1783. bl. 533. 699. 2030.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* V. Deel bl. 82.

XVI. BOEK. 1783. waren de bedoelde Perſoonen; doch zyne Hoogheid koos, naa veertien dagen wagtens, de Heeren VAN NEURENBERG en ONDERWATER en zondt, twee dagen voor den tyd der Inhuldiging, deeze Verkiezing aan de Regeering. —— Dan de eerstgemelde vondt goed afſtand van deeze Verkiezing te doen, met bygevoegde verklaaring, van zich gevleid te hebben, dat zyne Hoogheid aan de begeerte der Regeering zou hebben voldaan; doch het tegendeel, uit de gedaane Verkiezing beſpeurende, hadt hy het onveranderlyk Beſluit genomen om voor die Eer te bedanken, en het Burgemeesterſchap niet aan te neemen. Hadt zyne Hoogheid eenige inſchiklykheid voor de Regeering gelieven te betoonen, al was het ſlegts geweest door één van de Heeren der Regeeringe aangenaam, te verkiezen, en hy als dan mede was verkoozen geworden, zou de zaak, gelyk hy verklaarde, ten zynen opzigte, van een gansch andere natuur geweest zyn.

Wederom werd 'er eene Benoeming gemaakt, op welke de Heeren GEVAERTS en VAN DE WALL ſtonden. Afgevaardigden zogten zyne Hoogheid, in een vriendlyk overleg, den Heer GEVAERTS als oudſte, voor te draagen; doch vrugtloos: egter verkoos hy, die tweede Benoeming ontvangen hebbende, deezen Heer, 't geen zeer tot genoegen der *Dordrechtenaaren* ſtrekte. Aan den Heer VAN DE WALL, wien een jonger bo-

boven 't hoofd gesteld was, werd, volgens zekere beraaming, om die voorbygegaan mogten worden schadeloosstelling te bezorgen, zodanig eene Commissie, voor 't aanstaande Jaar, als hy zou goedvinden te verkiezen, 't zy in 't Collegie van Gecommitteerde Raaden, 't zy in de Admiraliteit op de *Maaze*, opgedraagen. Burgemeester REPELAAR, in veele naamlooze Schriften, en Nieuwspapieren, bovenal in de *Diemer- of Watergraafmeersche Courant*, aangevallen en doorgestreeken, verontschuldigde zich in meest alle Nieuwspapieren van de blaam hem aangewreeven (*). XVI. BOEK. 1783.

Onder de *Goede Luiden van Achten*, de Vertegenwoordigers der twee en dertig Stads Gilden, die geen onaanzienlyk Lid der *Dordrechtsche* Regeeringe uitmaaken (†), viel ook, ten deezen Jaare, eene byzonderheid voor, met de andere Gebeurtenissen, wegens de Regeeringsbestelling dier Stad, in verband staande. Deeze *Goede Luiden van Achten* zyn alle jaaren verkiesbaar door de Gilden, en maaken deezen daar toe eene Benoeming van een driedubbel getal, waar uit de Stadhouder gewoonlyk de ouden Achten kiest. Tot het vervaardigen van dit Getal worden de Gilden, als de tyd daar is, by

De *Goede Luiden van Achten* aldaar willen eene vrye verkiezing.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 366. 573.

(†) *Tegenwoordige Stadt van Holland.* IV. D. bl. 346 VAN DE WALL *Handvesten* I Stuk bl. 333-378.

XVI. BOEK. 1783.

by den Voorzittenden Burgemeester genoodigd. Zints lang was het de gewoonte, hun door den Boode een Lystje te geeven met de naamen van vier en twintig verkiesbaare Leden, waar van de Dekens, naar goedvinden, gebruik konden maaken. Dan Burgemeester GEVAERTS, thans voorzittende, betuigde aan den ten zynen huize ontbodene en vriendlyk ontvangene Dekens, dat hy, een Voorſtander der Vryheid zynde, hun de volkomene vryheid liet om op 't Getal zodanige Perſoonen te ſtellen, als zy goedvonden, hun alleen beveelende, in het verkiezen der Perſoonen, agt te geeven op de vereischtens in het Concordaat van den Jaare MDCXLII vermeld. Begeerden zommige Dekens eenige Voorlichting, zy konden aan den Bode, naar ouder gewoonte, een Lystje vraagen; doch anders dit nalaaten, alzo zy hunne eigene vrye keuze hadden, en daar aan niet gebonden waren, als eene handleiding mogten zy 't zelve gebruiken. Veelen verzogten dus eene handleiding, dan eenigen oordeelden die niet te behoeven. De meesten waren voor de oude *Achten*, en de Perſoonen, op de handleiding genoemd; ſtaande het aan den Stadhouder, de Acht oude te benoemen of anderen uit het overig getal te kiezen. — Wanneer in 't loopend jaar een der *Achten* overleedt, prees, zints den Jaare MDCCXLVIII, de Stadhouder een nieuwen aan. Doch thans

be-

begreepen de dienende *Achten*, dat zy geene Aanpryzing behoefden; en door eene vrye verkiezing, de openstaande plaats vervullen moesten, gelyk zy deeden (*).

De Wapenhandel te *Dordrecht* herleeft.

Drie Schutteryen, steeds van de Burgerwagten afgezonderd, en op een anderen voet, dan in veele andere Steden onzes Vaderlands, ingerigt, hadden, van ouden tyde her, in *Dordrecht* bestaan; doch waren thans dermaate vervallen, dat 'er naauwlyks iets meer van overig was dan de Naamen van eenige Leden in de Heerenboekjes; welke Heeren *Schutmeesters*, steeds uit de aanzienlykste Leden der Regeeringe gekoozen, gezegd mogten worden niet meer dan eene flaauwe schaduw der Schutteryen in stand te houden. Met den aanvang deezes Jaars ontvonkte hier, gelyk elders, de lust ter Wapenoefeninge. Getuigen hier van een ontworpen en voor de Burgers en Ingezetenen ter tekeninge gelegd Plan, waar by de Ondertekenaars verklaarden overeengekomen te zyn, om zich in den Wapenhandel te laaten onderwyzen; ten einde zich in staat te stellen om, in tyden van nood, de Wapenen, zo ter afweeringe van uit- als inlands Geweld, behoorelyk en met gewenschten uitslag, te kunnen gebruiken. 't Zelve vondt voor- en tegenstanders, aan- en afraaders.

In-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1867.

XVI. BOEK. 1783.

Intusschen oefenden zich in den Wapenhandel een groot deel aanzienlyke Burgers en Kooplieden: en 't Exercitie-genootschap, *de Vryheid* genaamd, werd gebooren.

Een gedeelte der Schuttery vuurt openlyk af, begeleid door 't Exercitie-genootschap

De aloude en zo zeer bevoorregte Schutteryen begonnen tot nadenken op dit stuk te komen, en de hand tot herstel aan 't werk te slaan. Dit geschiedde met zo veel vrugts, dat de Schuttery van *St. Joris*, de eerste in rang, in Wynmaand van nieuwe Geweeren voorzien, en eene nette eenpaarige kleeding aangenomen hebbende, in 't openbaar, op een Veld naby de Stad gelegen, de Wapenoefeningen verrigtte. De oudste Schutheer, de voorzittende Burgemeester GEVAERTS, deedt aan de Schuttery, by de aankomst op het Veld eene gepaste Aanspraak, als mede by de overgifte der twee nieuwe fraaye Vaandels. —— 't Gemelde Genootschap, verwittigd dat deeze nieuwe vertooning, zo zeer instemmende, met deszelfs inzigten, zou plaats grypen, boodt der Schutterye aan, dezelve behulpzaam te weezen om te gemaklyker en onbelemmerder, de Krygsverrigtingen te kunnen volvoeren. Dit behaagde dan deeze en droeg de goedkeuring der Magistraat weg. A. B. STOOP, Schepen van *Dordrecht*, geleidde, onder goedvinden van de Regeering, met vliegend Vaandel en slaande Trommen, de Leden des Genootschaps, als Capitein, na buiten, en omzette het

Veld

Veld ter Burgerwapenoefening geschikt, ontving de nieuws gewapende Schutters, die, onder een Veldmuzyk en de toejuiching van duizenden Aanschouwers, derwaards trokken, en naa het toejuichend behandelen der Wapenen, zich na de *St. Joris Doele* begaven, sluitende het Genootschap agter hunne Broederen op. XVI. BOEK. 1783.

De eenstemmigheid tusschen de Schuttery en de Leden des Genootschaps bevorderde beider bloei, en leedt het niet lang of de Leden des Genootschaps vervoegden zich met een Verzoekschrift by den Oudraad der Stad, om de Wettiging van 't zelve, en eene bekwaame plaats te vraagen, tot het onverhinderd voortzetten van den Wapenhandel hunner steeds toeneemende Bende; ten einde zy nevens de Schutteryen, de wettige Regeering, de Vrydommen en Voorregten, was het nood, konden beveiligen en verdeedigen tegen alle onverhoopte onrust, geweld of inbreuk, van binnen of buiten. Zy kreegen een allergunstigst gehoor, eene volkomene Wettiging en voldoening aan hun verzoek. Waar op het Exercitiegenootschap *de Vryheid* binnen *Dordrecht* eerlang, met veel luisters te voorschyn tradt, en het Veld ter Wapenoefeninge hun toegestaan, voor de eerste maal betrekkende, op haare beurt, het geleide der Schutterye genoot (*). Het Exercitie-Genootschap aldaar gewettigd.

Eeni-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 174. 544. 1680. Voor 't Jaar 1784. bl. 37. *Vaderlandsch Woor-*

XVI. BOEK.

1783.

Een oud Besluit omtrent den Eed te *Leyden* vernieuwd.

Eenige weinige gevallen uitgezonderd hadt de Regeering van *Leyden*, nimmer, niet tegenstaande het weder invoeren der Stadhouderlyke Waardigheid, in het aanstellen van Burgemeesteren, in het begeeven der Vroedschapsplaatzen, als mede der Generaliteits en Provinciaale Commissien, aan de beurte dier Stad staande, de allerwege zo gebruiklyke Aanpryzingen des Stadhouders gevraagd. Thans zogt men dit volstrekt te voorkomen. Om ter Vergaderinge van hun Hoog Mogenden tegen het aanstaande Jaar zittinge te neemen moest *Leyden* een Persoon benoemen. Te dier gelegenheid gaf een Lid der Regeeringe, eer men ter stemminge overging, aan de overige Leden in bedenking, of zekere Besluiten van de voorige Eeuw, en in deeze Eeuw, doch vóór den Jaare MDCCXLVIII, nog in gebruik geweest, niet weder in zwang behoorden gebragt te worden. By dezelve werd bepaald, dat, gelyk niemand te *Leyden*, tot Vroedschap, Schepen of Burgemeester wierd aangesteld zonder vóór af by Eede verklaard te hebben, „ dat hy, om „ daar toe te komen, geen verzoek gedaan, „ of doen doen hadt, noch ook eenige „ Giften gegeeven of doen geeven." Nu viel de vraag of die Eed ook zou moeten gedaan worden, door allen die tot Com-

Woordenboek Art *Dordrecht* bl. 605. G. PAAPE geeft 'er in zyne *Geschiedenis der Gewapende Corpsen in Nederland* alle byzonderheden van op.

Commisſien benoemd, of ook tot Hoogheemraad van *Rhynland*, van wegen *Leyden*, aangeſteld werden. ——— Ingang vondt dit Voorſtel en 't gaf aanleiding, dat men deeze Beſluiten, hoe lang ook geſlaapen hebbende, weder wakker maakte, en met volkomene eenpaarigheid der aanweezende Leden, op één na voltallig, erkende. Elk nam plegtig aan op den Eed, by den aanvang zyner Bedieninge afgelegd, om die Beſluiten te helpen in ſtand houden, en zich by alle gelegenheden, daar volgens te gedraagen. Teffens ſtelde men vast, dat voortaan, ieder nieuw aankomend Lid der groote Vroedſchap dergelyk een Eed zou moeten zweeren. De Heer JOOST ROMSWINCKEL, Raad en Oudſchepen, thans tot de post beſtemd by welker begeeving de hernieuwing van dit oude gebruik voorviel, deedt dien Eed van Zuivering, te gelyk met de toen door de groote Vroedſchap verkoorene Burgemeesters, J. HUBRECHTS, C. CHASTELEIN, A. CRUCIUS, en S. DROLENVAUX (*).

Regeerings Perſoonen aldaar benoemd tot Onderzoek der zaaken de Vroedſchap raakende.

Ten deezen Jaare maakte de *Leydſche* Vroedſchap, ter weeringe van veel ingeſlopen misbruiks, de bepaaling dat, voortaan, tot onderzoek van alle zaaken, de Vroedſchap raakende, benoemd zouden worden de vier Regeerende en de twee oud-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1981.

XVI. BOEK. 1783.

oudste Oud-burgemeesters; de twee oudste Regeerende en twee oudste Oud-schepenen; de twee Gedeputeerden ter dagvaard, en de twee oudste Veertigen; dat alle Papieren tot de raadpleegingen behoorende aan alle de Leden vooraf ter onderzoekinge zouden gezonden worden (*).

Oneenigheid te *Leyden* tusschen den Krygsraad en de Leden van het Vrycorps.

Heerschte 'er te *Dordrecht* eene zo voorbeeldlyke Eensgezindheid tusschen de Schutteryen en het Exercitie-genootschap, werd dit laatste aldaar met zo veel goedkeurings, onverwyld, gewettigd, tusschen eenige Voorstanders van den Wapenhandel te *Leyden*, den Krygsraad en de Regeering, was die eenstemmigheid wyd en verre te zoeken, en kwam de Wapenoefening dier Liefhebberen traaglyk tot stand. —— Reeds in 't verloopen Jaar hadt de Krygsraad, daar de yver tot den Wapenhandel in andere *Hollandsche* Steden, met zo veel yvers gloeide, een verzoek gedaan om de Schuttery in denzelven te oefenen op eene betere wyze dan, zints langen tyd, op de nagtwagt, zeer gebrekkig geschiedde: men oordeelde, om verscheide gewigtige redenen het geraaden, dit Verzoek, als ontydig, uit te stellen, of beleefdlyk af te slaan. Middelerwyl vielen zommigen der gegoedste en aanzienlykste *Leydsche* Ingezetenen, die veelvuldige zwaarigheden in de verbetering der geheele Schutte-

(*) *Grondw. Herstelling* II. Deel bl. 75.

tery zagen, en misschien onkundig waren van het verzoek des Burger-Krygsraads, op de gedagten om hunne poogingen aan te wenden tot het oprigten van een *Vrycorps*, voornaamlyk bestaande uit Leden der Universiteit, die allen wagtvry zyn, als mede zodanige Burgers en Ingezetenen, die, uit hoofde hunner Bedieningen, geen wagten betrokken, of zich 's jaarlyks vrykogten. Binnen weinig dagen booden zich veelen tot Deelgenooten aan. Zy vervoegden zich by Stadsregeering met verzoek tot het oprigten van zodanig een Vrycorps op eigen kosten, buiten Stads bezwaar. Naauwlyks kreeg de Krygsraad hier van kennis of dezelve leverde by de Magistraat een Verzoek in om gemagtigd te worden dat zy zulken der Schutteren, die zich vrywillig daar toe aanbooden in den Wapenhandel zouden mogen oefenen.

Beide deeze Verzoeken hieldt de Regeering in overweeging, om aan de eene of andere zyde geen redenen tot misnoegen te geeven, of, door het ontydig toestaan van 't eene, het andere niet te leur te stellen, en de gemoederen, door een weinig uitstels tyd te schenken om te bekomen van den schok door deeze ongewoone en onverwagt opgekomene zaak; ten einde met meer bedaardheids en onpartydigheids het eindelyk besluit te kunnen afwagten. Het ontbrak niet aan Bedillers deezer twee Verzoeken;

XVI. BOEK. 1783. ook niet aan Lieden, die zwaarigheid meenden te zien in het oprigten van een Vrycorps; noch aan die daar uit de grootste nadeelen en verwarringen voorspelden. Welhaast werd 'er een Verzoekschrift aan de Regeering om het Vrycorps te weeren, niet alleen ter tekeninge gelegd; doch daar mede rond geloopen: dan 't zelve hadt den bedoelden opgang niet, en de Krygsraad zelve verzogt dat men niet zou voortvaaren om 'er op te laaten tekenen.

De Gecommitteerden van een aantal Burgers en Inwoonders, die zich in den Wapenhandel oefenden, de Heeren CORNELIS PIETER CHASTELEIN, PIETER VREDE en JAN VAN DER MEULEN, by afweezigheid van de Heer D. M. G. HELDEWIER, de nadeelige gerugten wegens hunne oogmerken verspreid gehoord hebbende, zogten zich by een Vertoog des te verontschuldigen, en drongen teffens hun Verzoek op 't sterkste aan. In 't breede betuigd hebbende, dat 'er by hun geen de minste inzigten ten nadeele van den Krygsraad huisvestten, en dat zy gereed waren, tot het doen van zodanige Voorstellen als met een onbevooroordeeld oog beschouwd, blyken zouden, beide den *Krygsraad* en hun bedoeld *Vrycorps* ten nutte te strekken; werden zy verzogt hunne gedagten breeder voor te draagen. Hier aan voldeeden zy met in handen van Burgemeesteren een *Concept-plan tot het eligeeren van*

een

een Vrycorps uit de Burgers en Ingezetenen der Stad Leyden, over te geeven, met aanbod, om, ingevalle de Krygsraad, op zommige punten, zwaarigheid vondt, deswegen nadere voorstellen te doen.

Dit *Concept-plan*, werd door Burgemeesteren den Burgerkrygsraad ten onderzoek ter hand gesteld; doch in stede van hunne verzogte aanmerkingen daar op in te leveren, ontwierpen zy een Verzoekschrift aan de Regeering tegen het *Vrycorps*, gelyk dezelve 'er een van de Acht Compagnien Schutters ten zelfden einde ontving, 't geen met Achthonderd twee en zeventig onderscheide Handen of Merken getekend was. —— De Gecommitteerden van de Wapenhandelende Burgers en Ingezetenen beklaagden zich in eene Aanspraake by Burgemeesteren, over 't verwyl hunner zaake, over de tergende mishandelingen hun en hun Corps aangedaan, en wel byzonder over den Burgerkrygsraad, die, in stede van het *Plan* te onderzoeken, een Verzoekschrift daar tegen ter tekeninge gelegd, en deeze tekening op allerlei wyzen bevorderd hadt.

Besluit der Regeering in dit geval.

Die van den Geregte deeden den Collonels des Burgergkrygsraads mondeling hun ongenoegen betuigen over 't Gedrag van den Krygsraad gehouden, terwyl men het Berigt op het *Concept-plan* inwagtte; eene betuiging nogmaals schriftlyk

XVI. BOEK. 1783.

lyk herhaald. Intusschen viel het Besluit „ om aan den Krygsraad het verzoek toe „ te staan, om alle zodanige Schuttery- „ en, welke lust en genegenheid zouden „ hebben om zich in den Wapenhandel te „ oefenen; mits niemand, onder welk „ een voorwendzel ook, daar toe te „ dwingen; als mede om aan het „ Gezelschap of de Societeit binnen *Ley-* „ *den* opgerigt om zich in den Wapen- „ handel te oefenen, zulks te vergun- „ nen, waar dat Gezelschap het zou „ goedvinden; mits verwyderd van zo- „ danig eene plaats, waar de Stads „ Schutteryen, de Wapenen behandelden, „ met bepaaling van in de Stad niet te „ schieten, en niet optrekkender wyze, „ maar ieder afzonderlyk, na en van de „ plaats des Wapenhandels zich te ver- „ voegen. Wyders mogten zy geene „ Persoonen tot Medeleden aanneemen „ dan die vrywillig, zonder den minsten „ dwang, genegen waren Leden te wor- „ den. Die reeds Schutters waren stondt „ het vry zich tot Medeleden van die „ Societeit te laaten aanneemen; doch niet „ anders dan met dien verstande, dat „ zy door dit Lidmaatschap geenzins be- „ vryd zouden zyn van, maar wel de- „ gelyk onderworpen blyven aan de ver- „ pligtinge by het XLVII. Art. der Or- „ donantie op het stuk der Schutterye „ en Nagtwagt bepaald."

Het stuk zo verre gebragt zynde gaf

de Heer J. ROMSWINCKEL, die, in de *Leydsche Courant*, de goede Burgery verzogt hadt haar oordeel omtrent de al of niet betaamelykheid van het verzoek ter oprigting van een *Vrycorps* op te schorten, verscheide Papieren, daar toe betrekkelyk in 't licht, „ Zommiger onwettig en spoorbyster gedrag," gelyk hy zich uitdrukte, „ met den eerbied, „ der wettige Overheid verschuldigd, „ onbestaanbaar, schoon ook met het „ scherm van kommer voor de Regten „ der Burgerye bedekt, zommiger woelzieke poogingen, en anderer zo kwaadaartig ingeboezemde als listig verzonnen uitstrooisels, maakten deeze voorzorg noodzaaklyk." En liet hy 't aan het Oordeel zyner Medeburgeren over, om, naa deeze stukken met de vereischte aandagt geleezen en overwoogen te hebben, te beslissen, „ of deeze Lieden, hunne waardige Mede-ingezetenen, die zich in den Wapenhandel wilden oefenen, alleen om hunne wettige Regeering te styven, en die voor hunne Belangens, voor de veiligheid hunner Goederen, Vrouwen en Kinderen, wanneer onverhoopt de nood zulks vorderde, wanneer de Regeering hun daar toe mogt noodig hebben, wenschten te waaken, in dier voege als geschied was, door rustlooze Lieden in verdenking konden gebragt worden, zonder dat deezen hun-

XVI. BOEK. 1783.

„ ne

XVI. BOEK. 1783. Openbaare Wapenoefeningen van het Exercitie-gezelschap.

„ hunne veragting ter vergelding ontvin„ gen (*).”

Niet lang naa de bekomene vergunning oefende zich dit Gezelschap van Burgers nu en dan te *Leyderdorp* agter het Regthuis in den Wapenhandel. Zy zetten deeze verrigtingen, in aantal toeneemende, voort: en, tot deszelfs groot genoegen, mogt het reeds in Zomermaand, even buiten de *Koepoort*, zyne Bedreevenheid daar in toonen, in tegenwoor-

(*) J. LE FRANCQ VAN BERKHEY gaf, om deezen tyd, een Boekje uit, onder den Tytel *Aan myne Medeburgeren*. Over 't zelve vielen klagten, hy werd deswegen, door de Curatoren van *Leydens* Hoogeschool, voor den tyd van zes weeken, in zynen dienst als *Lector in de Natuurlyke Historie*, opgeschort, met inhouding van de daar aan verknogte voordeelen. Ook ondernam F A, VAN DER KEMP Leeraar der *Doopsgezinden* te *Leyden* als mede de Heeren C, P. CHASTELEIN, G. M. D. HELDEWIER en P. VREDE, wegens dit Boekje, een eisch van *Actie van Injurie*, voor de Universiteits Vierschaar tegen den Lector BERKHEY, die zich by 's Lands Staaten vervoegde om verklaaring te mogen hebben, wegens de bevoegdheid van de Regtbank, voor welke hy in deezen zou moeten te regt staan. Deeze verklaaring was geenzins naar des Lectors genoegen —— Onder de Schriften strekkende om het zaad van onrust en tweedragt in de gemoederen der *Leydsche* Burgeren te zaaijen, rekende die van den Gergte, het Weekblad *de Post naar den Neder-Rhyn* genaamd, waarom zy het verkoopen van 't zelve, in de Stad en derzelver Regtsgebied, verboden. *N. Nederl. Jaarb*, 1783 bl 1118. 1569. 1706. *Resol. van Holl.* 3 July 1783.

woordigheid van Jonkheer J. D. VAN DER CAPELLEN TOT DE POL, dien sterken Aanraader der Burgerwapeninge by de *Nederlanderen* (*), te deezer gelegenheid met Dichtregelen begroet door den Eerw. G. J. G. BACOT (†).

XVI. BOEK.

1783.

De Krygsraad liet geenzins na zyn gehouden gedrag breedspraakig te verantwoorden, gaf een Verdeedigschrift in 't licht, ten slot betuigende, in de gemaakte schikkingen genoegen te neemen. Burgemeesters meenden dit eerst met stilzwygen, tot bevordering der ruste, voorby te gaan, den Krygsraad aanmaanende om zich stipt aan 't Besluit der Regeeringe te houden; dan eerlang vondt de Vroedschap zich genoopt om openlyk te toonen met welk een oog zy deeze Verantwoording beschouwde. De Krygsraad, des gebelgd, nam een besluit om een Wederantwoord op te stellen, en 't zelve door middel van een Nieuwspapier in de Wereld te brengen. Deeze stap mishaagde veelen uit de Vroedschap ten hoogsten, en nam dezelve met meerderheid van één stem een streng besluit, waar tegen de minderheid zich in sterke aantekeningen verzette (§).

Nieuwe Oneenigheden tusschen deRegeering en den Krygsraad.

De

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* V. Deel bl. 101.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 840 en 1119.
(§) *Post van den Neder-Rhyn* III. D. bl 1313. *Bylaagen* IV. stuk bl. 9 enz. Alle oorspronglyke stukken, tot deeze veel gerugtsmaakende zaak behoorende, zyn geplaatst in de *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl 769—840. 1908. Voor 't Jaar 1784. bl. 730—782.

XVI. BOEK. 1783.

Te Gornichem besluit men op geene Stadhouderlyke Aanpryzingen agt te slaan.

De Meerderheid der *Gornichemsche* Vroedschap, het voorbeeld van andere *Hollandsche* Steden volgende, besloot in Zomermaand, om voortaan, in het maaken van Benoemingen, en het begeeven van Posten, op geene Aanpryzingen van den Stadhouder agt te slaan. Een Verdrag des betreffende werd in Oogstmaand tot stand gebragt, en door alle de Leden der Vroedschap ondertekend, uitgenomen de Oud-Burgemeester COLLOT D'ESCURY, die het aanbod, om 'er deel in te neemen, van de hand wees (*).

Burgemeester TEMMINCK bewilligt om te *Amsterdam* die post, ondanks zyne hooge Jaaren, te blyven bekleeden.

Te midden van zo veele Regeeringsveranderingen en woelingen om dezelve, zag men in *Amsterdam* hoe zeer veelen gehegt waren aan een oud Regent, zo om zyne hoogklimmende Jaaren, als wegens zyne veelvuldige diensten aan die Stad beweezen, in blaakende agting by de Burgery. EGBERT DE VRY TEMMINCK bekleedde thans, zints Sprokkelmaand, de Burgemeesterlyke Waardigheid, en zou, naar gewoonte, in het volgend Jaar, als Voorzittend Burgemeester moeten aanblyven. Doch een drie en tachtig jaarige Ouderdom, schoon gezegend met het voorregt van Lichaamsgezondheid en 't volle gebruik der Zielsvermogens, deedt dien Grysaart opzien tegen deezen hoogwigtigen last. Van tyd tot tyd gaf hy zyn voorneemen te ken-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1052. 1439.

kennen om zyn post neder te leggen. Zulks bleef niet onder den kring zyner Bekenden; doch 't werd rugtbaar onder de Burgery, en met eens ſtemde een goed aantal zamen tot het ontwerpen van een Adres, by 't welke zy dien Burgervader zouden verzoeken, van dit voorneemen af te zien, en zich, in deeze tyden, waar in braafheid van gevoelens, en geoefend doorzigt zo zeer vereischt werden, niet aan 't bewind van Stads- en Lands zaaken te onttrekken. —— Eer het Geſchrift vervaardigd was ontving de oude Vader berigt van dit voorneemen; hy betuigde zeer gevoelig te zyn over de genegenheid dier Burgeren, en teffens zyne gereedheid om aan dien wensch te voldoen, mits het Adres, nu onnoodig, hem niet werd overgeleverd. Zyne Nederigheid wilde liever dit gerugtmaakend verzoek en betoon van agting der Burgerye, hoe aangenaam ook voor een waardig Regent, door haar ten wille te zyn, voorkomen (*).

XVI. BOEK. 1783.

Voorſlag van *Schiedam* om de Politieke Ampten alleen aan Ingeboorelingen te begeeven.

Schiedam, reeds in den voorleden Jaare, onder de eerſte Steden, die Aanpryzingen van zyne Hoogheid wraakten (†), kwam thans met een Voorſtel ter Vergadering van *Holland* 't geen niet weinig opziens baarde: te weeten, of men niet

(*) *Amſterdam in zyne Geſchiedeniſſen &c. ten vervolge van* WAGENAAR XVIII. Stuk bl 250.

(†) Zie het V. Deel onzer *Vaderl. Hist.* bl. 83.

XVI. BOEK. — 1783.

niet zou behooren te besluiten, dat voortaan geene *Politieke Ampten* of *Bedieningen* aan Vreemdelingen of Uitlanders zouden mogen gegeeven worden; maar alleen aan Inboorelingen der *Zeven Vereenigde Gewesten*, *Generaliteits Landen en onderhoorige Plaatzen* (waar onder zeker de *Volkplantingen* van den Staat begreepen waren) (*). —— Een Voorstel ingediend als spruitende uit waare Vaderlandsgezindheid, om dus allen vreemden en buitenlandschen invloed met tak en wortel uit te rooijen, en het belang der Inboorelingen voor te staan. Hoe zeer het veelen behaagde en grooten lof verwierf, was het by anderen niet buiten bedenking, of, zulk een Staatsbesluit genomen zynde, geen nadeel zou kunnen baaren, door het weeren van Vreemdelingen, van byzondere kundigheden, die ten nutte van 't Vaderland konden verkooren en in dienst gesteld worden. En ontbrak het deezen niet aan Voorbeelden, met welke aan te voeren zy de kragt hunner tegenbedenking oordeelden te wettigen.

't Voorstel van zyne Hoogheid om zulks tot Leden der Gereformeerde Kerk te bepaalen, doet het agterblyven.

Maar dit Besluit bleef agter, en werd dit agterblyven voor geen gering gedeelte toegeschreeven aan een Voorstel, 's volgenden daags, door den Erfstadhouder by hun Ed. Groot Mogenden gedaan. Of naamlyk, by de Raadpleegingen over dit Voorstel van *Schiedam*, niet zou

(*) *Resol. van Holl.* 8 Oct. 1783.

zou kunnen besloten worden, om alle *Politike Ampten en Bedieningen* 't zy dezelve ter beschikkinge van hun Ed. Groot Mogenden, van Heeren Gecommitteerde Raaden in beide Kwartieren, de Provinciaale Rekenkamer, of Hoven van Justitie, stonden, geene anderen te benoemen, dan Ledemaaten van *de waare Gereformeerde Christelyke Religie*, en die daar van voldingende bewyzen konden bybrengen. Met een verzoek hier toe wilde zyne Hoogheid, den door *Schiedam* voorgeslaagen rondgaanden Brief aan de Bondgenooten verbreed, en by die gelegenheid besloten hebben, om Burgemeesters en Regeerders der stemmende Steden in *Holland*, als mede der andere Steden, *'s Gravenhaage* daar onder begreepen, van wegen hun Ed. Groot Mogenden aan te schryven om, in 't begeeven van Politieke Ampten en Bedieningen, de door hem opgegeevene bepaaling te volgen, en 'er geene mede te begiftigen, dan die, zo hun Inboorelingschap, als hun Lidmaatschap der Kerke, konden bewyzen: en hun tevens aan te pryzen, om, by voorkeuze, de Stedelyke Ampten te begeeven aan gebooren Burgers van hunne Steden, en die, van Ouders tot Ouders, 's Lands en Stads Lasten hadden helpen draagen (*) —— Niet weinig merkte men aan op dit naderbepaalend Voor-

XVI. BOEK. —— 1783.

(*) *Resol. van Holl.* 9 *Oct.* 1783.

XVI. BOEK. 1783. Voorstel, zoo ylings naa de overlevering van het eerste ingebragt. Veelen wraakten het ten hoogsten, en voeren 'er sterk tegen uit; anderen konden 't zelve niet aanzien als op zich zelven aan den Stadhouder welgevallig; maar door Hem als een middel aangewend om ook de Verdraagzaamheid omtrent de Vreemdelingen te handhaaven (†).

De Wapenhandel aldaar voortgezet en begunstigd.

Een aanzienlyk getal Burgers en Ingezetenen van *Schiedam* oordeelde het een gepast middel om van hunne agting voor en verkleefdheid aan de Regeeringe blyk te geeven, zich in een' welgeordenden Wapenhandel te oefenen, ten einde hier door, des noods, het Lichaam der Regeeringe te beschermen, en de Stad hunner Inwooninge te beveiligen. Zy hadden, zints eenigen tyd, zodanig een Wapenhandel begonnen; doch zulks, by mangel van ondersteuning en aanmoediging, wegens de daar op loopende kosten, niet, naar genoegen, kunnen volvoeren. Dit bewoog hun, om, met voorkennis en goedkeuring der Regeeringe, een Vrywillig Corps op te rigten, 't geen, zonder van andere Stedelyke lasten, of van gewoone Burgerwagten, ontheven te worden zich in den Wapenhandel zou oefenen; waar op zy, by een ingediend Verzoekschrift, de toestemming en bescher-

(*) *Courier van Europa* I D. bl. 54. *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1697.

scherming der Regeeringe vroegen, en teffens eenigen onderstand uit Stadskasse, om de benoodigde en begroote kosten, goed te maaken. —— Wanneer dit een gunstigen ingang gevonden hadt, voelden de Schutters zich opgewekt, om door één belang gedreeven, en tot één en het zelfde doel medewerkende, by den Krygsraad, om den nieuwen Wapenhandel aan te houden. Terstond werden eenige Capiteins der Schutterye benoemd om dit Verzoekschrift te onderzoeken, en van de Regeering de voldoening aan dit oogmerk te verwerven, die gereedlyk aannam daar op te raadpleegen, en gunstig besloot (*). —— De groote Vroedschap dier Stad, de verdiensten van den Pensionaris WILLEM JAGER op denzelfden prys stellende als die van *Dordrecht* de verdiensten van den Pensionaris DE GYZELAAR, (†) verhoogde diens gewoone Jaarwedde met eene Jaarlyksche toegifte van vyfhonderd Guldens (§).

XVI. BOEK. —— 1783.

Had *Schoonhoven*, in 't jongstverloopen Jaar, geweigerd de Aanbevelings Brieven van zyne Hoogheid tot Ampten langer te erkennen (**), ten deezen Jaare vernietigde dezelve een Stadsbesluit in den Jaare MDCCLXVII, genomen, wegens de Verkiezing van een Magistraatslid

Geschil van *Schoonhoven* met den Stadhouder, wegens het vervullen van

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 457. 2102.
(†) Zie onze *Vaderl. Historie* V. Deel. bl. 67.
(§) *N Nederl. Jaarb.* 1783. 101.
(**) Zie onze *Vaderl Historie*, V D. bl. 81.

XVI. BOEK.

1783. een tusſchentyds openvallende Regeerings-plaatze.

lid wanneer één derzelven tusſchentyds geſtorven was. Dit, in 't laatstgemelde Jaar 't geval zynde hadden de Kiezers van *Schoonhoven*, volgens de gewoonte dier Stad, een getal van twee Perſoonen gemaakt, en lieten het den Erfſtadhouder aanbieden, om 'er één van te verkiezen. Met eenpaarigheid van ſtemmen was zulks geſchied. In de verwagting, dat zyne Hoogheid den bovenſtaanden zou kiezen, gelyk hy niet onduidelyk aan den Heer, die de Benoeming tot hem bragt, hadt te kennen gegeeven, vonden zy zich te leur geſteld; dewyl die zelfde Heer, het gewoon afſcheids bezoek by den Erfſtadhouder afleggende, toen hy uit *'s Gravenhaage* ſtondt te vertrekken, deezen zeer te onvrede vondt over de hem aangebodene Benoeming, beweerende, dat de Kiezers te *Schoonhoven* hem in zyn Regt verkort hadden, door het aanbieden dier Benoeminge, even gelyk zy, ſtaande zyne Minderjaarigheid, aan de Staaten van *Holland* gedaan hadden: want dat aan Hem, by zodanig eene tusſchenkomende openvalling, de onmiddelyke Aanſtelling van Burgemeesteren en Schepenen toekwam; een Regt waar van de Stadhouders, zyne Voorzaaten, menigmaalen hadden gebruik gemaakt. —— Dit berigt ingekomen zynde beweerde de Voorzittende Burgemeester, dat het Regt van Benoeming, by het openvallen van een Regeeringsampt, wel degelyk aan Kiezeren behoorde, gelyk aan zyne Hoogheid de

Ver-

Verkiezing daar uit; maar geenzins de Aanstelling buiten eenige Benoeming. Hier van, als mede van de gronden, waar op deze zyn raadslag rustte, wilde hy, door eene Bezending, zyne Hoogheid berigt gegeeven en overtuigd hebben. Eén Burgemeester en vier Kiezers stonden met hem in 't zelve gevoelen; doch hadt hy, met zyne Medestanders, het ongenoegen van te moeten zien, dat de overige tegenwoordig zynde Regeeringsleden en Kiezers, zonder eenige der door hem bygebragte redenen, te wederleggen, of eenige redenen voor hun gevoelen by te brengen, begreepen, dat men in het beweerde van zyne Hoogheid genoegen behoorde te neemen, en hem de daadlyke Aanstelling te laaten doen: dat 'er eene Bezending moest afgevaardigd worden uit de Magistraat, om den Prins hier van kennis te geeven. Tegen deeze Meerderheid kon niets gedaan worden en de zaak kreeg haar beslag.

Zints dien tyd waren 'er verscheide Kiezers aangekomen, omtrent de vordering van zyne Hoogheid van een geheel ander oordeel dan de Meerderheid, zo gereed om 'er genoegen in te neemen, en zommigen der Kiezeren, 'er voorheen in gestemd hebbende, zagen thans de zaak met een ander oog in. 't Gevolg was dat, in deezen Jaare, de groote Meerderheid der Kiezeren zich bezwaard vondt, wegens de overhaastte beoordeeling des Jaars MDCCLXVII. Men nam dit stuk,

XVI. BOEK. 1783. op nieuw, in overweeging, en begreep de Meerderheid, dat aan den Stadhouder het Regt van daadlyke Aanstelling, in gemelden gevalle, niet toekwam; dat eenige Voorbeelden van het tegendeel, waar by vroegere Stadhouders zich dit Regt hadden aangemaatigd, geenzins het welgegrond Regt der Kiezeren hadden kunnen vernietigen; behalven dat men daar tegen kon stellen, dat de Souverain zelve, geduurende de Minderjaarigheid des tegenwoordigen Stadhouders, de Verkiezing hadt gedaan uit Benoemingen, en dat dit ook meermaalen was geschied door de Stadhouders, byzonder door WILLEM DEN III, die dit gebruik zelfs gevolgd hadt toen de Magistraat, buitens tyds, op uitdruklyken last van den Souverain, veranderd werd; dat, derhalven, indien de Souverain zelve het Regt van daadlyke Aanstelling niet bezat, deeze het den Stadhouder nooit hadt kunnen opdraagen; dat het aan deezen van Stads wege nooit overgegeeven was, of opgedraagen hadt kunnen worden; vermids het aan Kiezers niet stondt om over Stads Regten, welker handhaaving zy bezwooren hadden, en die, daar zy het eigendom der Burgeren zyn, door dezelve alleen hun ter bewaaringe toevertrouwd, naar welgevallen te bestellen. Weshalven het Besluit des Jaars MDCCLXVII onwettig was en van onwaarde, als bestel doende over iets, waar over men geen Regt hadt, en daarom behoorde vernietigd

tigd

tigd te worden, gelyk thans geschiedde. —— Op deeze wyze verdeedigde *Schoonhoven* zich tegen de beschuldiging, dat men in MDCCLXXXIII zyne Hoogheid niet hadt behooren een Regt te ontneemen, Hem, in den Jaare MDCCLXVII, by een Stads Besluit, geschonken.

XVI. BOEK. —— 1783.

Van dit veranderd Besluit gaf eene Bezending den Stadhouder kundschap. Men hadt, ten dien tyde, ook geraadpleegd om de onmiddelyke Aanstelling der Magistraatspersoonen geheel aan zich te trekken; maar, by voorraad, goedgevonden dien stap, als nog, uit te stellen; doch de Bezending kreeg last zyne Hoogheid te verstaan te geeven, dat het thans medegedeeld Besluit genomen was, onverminderd het Regt, 't welk Kiezers, omtrent de Aanstelling der Magistraatspersoonen, meenden te hebben (*).

Gefchil der *Brielsche* Regeering, over de Aanpryzingen van zyne Hoogheid.

Korten tyd naa de Verheffing van WILLEM DEN IV. was by de Vroedschap in den *Briel* besloten, om 's jaarlyks, vóór het maaken der Benoeming van Schepenen, door de Regeerende Burgemeesters, of oudste Vroedschappen, aan den Erfstadhouder, en aan de volgende Stadhouders en Gouvernantes in den tyd, te doen vraagen, of *zy ook iemand tot die Benoeming hadden aan te pryzen?* —— Nader hadt die Vroedschap, in den Jaare MDCCL, goedgevonden, *dat*

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 477 en 622.

XVI. BOEK. 1783. *dat voortaan aan den Erfstadhouder zou worden opgedraagen de volkomen beschikking over de jaarlyksche Verandering der Magistraat, over de Vroedschapsplaatzen, als mede over alle de Ampten en Commisfien, welke in 't vervolg openvielen, en waar over het maaken eener Benoeming aan de Vroedschap stondt, met overgave dat deeze Vroedschap, zich, in de begeevinge van dezelve Ampten en Commisfien, volkomen naar 't genoegen van zyne Hoogheid zou gedraagen.* —— Wel was, naa het overlyden van WILLEM DEN IV., in overweeging gebragt om aan de Gouvernante dezelfde opdragt te doen; maar de gevoelens liepen zo wyd uit een, dat men tot geen besluit hadt kunnen komen. — Doch, toen WILLEM DE V. het Stadhouderschap aanvaardde, droeg de Meerderheid aan dien Vorst dezelfde magt op als zyn Heer Vader bezeten hadt, die 't zelve niet in volle uitgestrektheid uitoefende, maar zich met de Aanpryzingen vergenoegde: schoon de Heeren, die zich toen tegen de Meerderheid verklaarden, en de reden van hun verschillend begrip aan zyne Hoogheid ontvouwden, nooit eenig deel aan de Regeering kreegen.

De tegenwoordige Vroedschap, uit twintig Leden bestaande, nam dit stuk in overleg. Tien derzelven verbonden zich om aan zyne Hoogheid hun bezwaar te kennen te geeven over de Gewoonte, zints eenigen tyd door de Vroedschap gevolgd, om 's jaarlyks, door eenige Afge-

gezondenen, den Stadhouder te vraagen, wie hy tot de Naamlyst van Schepenen en tot Verkiezing van Oudschepenen, Burgemeesteren en Raaden der Stad geliefde aan te pryzen, als mede, om, by 't openvallen van Vroedschapsplaatzen, Stadscommisfien, Ampten en Bedieningen, dergelyk eene Bezending aan zyne Hoogheid te doen, en naar diens Aanpryzing zich te gedraagen. 't Welk zy stry-dig oordeelden met de Keuren, Octroyen, en Regten hunner Stadspoorteren, als mede tegen de laatere bevestiging dier Privilegien door Staaten van *Holland*, byzonder met het Octroy van den Jaare MDCL, en dus tegen hun Eed, by de aanvaarding van hun Vroedschapsampt. De andere Tien stonden in een tegenovergesteld gevoelen, en wilden zich houden aan de Gewoonte, zedert den Jaare MDCCLXVI, in agt genomen. Deeze gelykheid der stemmen verdween, door dien één der eerstgemelden betuigde van gedagten veranderd te zyn, en zyne gedaane tekening voor ongedaan te houden. De negen Vroedschappen, schoon dus de Minderheid geworden, gaven, by eenen Brieve den Stadhouder het gemelde bezwaar te verstaan, onder betuiging van waare hoogagting voor deszelfs Persoon en Huis, hem ernstig verzoekende het hun ten beste te willen duiden, „ dat zy verwagtten dat zyne „ Hoogheid zou gelieven op te houden „ met het doen dier Aanpryzingen."

XVI. BOEK. 1783.

Gelyk de Vroedschap verdeeld was zo

was

XVI. BOEK. 1783.

was ook de *Brielsche* Burgery. By eenigen, der Minderheid toegedaan, was een Verzoekschrift ontworpen en ter tekening gelegd, aandringende op het afschaffen der Aanpryzingen, en 't herstel der Privilegien. Om dit tegen te gaan liet de Vroedschap eene Afkondiging doen, de Burgery vermaanende zich te onthouden van de Ondertekening. Een Afkondiging van eenige Regeeringsleden kragtig tegengesprooken, en van geener waarde gehouden. Het aangeplakte zo zeer betwiste Vroedschapsbesluit werd op de meeste plaatzen afgescheurd, tegen welk bedryf eene nadere Afkondiging door die van den Geregte geschiedde, onder belofte van twee honderd Guldens aan den Ontdekker van den Daader. 't Gemelde Verzoekschrift was egter door honderd twee en twintig Burgers getekend en der Regeeringe overgeleverd, die een tegenovergesteld Verzoekschrift dat alles op den ouden voet mogt gelaaten worden, van tweehonderd drie en veertig Burgers ontving (*).

De Minderheid, die ze wilde afgeschaft hebben, vervoegt zich by Staaten van *Holland*.

Te midden dezer woelingen hadt zyne Hoogheid Burgemeesteren en Vroedschappen van den *Briel* geschreeven, dat hy, om redenen, verkoor, nu tot de openstaande Vroedschapsplaats niemand voor te draagen, of aan te pryzen. De Ne-

(*) *Bylaagen tot den Post van den Neder-Rhyn* III. St. bl. 23. VII. St. bl. 1. *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 2105. Voor 't Jaar 1784. bl 186. 374–390.

Negen Heeren vervoegden zich by Staaten van *Holland* met verzoek, dat de Vroedſchaps Beſluiten, ſtrekkende tot opdragt van de Aanpryzingen of Regeeringsbeſtellingen aan zyne Hoogheid voor aanloopende tegen de Privilegien mogten verklaard en de Vroedſchap verpligt worden om zich naar de Handvesten te gedraagen: en dat inmiddels de vervulling van de openſtaande Vroedſchapsplaats zou opgeſchort blyven. Dit laatſte werd toegeſtemd, en het Verzoekſchrift in handen der Meerderheid van de *Brielſche* Regeering geſteld, die niet naliet hier op te berigten, dat zy het gedrag der Minderheid zeer vreemd en onbeſtaanbaar vonden; hoe het grootſte aantal der Burgerye met haar in één begrip ſtondt, en dat de uitgeſtelde vervulling der opengevallene plaats niet noodig was: dewyl zy bereid waren om, overeenkomſtig het ſchryven van zyne Hoogheid, tot die verkiezing, voor als nu, zonder Aanbeveeling toe te treeden. Hun Ed. Groot Mogenden vonden goed die opſchorting op te heffen.

Een Staatsbeſluit eenſtemmig met hun gevoelen.

Voorts werd de zaak der *Brielſche* Regeerings Meerderheid en Minderheid in Commisſie geſteld, en bragt de Meerderheid der Gecommitteerden van hun Ed. Groot Mogenden deezen Raadſlag uit, „ dat, vermids de Beſluiten der *Brielſche* „ Vroedſchap van den 7. July 1748. 18. „ Aug. 1750. en 3. Maart 1766, waar

„ over

XVI. BOEK. 1783. „ over de Minderheid der Leden van „ de Vroedschap der Stad *Brielle* zich by „ hunne Ed. Groot Mogenden beklaagd „ hadt, in geenen deele overeen te „ brengen waren met den inhoud der „ Handvesten, Privilegien en Octroyen „ aan de Regeering dier Stad gegeeven, „ deeze Besluiten door hun Ed. Groot „ Mogenden zouden behooren vernietigd „ te worden; dat de Regeering zich zou „ hebben te houden en te gedraagen aan „ die Privilegien, in alle Plaats- en Ampt- „ begeevingen." Een Raadslag eerlang in een Staatsbesluit veranderd (*).

Besluit der Stad *Alkmaar*, om geene Aanpryzingen aan te neemen, en de Verkiezing den Stadhouder te ontzeggen.

Zagen wy de stappen, in den voorleden en deezen Jaare gedaan, door eenige Steden in het *Zuider-Kwartier* van *Holland* omtrent de Magistraatsbestellingen, thans deedt eene Stad in 't *Noorder-Kwartier* een veel grooter stap; een stap waar van geheel *Holland* waagde. Eene groote Meerderheid van Burgemeesteren en Vroedschappen der Stad *Alkmaar*, nam, naa dat op 't Voorstel van den Voorzittenden Burgemeester DE DIEU, het stuk, volgens last, door eenige Heeren van den Raad onderzogt was, op den achtentwintigsten van Sprokkelmaand, een Besluit in deeze bewoordingen vervat; „ dat voortaan niet meer eenige

„ No-

(*) *Resol. van Holl.* 29 Jan. 5 Feb. 7 Oct. 30 Dec. 1784.

XVI. BOEK. 1783.

„ Nominatien tot de Begeeving van de „ Ampten, van Burgemeesteren, Sche- „ penen, Thesauriers of Vroedschappen „ dier Stad, zouden worden gemaakt, „ om daar op de Electie van den Heer „ Stadhouder deezer Provincie, of van „ iemand anders, te verwagten, noch „ dat men eenige Recommandatien tot „ vervulling van Ampten en Commissi- „ en, staande ter begeevinge of dispectie „ der Stadsregeeringe, zou verzoeken „ of ontvangen; maar dat de gemelde „ Ampten, overeenkomstig de Handves- „ ten, Privilegien, en Octroyen der Stad „ en derzelver Burgery, door de Re- „ geeringsvergadering zelve, als repre- „ senteerende de Burgery, by directe „ Aanstelling, zouden worden begeeven: „ en dat ook, ter vervullinge van de „ Commissien, de begeevingen of dis- „ pectien, ingevolge het onbetwistbaar „ Regt, der Regeeringe, direct door „ de Regeerings Vergadering zouden „ geschieden."

Zyne Hoogheid verklaart hier in niet te berusten.

By eenen Brieve, door Afgevaardigden overgegeeven, deeden zy den Erfstadhouder de weete van dit Stadsbesluit. Die terstond den Overleveraaren mondeling, op 't plegtigst betuigde, geenzins in die kennisgeeving te berusten; maar zich daar tegen ten sterksten te verklaaren. Vyf Leden der *Alkmaarsche* Regeering weigerden deel te neemen in deezen stap, en toonden zulks in eene Aantekening

op

XVI. BOEK. 1783.

op 't Besluit der Meerderheid (*). Zyne Hoogheid was van begrip, dat zyn betoond ongenoegen aan de Afgevaardigden, en die Tegenverklaaring, de kragt zouden gehad hebben om de Meerderheid deeze zaak in nadere overweeginge te doen neemen, en verandering van maatregelen te wege te brengen: dan hier van was tot in Slachtmaand niets gekomen.

Brief van zyne Hoogheid aan de Regeering van *Alkmaar*.

Inmiddels overleedt de Heer JACOB VAN FOREEST, Hoofd-Officier van *Alkmaar*, en viel 'er, door diens dood, een Vroedschapsplaats open. Dit zette den Stadhouder aan om Burgemeesteren en Regeerders van *Alkmaar* eenen Brief te zenden, waar in hy het Besluit der Meerderheid beschreef, „ als een al„ zins illegale, onbestaanbaare en weder„ regtlyke daad, waar door de Meerder„ heid eigener authoriteit en *via facti*, „ getragt hadt de Constitutie der Regee„ ringsvorm deezer Provincie, conform „ de

(*) De Meerderheid bestondt uit de Burgemeesteren DE DIEU, en DU TOUR, benevens de Vroedschappen, WINDER, VAN DER MIEDEN, KLOEK, JACOB VAN FOREEST, PALUDANUS, BAERT, DYL, DOMIS, DE DIEU, SCHOENMAAKER, DE CARPENTIER, KLAVER, VAN DER STRAATEN, WAERTS, DE KEMPENAAR, DRUIVESTEIN, en CORNELIS VAN FOREEST; de Minderheid maakte uit de regeerende Burgemeesters OUWENS en VAN WOUDENBERG, de Oudburgemeester RAS en de Vroedschappen BINCKHORST en DAEY.

„ de Handvesten, Privilegien en oude Ge-
„ bruiken, aldaar steeds plaats gehad heb-
„ bende, te veranderen, en daarenboven
„ aan Hem, in zyne qualiteit van Erf-
„ stadhouder, te ontneemen de Electie
„ van Burgemeesteren, Schepenen, The-
„ sauriers en Vroedschappen, uit de No-
„ minatien daar toe, volgens de Hand-
„ vesten, Privilegien en oude Gebruiken,
„ geformeerd: waar toe hy, als Stad-
„ houder een onwederspreekelyk en door
„ den Souverain van den Lande opge-
„ draagen Regt hadt; een Regt 't welk
„ niet alleen by de voorige Stadhouders
„ was genooten, en door Hem, en door
„ wylen zyn Vader, als mede door zy-
„ ne Vrouwe Moeder, als Gouvernante,
„ altoos, en zonder eenige de minste we-
„ derspraeke, was geoefend; maar ook,
„ geduurende zyne Minderjaarigheid,
„ door hun Ed. Groot Mogenden, als
„ Voogden, was te werk gelegd." ——
By gelegenheid der thans opengevallene Vroedschapsplaatze betuigde hy niet te kunnen nalaaten dit alles hun nader onder 't oog te brengen, ten vriendlykften en ten ernstigsten aan te maanen, „ om
„ als nog dit Besluit in te trekken en
„ van de daar by ondernomene nieuwig-
„ heid en inbreuk op de vastgestelde
„ Regeeringsvorm, en op zyne Regten,
„ af te zien. En geliefden zy, onver-
„ hoopt en tegen alle verwagting daar
„ toe niet te komen, dan verzogt hy
„ dat zy, by de tegenwoordig opengeval-

XVI. BOEK. 1783.

„ lene Vroedschapsplaats zich zouden „ onthouden van eenig gebruik te maa„ken van 't bewuste Besluit, en niet „ voort te gaan tot eenigerlei aanstelling „ van een anderen Vroedschap, zonder „ eene voorafgaande aan hem overgele„verde Nominatie, en daar uit door hem „ gedaane wettige Electie, op den tot „ hier toe gebruiklyken voet: maar dee„ze zaak, als dan te laaten in haar ge„heel, tot hy dezelve, ter eerst aanstaan„de Vergadering van hun Ed. Groot „ Mogenden, zou hebben gebragt." — Vonden zy goed om ook aan dit laatste verzoek niet te voldoen, gingen zy over tot de daadlyke aanstelling van een nieuwen Vroedschap, „ dan vondt hy zich „ genoodzaakt, als Erfstadhouder deezer „ Provincie, en uit hoofde van zyn Pligt, „ om als zodanig voor te staan, te vor„deren en te bewaaren, de Hoogheid, „ Geregtigheid, Privilegien en welvaaren „ van den Lande, Steden en Ingezete„nen van dien, (vermids het overlyden „ des Hoofd-Officiers,) aan den Eersten „ Burgemeester, of oudsten Vroedschap, „ of wie anders daar toe zou meenen „ bevoegd en geregtigd te weezen, aan „ te schryven, om, offschoon hy daar toe „ verzogt en gemagtigd mogt worden zo„danig een tot Vroedschap aangesteld Per„soon niet te neemen in den Eed, noch te „ stellen in het bezit van eene Bediening, „ die hy niet anders dan geheel informeel „ zou kunnen en moeten aanmerken."

Hadt

1783.

Ant-woord der *Alkmaarsche* Regee-ring.

Hadt zyne Hoogheid zeven maanden laaten verloopen eer hy over dit Stads-besluit deezen Brief schreef, zeven dagen verliepen 'er nauwlyks of hy ontving een Antwoord, waar in de Meerderheid der *Alkmaarsche* Regeeringe schreef, wel te kunnen begrypen, dat haar Besluit by zyne Hoogheid verwondering, ja zelfs eenige bevreemding, veroorzaakte; doch dat zy, op haar beurt, verbaasd stonden, op 't verneemen hoe 't zyne Hoogheid hadt kunnen goed dunken de Wettigheid der wyze op welke dat Besluit genomen was tegen te spreeken: waar op zy, zich bevlytigd hebbende om de volstrekte Wettigheid daar van te toonen, regt meenden te hebben om de uitdrukkingen ten hunnen opzigte gebezigd hard te vinden, woordlyk deeze betuiging laaten volgen. „ Neen, Vorst! geene *eigene* „ *Authoriteit* en *via facti* zyn onze oog„ merken geweest; maar wel een wettig „ herstel van onze door trouwe diensten, „ ja door het goed en bloed onzer „ Voorouderen, verkreegene Voorreg„ ten, tot welker genot wy, volgens der„ zelver inhoud, bevoegd, en tot welker „ voorstand en bevestiging wy door on„ zen Eed verbonden zyn: geen oog„ merk tot verandering van de Con„ stitutie der Regeering; maar wel om „ dezelve Constitutie, zo als ze reeds in „ vorige Eeuwen is geoefend, en in de „ tegenwoordige weder is hersteld ge„ weest; doch van welke men was afge-

 gaan

XVI. BOEK. 1783.

„ gaan, te handhaaven. —— En wat de „ door uwe Hoogheid aangehaalde Re„ geeringsvorm deezer Provincie betreft, „ wy kunnen niet nagaan, welke betrek„ king ons Besluit op dezelve Provinci„ aale Regeeringsvorm kan hebben, dan „ dat de Constitutioneele onafhangelyke „ Volksregeering daar door, ten opzigte „ van deeze Stad, versterkt wordt. —— „ En hoe gaarne wy, wel verre van aan „ uwe Hoogheid eenige Regten, aan de„ zelve wettig toekomende, te willen „ ontneemen, in tegendeel, ter bewaa„ ring en handhaaving daar van, in„ gevolge onzer verpligting, het onze „ ook willen toebrengen, moeten wy nog„ thans betuigen, dat wy, ter goeder „ trouwe, tot nog in geen ander denk„ beeld zyn, dan dat het Regt van Elec„ tie tot Burgemeesteren, Schepenen, „ Thesauriers en Vroedschappen deezer „ Stad, volgens de Handvesten en ande„ re Geregtigheden daar van, aan uwe „ Doorlugtige Hoogheid, onder reveren„ tie, niet kan worden toegekend." —— Het voorgenomen vervoegen zyner Hoogheid by hun Ed. Groot Mogenden zouden zy afwagten; en dewyl, volgens een Stadsbesluit, in de voorgaande Eeuwe reeds genomen, en nog niet ingetrokken, de opengevallene Vroedschapsplaats nog eenigen tyd onvervuld behoorde te blyven, konden zy zich, als nog, onthouden om over des Stadhouders, Aanschryving, in eenig verslag te treeden.

Staa-

Staaten van *Holland* ontvingen, ter naaste Vergadering, een Brief des Stadhouders, waar in hy zich over de *zeer groote Meerderheid* der *Alkmaarsche* Regeeringe beklaagde, zyn Regt beweerde, en boven al zich stiet, aan deeze, gelyk hy het noemt, *opmerkengswaardige woorden*, dat zy het genomen Besluit voordroegen, als iets *het welk geene andere betrekking op deeze Provinciaale Regeeringsvorm zou kunnen hebben, dan dat daar door de Constitutioneele onafhangelyke Volks Regeering, ten opzigte van haare Stad, zou worden versterkt.* „ Wy hebben," laat zyne Hoogheid hier op volgen, „ niet „ mogen nalaaten ons over eene zaak „ van dat gewigt en veruitzigt, aan U „ Ed. Groot Mogenden te vervoegen, „ ten einde Ons alzo te kwyten van den „ specialen last, welke door Hoogstde„ zelven aan Ons, by het aanvaarden „ van Onze Waardigheid als Erfstadhou„ der deezen Provincie, is gegeeven, „ om naamlyk voor te staan, te vorde„ ren en te bewaaren de Hoogheid, Ge„ regtigheid, Privilegien en Welvaaren „ van den Lande, Leden, Steden en In„ gezetenen van dien, mitsgaders tot „ conservatie van Onze en onzer Nako„ melingen Regten en Preëminentien, „ als Erfstadhouder, tegen eene Onder„ neeming, zo direct tegen dat alles „ inloopende, terwyl Wy egter van het „ notoir Onregt, 't welk ons door die „ Resolutie wordt aangedaan, en van de

XVI. BOEK.

1783.

Zyne Hoogheid brengt de zaak by hun Ed. Groot Mogenden.

XVI. BOEK. 1783. „ hooggaande Lesie, welke door dezelve aan Onze gemelde Digniteit wordt „ toegebragt, zodanig zyn geconvinceerd, „ dat, by aldien U Ed. Groot Mogenden dien aangaande, eenigen den minsten twyfel zouden mogen hebben, 't „ geen wy nogthans niet kunnen veronderstellen, Wy, voor zo verre ons „ betreft, gaarne zouden mogen zien en „ lyden, dat de Cognitie daar over aan „ een der beide Hoven van Justitie deezer Provincie wierde gerenvoyeerd, „ en 't zelve point aldaar langs de ordinaire wegen van Justitie onderzogt, „ hoe zeer wy ook hebben gedificulteerd „ denzelven weg van Regten in te slaan, „ daar Wy hebben begreepen, dat deeze „ zaak niet slegts een Object van Justitie; maar ook wel voornamlyk als „ eene materie van Politie behoord te „ worden geconsidereerd, en daar by eerst „ de Regten en Hoogheden van U Ed. „ Groot Mogenden zelve ten alleruitersten zyn geintresseerd."

Deeze Brief ging vergezeld door een Afschrift van het Besluit der Meerderheid, als mede van de Tegenverklaaring der Minderheid, van de gewisselde Brieven tusschen zyne Hoogheid en de *Alkmaarsche* Regeering, en eindelyk van een nader Vertoog des Erfstadhouders zelve, tot verdeediging zyner Grieven tegen het bekende Besluit; en eindigde met een Verzoek, op deeze gronden rustende, dat hun Ed. Groot Mogenden dat Besluit ge-

geliefden te niet te doen en buiten alle kragt te ſtellen, en Hem te handhaaven by het Regt, om, naar ouder gewoonte, uit eene Benoeming, de Verkiezing te doen. En dewyl 't zou kunnen gebeuren, dat, vóór hun Ed. Groot Mogenden tot een eindelyk Beſluit gekomen waren, de vervulling der opengevallene Vroedſchapsplaatze zou behooren te geſchieden, en de tyd der vernieuwinge van de Wet te *Alkmaar* naderde, kon zyne Hoogheid niet afzyn op 't nadruklykst aan te dringen op eene *Proviſioneele Voorziening*, om de zaaken op den ouden voet te laaten; ten einde dit ſtuk, door het daadlyk te werk ſtellen des Stadsbeſluits, hangende de Overleggingen, niet buiten zyn geheel gebragt mogt worden (*).

Verſchillend Gevoelen deswegen.

Wanneer deeze Stukken ter Tafel van Staaten van *Holland* kwamen drong de Ridderſchap ſterk op de *Proviſioneele Voorziening*; doch ſtelden *Dordrecht*, *Haarlem*, *Leyden*, *Amſterdam*, *Gornichem* en *Purmerende* voor, om, hangende de Raadpleegingen der Staaten, de Regeering van *Alkmaar* te overreden, om de Naamlysten der Verkiezinge aan de Staaten toe te zenden, zonder dat daár door eenig agterdeel aan het beweerde Regt van den Heer Erfſtadhouder, noch van de Stad *Alkmaar* zou worden toegebragt. Tot

(*) Stukken raakende het Geſchil der Stad *Alkmaar* met den Prins Erfſtadhouder.

XVI. BOEK. 1783.

Tot welk gevoelen ook *Gouda*, *Rotterdam*, *Schiedam*, *Schoonhoven*, *Alkmaar* en *Monnikendam* overhelden. —— *Delft* deedt vervolgens een Voorſtel, „ om „ den Brief des Stadhouders met de By„ lagen aan de Regeeringe van *Alkmaar* „ in handen te geeven, om hun Ed. „ Groot Mogenden te dienen van berigt; „ en dat inmiddels de opengevallene „ Vroedſchapsplaats niet zou vervuld „ worden; maar dat hun Ed. Groot Mo„ genden, *ex plenitudine poteſtatis*, de „ tegenwoordige Burgemeesters, Sche„ penen, en Theſauriers, zouden doen „ aanblyven, en voorts te beſluiten om „ de Onderhandelingen over de groote „ zaak, zo ſpoedig doenlyk, voort te „ zetten." —— Op aandrang der Ridderſchappe werd deeze Voorſlag van *Delft* overgenomen; doch den volgenden dag verklaarden de Afgezondenen van *Haarlem*, *Leyden*, *Amſterdam*, *Gouda*, *Gornichem*, *Schoonhoven*, *Alkmaar* en *Purmerende*, hunne uiterſte verwondering, dat men den voorigen dag die zaak buiten Beſluit hadt gelaaten, en dat zy nog ten ſterkſten moesten aandringen, dat 'er, ingevolge van de uitgebragte Raadſlagen eener groote Meerderheid, eene afkomst van deeze zaak mogt gemaakt worden. De Steden *Rotterdam*, *Schiedam* en *Monnikendam* oordeelden nogthans den bemiddelenden Voorſlag van *Delft* tot kennis hunner Lastigeren te moeten brengen.

De

1783.

De zaak ter afdoeninge weder op 't tapyt gebragt zynde, werd, met afwyzing van den *Delftschen* Voorslag, met twaalf stemmen beslooten, „ dat Copie „ van de Missive van zyne Hoogheid, „ met de Bylaagen daar toe specteeren- „ de, by Missive zou gezonden worden „ aan Burgemeesteren en Regeerders der „ Stad *Alkmaar*, met verzoek, om daar „ op ten spoedigsten derzelver Conside- „ ratien en Berigt aan hun Ed. Groot „ Mogenden te laaten toekomen; en dat „ inmiddels, en hangende hunner Ed. „ Groot Mogenden Deliberatien, de op „ handen zynde Eelectien van Burge- „ meesteren, Schepenen, en Thesauriers „ dier Stad, onverminderd het weder- „ zydsch gesustineerde zo wel van zyne „ Hoogheid als van de Stad *Alkmaar*, „ en zonder daar aan de minste atteinte „ te geeven, door hun Ed. Groot Mo- „ genden, zouden worden gedaan." De Ridderschap met de Steden *Delft*, *Brielle*, *Enkhuizen*, *Edam en Medemblik* verklaarden zich tegen dit Staatsbesluit, *Hoorn* zag het aan (*).

Staatsbesluit om de Naamlysten en Verkiezingen aan Staaten van *Holland*, hangende dit Geschil, te zenden.

Korten tyd daar naa leverde de Ridderschap eene uitvoerige Tegenverklaaring in, beweerende, dat zyne Hoogheid, geduurende de Raadpleegingen over dit Onderwerp, niet, dan met het grootste Ongegt, kon beroofd worden van het doen der

Tegenaantekening der Ridderschappe.

(*) *Resol. van Holl.* 28 Nov. 10 en 16. 19 Dec. 1783.

XVI. BOEK. 1783.

der Verkiezinge op den ouden voet. Zy geloofde niet, dat in de Registers van hun Ed. Groot Mogenden eenig voorbeeld van dusdanig een Besluit als men onlangs ten opzigte van zyne Hoogheid, genomen hadt, zou worden gevonden. Niettegenstaande het voorbehoedzel, oordeelden zy, dat in de daadlyke ontneeming der uitoefening van het hem opgedraage Regt, reeds een *momentlyk grief* lag opgesloten, 't welk, in 't vervolg gansch onherstelbaar zou kunnen zyn, en boven dien, door eene ontydige navolging van meer andere Steden zou kunnen strekken, om de hooge Waardigheden des Erfstadhouders merkelyk te verkleinen, en ten minsten zyne Hoogheid van het Regt der Verkiezinge te ontzetten. De twaalf Steden behielden 't aan zich deeze Tegenaantekening te beantwoorden (*).

Rondgaande Brief van zyne Hoogheid aan de Leden van *Holland*.

De Stadhouder, weinig te vrede over de maatregelen door de Meerderheid der Leden van *Hollands* Staatsvergadering genomen, zondt aan alle derzelver Leden een rondgaanden Brief; waar in hy de voorheen bygebragte redenen tegen de handelwyze der *Alkmaarsche* Regeering aandringt; en, onder andere, verklaart. „ Wy hebben het ongenoegen, „ dat onze bewyzen by de Meerderheid „ der Leden van de Vergadering niet „ zyn gejustificeerd, en vinden ons dus op „ ééns,

(*) *Resol. van Holl.* 7 Jan. 1784.

„ ééns, zonder eene plenaire kennisnee-
„ ming van zaaken, ontzet van de
„ daadlyke Executie van een Regt, niet
„ alleen, zedert twee en een halve Eeuw,
„ in alle de Stadhouderlyke Epoques er-
„ kend en geoefend; maar ook wel ſpe-
„ ciaal, zedert de Herſtelling van het
„ Stadhouderſchap daar aan ſtandvastig
„ en ongeſtoord verknogt, zonder dat
„ wy ons kunnen verbeelden, dat het
„ grief, het welk ons, in ons voorzeide
„ Regt zal blyken te weezen aangebragt,
„ wanneer onze klagten, by een volledig
„ onderzoek, zo als wy vertrouwen, zul-
„ len weezen gewettigd, naderhand ooit of
„ ooit zal weezen reparabel. —— En
„ wat zekerheid zal 'er, naa deeze Pro-
„ viſioneele Ontzetting van het genot
„ van een der aanzienlykſte gedeeltens on-
„ zer Stadhouderlyke Preëminentien, ten
„ opzigte van *Alkmaar*, voor ons over-
„ blyven dat wy niet, op gelyke wyze,
„ van de Regeeringsbeſtellingen der ove-
„ rige groote en kleine Steden, zullen
„ kunnen worden gedeposſedeerd? indien
„ het genoeg is, onder allegatie en onder
„ pretext van oude Privilegien, zonder
„ in aanmerking te neemen den aart van
„ de tegenwoordige Regeeringsvorm, en
„ zonder aanzien van de beſtendigſte en
„ volledige poſesſie, eene Reſolutie te
„ neemen, om geene Nominatie aan de
„ Stadhouder te preſenteeren; maar alle
„ Aanſtelling van Regenten *via facti* zich
„ zelven aan te maatigen; en wanneer op
het

XVI. BOEK. 1783. „ het Adres en de Klagten deswegen „ aan hun Ed. Groot Mogenden, provi„ sioneel de Exercitie van het Regt van „ Electie van den Stadhouder zoude moe„ ten worden overgebragt tot Hoogstder„ zelver Vergadering, zonder zeker te „ zyn of niet de decisie der zaake zelve, „ door verscheide beletzelen en gebeurte„ nissen, nog zeer lange zoude kunnen „ worden opgehouden; waar in blyft dan „ provisioneel de Stadhouderlyke Waar„ digheid resideeren? Wat zal 'er dan „ worden van de werking van haare Pre„ ëminentien en Geregtigheden, en van „ die aanzienlyke en gewigtige Relatie, „ welke wy tot deeze Provincie bekomen „ hebben? Eene Relatie, die de aange„ nomene Originaire Regeeringsvorm „ characteriseert, en zonder welke de „ Staaten van den Lande, door de on„ dervinding overtuigd geworden, be„ greepen en op de allersolemneelste wy„ ze gedeclareerd hebben, dat noch de „ Republiek, noch deeze Provincien be„ staan konden; zonder te gewaagen van „ de kleinagting, welke hier uit natuur„ lyk moet worden gebragt op die Waar„ digheid, waar in de hooge Regten van „ hun Ed. Groot Mogenden zelve door „ ons worden waargenomen, en de *Ma„ jestas Publica*, in hunne plaats, op „ eene Erflyke overgifte bekleed.

„ Moeten wy niet met reden bedugt „ zyn, dat deeze zaaken, op die wyze „ voortgaande, en zommige Leden elkan-

ders

„ ders ſtedelyke en byzondere intresſen,
„ door onderlinge onderſteuning en ver-
„ eeniging, boven alles verheffende, wel-
„ haast niets anders dan de Naam van
„ Stadhouder deezer Provincie aan ons
„ zal worden overgelaaten, en dat de
„ effective werking, invloed en gezag, zo
„ onontbeerelyk ter bevordering van de al-
„ gemeene belangens, en zo plegtig voor
„ ons en onze Naakomelingen aan deeze on-
„ ze Waardigheid vastgemaakt, daar aan zal
„ worden onttrokken; terwyl de gevolgen,
„ welke hier uit moeten gebooren wor-
„ den, niets anders dan hoogstgevaarlyk
„ voor den Lande kunnen weezen. Ver-
„ breeking van alle banden van vereeni-
„ ging, eene geheele ophouding van alle
„ hoogstnoodige Communicatie en Ver-
„ ſtandhouding tusſchen de Leden der
„ Hooge Regeering en Ons, en vernie-
„ tiging van de Eer en Luister van die
„ zelfde Waardigheid, die wy voor den
„ Lande, voor Ons en onze Kinderen,
„ onder zo duure verpligting, en zorge
„ moeten custodieeren en beſchermen,
„ moeten de eerſte vrugten zyn van de
„ Werkloosheid onzer voorz. Geregtig-
„ heden en Pligten, welke wederom zul-
„ len zamengaan met allerleie toeneemen-
„ de Factien en Cabalen in de reſpective
„ Steden, zo dat, in plaatze van eene
„ goede orde te obſerveeren, en de Eer
„ der Magiſtrature, zo veel mogelyk,
„ in alle deszelfs Leden te doen reſpec-
„ teeren, eene groote of mindere Meer-
der-

XVI. BOEK. 1783.

„ derheid het bestuur van alles, naar
„ haar welbehaagen, en ter uitbreiding
„ van haar gezag en authoriteit, zal na
„ zich trekken, hunne overige wettige
„ Medeleden, van allen invloed, aanzien
„ en voordeelen ontzetten, en door
„ eigendunklyke besluiten zich eindelyk
„ aan alle erkentenis en werking der
„ Stadhouderlyke Regten, hoe welgefun-
„ deerd en onwederspreekelyk ook, ont-
„ trekken. Al het welk niet duister
„ doet zien dat het Erfstadhouderschap
„ zelve gevaar loopt om even daar door
„ van eene veel nadeeliger Conditie en
„ Natuur te worden, dan de staat van
„ eenig Amptenaar, Burger of Inge-
„ zeten van de Republiek, die zich, tot
„ hier toe, op die Hoofdzuil onzer Vry-
„ heid en Veiligheid beroepen en verlaa-
„ ten hebben, dat niemand, hy zy wie
„ hy zy, hangende het Onderzoek en
„ de Deliberatien of van de Politieke
„ Hooge Overheid, of van de Regter,
„ over eenige Sustenu, bevoegdheid of
„ regt en daar aan toegebragten hinder
„ en turbatie, kan worden ontzet van
„ zyne Possessie, en zulks zo wel in
„ zaaken van Regten en Geregtigheden,
„ als in andere, voor en al eer ten difiniti-
„ ve zal weezen gedecideerd dat een ander
„ een beter en sterker Regt competeert."

De Regeering van *Alkmaar* schryft

Burgemeesters en Vroedschappen der Stad *Alkmaar* ontvingen mede een Afschrift van deezen Rondgaanden Brieve, verzeld van eenen byzonderen des Erf-

stad-

XVI. BOEK. 1783. desgelyks een Rondgaanden Brief.

stadhouders, waar in hy hun Besluit, 't welk aanleiding tot denzelven gegeeven hadt, gansch *wederregtelyk* en *eigendunklyk* noemt. 't Gevolg hier van was een Rondgaande Brief van de Regeering dier Stad aan de Leden der Vergadering van hun Ed. Groot Mogenden. *Zy* geeven 'er hunne verwondering en bevreemding in te kennen, over den zonderlingen stap van zyne Hoogheid in het afvaardigen van eenen Rondgaanden Brief, „ dien „ zy niet anders konden aanmerken dan „ als een directe doleantie over het Be„ sluit van den Souverain, waar in zyne „ Hoogheid, nogthans, zo wel als zy ver„ pligt was te berusten." *Zy* konden de verbaasdheid niet verbergen, welke hun getroffen hadt, op het zien, dat zyne Hoogheid zyn Beklag voornaamlyk grondde op het zogenaamde langduurige Bezit, en Gebruik, van welke in de Commissie aan den Erfstadhouder niet gesprooken wordt; maar wel van het in agtneemen en handhaaven der Privilegien, „ 't geen door het voorwenden van lang„ duurige *Posesssien* en *Gebruiken*, tegen „ die Geregtigheden regelregt aanloopen„ de, niet kon te wege gebragt worden; „ weshalven zy vermeenden, dat *zodani*„ *ge Posesssien* en *Gebruiken*, geenen an„ deren naam verdienden dan van *Usur*„ *patien* van Regten en Preëminentien „ door hunne Voorzaaten nimmer aan „ het Stadhouderschap gehegt of gedefe„ reerd."

Tot

XVI. BOEK. 1783.

Tot het byzonder agt teslaan op den Brief van zyne Hoogheid, en tot het schryven van deezen waren zy bewoogen, „ om dat „ de Brief des Erfstadhouders, onder „ andere zigtbaarlyk aan de Leden der „ Hooge Vergaderinge geschreeven was, „ om hun Stadsbesluit in zulk een haat- „ lyk daglicht te doen voorkomen, als „ ware 't zelve eene enorme Lesie van „ de Hooge Regten van den Souverain „ zelve, mitsgaders van de wettige Reg- „ ten en Preëminentien van het Stadhou- „ derschap; ja welke onvermydelyk naa „ zich zou sleepen alle die gevolgen, „ welke in dien Brief van zyne Hoogheid „ in 't breede worden gevanteerd, en „ hoofdzaaklyk nederkomen op eene door „ zyne Hoogheid gevreesde vermindering „ en kleinagting van eene zogenaamde „ *Majestas Publica*, welke zyne Hoog- „ heid zegt dat door dezelve, in plaats „ van den Souverain, op eene Erflyke „ wyze bekleed wordt, en om, zo doende, „ waar het mogelyk, tegen Ons voor in „ te neemen de Raadpleegingen over „ deeze zaak te houden. — Hier door „ hadden zy zich onvermydelyk verpligt „ gevonden om de Leden der Hooge „ Vergadering op 't ernstigst aan te maa- „ nen en te verzoeken, om, met ter zy- „ de stellinge van alle onverhooptlyk reeds „ verwekte vooroordeelen, mitsgaders „ van al dien ophef, waar mede, in meer „ gemelden Brieve, van de Sustenu van „ zyne Hoogheid werd gesprooken, met toe-

„ toegeeflykheid af te wagten, een ſtuk „ 't geen zy vervaardigden, tot weder- „ legging van alles wat tegen de wettig- „ heid van hun Stadsbeſluit was aange- „ voerd."

En doen deeze den Stadhouder, als mede de Ridderſchap ter hand komen.

Zy beantwoordden den afzonderlyken Brief van zyne Hoogheid, en ſlooten in dit Antwoord hun Rondgaanden Brief in; gelyk zy ook aan de Heeren van de Ridderſchap, by den Brief voor de andere Staatsleden geſchikt, een afzonderlyken Brief lieten toekomen, ſlaande op de Tegenaantekening door de Ridderſchap ingeleverd (*), en, huns bedunkens, van zodanig een aart, dat het naauwlyks der moeite waardig ſcheen Heeren, reeds vervuld met zulke beſlisſende denkbeelden, over het Geſchilpunt, nader te ſchryven; doch dat zy van een Collegie, 't welk de voorſte ſtem hadt in de Souveraine Vergaderinge des Lands, niet wilden, of konden veronderſtellen, dat het reeds, wegens het Geſchilpunt, eene bepaaling gemaakt hadt, zonder te hooren wat zy van hunnen kant konden en zouden inbrengen.

Berigt van *Alkmaar*; ter beweering van dit Regt.

Eenige Steden gaven wederſchryvens op den *Alkmaarſchen* Brief, andere niet; en zyn de Brieven aan den Stadhouder en de Heeren van de Ridderſchap, voor zo verre wy weeten, onbeantwoord gebleе-

(*) Zie hier boven bl. 297.

XVI. BOEK. — 1783. bleeven. Hadt de Regeering van *Alkmaar* tyd begeerd om het gevorderd Berigt, op het Vertoog van zyne Hoogheid, in gereedheid brengen, 't liep aan tot den den derden van Wintermaand des Jaars MDCCLXXXIV eer zy 't zelve, met eenige Bylaagen, ter Staatsvergaderinge inleverden. Ten zelfden tyde vertoonden zy de *Origineele Handvest van Vrouwe* JACOBA VAN BEYEREN *van den Jaare* MCCCCXXVI, en de *Acte van approbatie en confirmatie van* PHILIPS VAN BOURGONDIE, *van den Jaare* MCCCCL, op welke zy zich beroepen hadden, en wier bestaan, in 't Vertoog van zyne Hoogheid, in twyffel werd getrokken, die vervolgens den Heer Raadpensionaris en Groot Zegelbewaarder van *Holland*, in bewaaringe gegeeven werden. —— In 't slot des uitgewerkten Berigts, tot wederlegging van 't gevoelen des Erfstadhouders, door R. PALUDANUS opgesteld, zegt de Regeering, „ Dat hun „ Ed. Groot Mogenden, overeenkomstig „ met de Aloude Handvesten, Privilegi- „ en en Octroyen aan de Stad *Alkmaar* „ en de Burgery, zo door de Graven en „ Gravinnen van *Holland* als door hun Ed. „ Groot Mogenden zelve gegeeven, zich „ te eenemaal onbezwaard zouden vinden, „ om het Verzoek van zyne Hoogheid, „ omtrent hun Stadsbesluit, als volkomen „ ongegrond en strydig met de Handves- „ ten, Privilegien en Octroyen van de „ hand

„ hand te wyzen; en ook op te heffen „ het Staatsbesluit dat, hangende de raad- „ pleegingen op dit stuk, de Verkiezing „ door hun Ed. Groot Mogenden zou „ geschieden. —— Met dus eenen uitslag „ vleiden zy zich des te meer, om dat, „ aan den eenen kant, volgens de eige- „ ne verklaaring van hun Ed. Groot Mo- „ genden (*), de oorspronglyke en waar- „ lyke en waaragtige Constitutie van Re- „ geering der Steden van *Holland* en „ *West-Friesland* mede bragt; *dat het* „ *Collegie van Vroedschappen in de Steden* „ *deezer Provincie het Regt en de Bevoegd-* „ *heid hadt, om, in plaatze van de gee-* „ *nen, die sterven, of hunne Poorterschap-* „ *pen verlaaten, ten hunnen believen, an-* „ *deren te kiezen uit het midden der Bur-* „ *gerye; en dat by deeze Collegien 's jaar-* „ *lyks werden gekoozen de gewoone Magi-* „ *straaten, te weeten vier, drie of twee* „ *Burgemeesters, en zeven of meer Schepe-* „ *nen, om te dienen voor één Jaar, ge-* „ *schiedende deeze Electien, in zommige* „ *Steden, absolutelyk en in zommigen,* (die „ daar toe geene Handvesten of Privile- „ gien hadden,) *by Nominatie van een* „ *dubbel getal, waar uit dan by den Stad-* „ *houder de verkiezing van het gewoonlyk* „ *getal werd gedaan.* —— *Dat op dit* „ *Fun-*

(*) 't Plakaat van 16. Oct. 1587. *Groot Plakaatboek* I. D. bl. 43.

XVI. BOEK. 1783. „ *Fundament van Regeeringe de Staat deezer Landen den tyd van vyf, zes en zevenhonderd Jaaren, ja zo lang de oudste Monumenten verstrekten, hadt berust; dat de Staat zich hier door, naast de hulpe van God Almagtig, in den gevaarlyken Oorlog tegen eenen zo magtigen Vyand hadt gehouden in goede Kloekmoedigheid en Eendragt, zodanig, dat, geduurende den toenmaaligen Oorlog, nooit eenig Lid van deeze Landen, anders dan met geweld was afgescheurd, nooit Burgeryen oproerig, en nooit muitineerende Soldaaten in Holland en Zeeland waren gezien.*" —— Aan den anderen kant stelden zy zich zulk eene afkomst van zaaken voor; „ om dat eene tegenovergestelde Verklaaring niet wel anders scheen te kunnen geschieden dan met byzondere en uitdruklyke vernietiging van de aloude en wettig verkreegene Handvesten en Privilegien van Vrouw JACOBA en van PHILIPS VAN BOURGONDIEN, welke *Alkmaar ex titulo onoroso*, uit hoofde van getrouwe diensten, hadt verworven; hoedanig eene daad hun Ed. Groot Agtbaaren met fiducie vertrouwden, dat hun Ed. Groot Mogenden niet zullen toestaan, dat, tegen wil en dank der Stad en Burgery, door de *Graaven en Gravinnen deezer Landen*, te regt zou hebben kunnen geschieden, en welke zy zich daarom eerbiedigst verzekerd hielden

„ dat

„ dat by hun Ed. Groot Mogenden nooit „ in eenig bedenken zou worden genomen (*).”

1783.

De Verkiezing geschiedt volgens het Staatsbesluit.

Overeenkomstig met het Besluit van hun Ed. Groot Mogenden deeden zy, uit eene overgeleverde Naamlyst, in Sprokkelmaand des Jaars MDCCLXXXIV, eene Verkiezing van Regeeringsleden der Stad *Alkmaar*. Dan de Ridderschap, als mede de Steden *Delft*, *Brielle*, *Enkhuizen* en *Medemblik*, lieten zich niet in tot de raadpleegingen over deeze zaak (*).

De Wapenoefening in *Alkmaar* aangevangen, en voortgezet.

De *Alkmaarsche* Schuttery was, te midden van dat alles, yverig bezig om zich uit haaren vervallen staat op te beuren, en schikkingen tot een geregelde Wapenoefening te maaken. Vyfhonderd en drie en zeventig Burgers leverden een Verzoekschrift by de Regeering in, om gelyke en beproefde Geweeren, ten einde den *Burger* tot een waar *Schutter* te maaken in *Noordhollands* Hoofdstad, de eerste, die in dit Kwartier den Wapenhandel beoefende. Om den Krygsgeest op te wekken werd JAN WAARDS, Raad in de Vroedschap en regeerend Schepen, als mede Capitein van een der Bur-

(*) Zie de oorspronglyke Stukken geheel in de *Bylaag'n tot den Post van den Neder-Rhyn* No. III. bl. 1 en No. IV. bl. 42. *Courier van Europa* I. D. bl. 93—119 en *Bylaagen* bl. 1. en *Grondwettige Herstelling* II. D bl. 130.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 468.

XVI. BOEK. Burgervaandelen, onder geleide van een gedeelte der Schutterye, met Krygseere ter aarde besteld (*).

1783. *Purmerende* schaft de Aanpryzingen af.

Purmerende volgde het voetspoor der Steden, die den Stadhouder voor zyne Aanpryzingen tot Posten, welke ter begeevinge van de Stad stonden, bedankten; eene Meerderheid van dertien tegen twee stemmen stelde dit vast (†).

Heusden vordert haar Regt op de Magistraatsbestelling, en is op den Wapenhandel gesteld.

Onder de niet stemmende Steden in *Holland* was *Heusden* de eerste, die aanspraak maakte op het herstel van haare Regten in de Aanstelling der Magistraatsleden. Eenige Heeren vervoegden zich, met een Verzoekschrift, door een aantal Burgers ondertekend, by de Regeering, tot verkryging van de schikking op de Magistraatsbestelling door Staaten van *Holland*, in den Jaare MDCLXX gemaakt (§), van welke zy beweerden dat men veele jaaren was afgeweeken, vermids de Regeerders der Stad, op eene daar mede strydige wyze, Benoemingen gemaakt, en uit dezelve door den Stadhouder, naar deszelfs welgevallen, de Magistraatspersoonen hadden doen kiezen. —— Een tweede Verzoekschrift, door die zelfde Heeren

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 2112. Voor 't Jaar 1784 bl. 196.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1726. *Grondwettige Herstelling* II. D. bl. 150.

(§) *Tegenw. Staat* VII. D. bl. 264. *Grondwettige Herstelling* II. D. bl. 155.

ren ingediend, behelsde de verklaarde begeerte eeniger Burgeren om, op de zelfde wyze als *Gouda*, den Wapenhandel te mogen oefenen (*).

XVI. BOEK.

1783.

Gouda steekt in het voortzetten des Wapenhandels boven andere uit.

Voorbeeldlyk was *Gouda* niet alleen geweest in het gereed inwilligen van 't verzoek eeniger Burgeren tot vryheid van Wapenoefening, en het aanwyzen van eene geschikte Plaats ten dien einde; maar ook om de geheele Schuttery tot het verrigten van den Nieuwen Wapenhandel uit te noodigen, met aanbod van onderwys, buiten kosten der Burgeren: terwyl de Regeering, met het uiterste genoegen, die toeneemende zugt en yver beschouwende, betoonde niet ongenegen te zyn, om, tot ondersteuning daar van, en byzonder tot aankoop van de noodige Geweeren voor de Schutterye, mede te werken, twee Kisten te te laaten plaatzen, waar in het ieder zou vrystaan, tot dat oogmerk, zodanig eene gifte te brengen, „ als hy," gelyk zy zich uitdrukten, „ overeenkomstig zyne „ Stads- en Vaderlandsliefde oordeelde." — De vordering der *Goudasche* Burgeren was geëvenredigd aan hunnen yver; reeds in Slachtmaand geschiedde 'er eene openbaare Afvuuring buiten de Stad, in tegenwoordigheid der Magistraat. De Hoofd-officier bedankte, uit derzelver naam, in 't oefenveld, den Krygsraad en de Burgers. De

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783 bl. 1970—1974.

XVI. BOEK. 1783.

De Regeering, de Krygsraad en de Burgers, hielden dien avond, in afzonderlyke Vertrekken van de *St. Joris* Doelen eenen maaltyd. De aan tafel zittende Burgers kreegen een bezoek van de Regeeringsleden en den Secretaris, vergezeld van hunne Bodens; eenigen van de Burgery ontvingen hun plegtig. De Hoofdofficier hunne begroeting beantwoord hebbende, ging, onder een Vreugdegeroep, een glas op de gezondheid der Regeering rond; en wenschte deeze het welzyn en den bloei van *Goudas* Schuttery. De Collonels en twee Capiteins van den Krygsraad lagen een dergelyk bezoek af in het vertrek der Burgeren (*).

Een Vrycorps te *Rotterdam* opgerigt, en de Burgerwapenoefening hersteld.

De hevige beweegingen in het nabuurig *Rotterdam*, op den Jaardag des Erfstadhouders voorgevallen, wekten veele Burgers en Ingezetenen op om zich by de Regeering te vervoegen met een Verzoekschrift ter oprigting van een Bende Vrywillige Schutters, ten getale van omtrent vier honderd man, op hunne eigene kosten, met oogmerk om dezelve voornaamlyk, zo niet ééniglyk, te doen dienen tot voorkoming van alle beweeging en onrust, die 'er onverhoopt in de Stad zouden mogen ontstaan, en mede te helpen weeren, allen overlast, geweld, daadlykheid en ongehoorzaamheid. Dit

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1050. 1413. 1581. 1939.

Dit Verzoekschrift niet zonder tegenkanting toegestaan zynde (*), maakte het Vrycorps zo veel opgangs, dat, in Slachtmaand, een gedeelte van 't zelve, op de Buitenplaats van den Heer HAVART, de Wapenoefening verrigtte en afvuurde. De Bestuurders deezer nieuwe onderneeminge hadden verzogt dat eenige Heeren uit de Wet dezelve wilde bywoonen; aan welk verlangen voldaan werd. —— De Regeering, by welke, uit hoofde van de wydverschillende inzigten op de Staatsbelangen, het herstel van der Burgeren Wapeninge niet dan met veel tegenstribbelens toeging (†), hadt, in Grasmaand, eene nieuwe schikking op de Burgerwagt afgekondigd. Ingevolge van dezelve was de eerste van Oogstmaand bepaald om over alle de Burger-Compagnien der Stad, ten overstaan der Heeren van de Wet, een openbaare algemeene Wapenschouw te doen, welke ook op dien dag geschiedde, onder den toeloop eener groote menigte toekykeren: en dewyl veelen der Burgerye, zedert de afkondiging der nieuwe Beraaminge op de Burgerwagt, zich vrywillig in den Wapenhandel hadden geoefend beantwoordde dit bedryf, zelfs de eerste maal, aan de verwagting (§).

XVI. BOEK.

1783.

In

(*) *Rapport der Commissie te Rotterdam* bl. 65. enz. *Post van den Neder-Rhyn* IV. D bl. 278.

(†) *Rapport der Commissie te Rotterdam* bl. 57.

(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 584. 1421. 1950.

XVI. BOEK. 1783.

In *Woerden* was men mede bedagt en werkzaam om de diep vervallene Burger-Compagnien weder in ſtand te brengen. Men wilde zich by de Regeering vervoegen; doch, het Voorſtel van een Lid der Regeeringe vondt zo veel ingangs, dat men de Burgers voorkwam met een Stadsbeſluit overeenkomſtig met hunne begeerte. En wanneer een aantal Burgers, bemoedigd door deezen ſtap der Magiſtraat, met een Verzoekſchrift by dezelve aanhieldt tot het koopen en afgeeven van gelyke Geweeren uit Stadskasſe, bewilligde daar in terſtondt eene groote Meerderheid (*).

Hoe traaglyk het in *Enkhuizen* toeging.

Geheel anders droeg het zich in *Enkhuizen* toe. Reeds een geruimen tyd geleeden, hadden eenige Burgers hunne zugt tot een gezette oefening in den Wapenhandel aan de Regeering te kennen gegeeven, en om eene Plaats verzogt. Terwyl men met het vergunnen hier van draalde, hadden de Regenten van het oude Mannen- en Vrouwenhuis, een zaal van 't zelve, die geheel ledig ſtondt, den Liefhebberen van den Wapenhandel ten gebruike vergund. Met hoe veel ongenoegen de Regeeringe dit zag bleek uit een eisch aan Regenten van dit Godshuis, om, binnen acht dagen, een ſchriftlyk berigt te geeven van de redenen waarom zy

(*) N. *Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1439. 1582. 1974.

zy hun zulks vergund hadden, buiten kennis van Burgemeesteren? Op welke Voorwaarden dit was toegestaan? Wie het Vuur en Licht verschafte en betaalde? en of het Wapenoefenend Gezelschap, ten voordeele van dit Godshuis, voor 't gebruik der Zaale iets betaalde, en, zo ja, hoe veel? — De Regenten bleeven niet in gebreke om hier op te antwoorden, en, onder andere, te verstaan te geeven, „ dat het Gezelschap geen hoop Muiters „ was; (gelyk een Lasteraar gezegd werd „ hun te noemen;) maar, in tegendeel, „ een Gezelschap van braave Burgers, „ (en daar onder vier van de zes Regen- „ ten van het Godshuis zelve,) die het „ eene eere rekenden, zich te oefenen in „ den Wapenhandel ter bescherming (des „ noods) van Vaderland en Vryheid van „ de Privilegien der wel eer voortreflyke „ Stad *Enkhuizen* en van de eerlyke en „ braave Regenten in dezelve: weshalven „ van dit Gezelschap geen de minste „ schade of overlast te wagten was." — Gelyk zy ook, in geenerlei opzigte, tot last van 't Godshuis, iets genooten hadden; en dusdanige kleinigheden van zulk een Gesticht niet behoefden: terwyl Regenten, die eigenlyk geen Verdrag met het Wapenoefenend Gezelschap hadden aangegaan, het ook beneden zich zouden geagt hebben, winst te doen met eene zaak van zo luttel betekenisse als het gebruik voor weinig uuren van eene anders ledig staande Zaal, tot een einde

dat

XVI. BOEK. 1783.

dat veel eer alle aanmoediging verdiende, dan dat het door vuige hebzugt zou worden gedwarsboomd. Te meer daar zo veele Regeeringen van byzondere Steden, geene Gronden ter Wapenhandel verhuurd; maar in tegendeel hunnen braave Burgeren aangeboden hadden (*).

Beginzels van ongenoegen te *Utrecht.*

Was in *Gelderland* en *Holland* zo veel omtrent de Magiſtraatsbeſtellingen en de Burgerwapening voorgevallen, in 't *Sticht* gebeurde, ten dien opzigte, veel meer, en werden daar de grondſlagen gelegd tot eene zeer groote Gebeurtenis. Klein waren de beginzels, en ſcheenen geene gevolgen te zullen hebben. Een Voorſtel in de Vergadering der Vroedſchap te *Utrecht* om Burgemeesters te verzoeken van, in 't aanpryzen tot kleine Stadsampten, meerder agts te ſlaan op Perſoonen wier Voorouders, en zy zelve, als Burgers, binnen *Utrecht* ſchot en lot betaald hadden, vondt by de Leden gereeden ingang. Zyne Hoogheid, hier van kennis krygende, hadt deswegen eene zwaarigheid aan eenige *Utrechtſche* Heeren voorgeſteld; dan deeze, uit een verkeerd verſtaan ſpruitende, werd door eene nadere onderrigting weggenomen, zo als hy zelve in eenen Brieve aan de Vroedſchap betuigde, en zyn genoegen in die ſchikking te verſtaan gaf, met vermaan om, te deezer gelegenheid, op nieuws vast

te

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 2112.

te ſtellen, dat ieder Amptenaar zyne Bediening zelve zou bekleeden, zonder die door een ander te laaten waarneemen; in 't ſlot verzoekende, dat de Leden der Vroedſchap zich verzekerd zouden houden, „ dat hy niets meer verlangde dan „ om onwederſpreekelyke blyken te kun„ nen geeven, van zyne zonderlinge ge„ negenheid voor de Stad *Utrecht*, „ derzelver Burgerye, en goede Ingezete„ nen, welker waare belangens hem al„ toos zeer naauw ter harte zouden gaan." Het Voorſtel werd, met byvoeging van het aangeraadene door zyne Hoogheid, in een Stadsbeſluit veranderd, en hem deswegen kundſchap gezonden, die hy, met betoon van genoegen, beantwoordde (*).

XVI. BOEK. 1783.

Van korten duur was deeze eenſtemmigheid tusſchen den Stadhouder en de Leden der Stadsregeeringe van *Utrecht*. Twee Verzoekſchriften, ten zelfden tyde, op de eerſten van Oogstmaand, ingeleverd, deeden de zaak geheel van gedaante veranderen. Het een betrof een Regeeringslid; het ander de Aanpryzingen tot Ampten. Van beide moeten wy afzonderlyk ſpreeken.

Een Verzoekſchrift tegen R. M. VAN GOENS ingeleverd.

In het Verzoekſchrift, ingerigt tegen den Vroedſchap RYKLOF MICHAËL VAN GOENS, beklaagden zich driehonderd en vier Perſoonen, dat de Vroedſchaps Vergadering, tot hun leedweezen, zedert byna

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 489—494.

XVI. BOEK. 1783. na twee jaaren lang, by aanhoudenheid, door hem zeer ontluisterd was geworden: naardemaal hy, in verscheide Schriften, voorkwam de Schryver te zyn van het zo zeer berugte Geschrift, *'t Politiek Vertoog, over 't waare Systhema der Stad Amsterdam* (*), den *Geest* of *een Uittrekzel van 't zelve*, en andere Geschriften, waar van den Tegenschryvers den Naam en het Character deezes Mans, zodanig voorstelden, dat zy vermeenden, als Burgers, het niet langer te kunnen aanzien, dat aan hem, als een mede Representant van het Lichaam der Stads Burgerye, Zitting in de Vroedschaps Vergadering werd toegestaan. —— Zy beschuldigden hem verder van een onbetaamelyk gedrag tegen twee Burgers gehouden, als mede van het strooyen van Liedjes langs de straaten der Stad, op den zevenden van Lentemaand, strekkende om de rust te verstooren en oproer te verwekken, waar door alleen hy zich onwaardig gemaakt hadt om langer als Regent aan te blyven. Van alle die grieven hadt hy zich op geenerlei wyze gezuiverd; maar in tegendeel zich op zulk eene wyze gedraagen, dat hy, wel verre van die Waardigheid te beschermen, welke het Charakter door hem bekleed vorderde, de veragting van ge-

(*) In den loop deezes Werks hebben wy 't zelve meermaalen, en geenzints met lof, aangehaald: 't zelve wordt in de bekende *Brieven van Candidus* wederlegd.

geheel *Nederland* geworden was; en door die gedraagingen, zo niet rechtstreeks, ten minsten zydelings, genoegzaam het zegel gezet hadt op alle die hem openbaar aangewreevene Beschuldigingen, en daar door zich de plaats van Regent onwaardig gemaakt; weshalven zy verzogten, dat dien Heer voortaan de Zitting in de Vroedschaps Vergadering mogt geweigerd en met hem over geene zaaken, de Politie van *Utrecht* betreffende, in onderhandelingen getreeden worden; doch in tegendeel daar en zo het behoord, te bewerken, dat hy als Raad werd ontslaagen. En, zo dit, onverhoopt, niet mogt volgen, dat hun Ed. Groot Agtbaaren, ter voldoeninge aan hunne billyke begeerte, hem voortaan van alle Commissien, 't zy ze by benoeminge begeeven werden, of ter rechtstreeksche beschikkinge des Raads stonden, zouden uitsluiten, en voorby gaan, op dat de Regeering van *Utrecht* eenmaal ontheven mogt worden van hem, die dezelve zo zeer ontluisterde.

XVI. BOEK. 1783.

By een zeer groote Meerderheid der *Utrechtsche* Regeeringe bleek dit Verzoekschrift, door zulk een aantal *voornaame Burgers* ingeleverd, welkom te weezen: weshalven zy een Afschrift daar van aan zyne Hoogheid zonden, begeleid door eenen Brieve, die de gedaane aanklagte dier Burgeren ondersteunde, en ophaalde de by alle weldenkenden verfoeide gedraagingen van VAN GOENS in poogingen te doen om een Burger te misleiden, ten

't Zelve, met een ondersteunenden Brief, aan zyne Hoogheid gezonden.

ten einde denzelven tot de overtreeding van een zwaar beboetende Wet te brengen; daar hy, ten dien tyde Schepen zynde, als Regter in die zaak moest zitten, zonder dat hy, voor zo verre deeze mislukte zaak voor den Regter was gekomen, den persoon en hoedanigheid van Regter hadt afgelegd. Eene zaak zo klaar gebleeken dat hy dezelve openlyk in 't Gerecht hadt toegestaan: terwyl veele andere feitlykheden, verkeerdheden en gedraagingen hem openlyk waren aangeteigd, zonder dat hy zich van die blaam hadt gezuiverd, gelyk hy, de aantygingen onwaar zynde, overlange hadt kunnen doen. Zy konden niet ontveinzen, dat het vertrouwen, 't geen zy in zyne Hoogheid stelden hun, tot hier toe, hadt wederhouden om eenen stap te doen, waar toe het Verzoekschrift dier Burgeren was ingerigt. Steeds hadden zy zich ook gevleid, dat die Heer, op deeze of geene wyze, hunne Vergadering zou verlaaten; voor al daar zy van zyne Eigenliefde verwagtten, dat het hem, aan wien de zo groote veragting en verguizing zyner Medeburgeren niet onbekend kon zyn, volstrekt onmogelyk zou geweest hebben, langer te *Utrecht* te verblyven. Dewyl het nu scheen, dat de uitkomst aan deeze hunne verwagting niet zou beantwoorden oordeelden zy 't aan zich zelven verschuldigd, zyne Hoogheid te verzoeken in overweeging te neemen, hoe allerongenaamst het ware voor *Utrechts*

Re-

Regenten in hunne zo aanzienlyke Vergadering te moeten zitten en te raadpleegen met een Persoon, wien zelfs de geringste Burger veragtte, en die van overlange uit alle Gezelschappen daar ter Stede was uitgeslooten. —— Waarom zy zyne Hoogheid verzogten den Heer VAN GOENS, tegen den twaalfden van Wynmaand, in het doen aanblyven der Raaden, voorby te gaan.

Antwoord van zyn Hoogheid, kennis geevende dat VAN GOENS zyn Ampt hadt nedergelegd.

Hoe weinig dit Verzoekschrift, op die wyze ondersteund, den Stadhouder smaakte bleek uit diens Antwoord. „ Nimmer" schreef hy, „ zouden wy het van ons „ hebben kunnen verkrygen aan een dergelyk verzoek, zonder behoorelyke verdeediging van den aangeklaagden te defereeren; daar wy, naa dat de Heer VAN GOENS van verscheide *voor zyne Eer nadeelige zaaken*, *zonder eenig voldoenend bewys*, *werd beschuldigd*, en daar op zyn ontslag uit de Regeering geëischt, hem niet konden discontinueeren, zonder hem alvoorens gelegenheid te geeven om zich te exculpeeren: en dat zulks, eene Materie zynde van *Justitie*, niet door eene *Politieke Dispositie* van ons kon worden afgedaan, zonder hem eene verregaande ongeregtigheid aan te doen. Het is daarom dat wy geoordeeld hadden, by *provisie*, *geen antwoord te geeven*; dan de Heer VAN GOENS, verneemende dat de Meerderheid van UE. hadt kunnen goedvinden, om het Verzoekschrift tegen „ zyn

XVI. BOEK. 1783.

„ zyn Persoon ingerigt te appuyeeren, „ heeft geoordeeld *niet langer met genoegen in eene Regeering te kunnen zitten, waar door hy op zodanig eene wyze is behandeld*, en heeft ons verzogt zyne plaats, als Raad der Stad *Utrecht*, „ te mogen nederleggen, en dat wy hem „ zyne demissie in die Qualiteit wilden „ verleenen. Wy hebben gemeend dit „ verzoek te moeten accordeeren, en „ kunnen niet afzyn aan UE. te rescribeeren, dat wy, *alleen in aanmerking van het voorschreeve Verzoek, den Heer* VAN GOENS *zyne Demissie, als Raad van uwe Stad, hebben verleend*, en daar „ by te voegen, dat wy oordeelen geen „ regard te moeten slaan op accusatien „ en insimulatien, tegen wien zy ook zyn „ mogen, tot dat aan ons beweezen is, „ dat de beschuldigde Persoon waarlyk „ schuldig is aan 't geen hem ten laste „ word gelegd." —— Veelen oordeelden dit voorgenomen uitstel van Antwoorden, zeer onvoeglyk, en dat de Brief der Vroedschap eene beweezene Beschuldiging behelsde, in het gansch niet onduister aangeduidde geval met eenen Burger (*).

Juist

(*) Burgemeesters en Regeerders van *Utrecht* zagen het zo in, waarom zy, in eenen Brieve van 6. Oct. 1783, den Stadhouder schreeven, „ dat Mr. R. M. VAN GOENS, in den jaare „ 1781. Schepen zynde, geene zwaarigheid gemaakt hadt, om in het byzyn, en ten aanhooren „ van

XVI. BOEK. 1783. Van Goens ontslagen.

Juist op dien tyd, dat het Wederschryven van zyne Hoogheid, zo weinig geschikt om *Utrechts* Burgery en der Meerderheid haarer Regeeringe genoegen te geeven, kon aangekomen zyn, zondt VAN GOENS aan den Voorzittenden Burgemeester een Brief, met verzoek; om, ingevolge der aanschryvinge van den Erfstadhouder, den Raad te berigten, dat hy zich, van nu af aan, ontslaagen hieldt als Raad van *Utrecht* met alles wat daar aan vast was. Het geschiedde, en werd hy van Post en Eed als Raad ontslaagen, door de Vroedschap, die deswegen een kort berigt aan den Stadhouder zondt, met kennisgeeving van de ontvangst des Briefs het toestaan des Verzoeks van den Heer VAN GOENS behelzende. Schoon niet

„ van allen, die toen in het Geregt tegenwoordig waren, openlyk te avoueeren en te detailleeren de linksche wyze op welke hy getragt hadt een Burger, Boekverkooper zynde, in de grootste ongelegenheid te brengen, door te gelyk de rol van *Verleider*, *Verklikker*, *Aanklaager* en *Regter* te speelen: eene daad, welke de Regeering zo schandelyk, en door deszelfs kenbaarheid, zo zeer boven allen Regterlyk onderzoek en bewys gesteld hadt geagt, dat zy geoordeeld hadden dezelve, zonder zwaarigheid onder 't oog van den Stadhouder te kunnen brengen, gelyk zy dan ook van dit *fait* gebruik gemaakt hadden tot Appuy van het Request hunner Burgeren." Zie deezen Brief in de *Utrechtsche Courant* 1783. No. 128.

XVI. BOEK. 1783. Een tweede Verzoekschrift, vorderende de onafhanglykheid der Regeeringe van de Aanpryzingen des Stadhouders.

niet naar wensch hadden zy, niet veele Burgers hunnen wil (*).

Het andere Verzoekschrift, door een gelyk getal Burgeren getekend, betrof eene zaak van verder uitzigt en grooter naasleep. *Zy* beriepen zich op de onlangs gedaane betuiging der bereidvaardigheid van zyne Hoogheid om *Utrechts* Stad en Burgery, de onwederspeekelyke blyken van zyne zonderlinge toegenegenheid te schenken (†); eene betuiging die zy als te duidelyk nedergesteld aanmerkten om dezelve voor eene *bloote Pligtpleeging* te kunnen beschouwen; weshalven zy dan ook, buiten het Regt, 't welk zy daarenboven hier toe hadden, van zyne Hoogheid, mogten vorderen, dat de Magistraat hunner Stad by deszelfs Regten en Privilegien wierd bewaard: waar toe, in de eerste plaats, behoorde, de bestelling in het jaarlyks beleid van de Regeering hunner Stad. Hier mede strydig hadt hunne Stad, zints lang, niet genooten het maaken eener vrye Benoeming van Burgemeesteren en Schepenen, noch de vrye Begeeving van de verdere Stads-Commissien; maar de Magistraat, in tegendeel zich gedrongen gezien vóóraf te moeten verneemen, wien het de Stadhouder goeddagt, dat op de Benoeming van Burgemeesteren zou gesteld worden, en voorts

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1603—1612. *Courier van Europa* I. D. bl. 15. 69—72.

(†) Zie hier boven, bl. 316.

voorts het geheele beleid der Regeeringe te moeten schikken naar en overeenkomstig met die Aanpryzing, welke zyne Hoogheid kon goedvinden daar by over alle Regeerings-Commissien te doen. Dat, hoe zeer het, aan de eene zyde, billyk was dat de Stadhouder genot hadt van de Regten, hem zonder krenking der Privilegien opgedraagen, het egter niet min billyk en behoorelyk was, dat de Magistraat, als de Plaatsbekleeders van de Burgery en Inwoonders, en als Bewaarders van derzelver Regten, ook genot trokken van het Regt aan dezelve in die hoedanigheid toekomende; waar toe vooral behoorde het maaken eener vrye Benoeming van Burgemeesteren en Schepenen, zo wel als de vrye Begeeving van andere Stads-Commissien, zonder daar in van eenige Aanbevelingen afhangelyk te zyn: weshalven zy ook verzogten, dat de Regeering, dit zo onwederspreekelyk Regt der Stad en Burgerye zou handhaaven, en mitsdien, in de bestelling der Commissien voor de Regeering, tegen den twaalfden van Wynmaand deezes Jaars, en vervolgens alle jaaren, te handelen overeenkomstig met de Regten aan hunne Stad toebehoorende; en dat niet alleen in het opdraagen der genoemde Stads-Commissien; maar even zeer in het benoemen van Persoonen tot het waarneemen van alle Generaliteits en andere drie of zesjaarige Commissien, Dykgraaf- en Heemraadschappen, als mede in het aanstellen

XVI. BOEK. 1783.

XVI. BOEK. 1783. van Raaden, Procureur Generaal en Griffier van den Hove, en voorts in de begeeving van eenige Bedieningen, hoe ook genaamd: welk laatste zy vertrouwden te mogen verzoeken, overeenkomstig met die Regeerings Administratien, welke aan de Leden ter Vergadering van Staaten gezonden als Leden van de Vroedschap waren aanbetrouwd. —— Zy eindigden hun Verzoek met de opregtste en gevoeligste verzekering van hunne volkomene bereidvaardigheid om hunne wettige Magistraat houw en getrouw te zyn, en allen geweld tegen dezelve, of ook tegen de goede Burgery en Ingezetenen hunner Stad, of tegen de Voorregten en Privilegien van dezelve ondernomen, met goed en bloed te zullen helpen afweeren.

Gunstig by de Meerderheid ontvangen, en daar overeenkomstig mede besloten.

Gereeden ingang vondt dit Verzoek by de Meerderheid der *Utrechtsche* Vroedschap, welke besloot aan 't zelve geheel te voldoen. Op den ingeleverden Voorslag van één der Leden, dat men vóóraf een vasten Regel moest bepaalen naar welken vervolgens de Commissien en Ampten, door de Vroedschap zouden begeeven worden, ontwierp men ten dien zelfden dage daar toe een Plan, en besloot tot eene beschryving der volle Vroedschap om des nader te raadpleegen. In deeze Vergadering werd zulks bepaald.

Kennisgeeving aan den Stadhouder, en

Eene Bezending van vier Leden der Regeeringe, met den oudsten Secretaris, vertrok na *'s Gravenhaage* om van dit Stadsbesluit zyne Hoogheid, by monde en ge-

geschrifte, kennis te geeven. Burgemeester VAN BEEK het woord gevoerd en den Brief aan den Prins ter hand gesteld hebbende, antwoordde deeze, „ dat hy „ de Boodschap, welke zy Heeren aan hem „ bragten, niet wel begreep: dewyl hy nooit „ om het geeven van Recommandatien hadt „ gevraagd, noch immer eenige Recom„ mandatie tot de Nominatie van het Con„ sulaat, of andere Commissien hadt ge„ geeven, dan op voorafgaand verzoek „ van de Vroedschap, gelyk zulks ook „ geschied was in het geval der Heeren, „ die aan hem deezen Brief kwamen over„ handigen, en ook van hunnen Secreta„ ris." — Verder voorstellende, „ of de „ Vroedschap dan nu voortaan zou op„ houden met het vraagen der Recom„ mandatien?" De Heer VAN BEEK verklaarde, „ dat dit vraagen, volgens „ het Vroedschaps Besluit, zou ophou„ den." Zyne Hoogheid gaf daar op te verstaan, „ als dan te verwagten, dat „ de Vroedschap zodanige schikkingen „ zou maaken, als regt en billyk waren, „ en dus geen andere Persoonen op de „ Nominatie brengen, dan die elegibel wa„ ren: dewyl aan hem de Electie uit de „ Nominatie competeerde; verder ver„ wagtende, dat hy by zyne Regten zou „ worden geconserveerd." Waar op de Gelastigden betuigden, „ dat zulks de be„ doeling van de Vroedschap was en „ altoos was geweest."

XVI. BOEK. — 1783.

Onderhoud met hem.

Zyne Hoogheid, in 't begrip gekomen, dat

Brief van zyne

XVI. BOEK. 1783. Hoogheid over dat Onderhoud.

dat zyn gegeeven Antwoord niet wel begreepen, of gebrekkig overgebragt moest weezen, vaardigde een Brief aan de *Utrechtsche* Vroedschap af, waar in hy zyn Antwoord aan de Afgevaardigden in deezer voege opgaf; „ dat hy nimmer, als „ een Regt gepretendeerd hadt, dat aan „ zyne Recommandatien tot Ampten of „ Commissien, te hunner dispositie staan„ de, wierd gedefereerd, en dat aan die „ Heeren, zo wel als de andere Leden „ bekend was, dat hy nooit, uit eigene „ beweeging, maar altoos op verzoek, „ Recommandatie Brieven verleend hadt, „ en welk verzoek hy altoos, als een „ blyk van Vriendschap, hadt geconside„ reerd: dan dat hy, op 't ernstigst ver„ langde dat hun Edelen zich stiptelyk „ zouden houden aan het Voorschrift „ van het Reglement van den Jaare „ MDCLXXIV, 't welk in den Jaare „ MDCCXLVII, door alle de Staatsle„ den aangenomen en bezwooren was, „ en op den voet van 't welke hy het „ Stadhouderschap hadt aanvaard, en dat „ derhalven, op de Nominatien tot Bur„ gemeesteren en Schepenen van de Stad „ *Utrecht* geene andere dan eligibele Per„ soonen zouden gebragt worden; op dat „ door het nomineeren van niet eligibe„ le Persoonen geen atteinte mogt worden „ toegebragt aan het Regt van vrye Electie „ hem wettiglyk competeerende." By dit schriftlyk herhaalen voegde zyne Hoogheid, tot nader verstand zyner meenin-

ge,

ge, „ vast gerefolveerd te zyn om de „ tegenwoordige Conſtitutie te mainti- „ neeren, en niet te dulden, dat op de „ wettige Regten aan het Stadhouderſchap „ verknogt, eenige inbreuk gedaan wier- „ de." —— Een ſchryven dat niet onbeantwoord bleef. De Vroedſchap ſtelde een Afſchrift van 't Verſlag der Afgevaardigden aan zyne Hoogheid ter hand, met verzekering, dat alle de Heeren éénpaarig zulks voor het bekomene Antwoord van zyne Hoogheid hielden; daar het ook in 't weezen der zaake overeen kwam met het *nader* en wat *uitgebreider* Antwoord in den Brief. Voorts by herhaaling verzekerende geen ander oogmerk te hebben dan om de Regten van zyne Hoogheid, als Stadhouder in *Utrecht*, te bewaaren.

Tegenverklaaring van WIELING en JONGHEERE.

Anders dagt hier over een Lid der *Utrechtſche* Vroedſchappe de Heer CAREL BALTHAZAR WIELING, thans wegens *Utrecht* zitting hebbende in de Algemeene Staaten, die, uitgenoodigd tot het bywoonen der Vroedſchaps Vergadering, waar men de laatſte hand zou leggen aan het zo veel gerugtsmaakend Stadsbeſluit, in eenen Brief, niet onduidelyk te verſtaan gaf, hoe hy dien ſtap wraakte, als ſtrekkende tot merkelyk nadeel der Stadhouderen, en ſtrydig met het oude Gebruik; waarom hy dien voor rekening liet der Leden, die daar toe beſlooten, 't aan zich behoudende om zyne gedagten daar over in de Vroedſchaps

XVI. BOEK. 1783. Aantekeningen te doen boeken. Deeze Aantekening als mede die van den Heer DE JONCHEERE, volgden welhaast; waar op de Meerderheid, als mede op den Brief, met klem antwoordde.

Verzoekschrift van een aantal Burgeren omtrent den Heer WIELING.

Een aantal van niet minder dan *veertien honderd veertien Utrechtsche* Burgers, die de Aantekening van den Heer WIELING zo *uitgebreid* als *hoonende* oordeelden, vervoegden zich met een Verzoekschrift by de Regeering, klaagende, dat die Heer hunne vorderingen, omtrent het niet vraagen der Aanpryzingen, hieldt voor *onbevoegd*, en aanmerkte, *als zaaken met welken zy niet te doen hadden*, en als *nieuwigheden*, hun afschilderende als *misleide en verbysterde Medeburgers*, *vergiftigd door de sinisterlyke en sophistische droggronden van een woelzieken Engelschman*, (den Heer RICHARD PRICE) en als niet weetende waar in de *Subordinatie*, naar het begrip onzer Voorouderen, zou bestaan: terwyl hy de handelingen van hun Ed. Groot Agtb. als *informeel en niet overeenkomende met het but en waar belang van Stad en Burgery* afmaalde. —— Deeze Voordragt en Aantekening van den Heer WIELING erkenden zy niet anders te kunnen beschouwen, dan als zeer gevaarlyk, en van verren uitzigte, ingerigt om de regtmaatige poogingen der Burgerye en de wettige Besluiten van hun Ed. Groot Agtb., tot herstel van het Regt der Regeeringe, te verydelen. Waarom zy de vryheid namen

men om, by herhaaling, aan te dringen op het doen doorgaan en staande houden des Stadsbesluits, en teffens te verzoeken, dat de Heer WIELING, de Burgery en hun Ed. Groot Agtb. door zyne Aantekening op eene verregaande wyze beledigd hebbende, mogt genoodzaakt worden, zulks op eene voldoende wyze te beteren, en dat hy, by weigering hier van, in de op handen zynde Verandering van Regeering, immers by provisie, in alle Commissien als mede in die van het Consulaat, werd voorbygegaan, tot tyd en wyle deeze Beledigingen genoeg zouden zyn weggenomen (*).

Het Besluit daar op.

Van dit Verzoek der Burgeren deedt men kundschap aan den Heer WIELING, die, by eenen Brieve, de Vroedschap aan was om de Verzoekers uit hunne dwaalende opvatting te brengen. De Vroedschap gaf den Burgeren te verstaan het ge-

(*) Op den kant van het oorspronglyk Adres stondt aangetekend eene berekening van het groot verschil tusschen het aantal der Ondertekenaaren van het onlangs ingeleverde Adres ter affchaffinge van de Aanpryzingen, als mede van het Request van den Jaare MDCLXXIII, waar uit blykt, dat het getal der Ondertekenaaren van het tegenwoordige Adres 1100 meer bedraagt dan het aantal der Ondertekenaaren van het laatst voorgaande, te weten 314, en 1356 meer dan het getal der Tekenaaren van het Request des Jaars MCCLXXIII, 't welk maar 58 bedroeg. Men zie over dit laatste Request de *Nederduitsche Naavolging van* CERISIER *Tafereel der Algemeene Geschiedenissen der Vereenigde Nederlanden.* VII. D. bl. 474. en de daar aan getoogene Schryvers.

XVI. BOEK. 1783.

gevraagde omtrent den Heer WIELING, een ſtuk van zo veel belangs te rekenen, dat zy 't zelve, daar hy ook hunne tusſchenſpraak verzogt hadt, oordeelden in overweeging te moeten houden. Eerlang gaven zy hun te kennen, dat zy, uit hoofde der in alles doorſlaande loflyke en gemaatigde gevoelens van *Utrechts* Burgery en Ingezetenen, zich verzekerd hielden, dat zy met een waar betrouwen op het goede oogmerk en doorzigt van hun Ed. Groot Agtb. gaarne zouden berusten in zodanige beſluiten als hun Ed. Groot Agtb. dien aangaande volgens het Regt, vloeiende uit de Conſtitutie en Forme der Regeeringe, in gemoede zouden oordeelen te moeten neemen. (*)

Nieuw Geſchil met zyne Hoogheid, over 't weglaaten van een gedeelte des Eeds.

De ſchikking door de Regeering, by het afſchaffen der Aanpryzingen gemaakt, om ieder Regent van zelve, op zyne beurt, naar den rang des tyds zyner Regeeringe, te verzekeren van benoemd te zullen worden tot en het verkrygen van zodanige Commisſien, als hem uit dien hoofde, naar redelykheid, toekwamen, deedt een gedeelte des Eeds, by het aanſtellen van nieuwe of het aanblyven van oude Raaden, volſtrekt overtollig en onbeſtaanbaar worden. Van het agterwege laaten deezes deels van den Eed, verwittigden zy zyne Hoogheid, op dat hy den Hoofd-Officier, by de aanſtaande Beëediging, des zou onderrigten. De Stadhou-

(*) *N. Nederl. Jaarb*, 1783. bl. 1600, 1994. *Courier van Europa* I. D. bl. 75–93.

houder, die noch deeze Verandering, noch den grond op welken dezelve ſteunde, goedkeurde, wilde den Hoofd-Officier toelaaten *Proviſioneel* dat gedeelte des Eeds niet af te neemen. Hier op kreeg hy ten beſcheid, dat de Vroedſchap de Bedenkingen van zyne Hoogheid op dit ſtuk niet gevraagd; maar hem alleen berigt gegeeven hadt van eene louter Huishoudelyke Inrigting, die geheel te haarer beſchikkinge ſtondt. Wanneer de Stadhouder daar op, by het overzenden van de Lyst der Vroedſchappen, die hy goed vondt voor den aanſtaanden Jaare te doen aanblyven, ſchreef *voor dit maal*, den Hoofd-Officier toe te laaten het gedeelte van den Eed, 't geen de Raad 'er uit wilde geligt hebben, niet af te vorderen, deeden de meesten den Eed, overeenkomſtig met het vastgeſtelde by de gemaakte ſchikking in den Raad, en *zonder te treeden in het geſtelde van den Stadhouder omtrent deezen Eed*: eenigen, overeenkomſtig met dit aanſchryven, *alleen voor dit Jaar*: en één, zonder 'er iets by te voegen, verklaarde dien af te leggen, zo als dezelve by 't Raadsbeſluit was vastgeſteld (*).

Verzoekſchrift eeniger Burgeren, dat een tusſchentyds o-

Eer dit Jaar ten einde liep deedt de aanſtelling van een Lid der Vroedſchap tot Secretaris, eene Vroedſchapsplaats openvallen. Tot nog hadt de Stadhouder over dusdanige tusſchentyds ontruimde

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 2000. *Courier van Europa* I. D. 93. 94.

XVI. BOEK. 1783.

Opengevallen Vroedschaps-plaats door de Regeering zelve, mogt vervuld worden.

de Vroedschapsplaatzen bestelling gedaan. Dan een aantal van *zevenhonderd en vyf en twintig* Burgers lieten aan den Voorzittenden Burgemeester een Verzoekschrift overleveren, om ter Vroedschaps Vergaderinge ingebragt te worden. In 't zelve beweerden zy, dat alle binnentyds openvallende plaatzen in den Raad ter begeevinge stonden van hun Ed. Groot Agtb. als vertegenwoordigende de Gemeene Gilden en Burgery der Stad, en geenzins behoorden aan zyne Hoogheid als Erfstadhouder, aan wien zodanig een Regt, noch by het Regeerings Reglement, noch op eenige wyze, was afgestaan en opgedraagen. Zy verzogten deswegen, dat de Regeering die Aanstelling zou doen, en, zo het onverhoopt mogt gebeuren, dat zyne Hoogheid, over die plaats beschikking maakte, de benoemde Persoon, noch tot het doen van den Eed, mogt toegelaaten, noch Zitting in den Raad vergund worden.

Antwoord van zyne Hoogheid op dit hem medegedeelt Verzoekschrift.

Terwyl dit Verzoekschrift by de *Utrechtsche* Regeering in overweeging genomen werd, was het ook door dezelve aan zyne Hoogheid gezonden, die zyne verwondering en bevreemding over 't zelve te verstaan gaf, en teffens hoe hy, in vertrouwen, dat de Regeering van *Utrecht* niet vergeeten zou zyn op welken voet zyn Heer Vader, de aangebodene Stadhouderlyke Waardigheid over *Utrecht* aanvaard hadt, en dat vervolgens die Waardigheid Erflyk op hem was neder-

ge-

gedaald, met dezelfde voorregten, binnen korte dagen, volgens de onafgebrooke Usantie, zedert het Reglement des Jaars MDCLXXIV, kennis zou geeven van de opengevallene Raadsplaats; ten einde hy daar over beschikte, zo als hy, overeenkomstig met de Constitutie en Orde van Regeering, zou oordeelen te behooren.

De Meerderheid stemt het Verzoekschrift toe; en schryft den Stadhouder.

't Verzoekschrift werd by lange na in *Utrechts* Vroedschap niet met het zelfde oog ingezien, en de Brief des Stadhouders zeer verschillend beoordeeld. Dan eene Meerderheid van zes en twintig tegen twaalf stemmen, was voor het voldoen van de begeerte der Burgeren, in het tegenwoordige geval niet alleen; maar ook om vervolgens over alle tusschen de tyden der gewoone Regeeringsverandering openvallende Raadsplaatzen, zelve te beschikken. Men liet van dit Stadsbesluit den Stadhouder de weete toekomen in eenen Brieve, teffens dienende ter beantwoording des laatst ontvangenen van zyne Hoogheid. Zy schreeven „ overtuigend bevonden te hebben, dat „ in het Regeerings Reglement niet „ beschikt was over de begeeving der „ tusschentyds openvallende Raadsplaat„ zen, en dat, dienvolgens het Regt „ om dezelve te begeeven, in den boe„ zem der Burgerye was blyven berus„ ten, en alzo door de Vroedschap, als „ dezelve vertoonende, moest worden „ uitgeoefend, in dier voege als zulks,

„ ten

XVI. BOEK. 1783.

„ ten tyde der invoeringe van dat Re„ glement aan de Vroedſchap ſtondt, en „ door dezelve was geſchied: gelyk ook uit „ den inhoud van den Eed, ten tyde der „ invoeringe van dat Reglement vastge„ ſteld, en door de Raaden gedaan, bleek, „ dat die begeeving aan de Vroedſchap „ was gelaaten." —— Zy merkten wyders op, dat dit Regt van begeeving door de Vroedſchap aan de Heeren Stadhouderen nooit formeel was overgegeeven, of in dier voege ooit, zonder toeſtemming der Burgerye, hadt kunnen overgegeeven worden. Een langduurig Gebruik kon hier niets afdoen. Wel wilden zy bekennen, met deezen ronden voordragt van hun gevoelen niet te veronderſtellen, dat zyne Hoogheid, door de gedaane begeeving der tusſchentyds openvallende Raadsplaatzen, een oogmerk gehad hadt om aan het Regt van *Utrechts* Burgery eenig nadeel toe te brengen; maar te vertrouwen dat hy, ter goeder trouwe, in het denkbeeld van dat Regt geſtaan hadt, en door 't beſtendig Gebruik in het dwaalend denkbeeld gebragt was, dat het hem met de daad, volgens het Regeerings Reglement, toekwam. Zy zelve hadden dus lang in dat dwaalend begrip verkeerd; doch waren thans van het tegendeel overtuigd. (*),

Op

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 203-223.

XVI. BOEK.

1783.

Eenige Bedieningen verkrygbaar gesteld voor Burgers van allerlei Gezindheden.

Op het voorstel van den Heer C. J. SMISSAART ter *Utrechtsche* Vroedschaps Vergaderinge, om al zulke Bedieningen, tot welken de alleen vastgestelde Godsdienst geen noodwendig vereischte was, en die op de Staats- of Stadsregeering geene regtstreeksche betrekking hadden, vervolgens ook voor Leden van andere Gezindheden, gebooren Burgers, of eenige jaaren gezeten Inwoonders, verkrygbaar te stellen; werd ten aanziene van verscheidene Bedieningen, een toestemmend Besluit genomen; en ten opzigte van eenige in overweeging gehouden (*). Zodanig een Besluit baarde by veelen ongenoegen: zulks duidende. als een veragting en vernedering van den heerschenden Godsdienst: ja men strooide het zo ongegrond als dwaas en ongerymd gerugt, dat de *Roomschgezinden* twee Kerken der *Gereformeerden* voor zich zouden begeeren (†).

De Schuttery in *Utrecht* hersteld, en in den Wapenhandel geoefend.

Niet min dan elders in de *Vereenigde Gewesten* sloeg *Utrecht* de hand aan den Wapenhandel. Een der Burgerbenden ging alle de andere hier in voor. Ruim zes honderd Burgers verzogten by de Regeering, het oprigten van eene geregelde Schuttery, en leverden een Plan over het ontwerp van dit herstel behelzende. Dit verzoek, dit Plan, droeg, naa verzogt en ingebragt berigt van Collonel en Hoofd-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 2003. 2126.
(*) *Post van den Neder-Rhyn* V. D. bl. 535.

XVI. BOEK. 1783.

Hoofdmannen, de toestemming der Regeering weg, en sloeg dezelve geen agt op een Tegenverzoekschrift, door vier en dertig Persoonen getekend, die zich *stille Burgers* noemden, zeer te vrede met de beschikking der zaaken, waar mede zy zich niet bemoeiden, en althans aan hunne Regeerders geene nieuwe Plans wilden voorschryven: een klein aantal, waar van nog de meesten betoonden berouw van hunne Tekening, of betuigden dezelve niet gedaan, te hebben.

Welhaast was een deel der Schutterye verre genoeg gevorderd om in 't openbaar de Wapenoefening te verrigten, en 't oog der Voorstanderen van dit Burgerkrygsbedryf VAN DER CAPELLEN TOT DE POLL en VAN PALLANDT TOT ZUITHEM, daar op te onthaalen. —— De Regeering hieldt drukke raadpleegingen tot het vormen van een geschikt Plan om de Schuttery uit den vervallen staat weder op te regten, en beraamde eene schikking op den Burger-Krygsraad. Tot het bevorderen eener spoedige gelyke Wapening werden de Leden van den Krygsraad verzogt en gemagtigd eene Inschryving te openen, by welke ieder Liefhebber des Vaderlands gelegenheid gegeeven werd om voor zo veel Gelds, of voor zo veel stuks Wapenen, in te tekenen als hy zou goedvinden: ook stondt op 't Stadhuis een gesloote Kist ter inzamelinge van de gaven der geenen, die liever eene onbekende gifte, ten dien einde, wilden uit-

stor-

ſtorten. Een nieuw Reglement omtrent de Schuttery en Schutterswagten, nevens een Lastbrief voor den Rentmeester der Kasſe van den Burger-Krygsraad, werd in gereedheid gebragt en afgekondigd. Men verzuimde niets 't geen ſtrekken kon om de Wapenhandelende Burgery onverhinderd te laaten optrekken, en de Wapenen, in 't openbaar, te doen oefenen (*). XVI. BOEK. —— 1783.

't Vrycorps *Pro Patria & Libertate* aldaar opgerigt.

By het herſtel der Schutterye liet de aangevuurde zugt ten Wapenhandel in *Utrechts* muuren het niet berusten. Eenigen by uitſtek daar door gedreevene Schutters kwamen in de *Weeskerk* by een, om vaardigheid in 't behandelen des Geweers te krygen: by deezen vervoegden zich veele Wagt- en Tochtvryen. Hier uit ontſtond een Genootſchap of *Vry-corps*, onder de Zinſpreuk *Pro Patria & Libertate*, in Lentemaand door de Vroedſchap goedgekeurd. 't Zelve zou beſtaan uit een bepaald aantal Schutters, uit alle de Compagnien, zonder onderſcheid, en uit Wagtvryen; een Opperbevelhebber, met het noodige getal Officieren, zou dit *Vry-corps* beſtuuren, en 't zelve in de vier Zomermaanden alle weeken, en voorts maandlyks Wapenoefening houden; de Wagtvrye Leden des Genootſchaps, zouden zich vrywillig verbinden om, by onverhoopten algemeenen nood, uitgezonderd

(†) *N. Nederl Jaarb.* 1783. bl. 115. 285. 485. 584. 1162—1198.

XVI. BOEK. 1783.

derd Brand, zich by die Compagnien te begeeven, onder welke zy woonagtig waren. Men beraamde een eenvormige Kleeding voor Officieren, Grenadiers en Gemeenen, en nam twee Vaandels aan het een *Wit* het ander *Rood* van grond, slaande op de kleuren van Stadswapen. Het een hadt de acht Vaandels van de Burger-Compagnien veréénigd in een Schild verbeeldende het Wapen der Stad, met een Lauwerkrans omvlogten, voerende de *Zinspreuk* des Genootschaps, zinspeelende die vereeniging der Stadsvaandelen op het oogmerk van 't Genootschap, om met alle de Compagnien, zonder onderscheid, ten beste der Stad, te werk te gaan: het andere Vaandel voerde een Arm met een Olyftak en agter denzelven een zwaard in de vuist, met het byschrift *Ad utrumque paratus.*

Openbaare Wapenhandel van 't zelve. Gedenkpenning diens Genootschaps.

Het zo zogenaamde *Bisschops Hof* diende, in den aanvange, dit Genootschap ter plaatze des Wapenhandels; doch het ruime Veldplein *'t Starrebosch*, ten dien einde van de Regeering verzogt, werd gereedlyk vergund, en in Zomermaand met ontrolde Vaandels, onder een fraay Veldmuzyk en Trommelslag, betrokken. Eerlang noodigde het Genootschap Jonkheer VAN DER CAPELLEN TOT DE POLL om de Wapenoefeningen te dier plaatze te komen zien: die dezelve bywoonde, en van wegen het Genootschap beschonken werd met een Gouden Gedenkpenning, ter gedagtenisse van de Oprigting des Genoot-

nootschaps vervaardigd, en juist dien eigen dag in gereedheid gekomen (*). XVI. BOEK.

Dit *Starrebosch*, waar, van tyd tot tyd, onder den toevloed eener groote menigte Aanschouweren, het Genootschap en de Stads Schuttery, den openlyken Wapenhandel voortzetten, strekte tweemaal tot een tooneel van balddaadigheid en moedwil. De *Rotterdamsche* Hoogleeraar PETRUS HOFSTEDE, alom bekend als geen Voorstander der Burgerwapenoefeninge, vervoegt zich te dier plaatze. Zyne tegenwoordigheid was haatlyk in 't oog van een der omstanderen, die hem kende, en met luider stemme hem verwyten deedt, zo zommigen willen, daar toe bewoogen doordien de Hoogleeraar zich tegen de Wapenoefening uitliet. Een ander voegt hem harde woorden toe, welhaast van klappen en stooten gevolgd

1783. Mishandeling van P. HOFSTEDE.

On-

(*) Op deeze Gedenkpenning ziet men aan de eene zyde het Stads Wapen, en om 't zelve kruiswyze de Vaandels der acht Burger-Compagnien. Om het Stads Wapen staat de Spreuk des Genootschap *Pro Patria & Libertate* (*Voor Vaderland en Vryheid*) onder het Wapen *Incipe Mars! Patriæ felecia fata reduce!* (*Begin ô Mars! en breng de gelukkige tyden aan het Vaderland weder!*) Aan de andere zyde vertoont zich een ontblootte Arm uit de Wolken houdende een Zwaard en een Olyftak in de hand. Boven denzelven leest men *Ad utrumque paratus* (*Tot beide gereed*); onder aan *Brachii fortitudo solidæ pacis custos.* (*De Dapperheid des Arms is de bewaarster van bestendigen Vrede.*)

XVI. BOEK. 1783. Onder het vlugten wordt hy getrapt, geschopt, en hem de Kleederen van 't lyf gescheurd. Een Schuilplaats in een Pannenschuur moest hy welhaast verlaaten: te vergeefsch riep hy de hulp van een Onderschout en Geregtsdienaar, die, bevreesd voor de bedreiging van eerst vermoord te zullen worden, den Hoogleeraar aan 't aanhoudend mishandelend geweld ten prooye lieten. Het Huis eens Grutters, waar in hy zich borg, dreigde men met plundering; hy vertliet het; verviel, op nieuw in de handen zyner doldriftige Vervolgeren, en liep gevaar zyns leevens, tot hy in een Herberg gevlugt, door drie Heeren der Regeeringe, en twee Burger Officieren, ontzet werd, die de meenigte baden, het leeven van den Hoogleeraar te spaaren. Volgens zyn verzoek werd hy na 't Stadhuis gebragt, en verliet in den nagt *Utrecht* met zyn Neef, een Proponent, die meer of min in de rampen zyns Ooms gedeeld hadt. De gescheurde brokken van den overrok des Hoogleeraars verkogt men om ze ter gedagtenisse te bewaaren.

Van H. van Ee. Een *Utrechts* Koopman, Huibert van Ee, waagde zich, kort daar op, te dier gevaarlyke plaatze voor Lieden, die der Burgerwapenoefeninge geen goed hart toedroegen, en onderging dergelyk eene mishandeling; doch werd tydig, door eenige Heeren van de Regeering en Burger-Officieren ontzet, en na huis geleid. De zamengeschoolde menigte voor

't zel-

't zelve blyvende was men voor plundering bedugt; maar een Burger-Compagnie, in de Wapenen gebragt, bleef, tot de menigte was afgetrokken, dit huis bewaaken.

XVI. BOEK. 1783.

Van E. Lusac.

Eenige dagen vóór dat deeze twee van alle bedagtzamen hoogstafgekeurde mishandelingen, in *'t Starrebosch*, voorvielen, was de bekende *Leydsche* Advocaat, Elias Lusac eerst in de Maliebaan, en vervolgens in een Herberg, gestooten, en deerlyk gehavend.

Afkondiging tegen het pleegen van Moedwil

Deeze drie gevallen, heillooze gevolgen van de hooggaande verbittering, uit Burgertwisten ontstaande, deeden eene scherpe Afkondiging der *Utrechtsche* Regeering tegen het pleegen van Moedwilligheden, en het houden van oproerige Gesprekken gebooren worden. —— Drie Heeren in de *Kleefsche Fransche Courant* (*) vermeld, als die zich beroemd hadden den Hoogleeraar de eerste slagen te hebben toegebragt, daagden de Stellers van dat berigt uit om des bewyzen op te leveren aan den Geregte van *Utrecht*, op dat zy zich van die blaam zouden kunnen zuiveren.

't Genootschap breidt zich uit.

Zo de Burger-compagnien als het Genootschap zetten het werk des Wapenhandels met onvermoeiden yver voort. Het laatste, zogt door de gemeenmaaking van een Plan zich uit tebreiden, en de zodanigen, wier gelegenheid niet toeliet om zich op de daadlyke be-

(*) *Courier du Bas-Rhin* No. 77.

XVI. BOEK. 1783.

beoefening van den Wapenhandel toe te leggen, tot medewerking van 't zelfde heilzaam oogmerk uit te noodigen, en Leden van verscheidenerlei soort aan te winnen, die door toelagen de Bestuurders in staat stelden om beloofde Eerpryzen op Schutterlyke verrigtingen te betaalen. Ook bekwam het van de Vroedschap 't verzogte verlof om een der afgestorvene Leden naar de wyze der Krygslieden te begraaven (*).

De Studenten doen een Gifte tot aankoop van Wapenen. 't Voorgevallene deswegen.

De Academiejeugd, goeddeels met denzelfden Krygsgeest bezield, stelde ruim vyfhonderd Guldens aan den Krygsraad ter hand, onder de Studenten opgezameld om het haare toe te brengen tot goedmaaking der groote kosten aan de Wapening der Burgeren besteed. Dit geschenk verwierf den dank zo van den Krygsraad als van Burgemeesteren, en de Vroedschap; doch de openlyke bekendmaaking van deezen dubbelden dank in de Gehoorzaal der Academie, door een der Overleveraaren, den Heer VAN LITH DE JEUDE, gepaard met eenige opwekkende aanmerkingen, verwekte veel bewegenis tusschen Hoogleeraaren en Studenten, aangestookt door vergroote en valsche overbrengingen; een geschil, tot die hoogte loopende, dat de Vroedschap zich 't zelve aantrok, en den straks ge-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1162—1192. 1612. 1621. 2002.

genoemden Student; op wien 't voornaamlyk gemunt was, in zyne Eer herſtelde (*). XVI. BOEK.

In eene Stad, waar de Burgers zo algemeen de Wapenoefening aanvaard, en, op het nieuw Schuttersplan, onlangs den plegtigen Eed ter bewaaring en behoud der Stad afgelegd hadden, kon de maare des invoers van meerder Krygsvolks dan 'er gewoonlyk in bezetting legt, niet dan eene merkelyke aandoening en ongerustheid baaren. Het gerugt dat by de tegenwoordige Bezetting nog één Battaillon, zo niet meer, zou gevoegd worden, verſpreidde zich door de geheele Stad.

1783. Ongenoegen der Burgery over eene gevreesde vermeerdering des Krygsvolks.

De Oud-Burgemeester H. VERBEEK maakte dit in de Vroedſchap bekend, met byvoeging van zyne vrees, dat, wanneer 'er nieuw Krygsvolk in de Stad mogt komen, alvoorens het oude was uitgetrokken, ſchoon het voor den korten tyd van ſlegts één nagt mogt weezen, zulks het opgevat vermoeden der Burgerye zodanig zou kunnen vermeerderen, dat 'er eenige beweeging of opſchudding uit ontſtondt, welker gevolgen men vooraf niet kon berekenen. Om dit gemaklyk en zonder iemands bekortinge te voorkomen dagt hy het raadzaam zyne Hoogheid by eenen Brieve te verzoeken, om, indien hy

Voorſlag om dit te voorkomen.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 2129. 2224. Voor 't Jaar 1784. bl 644. En *Bylaagen tot den Post van den Neder-Rhyn* V. St. bl. 64. enz.

XVI. BOEK. 1783.

hy het mogt goedvinden de Stadsbezetting door eene andere te laaten vervangen, voor deeze reis, te bezorgen, dat zulks niet geschiedde dan naa dat het tegenwoordige Bataillon, alvoorens zou zyn uitgetrokken, en dat ook de te zendene Bezetting niet merkelyk sterker mogt zyn dan men in *Utrecht* gewoon was.

Briefwisseling deswegen met zyne Hoogheid.

Een Brief, overeenkomstig dien Voorslag, werd aan den Stadhouder door de Vroedschap, afgevaardigd. Het antwoord hieldt in eene betuiging van de uiterste verwondering, en vorderde eene nadere verklaaring. De Burgery hadt de weet niet van het voorstel des Oud-Burgemeesters en den daar op afgezondenen Brief, of dezelfde Veertienhonderd en veertien Burgers, die een Verzoekschrift tegen den Heer WIELING inleverden (*), betuigden hunnen dank voor dit blyk van vertrouwen, 't welk de Regeering op de Burgery en Ingezetenen stelde; gepaard met een verzoek, dat by Staaten van *Utrecht* mogt uitgewerkt worden, om geen Attache te verleenen op een Patent, of Patenten, die dit Gewest, of de Stad *Utrecht*, met meerder Krygsvolks zouden belasten, dan 'er zich tegenwoordig in bevondt. —— Welgevallig was deeze dankbetuiging en dit verzoek aan de Vroedschap, die in 't breede aan den Stadhouder de redenen ontvouwde, waar op

(*) Zie hier boven bl. 330.

op haar eerst gezonden Brief steunde. Staaten van *Utrecht* versterkten dit verzoek aan den Stadhouder. Deeze gaf te verstaan welk eene schikking hy op het Krygsvolk zou maaken; met byvoeging, van zyn ongenoegen over het mistrouwen op 's Lands Krygsvolk in *Utrecht* gesteld, en en dat men het gevaarlyk oordeelde meer dan 't gewoone getal te gelyk in die Stad toe te laaten, welk vermoeden en vrees hy zo ongegrond hieldt, dat hy de aanleidende oorzaaken niet kon begrypen. Ten deezen opzigte schreeven hun Edel Mogenden, „ Te eenemaal onbewust te „ zyn, dat, van wegen de Militairen „ stand eenige wettige reden tot zodanig „ eene bekommering gegeeven was: dan „ dat zy vermoeden, dat de billyke yver „ der Burgeren en Ingezetenen, om „ zich, op het voetspoor hunner braave „ Voorvaderen, in den Wapenhandel te „ oefenen, waar in vooral de Burgery „ der Hoofdstad, aanmerkelyke vorderin„ gen gemaakt hadt, misschien aanleiding „ kon gegeeven hebben, om bekommerd „ te zyn, dat, by eene buitengewoone „ versterking van 't Krygsvolk in hun „ Gewest, in deezen tyd, en zo lang de „ bovengemelde Exercitien niet tot vol„ komenheid zouden gebragt weezen, „ gelegenheid zou kunnen gegeeven wor„ den tot jalousy tusschen den Militairen „ en Burgerstand, en daar uit onaangenaam„ heden ontstaan, welke de Regeering „ van *Utrecht* zich verpligt gerekend

XVI. BOEK. 1783.

hadt,

XVI. BOEK. 1783.

„ hadt, gelyk dezelve ook waarlyk verpligt was, op alle mogelyke wyze, te „ voorkomen (*).”

In Amersfoort gaat men de Aanpryzingen voorby. Wapenhandel aldaar.

In *Amersfoort* hadt de Regeering geen uitdruklyk besluit ter affchaffing van de Aanpryzingen genomen, maar daadlyk, zonder nadezelve te vraagen, de Naamlysten van Burgemeesteren en Schepenen vervaardigd, en aan den Stadhouder toegezonden om 'er, overeenkomstig met het Regeerings Reglement, verkiezingen uit te doen. ——— De Burgery dier Stad verzogt en verkreeg van de Regeering, even als die van *Utrecht*, eene nieuwe Wapenrusting, en verrigtte den Wapenhandel ter plaatze waar de Krygslieden zulks anders gewoon waren. De Schuttery zou vergroot en daar aan, tot meerder luisters, Grenadiers toegevoegd worden; terwyl men daar en boven werklyk bezig was met een Vrycorps te vormen, en, onder goedkeuring der Magistraat, zodanig in te rigten, dat het de Burger-compagnie niet tegen maar medewrogt om dezelve van bekwaame Schutters te voorzien (†).

Te Montfoort de Aanpryzingen vernietigd en de Burgery gewapend.

Op een Verzoekschrift van tweehonderd één en zeventig Burgeren vondt de Regeering van *Montfoort* goed de Stadhouderlyke Aanpryzingen te vernietigen: behal-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1992. Deeze ganſche Briefwisſeling deelt ons de *Courier van Europa* mede I. D. bl. 99–104.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 2006. en voor 't Jaar 1784. bl. 421.

halven de ſtem des Voorzittenden Burgemeesters, geſchiedde zulks met éénpaarigheid van alle de tegenwoordig zynde Leden. —— Zy bragt desgelyks een nieuw en verbeterd Reglement voor de gewapende Burgery tot ſtand (*).

XVI. BOEK. —— 1783.

'tVoorgevallene te *Wyk by Duurſtede* over de Wapening.

Meer tegenſtribbelens dan elders, in *'t Sticht* ontmoette te *Wyk by Duurſtede* de Burgerwapenhandel. Men begon, in ſtilte, hier en daar, eenige Geſchriften aan te plakken tot opwekking der Burgerye, om, op 't voetſpoor der Hoofdſtad van dat Gewest, en van *Montfoort*, de Schuttery te herſtellen. Dit maakte indruk op de gemoederen; maar verwekte mishaagen by eenige Leden der Regeering, die zich van de afweezigheid zommiger Leden bedienden, om eene Vergadering te beleggen, met voorneemen om 'er te beſluiten het tekenen van Verzoekſchriften der Burgeren om zich in de Wapenen te mogen oefenen, te verbieden. De Voorzittende Burgemeester kwam, den Raad vergaderd zynde, in de Stad, begaf zich terſtond ter Raadzaale, en verhinderde, door zyne tegenverklaaring, het doorgaan van 't genomene beſluit, terwyl men nogthans eene afkondiging liet doen tegen het aanplakken, ſtrooyen en verſpreiden van eenigerlei Geſchriften, ſtrekkende om de Burgers tot rustſtoorende bedry-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 2135. en voor 't Jaar 1784. bl. 424.

XVI. BOEK. 1783.

dryven aan te zetten. —— Vervolgens ſchikte men, buiten weeten eeniger Regeeringsleden, eene Bezending na den Stadhouder, met verzoek dat het hem behaagen mogt, eenig Krygsvolk binnen hunne Stad in bezetting te leggen: by het doen des Verſlags bevonden zich zommige Regeeringsleden tegenwoordig, die zich ten ſterkſten verklaarden tegen het Beſluit en de Bezending buiten hunne kennis en voorweeten vastgeſteld. — Ook ontvingen de Staaten van *Utrecht* eerlang, van wegen deeze Stad, een geheel ander verzoek, te weeten om geen Attache te verleenen op eenig Patent aan Troepen daar in Bezetting te brengen.

De Begeerte der Burgery daar toegeſtemd.

Welhaast vervaardigde een aantal Burgers een Verzoekſchrift tot herſtel der Schuttery en om zich in den Wapenhandel te mogen oefenen. De Collonel en twee Officiers van den Burgerkrygsraad dienden het by de Vroedſchap in. Wanneer deeze te lang marde met het uitbrengen des beſluits naar den zin der Ondertekenaaren, die zich voor 't grootſte gedeelte, onverduldig om den uitſlag te hooren, na het Stadhuis begeeven hadden, vervoegden zich eenigen hunner daadlyk in dat Gebouw, buiten twyfel met oogmerk om de redenen van dit uitſtel te verneemen. Een der Vroedſchapsleden kwam daar op buiten en verzekerde de menigte van een gunſtig antwoord, 't geen binnen kort volgde, en openlyk werd afgeleezen. —— Dit welgelukken moedigde de

Bur-

Burgers aan om zich, wegens twee andere ſtukken, by de Regeering te vervoegen. In de eerſte plaats verzogten zy, dat dezelve vervolgens geene Aanbevelingen van den Stadhouder, of van wien het ook zou mogen zyn, zou gelieven aan te neemen; in de tweede, dat 'er eene vastſtelling mogt gemaakt worden, die de Inwooning der Regenten binnen de Stad bepaalde. Niet min gunſtig dan het andere Verzoek, werden deeze twee aangenomen, en eene Bezending verwittigde den Stadhouder van deeze Beſluiten. Overeenkomſtig hier mede werd, by 't veranderen der Wethouderſchap, de Benoeming, *zonder eenige Aanpryzing* vervaardigd, aan zyne Hoogheid ter Verkiezing gezonden. Op deeze Naamlyst was de Burgemeester ARNOLD DE JONCHEERE, niet geſteld, en hier mede voldaan aan 't verzoek van een aantal Burgeren, die hunne bezwaaren tegen dien Heer hadden ingeleverd. —— Desgelyks gaven zy, vervolgens, den Stadhouder te verſtaan op de ſterke en regtmaatige klagten hunner braave Ingezetenen, bepaald te hebben, dat zodanige Regenten, die zich buiten de Stad woonagtig mogten bevinden zich daar ter woon zouden moeten vervoegen, of verſtoken zyn van hunne Raadsplaatzen. Hem verzoekende hier op agt te geeven, en de Regenten, die daar aan niet voldeeden, niet langer als Raaden te doen aanblyven. In deeze hoop

XVI. BOEK. 1783.

hoop en verwagting zich te leur gesteld vindende beslooten zy, op naderen aandrang der Burgeren, twee Heeren, die zich in dit geval bevonden, aan te schryven, om vóór den eersten van Wintermaand, *Wyk by Duurstede* ter vaste Woonplaatze te verkiezen, of dat zy anderzins zodanige maatregelen zouden neemen, als zy best oordeelden tot genoegen der Burgerye, en het bewaaren der rust (*).

De Burgerwapening in *Friesland* voortgezet, en door de Staaten begunstigd.

Ons Geschiedblad heeft reeds opgetekend hoe groote veranderingen omtrent de Regeeringsbestellingen en den Burgerwapenhandel in *Friesland*, in den voorleden Jaare aangevangen en in dit Jaar voortgezet waren (†). Wy hebben 'er alleen by te voegen, dat, op 't verzoek der Ingezetenen, de Staaten, dien Wapenhandel openlyk goedkeurden en begunstigden (§), als mede dat zo te *Leeuwaarden*, als te *Dokkum*, door de Burgers en Ingezetenen Verzoekschriften aan de Regeering werden ingeleverd, om zich in den Wapenhandel niet alleen te oefenen; doch dat ook de daar toe gemaakte Reglementen, door de Regeering, mogten bekragtigd worden. De Bende Vrywilligers in *Frieslands* Hoofdstad kreeg van de Staaten

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1622. 2136. Voor 't Jaar 1784. bl. 417. 418. *De Staatsman* 1783. October, en de *Courier van Europa* I. D. bl. 96–98.

(†) Zie onze *Vaderl. Historie*, V D. bl. 89.

(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1769. 2151.

ten, uit 's Lands Magazyn vierhonderd ſtuks Wapenen, om ze ten minſten een half Jaar, en tot zy zich eigene konden aanſchaffen, te gebruiken. Aan dezelve werd een openbaare plaats ten Wapenhandel aangeweezen, en ontving de Krygsbezetting bevel om aan die Burgerkrygsbende alle Krygseer te bewyzen. Terwyl 's Lands Staaten der Burgeren yver om zich in den Wapenhandel te oefenen alzins preezen, en betuigden hoe 't hun aangenaam zou zyn, als zy, by aanhoudenheid, daar in voortgingen: verders een ieder gelastende hun in deze oefening niet te ſtooren; maar veeleer, in allen deele de behulpzaame hand te bieden (*).

XVI. BOEK.

1783.

De Droſtendienſten in *Overyſſel* openlyk afgeſchaft.

Het laatſte Gewest, 't welk in de meergenoemde veranderingen, ten deezen tyde, een ruim aandeel hadt was *Overyſſel*. Aan de Afſchaffing der *Droſtendienſten* in dit Gewest, waar van wy zo dikmaal hebben moeten ſpreeken, ontbrak nog de openlyke Afkondiging (†); doch bleef dezelve niet langer dan tot den drie en twintigſten van Sprokkelmeand deezes Jaars agter; wanneer de Steden, onderſteund door PALLANDT TOT ZUITHEM Drost van *Yſſelmuiden*, en de Heer VAN DER CAPELLEN TOT DEN POL zo ern-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 297. 1231. 1775. Voor 't Jaar 1784 bl. 230.

(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* V. Deel bl. 69. 70.

XVI. BOEK. 1783.

ernstig toonden haar Besluit omtrent de Drostendiensten te zullen doen gelden; dat nog acht andere Leden, schoon met byvoeging, dat dit uit enkele Toegeevenheid, en niet uit overtuiging van de Onwettigheid dier Diensten, voortkwam, hunne toestemming tot de zo lang wederhoudene Afkondiging gaven; terwyl acht anderen hunne Aantekening daar tegen te boek lieten brengen. De Edelen dus toegegeeven, en zich deezer wyze verdeeld hebbende, dat meer dan een derde gedeelte der aanweezigen de Steden byviel, kreeg dit stuk eindelyk een volkomen beslag, tot onuitspreekelyke vreugde der Landlieden (*). Terwyl de Ridderschap, in de zaak met den Heer VAN DER CAPELLEN, en in 't stuk der Drostendiensten, moetende bukken, besloot eene *Justificatoire Deductie* deswegen in 't licht te zenden, om, ware het mogelyk, de blaam dat Lichaam, by naamlooze Geschriften, als anderzins, aangewreeven, en niet alleen in *Overyssel*, maar ook in andere Gewesten, verspreid, af te wischen. Van welk Vertoog zy aan Staaten van *Holland* eenige Afdrukken zonden (†).

Gedagtenis door de Landlieden in *Twente* aan CAPPELLEN geschonken.

De Landlieden, wilden aan den herstelden Ridder, CAPELLEN TOT DEN POL, een blyk hunner gedagtenisse schenken,

(*) *Tegenwoordige Staat van Overysfel* bl. 309. *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl 1263.
(†) *Resol. van Holl.* 11 Dec. 1783.

ken, en gaven ongevergd daar van een XVI.
betoon, 't geen, zo verre wy weeten, BOEK.
éénig in zyne soort, is in de Geschiede- ——
nissen van ons Vaderland, en daar om 1789.
eene byzondere melding verdient. Zy hadden, door het vindingryk vernuft en de kunstryke hand van den Heer HOLTZHEY, een Gouden Eerpenning doen vervaardigen. Aan een Gouden Ketting, waar aan de Eerpenning hing, was een Pergamenten Rol gehegt, waar op geschreeven stondt: *Ter eeuwige en onsterflyke Gedagtenis van den Edelmoedigsten Ridder* JOHAN DERK, BARON VAN DER CAPELLEN, *Heer van den Pol, Apeltern, Altforst, Hagen enz. Beschreeven in de Ridderschap van Overysfel enz., enz., enz.* —— „ Die, „ in naavolging der aloude waare Ridderen, den onderdrukten bystand biedende, door wys beleid, onvermoeiden vlyt, standvastige verduuring, veragting en overwinning veeler wederwaardigheden, zonder dat zyn groote Geest bezweek, de Vryheid van den Landman in *Overysfel*, tegen het slaafsche juk der Drostendiensten, met GODS hulp, heeft verdeedigd.

„ Die ook, door regtvaardige uitspraak „ der Edel Mog. Heeren Staaten deezer „ Provincie, Beschermers van Regt en Vryheid, het wit zyner loflyke poogingen, „ in de geheele Uitrooijing van de harde „ en veragtelyke Dienstbaarheid heeft bereikt.

„ Voor deezen regtgeaarten Ridder,

 den

XVI. BOEK. 1783.

„ den Roem onzer Edelen, hebben wy
„ Huislieden van *Twente*, met algemeene
„ toejuiching, deezen Brief, als een Ge-
„ denkteken onzer Dankbaarheid voor
„ zulke voortreffelyke daaden opgerigt.

„ Zyne Edelmoedigheid, die onze voor-
„ genomene dubbelverſchuldigde kostbaar-
„ der Vereering heeft afgeſlaagen, kan
„ ons niet weigeren, dat wy hem hier
„ by tevens een regt van altoosduurend
„ verblyf in onze dankbaare harten op-
„ offeren; eene Dienstbaarheid, dien wy
„ aan braave Regenten, welke alle ſlaaf-
„ ſche Dienſten van een vrygevogten
„ Volk verfoeijen, toekennen.

„ Wy wenſchen, dat dit Gedenkteken
„ by zyn later Naageſlacht eeuw uit eeuw
„ in gezien, en onze erkentenis daar door
„ vereeuwigd worde.

„ Wy hebben deezen door de Boer-
„ rigters uit elke Boerſchap doen onder-
„ tekenen, en, om dat wy geen Zegel
„ gebruiken, een Gouden Gedenkpenning,
„ met dit opſchrift

De nyvre Landman juicht, zyn Vryheid is herſteld!
CAPELLEN *zegepraalt op Baatzugt en Geweld!*

„ aan een Keten van hetzelfde metaal
„ hier aan doen hangen (*). —— *Al-
dus*.

(*) Op de Voorzyde van den Penning ziet men het Borstbeeld van den Ridder, met dit omſchrift,
JOH.

dus gedaan in Twente, in het Jaar onzes Heeren MDCCLXXXIII, *op den* 25. *September.*

Ge-

JOH. DERK VAN DER CAPELLEN TOT DEN POL, BESCHR. IN DE RIDDERSCHAP VAN OVERYSSEL.

Op de tegenzyde, onder het gemelde tweeregelig Versje, leest men 1 Nov. 1782. Boven ziet men de Zon der Vryheid, beschynende het Wapen van den Ridder, door een Eikenkrans omgeeven, en onder aan eenige Bouwmans Gereedschappen, benevens den Hoorn des Overvloeds. —— Te gelyksoortig en te gelyktydig om het onopgetekend te laaten is eene Gedagtenis van eene Vryverklaaring der Landlieden in *Deenemarken*, door den overleden Graaf BERNSTORFF. De Boeren, door deeze weldaad getroffen, deeden een Kolom van *Noorweegsch* Marmer oprigten, vercierd met een Koornschoof, een Spade en Hooivork, Zinnebeelden des Landbouws. Op den Pylaar staat een *Latynsch* en *Deensch* Opschrift. Het eerste luidt *Piis manibus* JOH. HARTVICI ERNESTI, *Comitis* DE BERNSTORFF, *qui arva discreta immunia hereditaria largiendo industriam opes omnia impertit in exemplum posteritati* MDCCLXVII. *P. S. S. grati Coloni* MDCCLXXXIII 't Welk op deezen zin uitloopt. *Ter dierbaare Gedagtenisse van* JOH. HARTVIC. ERNEST *Graaf van* BERNSTORFF, *die, in den Jaare* 1767 *zyne Erflyke Landgoederen vry maakte, en daar door Vlytbetoon, Rykdom, en alle Zegeningen schonk, ten voorbeelde van de Naakomelingschap. Opgerigt door zyne dankbaare Boeren* 1783. *Travels into Poland, Russia, Sweden and Denmark, by* WILLIAM COXE. Vol. III. p. 21. Met regt voegt 'er de Eerw. COXE by „ 't Is zeer te bejammeren, dat weinigen in *Deenemarken*, het „ voorbeeld des Graaven van BERNSTORFF gevolgd hebben!" —— Naderhand heeft de Kroon-Prins Vryheid aan de Boeren der Kroon geschonken. Zie Ald. p. 22.

XVI. BOEK. 1783. Hoe door den Ridder aangenomen

Gevoelig was de aandoening des Ridders, over dit Gedagtenisteken. Zyn geheele Brief van dankzegging draagt 'er blyk van. Wy kunnen 'er niets uit overneemen dan deeze weinige trekken. Naa betuigd te hebben, dat hy, in de voldoening van zyn éénigst gezogte Pligt, zyne Belooning vondt, schryft hy; „ Dan, myne
„ Vrienden, schoon ik in myn binnenste
„ eenen afkeer voede, zo wel van de Giften
„ van Particulieren, als van de verleiden-
„ de Gunsten der Grooten: waar van ik
„ de eerste, door GODS Goedheid, niet
„ behoeve, terwyl ik de andere versmaad-
„ de, en aan myne Vyanden niet mis-
„ gunne — zo oordeel ik, nogthans, dat
„ het door ulieden, naamens de Ingezete-
„ nen van ulieder respective Boerschappen,
„ aan my overhandigd Blyk van Goed-
„ keuring van myn gedrag in 't stuk van
„ Regeeringe, byzonderlyk met betrek-
„ king tot ulieder belangen, my zeer
„ aangenaam is geweest. Het zou dit,
„ egter, nog meer geweest zyn, indien
„ gylieden hadt kunnen goedvinden van
„ u, op myn herhaald verzoek, tot een
„ gansch onkostbaar Getuigschrift op Per-
„ gament te bepaalen, het welk toch de
„ gevoelens van ulieder hart my waards
„ even zo wel aan de volgende Geslach-
„ ten hadt kunnen overbrengen, als het
„ kostbaarst Metaal dit kan doen. —
„ Dewyl, nogthans, ulieder verkiezing
„ aldus is geweest — dewyl gylieden my
„ deezen vriendlyken dwang hebt willen

„ aan-

„ aandoen, zo ontvang ik dit Eerteken „ met die gewaarwordingen, die 't zelve „ moet verwekken in eene Ziele, die „ zich ongelukkig zou agten; die een „ walg van haar aanweezen zou hebben, „ indien zy, boven die gebreken, daar „ zy reeds over bloost, nog dit in haar „ moest ontdekken, dat Eigenbelang — „ dat eene begeerte na ydelen Roem — „ dat eene buitenſpoorige Regeerzugt, „ de dryfveer haarer daaden in de ſtaatkundige Wereld zou zyn geweest (*).

Burger-Gecommitteerden te *Deventer* aangeſteld. Men ſlaagt 'er in 't verzoek over de Stads-Ampten.

Door de openbaare Bekendmaaking van het afſchaffen der Drostendienſten was voldaan aan de langgerekte begeerte der *Deventerſche* Burgery, die, tot verdere bevordering van 't geen zy Stads- en Staatsbelangen oordeelden, in 't laatst des afgeloopen Jaars, een Twaalfstal Gecommitteerden aanſtelden (†). Reeds waren de Burgers geſlaagd in de hun eerst met ſtilzwygen voorbygegaan verzoek, dat de Regeering eenige Leden mogt benoemen om het ganſche Beſtuur der zaaken van 't Gewest en de Stad na te zien, de grootſte misbruiken en afwykingen aan te tekenen, en tot kennis zo der Gemeente als der Burgerye te brengen. —— De daar

(*) *Hiſt. der Admisſie van Jr.* J. D. VAN DER CAPELLEN TOT DEN POL bl. 237—145. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 894. 1061.

(†) Van dezelfden aart als wy bl. 229. hier boven beſchreeven hebben. *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 140.

XVI. BOEK. 1783.

daar toe benoemde Heeren, deeden een voorstel, 't vervullen van eenige Stads-ampten betreffende, thans op eenen voet ingerigt niet overeenkomstig de bezwoorene Constitutie. De Magistraat nam 't zelve aan, de Gezwoore Gemeente keurde het goed, onder deeze uitdruklyke voorwaarde ; „ dat geen Burgemeester „ zich met een der Ampten zou mogen „ begunstigen, of daar mede door een „ ander begunstigd worden, ten zy hy „ vooraf van zyne Burgemeesters-plaats „ afstand deedt." Hier in toegestemd zynde kreeg eene zaak, van zo veel invloeds op de Onafhangelykheid der Stads-amptenaaren, haar volle beslag, en werd in eene eeuwige alzins verbindende Stads wet veranderd. Naardemaal zyne Hoogheid gewoon was voor alle deeze Ampten (*) Aanpryzingen te zenden, deelde de Magistraat de gemaakte schikking in een beleefden Brieve aan den Stadhouder mede (†).

De Aanpryzingen des Stadhouders gewraakt.

De Burgery, aangemoedigd door dit welgelukken, was de Gezwoore Gemeente met een ander Verzoekschrift aan, waar in zy betuigde, „ zints langen tyd, „ met innerlyk leedweezen gezien te hebben,

(*) De Ampten, waar over dit liep, waren verscheide aanmerkelyke Rentampten, vier Secretariaaten, de Post- en Serviesmeesters plaats, Ampman van het *Kapittel Lebuni*, en de Ontvangst van het Vuurstede-geld.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 505–510.

„ ben, hoe door den schadelyken en langs XVI.
„ hoe meer inkruipenden invloed der Hee- BOEK.
„ ren Drosten, by elke openvallende
„ plaats, zo in den Raad, als in de Ge- 1783.
„ zwoore Gemeente, telkens Persoonen
„ met Aanbevelingen van zyne Hoogheid
„ zich opdeeden, waar door de vrye keu-
„ ze hun Ed. Agtb., zedert onheuglyke
„ tyden toekomende, te eenemaal werd
„ belemmerd, en in het verkiezen van
„ de Vroomsten, Besten en Welgegoed-
„ sten dikwyls verhinderd: terwyl het on-
„ mogelyk was dat de Drosten, of zyne
„ Hoogheid, zodanig eene kennis van het
„ lichaam der Burgerye van de Stad zou-
„ den hebben, dat dezelve met eenige
„ geschiktheid konden oordeelen in wel-
„ ke Burgers, de drie gemelde hoedanig-
„ heden voor 't welzyn der Stad volmaakt
„ zamenliepen; daar ook, door dien
„ invloed, verdienstlyke Regenten, zon-
„ der eenige deugdlyke reden, uit hun
„ wettigen rang gedrongen waren. Zy
„ konden, over zulks, niet nalaaten te
„ verzoeken, dat de Gezwoore Gemeen-
„ te, in 't vervolg, nimmer op eenige
„ Aanpryzingen, agt zou slaan; maar,
„ overeenkomstig met hun Eed, de open-
„ gevallene plaatzen altoos aanvullen met
„ de Wysten, Nutsten en Besten, en
„ by de eerstkomende keur, uit te wer-
„ ken dat de beledigde Heeren in hun
„ natuurlyken en wettigen rang hersteld
„ wierden." —— Dit Verzoek vondt
een gereeden ingang by de Gezwoore Ge-

XVI. BOEK. — 1783.

meente, die éénpaarig befloot, op den eerstkomenden Keurdag, en vervolgens altoos, vry ter keuze te zullen gaan, zonder eenigzins agt te geeven op eenige Aanpryzingen, van wien ze ook mogten worden toegezonden. Van dit befluit gaven zy den Erfftadhouder, even als van het voorgaande kennis.

Gefchil met den Stadhouder over de Verkiezing van Regeeringsleden.

Op den Keurdag ging de Gezwoore Gemeente, overeenkomftig met dit befluit, te werk, en zondt de gemaakte keur van twee Burgemeesteren en vier Gemeensmannen ter goedkeuringe aan zyne Hoogheid. Het draalen des antwoords baarde kommer, dat de keuze den Erfftadhouder niet mogt behaagen, en hy het misfchien zou goedvinden daar in veranderingen te maaken. De gegrondheid van deeze vrees bleek: dewyl hy twee Burgemeesters, te vooren boven hun rang geplaatst, doch by de keure weder in den voorigen rang gebragt, op nieuws in dien voorigen rang herftelde; doch de twee andere Burgemeesters, zonder Aanbeveeling benoemd, goedkeurde; twee der gekoozene Gemeensmannen wraakte hy, en benoemde twee anderen in hunne plaats, laatende de twee overige, desgelyks zonder Aanpryzing benoemd, blyven. —— Groot misnoegen rees 'er op het bekend worden deezer veranderingen. Vier der Gecommitteerden uit de Burgery vervoegden zich by de twee door zyne Hoogheid aangeftelde Gemeenslieden, die, op hun aanzoek, by een fchriftlyke

ver-

verklaaring, aan de Regeering ingeleverd, afstand deeden van deeze inplaatsstelling. Naauwlyks was de Magistraat en de Gezwoore Gemeente op het Stadhuis vergaderd, of de Twaalf Gecommitteerden der Burgery verscheenen aldaar, met verzoek, om tot het doen van een voorstel aan de Gezwoorene Gemeente, in derzelver Vergadering te mogen toegelaaten worden. Minzaam en staatlyk was de bejegening hun aangedaan. Een der Heeren las een Vertoog voor van 't geen de Burgery, met betrekking tot de te rug gezondene Keur ter oore gekomen was, gepaard met eene herinnering van het Besluit, door de Gezwoore Gemeente, op 't verzoek der Burgery, over de Regeeringsbestelling genomen; 't zelve behelsde een berigt hoe de twee door zyne Hoogheid aangestelde Gemeensmannen van die post afgezien hadden; en gaven zy te kennen niet te twyfelen of hun Wel Ed. Agtb. zouden, met alle minzaamheid, de twee Heeren, in rang door zyne Hoogheid weder boven anderen gesteld, wel weeten over te haalen, om dien rang aan de twee andere wederom af te staan.

De Gezwoore Gemeente onderrigte de Schepenen en Raad van de Bezending door Burger-gecommitteerden aan hun gedaan, en verzogten dat 'er geen aanstalte, noch tot het na de Kerk gaan (*), of

(*) Volgens een oud Gebruik zyn Burgemeesteren gewoon, op den dag der Goedkeuring, staat-

XVI. BOEK. 1783. of tot het afneemen van den Eed, mogt gemaakt worden, eer zy nader over het ftuk geraadpleegd hadden. Deezen verklaarden zo lang vergaderd te zullen blyven, en ontvingen, welhaast, by de overgifte van het Vertoog der Burger-gecommitteerden, de boodfchap, dat de Gezwoore Gemeente, voor en aleer ergens verder toe te kunnen komen, de twee Regenten, in 't Vertoog vermeld, een duidelyk en rondborftig antwoord af te vraagen, of zy al of niet konden en wilden voldoen aan het verzoek, door de braave Burgery ten hunnen opzigte gedaan, ten einde zy, dit vooraf gegaan zynde, nader zouden kunnen overleggen wat hun vervolgens te doen ftondt.

Geen zwaarigheid altoos hadt het in, om, daar de twee door zyne Hoogheid aangeftelde Gemeenslieden bedankt hadden, de twee door den Prins afgekeurden opnieuws, tot Medeleden der Gezwoore Gemeente te kiezen; maar de twee boven hun rang geftelde Burgemeesters moesten ook overreed worden, om daar van afftand te doen. By den eenen ging het vry gemaklyk; by den ander vondt het meer werks, als die op het maaken van zekere fchikkingen aandrong; doch tot welke de Gemeenslieden van zyn Straat

ftaatlyk na de Kerk te gaan, om 's Hemels Zegen over het welzyn van Stad en Lande af te fmeeken. *Vaderlandsch Woordenboek* Art. *Deventer* bl. 317.

Straat zich weigerden in te laaten. Het Besluit der Gezwoore Gemeente aangenomen en goedgekeurd door de Magistraat, was de Stadhouder nader te schryven, en tot het bekomen van wederantwoord, de gewoone Plegtigheden by de jaarlyksche Verandering der Regeering, en het afleggen van den Eed, op te schorten.

Onder alle deeze onderhandelingen, meest schriftlyk voortgezet, was het avond geworden eer de Burger-gecommitteerden, van alles een hun voldoend verslag kreegen. Geduurende de drukke verrigtingen op dien Dag was de toeloop der nieuwsgierigen na den uitslag, op en omtrent het Raadhuis, zeer groot; schoon alles volmaakt stil bleef, en geen zweemzel van onbetaamlykheid zich vertoonde. Zo de Magistraat als de Gezwoore Gemeente schreef zyne Hoogheid met kennisgeeving van al het verrigtte, en verzoek dat het hem behaagen mogt, de keuze, zo als die voorheen gemaakt was, te bekragtigen. Eene volledige goedkeuring volgde eerlang, en daar op ook de Beëediging.

Dan, vermids de Erfstadhouder, in deezen bewilligenden Brief, gewaagde van het handhaaven zyner wettige Regten, en hoe hy, in het tegenwoordige geval, terstond zou kunnen vorderen de Toepassing van het Stadsregt, op de door zyne goedkeuring aangestelde Gemeensliden; en ook gebruik maaken van zyn Regt omtrent den rang der Magistraatsperfoo-

XVI. BOEK. 1783.

soonen in verschil, bleeven noch de Regeering, noch de Gezwoore Gemeente, in gebreke om, by nader schryven, hem, het wanbegrip, waar in hy, huns agtens, stondt onder 't ooge te brengen (*).

F. A. v. D. MARCK tot Hoogleeraar te *Deventer* beroepen

Was, voor eenige Jaaren, de Hoogleeraar FREDERIK ADOLPH VAN DER MARCK, op eene wyze, zo als wy verhaald hebben, van zyn Hoogleeraarampt op de Hoogeschool van *Stad en Lande* afgezet; hadt hy vervolgens te *Lingen* die post bekleed (†), thans vonden de Bestuurders en Bezorgers der Doorlugtige Schoole te *Deventer* goed, by eene groote meerderheid van stemmen, dien Vryheidsvoorstander, tot Hoogleeraar in het Natuurlyke en Burgerlyke zo wel als het Vaderlandsche en Romeinsche Regt, te beroepen, en het groot Burgerschap aan te bieden. Geen vooruitzigt van ruimer inkomsten te *Lingen*, geen hem voorgeslaagene verplaatzing op eene andere Hoogeschool, onder het Gebied des Konings van *Pruissen*, kon hem terugge houden om, naa bekomen verlof van dien Monarch, *Lingen* te verlaaten, en het Beroep te *Deventer*, onder het betoon van uiterst genoegen, te aanvaarden (§).

By

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 505–514. 1799–1823.

(†) Zie onze *Vaderl. Historie, ten onmiddelyken Vervolge op* WAGENAARS *Vaderl Hist.* XXIV. D. bl. 337–351

(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 662 1266. en F. A. V. D. MARCKS vertaalde *Redenv. over*

Mr. F. A. VAN DER MARCK,
Hoogleeraar in de Rechten.

By eene Regeering, zo gereed om de Verzoeken der Burgeren in te willigen, by eene Regeering, die de Jeugd naar de beginzelen van eenen VAN DER MARCK wilde onderweezen hebben, kon de begeerte eener Bende Vrywillige Burgeren om zich in den Wapenhandel te oefenen, geen tegenstand vinden. Zy keurde het daar toe ingeleverd plan goed. Vryheid, Veiligheid en Rust, als het 'er op aankwam, gewapender hand te verdeedigen, betuigden deeze Burgers hun doel te zyn; ten blyke daar van, en teffens van hun volkomen betrouwen op hunne waardige Regenten, beloofden zy, by de ondertekening van dit Plan, de Wapenen tegen niemand daadlyk te zullen gebruiken, dan op ingekomen last of verkreegene toestemming van de wettige Regeering der Stad. Deeze vorderde, by het goedkeuren des Plans van de Officieren der *Vrye Burger Militie*, by 't aanvaarden hunner Posten, op het Stadhuis by handtastinge aan de Voorzitters hulde en trouwe te moeten belooven aan de Magistraat, en geene Wapenen daadlyk tegen iemand te zullen doen gebruiken dan op derzelver byzonderen last, of daar toe verkreegen verlof. —— Ook besloot de Stadsregeering de gansche Burgery van gelyke Wapenen te voorzien. Op den achtsten van

XVI. BOEK.

1783.

Burgerwapening en Vrycorps.

de Liefde tot het Vaderland, te Deventer uitgesprooken den 25. van Herfstmaand 1783.

XVI. BOEK. 1783.

van Lentemaand viel 'er eene kleinigheid voor, die ten betoon ſtrekte van de toen heerſchende denkwyze te dier Stede. Het gebruik bragt mede, dat het Burgervaandel, op den Verjaardag des Stadhouders de wagt hebbende, met Oranje ſtrikken aan den hoed optrok. De Vaandrig, wiens beurt het thans was, liet zyne Manſchap aanzeggen, om, zonder dit Vercierzel, te verſchynen. De Hopman ſtondt in een ander begrip, en vervoegde zich deswegen by de Magiſtraat, hy kreeg geen voldoenend antwoord, en de Burgers verſcheenen zonder Oranje ſtrikken (*).

Zwolle volgt *Deventer* in het aanſtellen eener Burger-Commisſie, en den Wapenhandel.

Naauwlyks hadden die van *Deventer* Twaalf Burger-gecommitteerden aangeſteld (†) of zy gaven des een omſtandig berigt aan de Gilden der Stad *Zwolle*, dezelve aanſpoorende om dit hun voorbeeld te volgen. In eene Vergadering der voorzittende en naastvoorzittende Leden werd de Brief geopend, geleezen, en daar over geraadpleegd; men vondt goed zes Perſoonen uit de Gilden te benoemen, om met zes anderen uit de Burgery, deezen Brief ryplyk te overweegen, en hunne gevoelens daaromtrent aan de Gilden en verdere Burgeren mede te deelen. Dit Twaalftal oordeelde het noodig en zeer dienſtig om in *Zwolle*, even als in

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1267. 1449-1459.

(†) Zie hier boven bl. 359.

in *Deventer*, een Burger-commisſie te maaken. Kort hier op werden 'er zeven uit de Gilden, en zeven uit de overige Burgerye, zonder onderſcheid van Godsdienstgezindheid, tot die Waardigheid aangeſteld; van welke gebeurtenis zy niet nalieten die van *Deventer* berigt te zenden, met aanbod van eene vriend-nabuurlyke Verſtandhouding. Welhaast was dit Lichaam in werkzaamheid en leverde een Verzoekſchrift over, wegens de Drostendienſten, het Regt van de Jagt, en de Militaire Jurisdictie, en het afſchaffen der Aanpryzingen. Gelyk ook de Gemeente den Erfſtadhouder eerlang voor dezelve bedankte. —— Drukten zy in dit opzigt de voetſtappen der *Deventerſchen*; niet min deeden zy zulks, zo in een Vrycorps, als een Leerſchool in Krygskunde, op te rigten, en de geregelde Wapenoefening der Burgery tot ſtand te brengen (*).

In *Kampen*] komt ook de Burger-commisſie tot ſtand.

In *Kampen*, door *Deventer* en *Zwolle* beide aangemoedigd om dergelyk eene Burger-commisſie te benoemen, en in die Burger-ſtedelyke Verſtandhouding te treeden, ging dit niet dan marrende toe. Vóór 't einde des Jaars, nogthans, beſtondt 'er een; acht Kooplieden uit de Gildens, en twee uit de Burgers maakten dit Lichaam uit;

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 663—691. 1460. 2183.

XVI. BOEK.

1783.

De kleine Steden in *Overysſel* volgen de groote.

uit; ook bedankte men zyne Hoogheid voor de Aanbevelingen (*).

De kleine Steden in *Overysſel*, wier invloed ter Staatsvergadering, op verſchillende tyden, zo ongelyk was (†), zaten thans niet ſtil, omtrent 't geen zy haar en haarer Burgeren Regt en Belang rekenden. —— Uit *Steenwyk* ſchreeven Keurmeesters, wanneer zyne Hoogheid tot de jaarlykſche verkiezing van Regeerders twee Heeren hadt aanbevolen, hem eenen Brieve, waar by zy, uit hoofde van hunnen gedaanen Eed, betuigden die Aanbevelingen niet te kunnen volgen, en anderen verkoozen te hebben; dan de Erfſtadhouder vondt goed die keur te wraaken en de aanbevolene Perſoonen op 't kusſen te plaatzen (§). —— Te *Ootmarſum* waren vier Burger-gecommitteerden aangeſteld, die, de Stadsbelangen yverig voorgeſtaan hebbende, de Dankzegging van een aantal Burgeren in ondertekenden Geſchrifte wegdroegen; met verder verzoek om daar in te volharden; en inzonderheid, om, ter Inſtandhouding van de vereeniging en goede eensgezindheid tusſchen de *Twentſche* Steden, derzelver Vergadering, naamens de Burgery, by te woonen, daar op het noodige te helpen beraamen en vastteſtellen, en

(*) *Bylaagen tot den Post van den Neder-Rhyn* IV. St bl. 39—44. *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1460

(†) *Tegenw. Staat van Overysſel* bl. 263.

(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1271.

en vooral ook om op het doen in stand blyven van het aloude Verbond met de groote Steden *Deventer*, *Kampen* en *Zwolle*, tot verdeediging der Regten en Vryheden, ingegaan, ernstig aan te dringen: met betuiging dat zy zich altoos verpligt en gehouden zouden agten om de groote Steden, met alle hunne Magt, ja, des noods, met Lyf en Goed, kragtdaadig te ondersteunen. —— In *Enschede* ontvingen Burgemeesters en Gemeenslieden, door eenige Benoemden uit de Burgery eene ondertekende Dankerkentenis voor dergelyke diensten, met verzoek tot het voortzetten hunner poogingen. —— Dit was ook het geval te *Delden*. —— Byzonder geviel het de kleine Steden, dat, naa zo veel woelens over 't Jagtregt, door de groote Steden, met bykoming van de Jonkheeren VAN DER CAPELLEN TOT DEN POL, en PALLANDT TOT ZUITHEM, tegen de overige Ridderschap, was vastgesteld, dat de Burgers der drie groote Steden, door geheel *Overysfel*, de vrye Jagt zouden genieten, en de Burgers der kleine Steden, binnen de paalen van ieder Drost-ampt, tot welke zy behoorden (*).

CA-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 327. 625. 1272. 1628. 2171. *Verzameling van alle de voorgevallene Handelingen, omtrent de Verschillen over het Stuk van de Jagt tusschen de Ridderschap en de Steden van Overysfel in den Jaare* 1783. Te *Deventer*, by L. A. KARSSENBERG.

XVI. BOEK. 1783. Wapenhandel in de kleine Steden.

Capellen tot den Pol, een der yverigste voorstanderen van de vrye Jagt, welker Regt hy voor een gevolg van *Eigendom* en geenzins van *Privilegien* hieldt, merkte ook dezelve aan als, in de onbelemmerde uitoefening, van heilzaamen invloed op den Wapenhandel, door hem gehouden voor het beschermmiddel der Vryheid, van welke de Burgers de natuurlyke Lyfwagt zyn. „ Haar," zegt hy, „ in 't midden van een ongewapend „ weerloos of verwyfd Volk, eenen ze- „ tel willen stichten, is een harsenschim, „ eene ydele droom." —— *Zagen* wy den Wapenhandel in de groote Steden, van *Overysſel* den reeds gemelden opgang neemen, in de kleine Steden was men desgelyks bezig om Vrybenden tot stand te brengen. *Oldenzeel* stak hier in boven anderen uit. De Officieren van het Vrycorps, rondgaande tot ophaaling van geld voor Geweeren en Wapenen, vonden zich met omtrent veertienhonderd Guldens begiftigd: eene aanzienlyke som voor eene zo kleine Plaats; de jonge Juffrouwen aldaar booden aan de Vaandels te bekostigen (*).

Dusdanig waren de Bemoeyingen omtrent de Regeeringsbestellingen en de Ampten in de vyf Gewesten, *Gelderland*, *Holland*, *Utrecht*, *Friesland* en *Overysſel*, zo

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1629. 2007. 2008.

zo ging 'er de Burgerwapenhandel bykans overal mede gepaard: en schoon, ten aanziene van beide deeze byzonderheden, te opgemelder Plaatzen en elders, binnen kort, nog meer gebeurde, en wyder stappen gedaan wierden, kunnen wy, zonder de Tydorde te verwarren, tot het Verhaal niet toetreeden; maar moeten hier afbreeken.

XVI. BOEK.

1783.

Aanzienlyke Zamenkomst van Regenten uit verscheide Gewesten te *Amsterdam*.

Dan de Tydorde gebiedt ons nog te gewaagen van eene talryke Zamenkomst, te *Amsterdam*, die veel opziens baarde. De aanzienlyke Gasten, die den Maaltyd, ter Gedagtenisse der Herstellinge van den Ridder CAPELLEN TOT DEN POL, in Grasmaand, met hunne tegenwoordigheid vereerd en op dien Dag de grondslaagen eener naauwere Verbindtenisse gelegd hadden (*); kwamen, althans voor een groot gedeelte, in 't Najaar, weder by een; en hielden, naa drukke raadpleegingen over 's Lands zaaken, van 's morgens ten tien tot 's naamiddags ten vier uuren, weder eenen Maaltyd.

Uit de vyf Gewesten, welker inwendige gesteltenisse wy beschouwd hebben, kwamen deeze Heeren, volgens de medegedeelde berigten, zamen. — Uit *Gelderland* de Baron VAN NYVENHEIM, Heer van *Eck* en *Wiel*, Lid der Ridderschap van *Nymegen*; de Baron VAN DER CAPELLEN TOT DE MARSCH, Lid der

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* V. Deel bl. 75.

XVI. BOEK. 1783. der Ridderschap van *Zutphen*; de Baron VAN LYNDEN, Heer van *Oldenaller*; en de Baron J. H. ZUILEN VAN NYEVELDT, beide Leden der Ridderschap van de *Veluwe*. —— Uit *Holland* de Heeren DE GYZELAAR, Pensionaris van *Dordrecht*; VREDENBURG, Raad in de Vroedschap van *Delft*; VAN HALTEREN, ROMSWINKEL, BLOK en VAN DER BURGH, Raaden in de Vroedschap van *Leyden*; HOOFD VAN VREELAND, P. VAN LEYDEN, B. E. ABBEMA, L. HOVY, B. BIKKER en C. VAN DER HOOP, Raaden in de Vroedschap van *Amsterdam*; HORBACH, Raad in de Vroedschap te *Schoonhoven*; VAN DER MIEDEN, PALUDANUS en VAN FOREEST, Raaden in de Vroedschap te *Alkmaar*, als mede de Secretarissen dier Stad RYZER en NANNING DU TOUR; EBBENHOUT, Raad in de Vroedschap en BLOK, Secretaris van *Enkhuizen*. — Uit *Utrecht* de Baron VAN DER CAPELLEN, Heer van *Schonauwen*. —— Uit *Friesland* de Baron S. VAN AYLVA, Grietman over *Westdongeradeel*; E. VAN AYLVA, Grietman over *Baarderadeel*; Jr. J. VAN YSINGA, Grietman over *Doniawerstal*; R. L. ANDRINGA DE KEMPENAAR, Grietman over *Lemsterland*, en J. C. BERGSMA, Volmagt van *Oostdongeradeel*. —— Uit *Overysfel*, de Baronnen PALLANDT TOT ZUITHEM, en VAN DER CAPELLEN TOT DEN POL. — Eenigen dier Heeren waren, zo men wil,

wil, voorzien met blyken van goedkeuring, wegens de maatregelen, welke genomen stonden te worden, van sommigen, die in *Zeeland* en *Stad en Lande* met hun de zelfde gevoelens over 's Lands belangen aankleefden (*).

Verschillende Oordeelvellingen over dezelve.

Met een zeer verschillend oog werd deeze Vergadering, die men verzekerde dat eerlang van eene andere zou gevolgd worden, beschouwd. Veelen verheugden zich, dat 'er, in 's Lands zo neteligen toestand, nog zulk een aantal van wakkere en braave Regenten gevonden wierd, die moeite noch arbeid ontzagen, om 't zelve, in den hooggaanden nood, te hulp te komen, die, zonder eigenbelang, op eigen kosten, nu en dan, uit verscheide Gewesten des Bondgenootschaps, zamen kwamen, om door onderlinge mededeeling en onderrigtingen, niet alleen hunne kundigheden te vermeerderen; maar de weezenlyke belangen van het Vaderland, en de gronden waar op dezelve steunden, meer en meer, te leeren kennen; ten einde zich beter in staat te stellen, om ieder, in de post hem toevertrouwd, zyn Gewest, of Stad, van heilzaamen raad te kunnen dienen, en alle gebreken, des noods, te helpen weeren. —— Anderen hoorden de maare deezer Byeenkomst niet zonder deswegen eene blykbaare

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1717.

XVI. BOEK. 1783.

baare ongerustheid, en een hooggaand misnoegen te betoonen, dugtende, dat zodanige herhaalde Vergaderingen van Mannen, die niet alleen aanzienlyk waren; maar ook meerendeels voor kundige, fchrandere, en moedige Regenten bekend ftonden, veréénigd de veelvermogende hand zouden bieden aan de beweegenisfen, huns inziens, ten nadeele van het Stadhouderlyk Gezag ftrekkende. —- Wy zullen ons Gefchiedblad zo min vervullen met de hoogklimmende loftuitingen deeze Heeren toegezwaaid, als met de fchamperheden op hun afgegeeven. Die uitboezemingen van heete Partyfchappe doen, in geen der beide gevallen, iets af. De daaden moeten fpreeken, en zullen deeze, in 't vervolg onzer Gefchiedenisfe, van zelve voorkomen.

't Voorgevallene omtrent de *Post naar den Neder-Rhyn.*

In een Tydperk, zo vol woelings en Partyfchaps kon het niet uitblyven, dat de Drukpers zweette van Schriften door de ftrydende Partyen uitgegeeven, en het misbruik der Vryheid is hier, of geen, of zeer bezwaarlyk paal te ftellen, zonder gevaar van weezenlyke verkorting der Vryheid zelve te loopen. De opgave van alles, 't geen, ten deezen Jaare, hier omtrent voorviel zou lang en verveelend vallen; doch een kort verflag van 't voornaamfte zal ons de Geestneiging des tyds, en de denkwyze van eenige Regeeringen in een helder licht ftellen. Hoe veel opgangs en gerugts een Weekblad de *Post van den Neder-Rhyn* getyteld maakte, en wat

wat deswegen te *Utrecht* te doen viel, hebben wy vroeger vermeld (*). Thans zag een ander Weekblad, van een bykans gelyken Tytel, de *Post naar den Neder-Rhyn*, doch van een geheel tegenovergestelden inhoud, in *'s Gravenhaage*, het licht. Het drukken van het laatste, en 't verkoopen van het eerste werd in deeze Hofplaats verboden. De Boekhandelaars leverden by de Regeering een betoogend Verzoekschrift in; wegens het onbillyk drukkend bezwaar huns Handels, uit het verbod der verkoopinge van den *Post van den Neder-Rhyn* voortvloeiende. 't Zelve werd ingetrokken. Doch de Boekverkooper en Drukker van de andere *Post*, in hegtenis genomen zynde, werden zy ieder in eene boete van drie duizend Guldens verweezen, met verbod aan den Boekverkooper om in den tyd van zes weeken, zyn Winkel te openen, en aan den Drukker om, in dien zelfden tyd, te drukken. Naa het betaalen der Geldboeten herkreegen zy hunne Vryheid; doch de Schryver PHILIPPUS VERBRUGGE, eertyds Predikant te *Koedyk* (†), werd, wegens dit Week-

XVI. BOEK.

1783.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* V D. bl. 288.

(†) Een Man, wiens Character men kan opmaaken, uit de *Copien van egte Stukken betrekkelyk zekere onderhandeling, tusschen* WILLEM DEN V. *Prins van Oranje en* PHILIPPUS VERBRUGGE, *geweezen Predikant te Koedyk*, in den Jaare 1787. uitgegeeven.

XVI. BOEK. 1783. Weekblad gedagvaard, te *Delft* gevat en in hegtenis gezet. Deeze Regtsvorderingen hadden haaren grond in klagten der Regeeringen van *Leyden* en *Gouda*, die zich in een dier Weekbladen gehoond rekenden, en dezelve over 't algemeen beſchouwden als voorbedagtlyk geſchreeven om het zaad van Oneenigheid en Tweedragt te zaaijen, en de Ingezetenen, door gansch verkeerde en tegen de waarheid aandruiſchende inboezemingen te misleiden, en tegen derzelver wettige Overheden op te ruijen (*).

't Voorgevallene met den Titelplaat van den *Politieken Kruyer*.

Een Weekblad, onder den tytel van *Politieke Kruyer*, te *Amſterdam* uitgegeeven, hadt geweldigen aftrek. Schoon 't zelve, op verre na niet altoos, op een beſchaafde wyze, over Regeeringsperſoonen, en Staatszaaken ſchreef, en greetig veele loopende Vertellingen voor zekere Waarheden opgaf. Het aantal groot genoeg zynde om een bekwaam Boekdeel uit te maaken, werd men te raade een zinnebeeldige Tytelplaat te doen graveeren, die niet min opziens baarde dan veele Vertoogen gedaan hadden. Men zag op een Burgt, onder de gedaante van eene Vrouw, de Vryheid, houdende in haare ſlinker hand een Schild, in de regter hand een Speer, met deezen ſteekt zy, ter afweering, na een gewapend Krygsman, die,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1084 1116. 1117. 1390. Voor 't Jaar 1784. bl. 172.

die, in eene geweldddaadige houding, den Burgt opklimt, als of hy de Vryheid wilde bestryden, hebbende in zyn dreigende regter hand een Zwaard, en in de slinker een Speer, met een Vaandel daar aan, waar in een Appel verbeeldt wordt; een Slang van achteren schynt deezen gewapenden aan te blaazen. De naamen des Tekenaars en Plaatsnyders staan 'er onder, en ter opheldering waren 'er bygevoegd, deeze vier Dichtregels, met den naam van J. C. HESPE, als Dichter,

Ziet, hoe 't heerschzugtig hoofd, de Vryheid wil verdelgen,
En stout ten Zetel steigt — dies wapent u, ó Belgen!
Red haar, uw eigendom, en 't wankelend Vaderland
En veld dat Wangedrocht, eer het zyn Standaard plant.

Veelen vonden grooten smaak in dit Stukje en zagen 't aan als zinryk uitdrukkende, wat de voornaame inhoud was van 't Werk tot welks verciering het moest dienen: anderen ergerden zich ten hoogsten aan 't zelve; en niet weinigen keurden het af als een middel om de verdeeldheid der gemoederen nog te vergrooten: uit dit oogpunt beschouwden het Burgemeesters van *Amsterdam*, die den Boekverkooperen lieten aanzeggen deeze Tytelplaat niet te verkoopen; ook, in 't vervolg, geene Paskwillen,

en

XVI. BOEK. 1783. en Geschriften, waar door de rust kon verstoord worden, of waar in men zyne Hoogheid, of eenig ander Lid der Regeeringe, lasterde of ten toon stelde, te drukken, of te verspreiden. Op last des Hoofd-Officiers A. CALKOEN werd de Tytelplaat opgehaald, die ook tegen den Drukker VERLEM en den Schryver HESPE, den Tekenaar P. WAGENAAR *Junior* en den Plaatsnyder Th. KONING, ter Schoutenrolle geregtlyke indaagingen deedt.

Schoon niemand aan de bedoeling der Zinnebeelden, noch aan den beoogden zin der Dichtregelen, twyfelde, wist men egter, om gedreigde onaangenaamheden af te weeren, aan beide eene beduidenis te hegten, die onder de gedwongene Uitleggingen eene plaats verdient „ Ziet," (in deezen zin deedt men, by wyze van uitbreiding, den Dichter spreeken,) ziet „ hoe 't heerschzugtig *Engeland*, (of de „ Koning,) de Vryheid der Zee zoekt „ te overmeesteren, en stout den Zetel „ der Heerschappye over de Oceaan al„ leen zoekt te bemagtigen, en de *Hol-* „ *landsche* Maagd, die even veel Regt „ daar toe heeft, van boven na beneden „ zoekt te ploffen. Dies wapent u, ô „ *Nederlanders!* beschermt de Vryheid der „ Zee, die uw eigendom mede is; red het „ Vaderland, 't geen reeds aan 't wan„ kelen is, en door 't verlies van die „ Vryheid geheel zou verlooren gaan; „ veld dat Monsterdier, eer het zich van

„ de

„ de Heerſchappy over de *Zee* geheel „ meester maakt (*).” ——’Er werd eene pooging te *Utrecht* gedaan om het Weekblad, welks Tytelplaat zo veel beweegings maakte te verbieden; doch vrugtloos (†).

ESSCHERS en de STECHWEY's gebannen.

Onder de veelvuldige Spotprenten was ’er eene zeer tot hoon ſtrekkende van voornaame Perſonaadien. De Boekverkooper ESSCHERS, in *’s Gravenhaage*, viel in ſterk vermoeden wegens de Uitgave en Verſpreiding. De Regeering dier Stede nam hem in hegteniſſe, en werd hy eerlang by vonnis, voor altoos uit den Lande gebannen, en daarenboven in eene boete van drieduizend Guldens verweezen. De twee Plaatſnyders STECHWEY, Vader en Zoon, moesten desgelyks, by banvonnis, het land ruimen (§).

’t Gebeurde met de *Diemer- of Watergraftmeerſche Courant.*

Het regende, om zo te ſpreeken, in deeze dagen, Nieuwspapieren, en ſtoutheid in ’t ſchryven was eene verzekering van aftrek; in allerlei Tydingen te verſpreiden, en veelgewaagde Aanmerkingen muntte boven alle uit de *Diemer- of Watergraftmeerſche Courant*; in gevolge hier van werd dezelve meer dan eenig Papier van die ſoort gezogt. Veelen liep dit in ’t ooge, en zy zelve, die van des Schryvers denkwyze niet afkeerig waren, konden

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1131. 2089. Voor ’t Jaar 1784. bl. 172

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1594.

(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 87. 215.

XVI. BOEK. — 1783. den niet nalaaten te dugten dat hy, op dien voet voortgaande, en langs hoe meer in ſterkte van taal toeneemende, zou geſtuit worden. De uitkomst ſtaafde welhaast deeze verwagting. De Schryver THEODOOR VAN BRUSSEL en de Drukker HERMAN KONING werden door den Fiscaal van 't Hof van Juſtitie, in 's *Gravenhaage* gedagvaard. Doch zo de Regeering van *Amſterdam*, als die van de *Diemermeer*, waar de Drukkery was, kanten zich aan tegen deeze dagvaarding; zich beroepende op het Voorregt, waar volgens niemand der Ingezetenen deezer Landen van zyn dagelykſchen en bevoegden Regter mag worden afgetrokken. Hoewel deeze Overdaaging van geene Uitwerking was ten aanziene van de gemelde Perſoonen, beſloot de Regeering van *Amſterdam* dit Nieuwspapier te verbieden. Welhaast verſcheen het onder den naam van de *Nederlandſche Courant*. Dan het Geregt van den *Diemer- of Watergraft-meer* dit verneemende verboodt het drukken van eenig Nieuwspapier op zyn grondgebied: men voer egter voort en zogt het, daar de Kar-'er mede belaaden in de poort te *Amſterdam* werd aangehouden, door *Diemermeerſche* Boeren, ter Stad in te helpen, tot dat de Drukkery geregtlyk geſlooten werd, en hier mede dit Nieuwsblad een einde nam. Welhaast kwamen 'er twee, als uit deszelfs aſche herbooren, te voorſchyn, die een Couranten Oorlog veroorzaakten,

niet gewigtig genoeg om hier te vermelden; alleen oordeelden wy deeze byzonderheden, de Drukpers betreffende, tot een kenschets der tyden niet te mogen verzwygen. 't Zyn die kleinigheden welke de geaartheid van dezelve het duidlyk merktekenen (*). XVI. BOEK. 1783.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 1135. 1402. 1935.

Einde des Zesden Deels.

* *
*

BLAD-

BLADWYZER

DER

VOORNAAMSTE ZAAKEN.

C.

Af-

On-

V.

W.